

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANABİLİM DALI
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM BİLİM DALI

KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK DÜZEYİ İLE
ETNİKMERKEZCİLİK, YAŞAM DOYUMU VE MUTLULUK
DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Nesrin ÖĞÜT

DOKTORA TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Hasret AKTAŞ
Prof. Dr. Şükrü BALCI

KONYA- 2017

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	NESRİN ÖĞÜT		
	Numarası	134121001009		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☐	Doktora ☒	
	Tezin Adı	KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK DÜZEYİ İLE ETNİKMERKEZCİLİK, YAŞAM DOYUMU VE MUTLULUK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ		

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

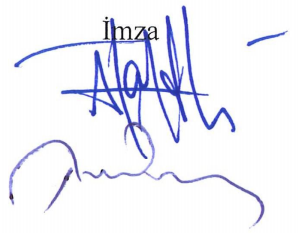
Doktora Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	NESRİN ÖĞÜT	
	Numarası	134121001009	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☐	Doktora ☒
	Tez Danışmanı	DOÇ.DR. HASRET AKTAŞ / PROF. DR. ŞÜKRÜ BALCI	
	Tezin Adı	KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK DÜZEYİ İLE ETNİKMERKEZCİLİK, YAŞAM DOYUMU VE MUTLULUK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan **KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK DÜZEYİ İLE ETNİKMERKEZCİLİK, YAŞAM DOYUMU VE MUTLULUK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ** başlıklı bu çalışma 21/12/2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler
Doç. Dr. Hasret AKTAŞ	Danışman
Prof. Dr. Bünyamin AYHAN	Üye
Prof. Dr. Ömer BAKAN	Üye
Yrd. Doç. Dr. Enes BAL	Üye
Yrd. Doç. Dr. A. Mücahid ZENGİN	Üye

İmza

ÖNSÖZ

Farklı kültürlerden gelen bireylerin kültürlerarası iletişim sürecinde birbirlerinin kültürleri hakkında ne kadar fazla bilgiye sahip olurlarsa o kadar doğru ve uygun iletişim biçimini seçebilecekleri ve böylece kurdukları iletişimin etkililiğinin de yükseleceği ifade edilmektedir. Kültürlerarası iletişim, toplumların kendi kültürlerini diğer toplumlara anlatması ve birbiriyle anlaşp kaynaşması ve barış içinde yaşaması için en doğru araçtır. Bu çalışmada; toplumsal yaşamda halkın kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyi, kültürlerarası iletişim düzeyi faktörlerini ve kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyi ile etnikmerkezcilik, yaşam doyumu ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişki ve çeşitli değişkenler ile kültürlerarası duyarlılık arasında farklılaşmanın olup olmadığını analiz edilmiştir.

Öncelikle, uzun zamandan beri tanıdığım ve birlikte çalışmaktan onur duyduğum, tez konusunun ortaya çıkmasında ve tezin sonuçlanmasında çok büyük katkıları olan, hakkını ödeyemeyeceğim kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Şükrü Balcı'ya bitmek tükenmek bilmeyen sabrı ve akademik gelişmeye katkıları için sonsuz teşekkür ediyorum... Yine danışman hocam Doç. Dr. Hasret Aktaş'a katkılarından dolayı çok teşekkür ederim. Tez izleme komitemde yer alan Prof. Dr. Bünyamin Ayhan ve Yrd. Doç. Dr. Enes Bal'a bu çalışmanın ortaya çıkmasına olan desteklerinden dolayı teşekkür ediyorum. Üst öğrenim hayatıma başlamamda önemli katkısı olan Prof. Dr. Ahmet Kalender ve doktora eğitimine devam etmem yönünde cesaret veren, destekleyen Prof. Dr. Mehmet Fidan hocalarıma da çok teşekkür ederim. Yine bu süreç içerisinde çok değerli katkılarıyla her daim yanımda olan Prof. Dr. Başak Solmaz hocama şükranlarımı sunuyorum... Yine kıymetli Hocam Doç. Dr. Enderhan Karakoç ve Dr. Emre Osman Olkun çalışmanın sonuçlanmasında manevi desteği ve emeklerinden dolayı her ikisine de yürekten teşekkür etmek istiyorum.

Bu çalışmanın hazırlanması sırasında her daim yanımda olan aileme ve arkadaşlarıma sonsuz teşekkür ediyorum. İyi ki varsınız....

Nesrin ÖĞÜT

Konya 2017

Öğrencinin	Adı Soyadı	NESRİN ÖĞÜT	Numarası: 134121001009
	Ana Bilim/Bilim Dalı	HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM / HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☐ Doktora ☒	
	Danışmanı	DOÇ.DR. HASRET AKTAŞ PROF. DR. ŞÜKRÜ BALCI	
Tezin Adı		KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK DÜZEYİ İLE ETNİKMERKEZCİLİK, YAŞAM DOYUMU VE MUTLULUK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ	

ÖZET

Teknolojinin hızla gelişmesi, artan sosyal hareketlilik, ekonominin küreselleşmesi ve kültürel çeşitliliğin ortaya çıkması, kültürler arası insan temasını hem bireysel hem de örgütsel düzeyde artırmıştır. Dolayısıyla, kültürlerarası etkileşimlerin giderek daha yoğun yaşandığı, sosyo-kültürel farklılıklara daha fazla önem verilmeye başlandığı çağımızda farklı kültürlerle sahip toplumlarda başarılı bir toplumsal yaşam için kültürlerarası duyarlılık daha önemli hale gelmiştir. Sonuç olarak, kültürlerarası duyarlılık düzeyini irdelemeye yönelik çalışmalar hem akademik hem de toplumsal açıdan önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Çalışmada; Halkın kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyleri, kültürlerarası iletişim düzeyi faktörleri ve kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyi ile etnikmerkezcilik düzeyi, yaşam doyum düzeyi ve mutluluk düzeyi ve çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amaçlanmıştır. Basit rastlantısal örneklem tekniği kullanılarak seçilen 600 denek üzerinde yapılan araştırmada verilen cevaplar T-testi, tek yönlü varyans analizi, korelasyon analizi ve de Çoklu karşılaştırmalarda Tukey testi gibi istatistik testleri kullanılarak yorumlanmış ve açıklanmaya çalışılmıştır.

Buna göre Farklı ülkelerden komşularının veya tanıdıklarının olup olmadığına, yurt dışında bulunma durumuna, Farklı ülkelere mensup arkadaşına sahip olup olmadığına göre Etnomerkezcilik düzeyinde anlamlı farklılık ortaya koymaktadır. Yine farklı ülkelerin medyasını takip etme sıklığı, sosyal medyada farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurma sıklığı, farklı kültüre sahip bir ülkede yaşama isteği, yabancı dil bilme düzeyine göre kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin anlamlı bir biçimde farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Araştırmaya katılanların eğitim durumuna göre yaşam doyum düzeyi ve kültürlerarası duyarlılık düzeyinin anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Faktörler arası ilişkinin düzeyini tanımlamak açısından Korelasyon Analizi sonuçları incelendiğinde; en güçlü ilişkinin Kültürel Farklara Saygı ve Etkileşimden Hoşlanma faktörleri arasında olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültürlerarası iletişim, kültürlerarası duyarlılık, Kültürlerarası İletişim yeterliliği, etnikmerkezcilik

	T. C. SELÇUK ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü		
Student's	Name Surname	NESRİN ÖĞÜT	ID: 134121001009
	Department/Field	HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM / HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM	
	Program	Tezli Yüksek Lisans ☐ Doktora ☒	
	Advisor	DOÇ.DR. HASRET AKTAŞ PROF. DR. ŞÜKRÜ BALCI	
Research Title		KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK DÜZEYİ İLE ETNİKMERKEZCİLİK, YAŞAM DOYUMU VE MUTLULUK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ	

ABSTRACT

With the rapid development of technology, increasing social mobility, globalization of economy, and the emergence of cultural diversity, intercultural human contact at both individual and organizational levels is increasing. Therefore, cross-cultural awareness for a successful social life has become more important in societies with different cultures at the time when intercultural interactions have become increasingly intense, and socio-cultural differences have started to become more important. Therefore, for a successful social life, cross-cultural awareness has become more important in societies with different cultures at the time when intercultural interactions are becoming more intense and socio-cultural differences are beginning to be given more importance. In conclusion, studies investigating the level of intercultural sensitivity are both an academically and socially important resource. The aim of this study is to reveal the relationship between the levels of cultural intercultural communication sensitivity, intercultural communication factors and intercultural communication sensitivity, ethnocentrism, life satisfaction and happiness and various variables. The responses given in the research conducted on 600 selected subjects using simple random sampling technique were interpreted and tried to be explained using

statistical tests such as T-test, one-way variance analysis, correlation analysis and Tukey test in multiple comparisons.

According to this, according to whether there are neighbors or acquaintances from different countries, whether they are abroad, whether they have friends belonging to different countries, there is a significant difference in the level of ethnocentrism. Again, it has emerged that the frequency of following the media of different countries, the frequency of social media communication with people from different cultures, the desire to live in a country with different cultures, and the level of intercultural sensitivity differ significantly according to the level of knowing foreign languages. It was determined that the level of life satisfaction and intercultural sensitivity differed according to the educational status of participants. When the results of Correlation Analysis are analyzed in terms of defining the level of relationship between the factors, it is seen that the strongest relationship is among the factors of Harmony in Respect for Cultural Differences and Interaction.

Key Words: Intercultural communication, intercultural sensitivity, Intercultural Communicative Competence, ethnocentrism

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
TABLolar LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜR VE KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİMİN TEMELİ

1.1. KÜLTÜR KAVRAMI VE TANIMI	4
1.2. KÜLTÜRÜN YAPISAL ÖZELLİKLERİ	8
1.3. KÜLTÜRÜ OLUŞTURAN FAKTÖRLER	10
1.3.1. Dil	10
1.3.2. Din ve İnançlar	11
1.3.3. Değerler ve Normlar	12
1.3.4. Semboller, Tutumlar	14
1.3.5. Örf ve Adetler	15
1.3.6. Yasalar ve Ahlâk Kuralları	16
1.4. KÜLTÜR ÇEŞİTLERİ	17
1.4.1. Maddi ve Manevi Kültür	17
1.4.2. Genel Kültür ve Alt Kültür	19
1.4.3. Karşı Kültür	21
1.5. KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİMİN TEMEL KAVRAMLARI	21
1.5.1. Kültürlerarası İletişim Çalışmanın Temel Nedenleri	22
1.5.1.1. İletişim Teknolojilerindeki Gelişme	22

1.5.1.2. Demografik ve Ekonomik Gelişmeler	25
1.5.1.3. Barış ve Etik Kurallarının Gerekliliği.....	26
1.5.2. Kültürlerarası İletişim Disiplininin Gelişimi ve Tarihi.....	29
1.5.3. Kültürlerarası İletişim Kavramı ve Tanımı	34
1.5.4. Kültürlerarası İletişimin Temel Kavramları.....	38
1.5.4.1. Çokkültürlülük.....	38
1.5.4.2. Kültürlerarasılılık.....	41
1.5.4.3. Kültürel Farklılıklar Üzerine	42
1.5.4.4. İletişim Süreci ve Kültürel Alan.....	44
1.5.5. Kültürlerarası İletişim Kuramları	48
1.6. KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM SÜREÇLERİ.....	70
1.6.1. Kimlik ve Kültürlerarası İletişim.....	70
1.6.2. Dil ve Kültürlerarası İletişim.....	75
1.6.3. Göç ve Kültürlerarası İletişim	77
1.6.4. Küreselleşme (Globalizm) ve Kültürlerarası İletişim	79
1.7. KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİMİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	81
1.7.1 Etnikmerkezcilik.....	81
1.7.2. Kalıp Düşünceler ve Önyargılar	84
1.7.3. Belirsizlik ve Kaygı	87

İKİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL YAŞAMDA KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK

2.1. KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK KAVRAMI ÜZERİNE.....	90
2.1.1. Kültürlerarası Duyarlılığın Gelişimsel Modeli.....	93
2.1.1.1. Ethnocentric Aşamalar (Stages)	94
2.1.1.2. Ethnorelative Aşamalar (Stages)	95
2.1.2. Chen ve Starosta'nun Kültürlerarası Duyarlılık Modeli.....	97

2.2. KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK VE KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİMİ	
YETERLİLİĞİ.....	97
2.2.1. Yeterlilik Kavramı	98
2.2.2. Kültürlerarası İletişim Yeterliliği Geliştirme	102
2.2.3. Duygusal Süreç ve Kültürlerarası Duyarlılık	102
2.2.4. Bilişsel Süreç ve Kültürlerarası Farkındalık	103
2.2.5. Davranışsal Süreç ve Kültürlerarası Beceriklilik	104
2.3. KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIĞIN BİLEŞENLERİ	106
2.3.1. Özsaygı (Self-Esteem)	106
2.3.2. Öz Denetim (Self-Monitoring)	107
2.3.3. Açık Fikirlilik (Open-Mindedness)	107
2.3.4. Empati	108
2.3.5. Etkileşime Katılım (Interaction Involvement).....	109
2.3.6. Önyargısız Olma (Non-Judgment).....	109
2.4. KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM DUYARLILIĞI İLE İLGİLİ YAPILMIŞ	
ARAŞTIRMALAR	110

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK DÜZEYİ İLE ETNİKMERKEZCİLİK, YAŞAM DOYUMU VE MUTLULUK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

3.1. METODOLOJİ	116
3.1.1. Araştırmanın Sorunu	116
3.1.2. Araştırmanın Amacı.....	117
3.1.3. Araştırmanın Önemi.....	118
3.1.4. Araştırmanın Hipotezleri.....	119
3.1.5. Araştırmanın Yöntemi.....	120
3.1.6. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	120
3.1.7. Soru Formu ve Ölçüm Araçları	120

3.1.8. Verilerin Analizi ve Kullanılan Testler.....	122
3.1.8.1. Bağımsız Örneklem T-Testi.....	123
3.1.8.2. Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).....	123
3.1.8.3. Korelasyon Analizi.....	124
3.2. BULGULAR VE YORUM.....	125
3.2.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri.....	125
3.2.2. Araştırmaya Katılanların Bazı Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	127
3.2.3. Katılımcıların Etnikmerkezcilik düzeyi.....	130
3.2.4. Etnikmerkezcilik Düzeyiyle Çeşitli Değişkenler Arasındaki İlişki.....	131
3.2.5. Mutluluk Düzeyi ve Değişkenler Arasındaki İlişki.....	135
3.2.6. Yaşam doyumu ve değişkenler arasındaki ilişki.....	139
3.2.7. Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyi.....	142
3.2.8. Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyiyle Çeşitli Değişkenler Arasındaki İlişki.....	150
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	162
KAYNAKÇA.....	167
EKLER.....	186
ÖZGEÇMİŞ.....	228

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1: Kùltùrlerarası iletişim Alanının Gelişmesindeki Başlıca Olaylar.....	34
Şekil 2: Düşük / Yüksek Güç Aralığına Sahip Topluluklar Arasındaki On Fark.....	57
Şekil 3: Kolektivist ve Bireyci Topluluklar Arasındaki On Fark	59
Şekil 4: Zayıf ve Güçlü Belirsizlik Kaçınan Topluluklar Arasındaki On Fark.....	61
Şekil 5: Dişil ve Eril Topluluklar Arasında On Fark.....	63
Şekil 6: Kısa ve Uzun Vadeli Topluluklar Arasındaki On Fark.....	64
Şekil 7: Haz ve Kısıtlama Topluluklar Arasındaki Temel Farklar	65
Şekil 8: Kùltùrlerarası Duyarlılık Gelişim Modeli	93

TABLOLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı	125
Tablo 2: Katılımcıların Yaşa Göre Dağılımı	125
Tablo 3: Katılımcıların Aylık Harcama Miktarı.....	126
Tablo 4: Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	126
Tablo 5: Katılımcıların Mesleki Durumuna Göre Dağılımı.....	127
Tablo 6: Katılımcıların Yabancı Dil bilme Düzeyine Göre Dağılımı	127
Tablo 7: Farklı Kültüre Sahip Farklı Bir Ülkede Yaşamak İster Misiniz?	128
Tablo 8: Sosyal Medyada Farklı Ülkelerden İnsanlarla İletişim Kurar Mısınız?.....	128
Tablo 9: Farklı Ülkelerin Kitle İletişim Araçlarını (televizyon, gazete, radyo, internet) Takip Eder Misiniz?	129
Tablo 10: Hiç Yurt Dışında Bulundunuz Mu?	129
Tablo 11: Farklı Ülkelere Mensup Arkadaşınız Var Mı?	129
Tablo 12: Farklı Ülkelerden Komşularınız veya Tanıdıklarınız Var Mı?.....	130
Tablo 13: Etnikmerkezcilik Düzeyi.....	131
Tablo 14: Etnikmerkezcilik Düzeyi ve Cinsiyet Farklılık	132
Tablo 15: Farklı Ülkelerden Komşularının veya Tanıdıklarının Olup Olmadığına Göre Etnikmerkezcilik Düzeyinde Farklılık.....	132
Tablo 16: Yurt Dışında Bulunma Durumu ve Etnikmerkezcilik Düzeyi Arasındaki Farklılık.....	133
Tablo 17: Farklı Ülkelere Mensup Arkadaşa Sahip Olma ve Etnikmerkezcilik Düzeyi Arasındaki Farklılık.....	133
Tablo 18: Farklı Kültüre Sahip Farklı Bir Ülkede Yaşamak İsteği ve Etnikmerkezcilik Düzeyi Arasındaki Farklılık.....	134
Tablo 19: Yabancı Dil Bilme Düzeyi ve Etnikmerkezcilik Düzeyi Arasındaki Farklılık	134
Tablo 20: Eğitim Durumu ve Etnikmerkezcilik Düzeyi Arasındaki Farklılık	135
Tablo 21: Mutluluk Düzeyi	136

Tablo 22: Cinsiyete Göre Mutluluk Düzeyindeki Farklılık	137
Tablo 23: Eğitim Durumuna Göre Katılımcıların Mutluluk Düzeyindeki Farklılık	137
Tablo 24: Meslek Gruplarına Göre Katılımcıların Mutluluk Düzeyindeki Farklılık ...	138
Tablo 25: Mutluluk Düzeyi, Yaş ve Aylık Harcama Arasındaki Korelasyon Analizi Bulguları (Pearson r)	138
Tablo 26: Yaşam Doyum Düzeyi	139
Tablo 27: Yaşam Doyum Düzeyi ve Cinsiyete Göre Farklılık	140
Tablo 28: Eğitim Durumu ve Yaşam Doyum Düzeyi Puanları Arasında Anlamlı Bir Farkın Olup Olmadığını Belirlemeye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analiz Sonuçları	140
Tablo 29: Meslek Durumuna Göre Yaşam Doyum Düzeyi Puanları Arasında Anlamlı Bir Farkın Olup Olmadığını Belirlemeye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analiz Sonuçları	141
Tablo 30: Yaşam doyumu Düzeyi, Yaş ve Aylık Harcama Arasındaki Korelasyon Analizi Bulguları (Pearson r)	142
Tablo 31: Yaşam doyumu Düzeyi ve Mutluluk Düzeyi Arasındaki Korelasyon Analizi Bulguları (Pearson r)	142
Tablo 32: Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyi	144
Tablo 33: Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyi faktörlerinin Önem Düzeyi.....	145
Tablo 34: Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyi Faktörleri	146
Tablo 35: Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyi Faktörleri Arasındaki Korelasyon Analizi Bulguları (pearson r).....	148
Tablo 36: Mutluluk Düzeyi ve Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyi Faktörler Arasındaki Korelasyon Analizi Bulguları(Pearson r)	149
Tablo 37: Yaşam doyumu Düzeyi ve Kültürlerarası Duyarlılık Faktörleri Arasındaki Korelasyon Analizi Bulguları (Pearson r)	150
Tablo 38. Farklı Ülkelerden Komşulara veya Tanıdıklara Sahip Olma Durumuna Göre Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyi Faktörlerindeki Farklılık.....	151
Tablo 39: Yurt Dışında Bulunma Durumuna Göre Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyi Faktörlerindeki Farklılık	152

Tablo 40: Farklı Ülkelere Mensup Arkadaşa Sahip Olma Durumuna Göre Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyi Faktörlerindeki Farklılık	153
Tablo 41: Farklı Kültüre Sahip Bir Ülkede Yaşama Durumuna Göre Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyindeki Farklılık	154
Tablo 42: Farklı Ülkelerin Medyasını Takip Etme Sıklığına Göre Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyi Faktörlerinde Farklılık	154
Tablo 43: Farklı Ülkelerin Medyasını Takip Etme Sıklığına Göre Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyindeki Farklılık	155
Tablo 44: Farklı Ülkelerin Medyasını Takip Etme Sıklığına Göre Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyindeki Farklılık	156
Tablo 45: Farklı Ülkelerin Medyasını Takip Etme Sıklığına Göre Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyindeki Farklılık	156
Tablo 46: Sosyal Medyada Farklı Ülkelerden İnsanlarla İletişim Kurma Sıklığına Göre Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyindeki Farklılık	157
Tablo 47: Sosyal Medyada Farklı Ülkelerden İnsanlarla İletişim Kurma Sıklığına Göre Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyindeki Farklılık	157
Tablo 48: Yabancı Dil Bilme Düzeyine Göre Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyindeki Farklılık	158
Tablo 49: Eğitim Durumuna Göre Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyindeki Farklılık ...	158
Tablo 50: Eğitim Durumuna Göre Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyindeki Farklılık ...	159
Tablo 51: Eğitim Durumuna Göre Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyindeki Farklılık ...	159
Tablo 52: Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyi ile Mutluluk, Yaşam doyum ve Etnikmerkezcilik Düzeyleri Arasındaki Korelasyon Analizi Bulguları (Pearson r).....	160
Tablo 53: Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyi ile Duyarlılık Faktörleri Arasındaki Korelasyon Analizi Bulguları (Pearson r)	161

GİRİŞ

Günümüz modern dünyasında çokkültürlülük, kimlik, farklılık, ötekilik ve küreselleşme gibi birbiriyle ilgili kavramlar, bilimsel ve politik anlamda hem de kamusal alanda farklı yönleriyle tartışılan önemli kavramlardır. Küreselleşmeyle birlikte, söz konusu vakaların ve gelişmelerin, farklı ülkeleri ve kültürleri de işin içine dahil ederek dünya ölçeğinde paylaşılan ve dünya ölçeğini etkileyen ortak bir gündem ve süreç olarak ortaya çıkmıştır. Yaşanan bu gelişmeler ülkeleri etkilediği gibi, farklı kültürler ve kimlikler arasında da iş birliği yapmaya ve zorlamaya kadar varan geniş bir alandaki ilişkileri zorunlu kılmıştır (Bekiroğlu & Balcı, 2014: 431).

Kültürlerarası duyarlılığın önemi, İletişim Araştırmaları, Eğitim ve Psikoloji gibi çeşitli disiplinlerdeki akademisyenler tarafından vurgulanmıştır. Çoğu kültürlerarası duyarlılığın, farklı kültürel geçmişe sahip kişiler arasında başarılı ve verimli iletişim için gerekli olduğu sonucuna varmışlardır. İletişim ve ulaşım teknolojisinin hızlı gelişmesinden dolayı, küreselleşme, çağdaş insan yaşamının her alanında farklı kültürleri, etnik kökenleri, coğrafyaları ve dinlere mensup insanları bir araya getirdi. Yaşanan bu gelişmeler sonucu kültürel farklılıklara duyarlı olmak, etnosentrizmi ve dar görüşlülüğü azaltmak ve kültürlerarası veya çok kültürlü etkileşimde yetkin olmak için kritik bir önem kazanmaktadır (Chen, 2010: 1).

Küresel taşımacılık, iletişim, ticaret ve göç, dünyamızı politik, ekonomik ve çevresel olarak birbirine bağımlı bir web haline getirdi. Hemen hemen her insan etkileşimi, kültürlerarası bir karşılaşmadır. Zaman ve alan daraldığı için; geçmişte olduğu gibi kültürel farklılıklardan artık etkilenmiyoruz. Bugün, hayatımızın her alanında farklı kültürlerden insanlarla karşılaşıyoruz. Birbirimizle tanıştığımızda, görünüşler, davranışlar ve iletişim tarzlarındaki farklılıkları keşfederiz. Etkileşime girdiğimizde, kültürlerarası bir iletişim içerisindeyiz (Olson & Kroeger, 2001: 116).

Farklı kültürlerden gelen bireylerin kültürlerarası iletişim sürecinde birbirlerinin kültürleri hakkında ne kadar fazla bilgiye sahip olurlarsa o kadar doğru ve uygun iletişim biçimini seçebilecekleri ve böylece kurdukları iletişimin etkililiğinin de

yükseleceği ifade edilmektedir. Kültürlerarası iletişim, toplumların kendi kültürlerini diğer toplumlara anlatması ve birbiriyle anlaşır kaynaşması ve barış içinde yaşaması için en doğru araçtır. Bireylerin farklı kültürleri merak etme, farklı kültürleri tanıma, bilme ve farklı kültürlerden hoşlanma gibi olumlu duygular beslemesiyle ilgili bir kavram olarak tanımlanan kültürlerarası duyarlılık, kültürlerarası iletişim ve etkileşimlerin yoğunlaştığı, sosyo-kültürel farklılıklara verilen önemin arttığı günümüzde, çok kültürlülüğe sahip toplumlarda başarılı bir toplumsal yaşam için önemli hale gelmiştir (Rengi & Polat, 2014: 136).

Kültürlerarası duyarlılığa duyulan ihtiyacın büyümesi, kültürlerarası temaslarda kolayca görülür. Küreselleşme, uluslararasılaşma ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemeler, kültürlerarası temaslar ve etkileşimler için fırsatları artırdı. Artık geçmişte olduğu gibi kültürel farklılıklardan da arınmış durumdayız. Bireylere kültürlerarası temaslar ve etkileşimler için daha fazla fırsat imkânı tanıyan gelişmeler göz önüne alındığında, sosyal ve iletişim yeteneği olarak kültürlerarası duyarlılık daha büyük bir rol üstlenmiştir. Kültürlerarası duyarlılık literatüründe vurgulandığı gibi, kültürlerarası duyarlılık farklı bir kültürel ortamda etkin bir şekilde çalışmak ve farklı kültürel geçmişe sahip insanlarla etkili bir iletişim kurmak için gerekli bir yetenektir (Tamam, 2010: 174).

Yukardaki bilgiler ışığında bu çalışma temel olarak, halkın kültürlerarası iletişim açısından duyarlılık düzeyini tespit etmek, kültürlerarası iletişim ve duyarlılık düzeyini etkileyen faktörleri ortaya koymak, kültürlerarası duyarlılık düzeyinin, etnosentrizm düzeyi, kültürlerarası iletişim anlayışı değişkenleri, Yaşam doyumu düzeyi ve mutluluk düzeyi arasındaki ilişkiyi ampirik verilerle ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu amaçla gerçekleştirilen çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Teorik bilgilerin yer aldığı ilk iki bölüm konunun kavramsal çerçevesini çizmektedir. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise yapılan saha araştırmasının bulgularına yer verilmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde, kültür ve kültürlerarası iletişim kavramının temel özellikleri ve işlevleri açıklanmaktadır. Kültür kavramının yapısal özellikleri, çeşitleri ve kültürü oluşturan faktörler detaylı bir biçimde anlatılmıştır. Devamında ise kültürlerarası iletişimin temel kavramları, kültürlerarası iletişim süreçleri iki başlıkta özetlenmeye çalışılmıştır. İlk bölümün son kısmında ise kültürlerarası iletişimi etkileyen faktörlere yer verilmiştir.

Çalışmanın, “Toplumsal Yaşamda Kültürlerarası İletişim Duyarlılığı” başlığı altındaki ikinci bölümünde, kültürlerarası duyarlılık kavramının önemi ve kültürlerarası duyarlılık modelleri detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu bölümdeki bir diğer konu kültürlerarası duyarlılığın bileşenleri ve kültürlerarası duyarlılık ve kültürlerarası iletişim yeterliliği arasındaki ilişki detaylıca aktarılmıştır. İkinci bölümün sonunda ise, kültürlerarası iletişim duyarlılığıyla ilgili dünyada ve Türkiye’de yapılmış çok sayıda araştırmanın bulgularına yer verilmiştir.

Son olarak çalışmanın üçüncü bölümünde; çalışmanın sorunu, amacı, önemi, yöntemi, modeli, evren ve örnekleme gibi metodolojik bilgilerin yanı sıra, çalışmada kullanılan soruların ve verilerin analizinde kullanılan testler hakkında bilgilendirmeler yapıldığı bu bölümün devamında, saha araştırmasından elde edilen veriler, frekans analizleriyle beraber, korelasyon analizi t-testi ve anova, gibi istatistiksel analizlere yer verilmektedir. Sonuç bölümünde ise, saha çalışması sonucunda elde edilen veriler ışığında değerlendirmeler yapılarak, konuyla ilgili araştırma yapmayı düşünen bilim insanlarına yönelik bazı öneriler sunulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜR VE KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİMİN TEMELİ

1.1. KÜLTÜR KAVRAMI VE TANIMI

Kültür kavramına, her disiplin farklı bir yaklaşım getirmiştir ve her disiplin kültür kavramına değişik açılardan tanımlamalar yapmıştır. Küreselleşme ve kitle iletişim araçlarındaki gelişmelerin etkisiyle toplumlar ve Kültürlerarasındaki etkileşim de artmış ve yaşanan bu süreçte kültür, en fazla tartışılan kavramlardan biri olmuştur.

Kültürü tanımlamak her zaman zordur. Milliyet ve etnisite gibi kavramlardan da ayırmak özellikle zordur. Antropologlar kültürü, gelenekler, dünya görüşü, dil, akrabalık, sosyal gruplarla ilgili ve insanların günlük uygulamalarıyla birlikte bir gruba diğerlerinden ayırt etmek için kullanırlar. Kültürü tanımlamak için çok farklı benzetmelerde bulunurlar. Örneğin Weaver kültürü buzdağı olarak tanımlar. Sadece yedide biri görülür geri kalanı suyun altında ve görülmez. Kültür bir grup insanı birbirine bağlar (Griffiths, 2011: 113).

Kültür kavramı temel olarak Latince “colere” sözcüğünden türetilmiştir. Sözcük anlamıyla “colere” ekin, sipariş, bakım anlamına gelmektedir. Bir başka ifade ile kültür, ekmek ve yetiştirmek anlamına karşılık olarak kullanılmakta, bu özelliği ile belirli bir zaman süreci içinde edinilen birikimlerin sonucunda ortaya çıktığı açıklanmaktadır (Çakır ve Eğinli, 2010: 179-180). Kültür sözcüğü, Dilimize Fransızcadaki “Cultura” kelimesinden geçmiştir. Geçmiş zamanda dilimizde Ziya Gökalp’in kullandığı “hars” kelimesiyle ifade edilmiştir. Daha sonraları ise hars kelimesinin “kültür” olarak kullanıldığı bilinmektedir. Gökalp’in bu noktaya, şu görüşlerinden hareketle vardığı anlaşılmaktadır. Bir medeniyet birçok milletlerin ortak malıdır. Çünkü her medeniyeti, sahipleri olan birçok millet, ortak bir hayat yaşayarak meydana getirmişlerdir. Bu nedenle her medeniyet, mutlaka, beynelmileldir. Ancak her medeniyetin, her millette aldığı özel biçimleri vardır ve bunlar (hars-kültür) olarak ifade edilir (Alakuş, 2004: 1-3).

İnsan ve grup davranışlarını anlamak ve açıklamak için sosyoloji, sosyal psikoloji, sosyal antropoloji ve toplum bilimi gibi birçok bilim kültür kavramına sık sık başvururlardır. Kültür insanların topluluk halinde yaşamaları sonucu oluşmaktadır. Çünkü kültür, toplumu meydana getiren üyelerin problemlerini çözümlmek için oluşmuş kurallar bütünüdür. Kültür, toplum, insan, kültürel muhteva ve öğrenme gibi dört ana değişken arasındaki karşılıklı ilişki sonucunda oluşmaktadır. Değişkenler arasındaki karşılıklı ilişkiden dolayı, kültür toplumda ortak olan davranış kalıplarını içerir. Bir başka ifadeyle kültür, bilimsel, geleneksel ve dinsel inançları, örgüt, iş vb. toplumun özelliklerini gösteren durumları kapsar (Güney, 2000: 29-30).

Kültür, sosyal bilimcilerin, antropologların tanımı üzerinde anlaşamadıkları konulardan birisidir. Daha iyi anlaşılabilmesi için sembollerin anlaşılması ve sembollerin analiz edilmesi gerekir (Bahar, 2005: 64). Kültür, tek bir tanım içine sığdırılmayacak kadar geniş boyutlara sahip bir kavramdır. Bundan dolayı herkesin üzerinde uzlaşabileceği bir tanım ortaya koyabilmek oldukça zordur. Kültür kavramının çok yönlü olmasından dolayı, verilen tanımlar daha çok ortak unsurlar üzerinde yoğunlaştırılmıştır (Çeçen, 1996: 12).

Kültür, toplumda yaşayan insanların tüm öğrendiklerini ve paylaşımlarını kapsayan bir kavramdır. İnsanoğlu toplumsal yaşamda bazı değer, inanç ve sosyal ilişkileri öğrenerek toplumsal bir varlık haline gelir. Tüm bunlar ise kültürü oluşturur. Böylece kültür, bize ne yapıp yapmayacağımızdan neyi yiyeceğimizden, kime saygı göstereceğimize kadar birçok şeyi öğretir. Bunları o kadar çok benimser, içselleştiririz ki bunun dışında olan şeyleri doğru olarak kabul etmeyiz. Örneğin, köpek ve kedi etini yiyemeyiz, hâlbuki bazı kültürlerde çok kıymetlidir (Özkalp, 2013: 85).

Kültür, bir toplumda sosyal hayatın, gelişmenin, değişimlerin, üretimin, bilimin, sanatın, eğitimin ve görüş yapısının seviyesini belirleyen en önemli faktördür. Kültür, bireylerin karşılıklı etkileşimlerinden doğup geliştiği için toplumsal yaşamın bir ürünü olarak ifade edilir.

Kültür kavramı çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Çünkü bu kavram inceleme alanına göre farklı anlamlar alabilmektedir. Ayrıca çok geniş kapsamlı olmasının da çeşitli anlamlar almasında etkisi vardır. Amerikalı ünlü antropologlar (Kroeber ve

Kluckhon) kültür konusunda yaptıkları araştırmalarda, kültür kavramının yüz altmış dört tanımının yapıldığını belirlemişlerdir (Güney, 2000: 31).

Kültür konusunda yapılan tanımlardan biri, Batı Avrupa'da doğan aydınlanma felsefesinden esinlenmiş olan ve ilk çağlardan beri birikmiş bulunan insanlık tarihinin bütün yazılı mirasına "kültür" adı veren tanımdır. Diğer önemli tanım ise bu konularda ilk bilimsel araştırmaları başlatan E.B Taylor'un kültür tanımıdır (Eroğlu, 2015: 149). Taylor kültürü: bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, gelenek ve toplumun bir üyesi olarak insanın kazanmış olduğu diğer yetenek ve alışkanlıkları içeren karmaşık bütünlük olarak tanımlamıştır. Taylor'un görüşüne göre kültür, güzel sanatlardan popüler eğlenceye, gündelik davranıştan gelişmiş teknolojinin geliştirilmesine kadar insan faaliyetinin tüm yönlerini içerir. (Scupin, 2012: 40).

Bütüncül ve fonksiyonel kültür yaklaşımlarına örnek gösterilen Tylor gibi başka bir fonksiyonalist kültür antropoloğu Malinowski, kültürü, insanların temel (biyolojik) ihtiyaçlarını karşılayan malları ve sosyal bir topluluk halinde yaşamalarından dolayı ortaya çıkan düşünce ve sanatların, inanç ve alışkanlıkların bir bütünü olarak tanımlamaktadır. Her kültürün; bireylerin karşılaştıkları sorunları çözmek ve ihtiyaçlarını karşılamak için birtakım araç ve gereçlerle donatıldığı kabul edilmektedir. Bir kültürün sade ve basit olması ya da çok gelişmiş, karmaşık olması bu sonucu değiştirmeyecektir (Eroğlu, 2015: 154).

Kültür konusunda yapılan diğer tanımlamalar şöyledir: kültür toplumun oluşturduğu, değer verdiği, paylaştığı bütün maddi ve manevi unsurların bütünüdür (İçli, 2011: 104). Kültür; bir toplumun yaşama şeklini devam ettirmek, kurumlarını düzenlemek, kazanılmış davranış şekillerin, bilgi, inanç ve insani birimlerde oluşan tüm faaliyetlerini karşılamak ve gereksinmelerini yerine getirmek için geliştirdiği bir yaşam şeklidir. Bir başka deyişle kültür; bir insan grubunun bir diğerinden ayırt etmek için aklın kolektif programlanmasıdır (Şimşek ve Fidan, 2005: 6).

Kısaca bilgi anlamına gelen kültür, bir toplumun; alışkanlıklarını, adetlerini, düşünce ve sanat gibi bütün sanat değerlerini kapsamaktadır (Okay, 2005: 212). Kültür, toplumların tarihi geçmişi, kalkınma özellikleri, üretim şekilleri ve toplumsal ilişkileri ile ilgilidir. Kültür, bir toplumun yaşama şeklini gösterir. Dolayısıyla her toplumun

yaşam biçimleri farklıdır ve bu durumda kültürleri de farklılaştırmaktadır. Bu farklılaşmanın ana nedeni kültür unsurlarının birbirine benzer olmamasındandır (Şahin, 2010: 22).

Güvenç'e göre kültür sözcüğü:

1.Bilim alandaki kültür: Uygarlıktır.

2.Beşeri alandaki kültür: Eğitim sürecinin ürünüdür.

3.Estetik alandaki kültür: Güzel sanatlardır.

4.Maddi (teknolojik) ve biyolojik alanda kültür: Üretme, tarım, ekin, çoğaltma ve yetiştirme (1999: 97).

En yaygın olarak kültür terimi kabileler veya etnik gruplar (antropolojide), uluslar (siyasal bilim, sosyoloji ve yönetim) ve kuruluşlar (sosyoloji ve yönetim) için kullanılır ve pek çok açıdan tanımlanmıştır; Hofstede kültürü: bir grubun üyelerini veya insanların kategorisini diğerlerinden ayıran zihnin ortak programlaması olarak ifade etmiştir (Hofstede, 2011:3). Bu tanımdan hareketle, bireysel seviyede zihinsel programlarla ilgili kaynakların, bireyin yetiştiği ve yaşam tecrübelerini elde ettiği sosyal çevrelerde yattığı ifade edilebilir. Hofstede 'ye göre, programlama ilk olarak aileden başlayıp, okul çevresinde, arkadaş gruplarında, iş ortamında ve içinde yaşanılan toplumda devam etmektedir. Kültür, öğrenme sonucunda oluşmaktadır. Kültürün oluşumu kalıtsal değil, sosyal ortamından kaynaklanmaktadır (Köse ve ark. 2001: 221).

Kültür bir arada yaşayan insanlar tarafından paylaşılan, geliştirilen ve nesilden nesille aktarılan bireylerin düşüncelerinin yönünü belirleyen çeşitli tutum, davranış ve inançlardır. İnsanların kullandığı her türlü araç, gereç, makine, giyim kuşam, inançlar, değerler, tutumlar bir kültürü oluşturan bileşenlerdir. Tekerlekten füzeye, putperestlikten tektanrıçılığa kadar tüm maddi ve manevi gelişme evreleri insanoğlunun kültürel birikimini gösteren unsurlardır (Akıncı ve ark, 2009: 94).

Kültürü daha genel anlamda şu şekilde özetleyebiliriz; öğrenim ve tecrübe yoluyla kazanılabilir, uyarlanabilir, nesilden nesille aktarılabilir, paylaşılabilir, kısıtlayıcıdır, simgeleyicidir ve birbirini tamamlayan çeşitli öğelerden oluşur. Kültür, toplumun tüm

bireyleri tarafından paylaşılır ve kuşaktan kuşağa aktarılır. Kültür, bir olgunun başka bir olgu tarafından tanımlanması, simgelenmesi veya kullanılmasıyla ilgilidir (Yeşil, 2013: 54).

1.2. KÜLTÜRÜN YAPISAL ÖZELLİKLERİ

Kültür, toplum olarak yaşanması sonucu kazanılan ve nesilden nesille iletilen davranış kalıplarından ortaya çıkan, maddi ve manevi öğelerden oluşan bir düzen olduğuna göre, onun bazı özellikleri vardır ve bu özelliklerin bilinmesi bize kültürün ne olduğu hakkında bilgi verir ve onun davranış üzerindeki etkisini anlamada önemli bir rol oynar (Erdoğan, 1994: 136-137).

Kültür hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak ve onu daha iyi anlamak için kültürün bazı özelliklerinin bilinmesi gerekmektedir. Kültürün bazı temel özelliklerinin şu şekilde sıralamak mümkündür.

- ***Kültür Paylaşılır***

Kültür, paylaşılan idealler, değerler ve davranış standartlarıdır. Ortak bir kültürü paylaşımlarından dolayı insanlar belirli şartlarda diğer bireylerin nasıl davranacaklarını ve davranışlara nasıl karşılık verebileceklerini tahmin edebilirler. Farklı kültürlere mensup insan grupları bir araya gelirse, örneğin terkedilmiş bir adada yalnız bırakılmış bir grup insan, kendilerine has bir toplum oluştururlar ve hayatta kalmak için ortak bir çıkar etrafında toplanırlar. Beraber çalışmak ve yaşamlarını devam ettirmek için gerekli teknikleri geliştirebilirler. Tüm bunlara rağmen grubun her bir üyesi kendi kimliğini ve kültürel geçmişini koruyabilir. Hiç bir kavga ya da tartışma yaşanmamasına rağmen grup üyelerinin adadan kurtulmalarıyla grup dağılabilir (Haviland, 2002: 12).

- ***Kültür Öğrenilmiş Davranışlar Topluluğudur***

İnsan türünün kültürel eşsiz kapasitesi öğrenmeye bağlıdır. Kültürümüzü, genlerimiz aracılığıyla, fiziksel özelliklerini miras almamız biçiminde devralamayız. Bunun yerine, kültürümüzü kültürleştirme süreci boyunca elde ediyoruz. Kültürleşme, insanların kendi kültürlerini öğrenip edindikleri sosyal etkileşim sürecidir İnsanlar kültürlerini bilinçli olarak, örgün öğrenme yoluyla ve bilinçsizce informal etkileşim yoluyla edinirler (Scupin, 2012: 40). Kültür doğuştan gelen veya kalıtımsal olarak

kazanılan bir değerler sistemi değildir. Birey ailesi ve çevresinin vasıtasıyla kültürü öğrenir. Kültür unsurları yavaş yavaş bir kuşaktan diğer kuşağa öğrenme yoluyla aktarılır (Odabaşı ve Barış, 2011: 314). Kültürü bazen doğrudan bazen de gözleyerek veya taklit ederek öğreniyoruz. Genelde etrafımızdaki bireylerin davranışlarını gözlemleyerek öğreniyoruz. Anne, baba, kardeşler, aile büyükleri bizim örnek aldığımız ve gözlemlediğimiz nesnelere (Özkalp, 2013: 87).

• *Kültür Tarihîdir ve Süreklidir*

Tüm hayvanlar öğrenme yeteneğine sahiptirler ve bir şeyler öğrenirler. Ancak edindiği alışkanlıkları ve öğrendiği yeni bilgileri tamamıyla yavrusuna aktarabilen tek varlık insandır. Bir köpek evcilleştirilebilir. Bazı davranış ve becerileri öğrenim yoluyla elde edebilir. Ancak köpek öğrendiklerini kendi yavrularına aktaramaz: onların yeniden eğitilerek terbiye edilmeleri gerekir. İnsanın bu alandaki üstünlüğü ve tek olması belki de bir dili konuşma becerisinden kaynaklanmaktadır. Şayet, kültür sürekli ise yani bir nesilden diğerine geçiyorsa, onun her kültürde ortak sebepleri ve sonuçları vardır. Eğitim, sadece çocuğun bakımını ve korunmasını değil, onun doğuştan gelen eğilim ve dürtülerinin sosyal hayatın koşullarına göre sınırlanmasını, kısıtlanmasını öngörür. Her kültürel sistem kendi üyelerini besler; ancak kimlerin nerede, ne zaman, neleri, nasıl yiyeceklerini yine kültür belirler. Kültür denildiğinde aklımıza öncelikle töreler gelir. Çünkü kültürün sürekliliğini gelenek ve görenekler sağlar. Bundan Ötürü, kültürün «yaradılışa» kadar uzanan dolaylı bir geçmişi vardır (Güvenç, 1999: 101-102).

• *Kültür Değişebilir*

Kültürün nesilden nesille aktarılmış olması onun değişmemiş olduğu anlamına gelmez. Mirası devralan yeni nesil yaptığı dönüşüm ve değişmelerle kültürün zenginleşmesine yardım eder. Bundan dolayı nesilden nesille aktarılan kültür durağan olarak kalmaz. Mevcut kültüre yeni öğeler eklendiği gibi eski bazı öğelerde çıkarılır. Mevcut kültürden çıkarılma işlemi genellikle ihtiyaçlarla alakalıdır. İhtiyaçları karşılamayan kültür unsurları değiştirilir. Örneğin, odun sobalarının yerine kalorifer veya elektrik sobalarının kullanılması gibi. Kültürü oluşturan tüm parçalarının değişim hızı ve temposu aynı değildir. Maddi öğeler manevi öğelere göre daha çabuk değişirler. Çünkü maddi ve nesnel öğeler değişirken bir duygusal dirençle karşılaşmaz (Güney, 2000: 34).

- ***Kültür Oluşturulur***

Kültür insanlar tarafından ortaya çıkartılmaktadır. Batı kültüründen kültürümüze transfer ettiğimiz sevgililer günü kutlamaları bundan on yıl önce ülkemizde çok fazla bilinmemekteydi. Oysaki günümüzde Batı kültürünün bize kazandırdığı sevgililer günü kutlamaları moda bir kutlama olmuştur (Odabaşı ve Barış, 2011: 314-315).

- ***Kültür Benzerlikler Olduğu Kadar Farklılıklar da İçerir***

Bütün kültürlerde kabul edilen ortak davranışlar, normlar ve değerler vardır. Ancak aynı unsurlar kültürden kültüre farklılık gösterebilir. Mesela, her kültürün kutsal saydığı renkler vardır. Ama bir kültürde kutsal olarak kabul edilen bir renk bir başka kültürde kutsal olarak kabul edilmeyebilir (Odabaşı ve Barış, 2011: 314-315).

1.3. KÜLTÜRÜ OLUŞTURAN FAKTÖRLER

Kavram olarak soyut bir kavram olan kültürü kısaca bir toplumun yaşam şekli olarak ifade edebiliriz. Toplumlar farklı biçimlerde yaşamalarından dolayı değişik kültürlere sahip olurlar. Kısaca kültürleri farklılaşır. Tüm toplumlarda kültürü oluşturan temel unsurlar vardır, ancak önem dereceleri bir kültürden diğer bir kültüre farklılık gösterir. Kültürü oluşturan başlıca faktörleri şu şekilde ele alabiliriz.

1.3.1. Dil

Dil, insanların birbirleriyle iletişimini sağlayan semboller sistemidir. Dil kültürü yazılı ya da sözlü anlatımlarla nesilden nesille aktarır. Dil insanlar arasında iletişim sağlamakla kalmaz aynı zamanda kültürün devamını da sağlar. Dil kültürel bir mirastır ve kültürün kuşaklar arası geçişini sağlar (Bahar, 2005: 70).

Sembolik-soyut dil, Kültürel bir varlık olan insanın vazgeçemeyeceği bir araçtır. Kısaca dilsiz kültür olamaz. Dil, sadece iletişim ve duyguların ifadesini sağlayan bir araç değildir. Her dil aynı zamanda deneyimler dünyasını kategorize etmeye yarar. Deneyimler ise yaşanan durumlara göre farklılıklar gösterir. Ait olduğu kültürün değerlerini aksettiren dil, bir kültür ürünüdür. Doğumdan itibaren insan çevresindeki insanların birbirlerine ve nesnelere karşı belirli şekiller içinde davrandıklarını kavramaya başlar. Çocukluk yıllarında anadilini büyükleri gibi belirli üslupta

kullanmayı öğrenir. Konuşmaya başladığında, aile büyüklerinin sözlü iletişim kalıplarını da dille birlikte öğrenir ve onları anlamaya başlar. Böylece kültürün bir üyesi olur. Çocuğun öğrendiği belirli iletişim kuralları, onun çevresi ile olan iletişiminde önemli rol oynar. Bu kurallar, iletişim sürecinde neyin uygun olduğunu, neyin uygun olmadığını belirlediği için, çocuğun deneyimlerinin doğasını etkiler (Kartarı, 2014: 157-158).

Dil, insanların iletişim kurmak için kullandıkları çeşitli anlamlara sahip semboller sistemidir. Her biri kendine has bir kültürü temsil eden diller, ait olduğu toplumun üyeleri tarafından kullanılır. İnsanlar kendilerine anlamlı gelenle iletişim kurarlar. Neyin anlamlı, neyin anlamsız olduğunu söyleyen de dildir. Dili kullanış biçimimiz kültürü etkiler ve aynı şekilde de kültürden etkilenir. İnsanların kullandıkları dil, bilgi iletmenin ve başkalarıyla kültürel ve kişisel tecrübelerini paylaşmanın bir vasıtasıdır.

Özetlemek gerekirse; dil yalnızca iletişimi mümkün kılmaz aynı zamanda bir neslin kültürünü bir sonraki nesle aktarma sürecinde yani kültürel aktarımda da kilit konumdadır (Erdem, 2016: 159) ve yine dil aracılığıyla, ilgilerimizi, inançlarımızı ve algılarımızı diğer insanlar tarafından algılayıp anlamalarını sağlayacak sembolere dönüştürmemizi sağlar (Bozkurt, 2015: 100).

1.3.2. Din ve İnançlar

İnançlar, bir cismin veya olayın doğası hakkında bireysel olarak subjektif düşünceler olarak tanımlanabilir. Bu öznel fikirler büyük oranda bir kültür ürünüdür ve doğrudan davranışlarımızı etkilerler. Boğa güreşinin Amerika Birleşik Devletleri'ndeki birçok kişi tarafından zalim ve insanlık dışı olduğu düşünülüyor, ancak kesinlikle sporu seven İspanya ve Meksika'daki birçok insan tarafından değil. Yahudiliğe yada İslam'a sıkı bağlı olan biri büyük olasılıkla jambonlu sandviçi yeme düşüncesini iğrenç bulacaktır (Samovar, Porter, & Mcdaniel, 2012: 14).

Tarihsel ve toplumsal varlık alanı içerisinde dinin rolü inkâr edilemez. Sosyologlar ve antropologlar arasındaki genel inanişe göre diğer bütün sosyal hayattaki normlar ve kurumlar dinden doğmuşlardır. Dinler insanlar için birtakım hareket ve davranış kuralları koyar ve bunları bazı müeyyidelerle destekler. Dinin müeyyidesi

günah ve sevap şeklindedir. Dindar dinin kurallarına uyduğu takdirde sevap kazanacağına ve mükâfatlandırılacağına, uymadığı takdirde de günahkâr olacağına ve Yaradan tarafından cezalandırılacağına inanır (Aslantürk ve Amman, 2012: 268).

İnsan inanan bir varlıktır ve objelere (olaylara, olgulara ve nesnelere) karşı olumlu veya olumsuz değer yönelimlere sahiptir (Bahar, 2005: 263).Bütün toplumlarda şu veya bu şekilde bir din olmuştur. Din ve inançlar da kültürün temel unsurlarıdır. Din insanların ortak duygu ve inanç geliştirmesini sağlayan önemli bir toplumsal kurumdur. İnançlar dünyanın nasıl çalıştığıyla ilgili olarak bir kültürün üyeleri tarafından paylaşılan ortak görüşlerdir. Bu görüş ve düşünceler, geçmişin yorumlanmasına, günümüzün yani içinde bulunulan anın açıklanmasına ve geleceğin tahmin edilmesine yarar. İnançlar, gözle görülen nesnelere ve gözle görülmeyenlerle ilgili olabilir. İnançlar, gelenek, din ya da bilim ve ya bunların bir bileşimi üzerine kurulabilir. Kültürün derin ve soyut yönünü oluşturan inançlar, diğer kültürel unsurları da biçimlendirmektedir. İnançlar, bireylerin ve ya toplumsal grupların içinde buldukları çevreye karşı tavrını belirlemektedir (Şişman, 2014: 3).

Kültürün temelini oluşturan din ve İnançlardır. İnsanların ortak duygu ve inanç gelişimini sağlayan toplumsal kurum dindir. İnançlar ise bireyin dünyasının bir yönüne ait idrak ve bilgilerinin devamlı bir organizasyonudur. İnsanlar belli konularda belirli inançlara sahiptirler. İnançlar arasındaki benzerliklerin fazla olması o toplumun kültür inançlarının da aynı oranda kuvvetli olması demektir (Köse ve ark. 2001: 224).

1.3.3. Değerler ve Normlar

Değerler, amaçlarımızı ve davranış şekillerimizi belirlemede ve bize neyin doğru, neyin yanlış olduğunu gösteren standartlardır. Toplumsal olarak arzu ettiğimiz durumlar hakkında paylaşılan soyut fikirlerdir. Sonuç olarak değerler bize, iyi, kötü, güzel, çirkin, ahlaki, gayri ahlaki veya istediklerimiz ve istenmeyen durumlar hakkında ölçütler sunar. Özetle değer sistemi, bir toplumdaki ödül ve cezanın da temelini oluşturur. Bir toplumun kendine ait değerlere sahip olmaması o toplumun en kuvvetli kontrol aracını da yitirmesi anlamına gelir (Bozkurt, 2015: 93).

Hangi toplumsal davranışın iyi, arzulanan olduğunu belirten, paylaşılan ölçüt veya fikirlerdir. Değerler ve normlar belirli açılardan farklılıklar gösterir. Bunlardan biri; Değerler soyut ve genel kavramlardan meydana gelmiştir, normlar ise belirgin ve yol gösterici oluşlarıdır. Bir toplumun sahip olduğu değerler, normları etkilediği için büyük önem taşır. Örneğin, eğitim konusuna önem veren bir toplumun, eğitimi yaygınlaştırması ve eğitimle ilgili normlara öncelik vermesi beklenir. Yine bir toplumda aşırı nüfus artışına önem veriliyorsa, toplumsal normlar büyük ailenin ortaya çıkışını destekleyen bir hal alır. Her toplumun kendine ait, önemseydiği ve arzuladığı değerleri vardır (Özkalp, 2013: 93). Değerler, doğru ve yanlış, iyiyi ve kötüyü belirleyen ölçütlerdir. Değerlerin oluşumu inançlara göredir. İnançlar, bir kültürün derin yönünü temsil ederken değerler ise inançlara göre daha yüzeysel yönünü temsil eder. Soyut öğeler olan değerlerin dışardan gözlenmesi oldukça güçtür, ancak davranışlar içinde sezilebilir. Değerler, bir kültür içerisinde değer verilen ve tercih edileni ifade etmektedir. Psikologlara göre inançlar gibi değerlerde çocukluk döneminden itibaren öğrenilmektedir. Yani değerler sistemi çocuk on yaşına gelinceye kadar büyük oranda tamamlanmakta ve sonraki zamanlarda da değişmesi zor olmaktadır (Şişman, 2014: 4).

Toplumsal değerler beğenmeyle ilgilidir. Her toplumda toplum tarafından bazı şeyler iyi, güzel, faydalı, kutsal; bazı şeyler ise kötü, çirkin ve zararlı olarak kabul edilir. Mesela bayrağımız bizim için kutsaldır. İnsanlar, sosyal değerleri doğdukları andan itibaren ait oldukları toplumda hazır olarak bulurlar ve zamanla bunları benimseyerek ve onlara göre hareket ederler. Değerler insanların davranışlarına yön verirler ve çoğunluk tarafından kabul edildiği için davranışlarda benzeşmeye dolayısıyla kalıplaşmaya yol açarlar. İnsanların ortak değerlere sahip olmaları, çoğunlukla sosyal değerleri benimsemelerinin bir sonucu olarak gerçekleşir (Güney, 2000: 41).

Normlar, kişilerin uymaları gereken kurallar, emirler ve ölçülerdir. Normlar bir toplumun kültürünü oluşturur. Kültürel normlar kültürel değerlere dayanmaktadır. Kültürel değerler bireylerin hedefe ulaşmak için seçecekleri yolları belirler, onlara doğruyu, yanlış gösterir ve davranışlara yön verir (Köse ve ark, 2001: 225).

Her toplumda toplumsal düzeni sağlayan, kişilere yol gösteren, doğru ve yanlış olumlu ve olumsuz gösteren kurallar, standartlar ve fikirler vardır. Tüm bunlar norm olarak adlandırılır. Normlar yaptırımı olan kurallar bütünüdür. Her toplumda bireylerin

tutum ve davranışlarını belirleyen, giyim şeklinden, yemek yeme şekline, belirli yerlerdeki oturma şeklinin nasıl olacağına kadar çeşitli normlar yer alır (Özkalp, 2013: 91-92).Toplumlarda normlar formel tarzda yasalar ve yönetmeliklerle belirlenebileceği gibi, gelenekler ya da varlığı bilinen ama dile getirilmeyen yazılı olmayan kurallar şeklinde de olabilir (Zencirkıran, 2015: 65).

Normlar, belli bir durumda insanların nasıl davranmaları gerektiği konusunda beklentileridir. Örneğin yurtseverlik bir değer olmasına karşın, bayrağa saygı bir normdur. Uymadığımız takdirde müeyyidesi vardır. Normları dikkate almasak bazı toplumsal gaflara yol açar. Bundan dolayı, insanlar yeni girdikleri çevrelerde normların neler olduğundan emin olmadıklarında kaygı duyarlar (Bozkurt, 2015:102).

Tüm toplumlar sahip oldukları normlara verdikleri önem dereceleri farklılık gösterir. Bir toplumun devamlılığını sağlayan bazı normlar daha önemli iken bazıları da bu kadar önemli olmayabilir. Örneğin yemek sırasında ağzını şapırdatan ya da etrafına kaba davranan kişinin çiğnediği norm önemli değildir. Buna karşın vatanına ihanet eden kişinin çiğnediği norm büyük bir cezayla karşılaşır. Normlar vasıtasıyla bir toplumu kontrol etmek mümkündür. Çünkü normların geçerliliği ödül ve ceza ile mümkündür. İstendik davranışlar ödül yoluyla pekiştirilerek gelecek zamanda da tekrar ihtimali artırılırken, istenmeyen davranışlar ceza ile ortadan kaldırılır (Özkalp, 2013: 92-93).

1.3.4. Semboller, Tutumlar

İnsanlar için herhangi bir anlam ifade eden eylem, davranış, işaret, renk nesne vb. sembol olarak adlandırılır. Semboller, bir kültürün içinde en geniş alana sahip olan öğelerdir. Kültür, büyük ölçüde bir semboller sistemidir. Benzer olan semboller, farklı kültüre sahip bireyler için farklı anlamlar ifade edebilir (Şişman, 2014: 4).

Her kültür kendine ait, bayrak, marka, amblem gibi çok sayıda sembol üretir. Sembol, belirli bir durum ve ya olayı anlamlandıran şeydir. Kültürel kodların işaretleri olarak işlev gören semboller en önemli olan sembollerdir. İşaretler ise, birbiriyle çelişkili anlamlar taşıyan sembollerdir. Örneğin, merhabaya karşılık hoşça kal demek gibi. Bizler aynı şeylere farklı sembolik anlamlar yükleriz. Buna şöyle bir örnek

verebiliriz, bizim için köpek, bir dost ya da bekçi olarak görülürken, Çin'in kuzey bölgelerinden gelen birisi için, akşam yemeği olarak görülebilir (Bozkurt, 2015: 98).

Hepimiz çevremizdeki insan, nesne, fikir, kurum ve olaylar hakkında değişik tutumlara sahibiz. İnsanlara, nesnelere, kurum ve olaylara nasıl bir tepki vereceğimiz büyük oranda tutumlarımız tarafından belirlenir. Bu sebeple, tutumlar bir hüküm ve ya bir karar vermeden önce bilinmesi gereken genel şartlar ve hükümlerin düşünsel yönüyle alakalıdır. Kültürün manevi yönünü oluşturan tutumlardır. Dolayısıyla davranışların önceden tahmin ve davranışlarımızı kontrol etmemizi sağladığı için tutumlar göz ardı edilemez (Köse ve ark, 2001: 226).

Kelimeler, jestler ve resimler, sadece anlam ifade etmek için kullanılan sembollerdir. Kültürü inşa etmek ve aktarmak için kullanılan pek çok sosyal ilişki biçimine girmemizi sağlayan sembollerini kullanma kabiliyetimizdir. Sembol yapma yeteneği, öğrenmeyi kolaylaştırır ve bir insandan diğerine, gruptan gruba ve nesilden nesile anlam aktarımına olanak tanır. Anlamı iletmeye ek olarak, sembollerin taşınabilirliği, kültürlerin önemli olanı muhafaza etmesine ve bir tarih yaratmasına olanak tanıyan bilgi depolamanızı sağlar (Samovar, Porter, & Mcdaniel, 2012: 12).

1.3.5. Örf ve Adetler

Örfler, toplumsal hayatta bireylerin belli davranışlarda bulunmalarını sağlayan sosyal kuvvetlerle (hoş görmeme, ayıplama gibi) belirli davranışları insanlara zorla kabul etmesini sağlayan düzenleyici kurallardır. Kısaca insanların toplum yaşamında kendilerini uymak zorunda hissettikleri davranış kalıplarıdır. Toplum içinde herkes tarafından bilinen ve kabul edilmiş olan tarzlarımız adetleri oluşturur. Örnek vermek gerekirse, yaşlılara saygı göstermenin, misafir ağırlamanın, yemek yeme şeklinin herkes tarafından bilinen, kabul edilen ve uygulanan usulleri vardır. Bu usuller de adetlerimizi oluşturur (Güney, 2000: 46).

Bir başka deyişle; toplumun büyük bir kısmı tarafından uzun süreden beri tekrar edilip günümüze ulaşan ve yaygın olan herhangi bariz bir yaptırımı olmayan veya yaptırımı çok yumuşak olan davranışlar “adetler” olarak adlandırılmaktadır. Açık bir şekilde ifade edilen ve resmi olarak da yaptırma bağlanmış kurallar ise “örf” olarak

ifade edilir. Örf kurallarına aykırı davranış gösteren birey ya da örgüt ağır bir şekilde cezalandırılabilir. Bundan dolayı örfelere uymak zorunludur ve örflerden sapmalara hoş görü gösterilemez (Köse ve ark, 2001: 226).

Özetleyecek olursak; toplumuna göre kanunların ve ya ahlakın yerine geçebilen, âmâ gerçekte kanun olmayan davranış kalıpları örf olarak adlandırılır. Sosyal yaptırım niteliğine sahiptir. Sosyal grubun varlığı ve sağlamlığı bakımından düşünülen ve hakim değerleri ya da prensipleri tarafından desteklenmiş zorunlu sosyal normlardır (Aslan, 1997: 68).

1.3.6. Yasalar ve Ahlâk Kuralları

Yasalar Devletin gücüyle hazırlanan uygulanan formel kurallardır. İnsanların çoğu kanunlar olmadan toplumda bir düzenin olacağına inanmamaktadır. Toplum hayatını düzenlemeleri itibariyle yasalar nitelik bakımından din, ahlak ve görgü kurallarından bir farkı yoktur. Yasaların amacı da toplumdaki fertlerin ortak davranışlarını kural haline getirerek toplumun devamını ve bütünlüğünü sağlamaktır. Bundan dolayı da yasaların temelinde toplum kuralları vardır. Yasalar bireylerin doğrudan doğruya dış ilişkilerini düzenler. Bu yönüyle hukuk kuralları ahlak kurallarından ayrılır. Yani ahlakın prensipleri ferdi vicdanlardan doğmaktadır. Hukukun kuralları sosyal zorunluluğun eseridir. Ahlakın müeyyidesi, vicdan olarak tanımlanan içsel yeti yani manevi olmasına karşın, hukukun müeyyidesi ferde dıştaki cemiyet tarafından düzenlenen cezalardır. Ahlakın yaptırımı ruhi, hukukun yaptırım gücü ise maddidir. Hukukun kuralları yazılı olmasına karşın ahlakın kuralları yazılı değildir ve hukuk teşkilatlıdır, ahlak ise teşkilatlı değildir. Hukukun alanı dardır, ahlakın alanı geniştir ve cemiyetin bütün bünyesini kapsamaktadır. Ahlak insanlar arasındaki ilişkileri düzenler, Hukuk ise insanlar eşyalar arasındaki münasebetleri de düzenler. Aralarında bu ayrımların olmasına rağmen, hukuk ve ahlakın ikisi de toplum içindeki bireylerin hareket ve davranışlarıyla ilgilidir. Ahlâk kurallarının temelinde ahlaki değer yargıları yer alır. Ahlaki değer yargısı da bir obje (olay, olgu, nesne) hakkındaki” iyi” ya da “kötü “şeklinde verilen değer yargılarıdır. Ahlak bütün toplumu ayakta tutan temel değerler sistemidir. İnsanlar arası münasebetleri ilgilendirir ve öğrenme yoluyla elde edilir (Arslantürk & Amman, 2012, 267- 268).

Sosyal hayatta fertlerin birbirleriyle olan ilişkilerini düzenleyen kurallar ‐ahlâk kuralları‐ olarak adlandırılır. Ahlâk kurallarına uymayanların yaptırımı ise, ahlak kurallarının emir ve yasaklarına uymayanların karşılaşacakları manevi tepkidir. Bu yaptırımı ayıplama ve küçük görme biçiminde ortaya çıkmaktadır (Köse ve ark, 2001: 226).

1.4. KÜLTÜR ÇEŞİTLERİ

Kültür bir toplumun yaşam tarzının tüm elementleridir. Hiçbir kültürün diğereine üstünlüğü söz konusu değildir. Sosyal bilimciler kültürü inceleme alanlarına göre farklı biçimlerde sınıflamaktadır.

1.4.1. Maddi ve Manevi Kültür

Maddi kültürü oluşturan unsurlarının tanınmasında, üç temel kıstas bulunmaktadır: Birincisi, insanların biyolojik ve fizyolojik ihtiyaçları ile bu kapsama giren her türlü beklentilerini karşılamaya yarayan unsurları maddi kültür olarak tanımlayabiliriz. İkinci olarak, insanların tabiatla mücadele veya tabiata uyum sağlama çabaları kapsamında yaptıkları her türlü araç ile geliştirilmiş oldukları bütün yöntem işlemler, maddi kültür içerisinde düşünölmektedir. Üçüncü olarak, kültür unsurunun kullanımının, doğrudan doğruya ilgili kişinin kendi benliğine ve yararına katkı sağlıyorsa böyle bir özelliğe sahip olmak, o kültür unsurunun maddi kültür ögesi olduğunu gösterir. Kültür öğelerinin çoğunlukla elle tutulup gözle görölebilen bölümünü oluşturan maddi kültür kapsamına, imalatın biçimini gösteren üretim teknikleri, yol ve bina inşaatları, giyim ve kuşam tarzları, evlerin döşeme şekilleri her çeşit ulaşım araçları gibi elemanlar girmektedir. Toplumsal kültür kapsamında yer alan maddi öğelerin oluşturduğu maddi kültür birikimi, aynı zamanda bir toplumun teknolojik ve ekonomik seviyesinin de bir göstergesidir. Bu açıdan bakıldığında, enerji, demir çelik, makineler, otomobil, telefonlar, bina gibi ürünlerin üretim ile tüketim miktarları ile bilgisayar, radyo ve televizyon gibi kullanılan cihazlar açısından ölkeler arasında yapılan karşılaştırmalar, gerçekte maddi kültür karşılaştırmalardan ibarettir. Maddi kültür unsurları yarar ve çıkar sağlama bakımından öncelikle sahiplerine, sonra da diğere insanlara imkan ve fırsatlar sunmaktadır (Eroğlu, 2015: 160-161).

Toplumsal hayatta insanlar çoğu zaman kültür denilince, yalnızca o topluma ait olan bilim, sanat, ahlak, din, hukuk, gelenek, görenek, ideoloji ve inançları gibi kültürü oluşturan unsurları anlamaktadır. Böyle bir anlayış doğrudur ama eksiktir. Çünkü her toplumun kendine has olan bu manevi kültür unsurlarının yanında bir de o topluma ait maddi kültür öğeleri de mevcuttur. İnsan yaşam gayesiyle sürekli olarak çevresini değiştirdiği gibi, dış dünya ile ilişkileri için yapma bir çevre oluşturur. İnsanoğlu yaşamını sürdürmek için, evler yapar, silah, araç ve gereçleri kullanarak geçimini sağlar, yollar yapar, ulaşım vasıtaları kullanır, fabrikalar kurar. Zamanla belirli bir teknolojik seviyeye ulaşır. Maddi kültürün unsurlarını oluşturan eşyalar kültürün en açık, elle tutulabilir görüntüleridir. Özetle; Toplumsal kültür içerisinde yer alan maddi öğelerin oluşturduğu kültüre maddi kültür denilmektedir (Erdoğan, 1994: 123).

Manevi kültür sadece kültür olarak adlandırılır iken, maddi kültür medeniyet olarıktan ifade edilmektedir. Maddi kültürü, teknik, araç gereç, makine, üretim araçları gibi maddi yapılar oluşmaktadır. Manevi kültürün dışlanmış şekli olan maddi kültür; İnsan zihninde, kültürel çevrenin yardımıyla tasarlananların maddi taşıyıcılarda objeklifleşerek belirlemesi bir dışlamadır. Örneğin maddi üretim kültürün yaratıcılığıyla ortaya çıkması ve fiziki nitelik kazanması olarak açıklanabilir (Erkal, 2014: 143).

Manevi kültür unsurlarının tanınmasında etkili olan üç temel kıstası şöyle sıralayabiliriz: Birincisi, manevi kültür, toplumların sosyal ve ruhsal ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olan öğelerden meydana gelmektedir. İkinci olarak, manevi kültür öğeleri, bireyin diğer bireylerle ve toplumla ilişkilerini düzenlemekte ve onların topluma uyumlarını sağlamaya yönelik birtakım sosyal kurallar ortaya koyarlar. Üçüncü olarak, manevi kültür öğeleri ile etkileşim içerisinde bulunan insanların bu yöndeki tavır ve hareketlerinden, en fazla diğer insanlar yararlanır. Manevi kültür öğeleri, çoğunlukla gözle görülmeyen ve elle tutulmayan öğelerden oluşmaktadır (Eroğlu, 2015: 161). Bunlar içerisinde, toplumların örf, adet, gelenek, görenek, ahlak kuralları, inanç ve ideolojileri (İçli, 2011: 114) ve bunun yanı sıra dil, edebiyat, müzik ve diğer estetik değerleri saymak mümkündür. Ayrıca da, nesnel olarak elle tutulup gözle görülmesine karşılık, insanların psiko-sosyal ve ruhi ihtiyaçlarını tatmin eden ve onların belirli bir topluma ya da milli kimliğe ait olduklarını gösteren bir kısım kültür unsurları da, (Örneğin, belirli bir millete ait olma biçimindeki ev ve binaların mimari tarzı, kutsal

mekânlar, kıyafet tipleri, milli ve dini kutlama günleri gibi)manevi kültür kapsamında yer alan elemanlardır. Kültür unsurlarının işlevlerini göz önüne alarak yapılan “maddi manevi kültür” ayrımın, teorik bir ayırmadan ibaret olup, gerçek hayatta böyle bir farklılaşmanın, fazla bir önemi yoktur. Gerçekte bütün kültür öğeleri, insan zihninde başlar, somut bir nesneye veya soyut bir kurala döner. Aslında insanları belli bir toplumun üyesi yapan ve toplumları birbirinden ayıran manevi kültür öğeleridir. Maddi ve manevi kültür öğelerini tam ve kesin çizgilerle ayırmak zordur. Örneğin, teknolojik açıdan televizyon maddi kültür aracıdır. Ancak televizyonun uyguladığı yayın politikası kapsamında gösterdiği bir dizi film manevi kültür ögesidir (Eroğlu, 2015: 161-163).

1.4.2. Genel Kültür ve Alt Kültür

Kültürün bu ayrımı genellik (yaygınlık) derecesine göre yapılmıştır. Şöyle ki; Bir toplumun sahip olduğu kültürü genel kültür olarak düşünürsek dünyada ne kadar toplum varsa, bir o kadar da genel kültür vardır demektir. Bu durumda, ilkel toplumdaki karmaşık topluma, en az dinamiğinden en çok dinamiğine, tam gelişmiş ya da kısmen gelişmişine kadar bir seri kültürden bahsedilebilir (Erdoğan, 1994: 122).

Genel kültür, bir ülkenin veya bir toplumun, bütün sosyal gruplarında, bütün coğrafi bölgesinde geçerli olan, benimsenen ve yaşanan hakim olan öğelerden ibarettir. Başka bir ifadeyle, genel kültür, toplumun tüm kesimlerinde benimsenen ve mevcut olan kültürdür. Bir ülkenin ya da toplumun hâkim inançlar, değerleri, davranış biçimleri ve yaptırımların türleri genel kültürü oluşturan parçalardır (Köse ve ark, 2001: 223).

Herhangi bir toplumun genel kültürü üst bir sistem olarak düşünülürse, onun çok sayıda alt ve yan kültür sistemlerinden oluştuğu ifade edilebilir. Kültürün öğeleri, birbirleriyle genel olarak uyumlu bir bütün oluşturmak zorundadırlar. Şüphesiz, kültür unsurları ve değişik alt sistemler arasında tam bir ahengin olması beklenmemelidir. Genel kültürle bazı ortak yönlerinin bulunmasının yanında kendine has özelliklere sahip olan ve genel kültürün hâkim olan bazı değerlerini kapsayan alt kültürler, temel ve milli kültürden ise kısmen farklı olabilirler. Başka bir deyişle; bütün alt kültürlerin kendilerine has bir yaşam biçimleri, değerleri, normları, tutum ve davranışları vardır. Antropologlara göre, alt kültür veya yan kültür alanları, bir bütün olarak hâkim kültürü veya milli kültürü oluştururlar. Ancak, hâkim genel kültür, bir toplumda alt kültürlerin

matematiksel toplamından ibaret değildir. Hâkim-genel kültür, kendini meydana getiren ya da bünyesinde bir şekilde yer alan alt ve yan kültürlerin toplamından daha fazla, daha önemli ve daha işlevsel bir bütündür (Eroğlu, 2015: 157).

Alt kültür, bölgelere göre esas kültür kalıbından temel özellikleri itibarıyla fazla bir değişiklik göstermeyen derece farklarını, çeşitliliklerini kapsayan bir yaşam şeklidir (Erkal, 2014: 148). Azınlık gruplar tarafından benimsenen ve hâkim kültürden belirli bir seviyede değişiklik gösteren kültürdür. Alt kültürden bahsedilebilmesi için yaygın olan kültürden tam bir kopmanın olmaması, kısmi bir farklılaşmanın olması gereklidir. Alt kültürlerde meydana gelen bu farklılaşma hâkim kültürün temellerini sarsacak nitelikte değildir (Arslantürk ve Amman, 2012: 243).

Yapı olarak heterojen bir özellik gösteren günümüz toplumlarında alt kültürler dikkati çekmektedir. Modernleşme ve kalkınma girişimleri ulusal sınırlar kapsamındaki değişik alt kültürleri bir senteze doğru ulaştırırken, kalkınmanın neden olduğu demografik hareketler(nüfus hareketleri), şehirleşme ve sınıflaşma eğilimleri kültürel birimleri sürekli olarak değiştirir, birleştirir veya ayırır. Büyük bir şehir yerleşmesinin farklı mahallerinde ve semtlerinde bile alt kültürler olabilir. Bir toplumdaki alt kültürlerarasındaki farkların derecesi arttıkça gruplar arasındaki toplumsal çatışmaların derecesi de artar (İçli, 2011: 113-114).

Alt kültürlerin kendilerine has norm, değer ve tutumları vardır ve içinde buldukları toplumdan daha farklı davranışları sergileyen bir aile alt kültür oluşturabilir. Bir toplumun Alt kültüre sahip olan bölümleri, içinde buldukları toplumun kültüründen az veya çok olarak farklılaşmışlar ve ana kültürden uzaklaşmışlardır. Bu farklılaşma “ana kültüre uyum sağlayamama” şeklinde de olabilir. Alt kültür tartışmaları daha çok Amerika, Avustralya, Kanada ve Batı Avrupa devletlerindeki bazı sınıf ve grupların kültürleri için söz konusudur. Amerika’da zenciler, her toplumda bazı gençlik grupları, Avrupa’da yaşayan Türkler kendi alt kültürlerini oluşturur (Bahar, 2008: 68).

1.4.3. Karşı Kültür

Norm ve yaşam tarzları bakımından içinde yaşadıkları kültüre ters düşen tutum ve davranışları içeren bir alt kültürdür. Karşı kültür genelde gençler arasında daha yaygındır ve Gençlerin yeni kültür standartlarına uyumu daha kolaydır. Yaşlıların uyumu ise daha zordur (İçli, 2011: 114).

Karşı kültürler, belirli gruplar bazı durumlarda sadece farklı bir yaşam tarzına sahip değil; ana toplumun geri kalan kısmına da karşı olabilirler. Bu karşı oluş zıt değer hükümleri ve inançlardan, davranış şekillerinden kaynaklanır (Erkal, 2014: 149).

Topumlarda milli kimlik, genellikle sosyo-ekonomik ve kültürel manada yerleşmiş olan aile, okul ve diğer örgütler tarafından yaşatılır ve gelecek nesillere aktarılır. Bu açıdan tüm genel kültürü temsil eden milli kimliği reddetmek isteyenlerin, etnik, dini, siyasi gibi değişik alanlarda ve kültürel nedenlerle meydana getirmeye çalıştıkları alt kültür oluşumlarına karşı kültür denilmektedir. Karşı kültürü oluşturmak isteyenler, temel ya da genel kültürden haberdardırlar. Fakat bu temel kültürün bazı öğelerini ya da tamamını zayıflatmak ve yıkmak için onun karşısında suni bir kültür oluşturmayı arzu ederler. Bu açıdan, bir toplumda hoşgörü sınırlarını aşan, toplumsal norm ve değerleriyle çatışan, sosyo-ekonomik ve politik düzenin karşısında şiddet ve teröre dayalı düşünce ve oluşumlar karşı kültür kavramı içerisinde yer alırlar (Eroğlu, 2015: 165).

1.5. KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİMİN TEMEL KAVRAMLARI

Kültürlerarası iletişim, toplumsal hayatın ve günlük yaşamın farklı alanlarında değişik kültürlere mensup bireyler arasındaki iletişim ve etkileşimle ilgilenmektedir (Sarı, 2004: 1). Sonuç olarak kültürlerarası iletişimin daha iyi anlaşılması için alanla ilgili konuların detaylıca anlatılması gerekmektedir. Çalışmanın bu bölümünde, kültürlerarası iletişim kuramlarına, ilgili kavramlarına, çalışma nedenlerine, kültürlerarası iletişim tarihine, kültürlerarası iletişim engellerine ve süreçlerine yer verilmiştir.

1.5.1. Kültürlerarası İletişim Çalışmanın Temel Nedenleri

Kültürlerarası iletişimle alakalı kuramsal metinlerin büyük bir kısmı, disiplinler arası bir çalışma alanı olarak kültürlerarası iletişimin, zamanımızın kültürel ve iletişimle ilgili gelişmelerini anlamadaki fonksiyonu ve önemini vurgular. Bu vurgu, kültürlerarasılığı ve dolayısıyla kültürlerarası iletişim çalışmalarına gereksinimi artıran dinamiğe dayanmaktadır (Sarı, 2004: 1). Bu bilgiler ışığında çalışmanın bu bölümünde; çalışmamız açısından önemli kabul edilen kültürlerarası iletişimin çalışma nedenleri detaylı olarak açıklanacaktır.

1.5.1.1. İletişim Teknolojilerindeki Gelişme

Günümüz modern dünyasında diğer iletişim teknolojilerinin yanı sıra bilgisayarların artmasıyla birlikte medya uzmanı Marshall McLuhan'ın öngördüğü küresel bir köyde yaşıyoruz. İletişim teknolojisi bizi dünyanın en uzak bölgelerindeki olaylara bağlar ve bizim dünyanın dört bir yanından asla yüz yüze karşılaşmayabileceğimiz kişilerle bağlantımızı sağlar. Teknolojik ilerlemelerinin belki de devrim niteliğindeki en önemli gelişmesi İnternet olmuştur. Teknolojinin günlük iletişimimiz üzerindeki etkisi şaşırtıcıdır. Herhangi bir günde iletişim kurmak için teknolojiyi ne sıklıkta kullandığınızı düşünün: Akşam planlarınız hakkında arkadaşlarınıza mesaj yollayabilir, ailenize e-posta göndererek onlara en yeni haberleri söyleyebilir, derslerinizden birinde bir tartışma ortamına katılabilir ve cep telefon hattınızın o ayki tarifesinde kalan kullanımlarınızı Web sitesinden öğrenebilirsiniz ve bu konuda yalnız değilsiniz. Dünyada giderek daha fazla insan birbiriyle iletişim kurmak için teknolojiyi kullanmaktadır (Martin & Nakayama, 2010: 21-22).

Günümüzde medya ve teknoloji hakkında konuştuğumuzda, çoğu insan kitle iletişim araçlarını, sosyal ağları ve hayatımıza nüfuz eden dijital teknolojileri düşünmektedir. Başka bir ifadeyle; teknolojiyle birlikte dünyanın telekomünikasyon altyapısındaki meydana gelen önemli ilerlemeler küresel iletişimin artmasını kolaylaştırmıştır. İkinci Dünya Savaşını takip eden dönemde, telekomünikasyon akımlarının kapsam ve yoğunluğunda ciddi bir dönüşüm gerçekleşmiştir. Kablo teknolojisinin ucuzlaması sonucunda geliştirilen fiber optik kabloları iletilebilen kanalların sayısını önemli bir oranda yükseltmiştir. Yayılması büyük oranda 1960'larda

başlayan, iletişim uydularının yaygınlığı uluslararası iletişimin artışında önemli rol oynamıştır. Telekomünikasyon altyapısı çok gelişmiş olan ülkelerde, evler ve iş yerleri artık dış dünya ile telefon, televizyon ve interneti de kapsayan çoklu bağlantı halindedirler. İnternet bugüne kadar geliştirilen ve en hızlı büyüyen iletişim aracı olarak ortaya çıkmıştır. Zamanın ve mekânın yakınlaşmasını sağlayan teknolojinin bu şekilleridir. İnternet ve cep telefonunun yaygın kullanılması küreselleşme süreçlerini derinleştirmiş ve hızlandırmıştır (Giddens, 2008: 84-85).

Dünyada iletişim amaçlı teknoloji kullanımı giderek artmaktadır. İnternet'in ve diğer iletişim teknolojilerinin ortaya çıkışı, kültürlerarası iletişimde önemli bir etki yapmıştır. Bu etkileri beş grupta toplayabiliriz:

- 1-Halklar ve kültürler hakkında artan bilgi;
- 2-Bizden farklı insanlarla temasın artması;
- 3- Destek grupları oluşturabilecek bize benzer insanlarla daha fazla ilişki kurulması;
- 4- Kimlik, kültür ve teknoloji;

5-İletişim teknolojisine farklı şekillerde erişim. İnternetin diğer kültürler ve diğer insanlar hakkında bilgi sağladığını hepimiz biliyoruz. Artık internette arama yaparak dünyadaki herhangi bir grup hakkında hemen hemen her şeyi öğrenebiliriz. World Wide Web gibi iletişim teknolojileri sayesinde, insanlar kendi ülkelerinde ve diğer ülkelerde olup bitenler hakkında gittikçe daha fazla bilgiye erişebilirler. İletişim teknolojisi, bizim başka türlü tanıma fırsatı bulamadığımız kişilerle irtibat kurmamızı sağlar. Bu insanların birçoğu farklı kültürel kökenlerden gelmektedir. İnternet / e-posta, farklı kültürlerden mektup arkadaşları edinmemizi mümkün kılıyor ve sanal sohbet odalarında ve tartışma gruplarında bu insanlarla tartışmalar yapabilmemizi sağlıyor. İletişim teknolojisi, kendimize çok benzer insanlarla daha fazla iletişim kurmamıza imkan tanıyor. Aynı şekilde iletişim teknolojisindeki gelişmeler, kendimiz ve kimlik yönetimimiz hakkında farklı düşünmemize neden olmaktadır (Martin & Nakayama, 2010: 21-26).

Yeni medya, kültürlerarası iletişimi dönüştürüyor. İnternet bilgisayar aracılı iletişim, sosyal paylaşım siteleri, cep telefonları, Skype, metin mesajları, çevrimiçi oyunlar, sanal dünyalar ve bloglar, farklı kültürlerden gelen bireyler ve gruplar arasındaki teması önemli ölçüde artırmıştır (Shuter, 2012: 219).

Sonuç olarak; medya ve iletişim teknolojilerindeki yaşanan gelişmeler kişiler arasındaki iletişim olanaklarını artırarak onlara yeni sosyalleşme imkânları sağladığı gibi, toplumlar, medeniyetler ve kültürlerarasındaki iletişim imkânlarını da arttırmış ve kültürlerarası iletişimi vazgeçilmez bir zorunluluk haline getirmiştir. Yaşanan bu gelişmeler ise, yeryüzündeki farklı kültürleri birbirleriyle tekrardan kültür alış verişine zorunlu bırakmış ve adeta yeni bir kültürleşme sürecine sokmuştur (Karaca, 2016: 645).

Görüldüğü gibi, teknoloji günlük hayatımızda büyük bir rol oynamaktadır ve sıklıkla öğrenciler ve profesyoneller olarak başarılarımızla çok ilgisi vardır. İletişim teknolojisine erişiminiz olmasaydı ne yapardınız? İletişim teknolojileri dünyanın dört bir yanındaki milyonlarca insanın hayatının bir gerçeği olmasına rağmen, birçok kişi için bu teknolojilere erişimin olmadığı da bir gerçektir. Günümüz iletişim teknolojisi, büyükanne-büyükbabalarımızın hayal bile edemediği şekilde hayatımızı etkiledi ve kendimiz, başkaları ve kültürümüz hakkındaki en temel düşüncelerimizi dahi yeniden incelememizi gerektirdi (Martin & Nakayama, 2010: 21-26).

Teknoloji ayrıca, dünyanın dört bir yanındaki insanların birbirleriyle bağlantı kurma yeteneklerini artıracaktır.2007'nin sonunda, dünyada yaklaşık olarak 3.3 milyar cep telefonu abonesi mevcuttu ve birçok ülkede, cep telefonları artık kolaylıktan ziyade ihtiyaç olarak algılanmaktadır. Gelişen teknolojinin yakın gelecekte mevcut bilgi miktarını kat kat artıracığı tahmin edilmektedir (Samovar, Porter, & Mcdaniel, 2009:4).

Artan iletişim ihtiyacına ve kapitalist üretim süreçlerinin iç dinamiklerinin sonucu olarak hızla gelişen iletişim teknolojileriyle birlikte dolaylı ve doğrudan kültürlerarası etkileşim oranının arttığı rahatlıkla söylenebilir. Yeni iletişim teknolojilerinin gelişimiyle dolaşıma giren ve alınıp satılan bilgi düzeyinin arttığı da gözlenebilmektedir (Sarı, 2010: 2).

1.5.1.2. Demografik ve Ekonomik Gelişmeler

Demografik özellikler, bir nüfusun özelliklerinin, özellikle ırk, etnisite, yaş, cinsiyet ve gelir temelinde sınıflandırılmasıdır. Giderek daha farklılaşan etnik, ırksal, ekonomik ve dini gruplar gün boyunca çoğunlukla okullarda, işyerinde ve diğer ortamlarda temas kurarak, farklı diller, tarihler ve ekonomik statüler kazandırmaktadır. Bu, bir toplum ve birey olarak bizim için büyük zorluklar ortaya koymaktadır. Temel zorluk, basmakalıp ve önyargıların ötesine bakmak, farklılıkları tanımak ve kültürlerarası iletişim hakkında bildiklerimizi uygulamaktır. Demografik değişikliğin kaynaklarından biri farklı göç kalıplarıdır. Bugün, göç, toplumsal manzarayı önemli ölçüde değiştirdi (Martin & Nakayama, 2010: 7-8). Dünyanın demografik yapısındaki değişiminin bir başka görünümü, gelişmiş ulusların nüfusundaki çok kültürlülük seviyesinin yükselmesidir. Gelişmiş batılı toplumların nüfus yapısı ile ilgili olan çok kültürlülüğün ve kültürel çeşitliliğinin gerisinde, özellikle 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren Batı'da "kimlik ve tanınma" etrafında şekillenen politik mücadele, yasal ve yasal olmayan işgücü göçü, eğitim amaçlı nüfus dolaşımı, savaş, etnik çatışmalar vb. nedenlerle gerçekleşen zorunlu göç gibi etkenler sayılabilir. Nüfusun kültürel karakterinin giderek artan bir çeşitlilik kazanması, söz konusu toplumlarda kültürlerarası diyalog ihtiyacını gündeme getirmektedir (Sarı, 2004: 2). Tarihsel olarak göç nedenleri incelendiğinde, uluslararası göçün her zaman var olmakla beraber, hakim ekonomik sistemin değişmesiyle göç biçimlerinin de farklılaştığı görülmektedir. Bunlarla birlikte, küreselleşmeyle birlikte dünyadaki göç hareketleri hem kapsam hem de sayısal olarak yoğunlaşmış, gerek meşru göç, gerek yasadışı göç, hem de iltica hareketlerinin sayısını gün geçtikçe artarak büyük rakamlara ulaşması göçten etkilenen ülkelerin sayısını da artırmıştır (Güleç, 2015: 82).

Son zamanlarda küreselleşme eğilimi, mal, hizmet, iş gücü, sermaye ve teknoloji gibi bir dünya pazarının yaratılmasıdır. Küreselleşmenin ortalama kişi üzerindeki nihai etkisi nedir? Bazı ekonomistler, kayıpların her zaman daha ucuz tüketici fiyatlarındaki kazançlarla telafi edildiğini söyleyerek bunu savunuyorlar. Ticari uygulamalardaki kültürel farklılıklar yalnızca farklı şirketlerden insanları değil aynı zamanda farklı kültürlerden insanlar aynı ekip üzerinde çalıştıklarında da etkiler yaratmaktadır. Küreselleşmenin bir etkisi, bazen sanal takımlar halinde çalışan ve nadiren yüz yüze

görüşmeler yapan uluslararası ekip sayısının artmasıdır. Bu ekiplerde de kültürlerarası iletişimde büyük zorluklar yaşanmaktadır. Küreselleşme pek çok yeni konu ortaya koyuyor. Giderek artan bir şekilde, çok uluslu şirketler, emek maliyetlerinin düşmesi nedeniyle, işletmelerini çoğu zaman denizaşırı yeni yerlere taşımaktadır. Kültürel farklılıkları anlamak sadece çeşitli çalışanlarla çalışmakla kalmayıp aynı zamanda yeni iş piyasalarını tanımak, yeni ürünler geliştirmek gibi konuları da içeriyor. Bu perspektiften bakıldığında, örgütler, zorlukları bir fırsat olarak görürlerse, kültürel farklılıklar potansiyel olarak güçlü bir ekonomik kaynak olacaktır (Martin & Nakayama, 2010: 18-21).

Sonuç olarak demografik ve ekonomik gelişmeler sonucunda ortaya çıkan en önemli problem farklı kültürlerden gelen bireylerin bir arada yaşama zorunluluğu, kültürel farklılıklarla baş etmeleri ve iletişim engellerini ortadan kaldırma mecburiyeti gelmektedir (Aksoy, 2012: 293).

1.5.1.3. Barış ve Etik Kurallarının Gerekliliği

Kültürlerarası bir dünyada yaşamak etik sorunları da beraberinde getirir. Etik, bireylerin ve grupların davranışlarını yönetmeye yardımcı olan davranış ilkeleri olarak düşünülebilir. Bu ilkeler genellikle toplulukların iyi ve kötü davranış konusundaki görüş birliğinden kaynaklanmaktadır. Etik kararlar, insan davranışlarında kültürel değerlerden çok, doğru ve yanlışlık derecelerine odaklanmaktadır (Martin & Nakayama, 2010: 32).

Etik, eylemlerimizin ve politikalarımızın uygunluğu, doğru ya da yanlış hakkında yaptıklarımızın, iletişimsel, siyasi, toplumsal, kişisel ya da bir arada bulunduğu eylemlerin tartışmasıdır. Hiçbir toplumun, inançları, değerleri ve normları ve üyeleri arasındaki etkileşimi düzenleyen bazı uyumlu bir çerçeve bakımından, bireyler arasında en azından bir dereceye kadar sübvansiyonel anlaşma olmadan işlev yapamayacağı açıktır. Dolayısıyla etik, insan davranışını koordine etmek için bir araç olarak görülebilir; ideal olarak belirli bir toplum üyelerinin “iyi” bir yaşam sürmek için uğraşır. Belli kişiler tarafından aranan belirli ürünlere ilişkin büyük bir çoğulculuk, aslında, herkes için daha fazla yaşam seçeneği ile daha zengin ve daha çeşitli bir toplumsal varoluş ürettiği için arzu edilir (Evanoff, 2006: 8). Bir başka deyişle; Etik, belirli bir duruma uygun davranışı sınırlayan, yönlendiren ve muhtemelen motive eden normlar,

standartlar ve beklentilerdir. Meslek grupları arasında ahlak, mesleğin kendine has bir özelliği olduğu düşünülen beceri ve yeterlilik performansı için gerekli olan uygulamaları yansıtmaktadır. Belirli durumlarda davranış kurallarını belirten kodlarla ifade edilebilirler, ancak etik, hikayeler ve simgesel bireylerin (kahramanlar ve kötü adamlar) kutlamaları gibi belirli eylemleri gösteren zorunluluklara kolayca dönüşmeyen şekilde sıklıkla iletilir. Etik, hem bireysel hem de toplumsal davranışın eleştirel analizine ayrılmış bir tartışma, söylem ve teori alanıdır (Thompson, 2012: 619).

İletişim, doğası gereği etik bir taahhüttür, çünkü iletişim eylemi, bilgi aktarmak, hareket etmek, ilham vermek, ikna etmek, aydınlatmak, bağlantı kurmak vb. İçin mevcut kaynakların kullanımı ile ilgilidir. Bağlam ne olursa olsun, iletişim olayı seçim gerektirir, değerleri yansıtır ve sonuçları vardır ve bu üç temel unsur etik oluşumunun temelini oluşturur. Etik, mevcut seçenekleri belirlemek ve herhangi bir koşulda ahlaki açıdan haklı yollar arasında ayırım yapmak için bir çerçeve sunmaktadır (Kishore & Pius, 2015: 7).

Kültürlerarası karşılaşmalarda dikkat edilecek bir etik sistem(meta etik sistemi) oluşturabilmek için hem sürece katılan kişiler hem de mensup olduğu toplum ve kültürler göz önünde bulundurulmalıdır. Oluşturulacak bu etik sistem insani, karşılaşan kişilerin birbirlerine karşı uygun tutum takınmalarını özendirmeli ve karşısındakini birey olarak tanımayı ve kabul etmeyi ön şart sayan bir sistem olmalıdır (Kartarı, 2014: 280). İnsanlık ilkesi olarak tanımlanan ve Kant tarafından bir erdem teorisi olarak kavramlaştırılan ilke; İnsanlığın, benliğin ustalık gücüne dayanan, saf ve pratik nedenden, önce bilgiden sonra ise özgür irade ile varlıkların yürütülmesinden ibarettir (Ferri, 2014: 14). Bireylerin insanlığının fitri değeri vardır ve bireyler sadece bu değer nedeniyle saygı görmeyi hak ederler.İnsani etik kişinin, başkalarını etkileyebilecek eylemlerden sorumlu olma ilkesine dayanır ve bireyin insani farkındalık ve anlayışını geliştirmesi ve bunu karşısındakine hissettirmesini, aktarımını öngörür. Tek başına insanlık ilkesine dayalı bir sistem oluşturmak ve geliştirmek yeterli değildir. Bu sebepten dolayı, genel ilkelerin yanında kültürlerarası karşılaşmalarda tarafların birbirlerine karşı tutumları ile ilgili bir ilke geliştirilmelidir. Diyalojik ilke diye adlandırılan ilke temel olarak bireyin deneyimlerinde gözlemlenen ilişkilerle ilgilidir. Başkalarını önemseme ve özenli davranmaya dayanmaktadır. Dünyayı bir ilişkiler ağı

olarak algılayan, kültürel farklılıkları ve insan ilişkilerini bir bütün olarak görebilen bireyler, diğer kişilere karşı özenli davranmayı ve ilişkilerinde adil olmaya çalışırlar (Kartarı, 2014: 281-283).

Bu gezegende farklı cinsiyetler, yaşlar, etnik bölgeler, ırklar, diller, sosyo-ekonomik statüler ve kültürel geçmişe sahip kişiler bir arada bulunabilir mi? Hem insanlığın tarihi hem de son dünya olayları bu noktada bizim çok iyimser olmamıza neden oluyor. Barış içinde yaşama gerekliliği 11 Eylül 2001 olaylarından sonra daha da belirginleşti. İlk uygarlıklardan bugüne kadar farklı kültür grupları arasındaki temas sıklıkla uyumsuzluğa neden olmuştur. Örneğin, Müslümanlar ile Batı dünyası arasındaki etnik / dini mücadeleyi ele alalım; Bosna ve eski Sovyetler Birliği'ndeki etnik mücadeleler; Ruanda'daki Hutu ve Tutsiler arasındaki savaş (Afrika); Ortadoğu'da devam eden huzursuzluk; Boston, Los Angeles ve diğer ABD şehirlerindeki mahallelerde ırkçı ve etnik mücadeleler ve gerginlikler. Bu çatışmaların bir kısmı, dünya çapında sömürgecilik öyküleriyle bağlantılıdır; böylece Avrupalı güçler, dil, kültür, din veya kimlik bakımından farklı grupları bir devlet olarak bir araya getirmiştir. Örneğin, Pakistan ve Hindistan'ın bölünmesi İngilizler tarafından dayatıldı; sonunda, Doğu Pakistan bağımsızlığını ilan edip Bangladeş oldu. Yine de Hindistan'ın ve Pakistan'ın bazı bölgelerindeki etnik ve dini farklılıklar huzursuzluğa yol açmaya devam etmektedir. Kültürlerarası iletişim konularının basitçe anlaşılmasının savaşı ve kültürlerarası çatışmayı sona erdireceğini varsaymak saflık olacaktır; ancak bu sorunlar, bireylerin kendi topluluklarından başka toplumsal gruplar hakkında daha fazla bilgi edinme ihtiyacını vurgulamaktadır. Sonuçta, ülkeler değil insanlar barış antlaşmalarını müzakere etmekte ve imzalamaktadır. Bireysel iletişim tarzlarının politik neticeleri nasıl etkileyebileceğine dair bir örnek, Körfez Savaşı'nın hemen öncesinde (1990'daki) Irak devlet başkanı Saddam Hüseyin ile Birleşmiş Milletler temsilcileri arasındaki müzakerelerde görülebilir. Pek çok Ortadoğu uzmanı, Hüseyin'in savaşı hazırladığını, Arapça bir iletişim tarzı kullanıp sadece blöf yapmakta olduğunu varsaydı. Bu tarz, canlılığın, abartmanın ve konuşma biçiminin içerik üzerindeki önemini vurgular (Martin & Nakayama, 2010: 32).

Sonuç olarak; Kültürlerarası karşılaşmalarda etik kurallara uygun davranan bireyler, toplumsal ve kültürel farklılıkları dikkate aldıklarında etik kurallarına uymuş

olurlar (Kartarı, 2014: 287). Bununla birlikte, kültürlerarası iletişim araştırmalarında bireysel ve toplumsal güçler arasındaki ilişkiyi daima göz önüne almalıyız. Kişilerarası seviyedeki iletişim önemli olmasına rağmen, bireylerin çoğunlukla başlatmadığı ya da seğmediği çatışmalara girerler (Martin & Nakayama, 2010: 31).

1.5.2. Kültürlerarası İletişim Disiplinin Gelişimi ve Tarihi

Akademik bir çalışma alanı olarak kültürlerarası iletişim disiplinin tarihi ikinci Dünya Savaşı sonrasına ve özellikle 1946'da ABD Dışışleri birimlerinin diplomatlarına eğitim vermek amacıyla kurulan *Foreign Service Institute*'ye (FSI) dayanır. Ancak bu tarihten önce de ABD'deki birçok kurumsal gelişme "kültürlerarası iletişim" yeteneği ve bilgisine olan gereksinimi ortaya çikarmıştır. Öncelikle 1920'lerde ABD'de başlayan çeşitli dil ve akademik gençlik eğitim programları ve 1932'de kurulan *Experiment in International Living (Uluslararası Yaşamdaki Deneyimler)* ve 1946'da kurulan *The American Institute of Foreign Trade (Amerikan Dış Ticaret Enstitüsü)* gibi kurumlar ile kültürlerarası etkileşim kurumsallaşmaya başlamıştır (Sarı, 2004: 3).

Kültürlerarası iletişim disiplinin altyapısını bilimsel olarak ele alan ABD'li antropolog Ruth Benedict olmuştur. Benedict'in ikinci Dünya savaşı esnasında ABD enformasyon dairesi için Japonları anlamak ve Amerikan fikirlerini Japonların anlayacağı şekilde aktarılmasını sağlamak amacıyla yapmış olduğu antropolojik çalışmalardan oluşmaktadır. Kültürlerarası etkileşim ve sorunları bilimsel olarak ele alan çalışmada aynı zamanda yabancı bir kültürün iletişim davranışlarını anlamaya yönelik araştırma ve incelemeleri de kapsamaktadır. Kültürlerarası iletişim kavramını ilk defa Edward T. Hall tarafından 1959 da *The Silent Language (Sessiz Dil)* adlı eserinde kullanılmıştır. Hall, gerçekteleştirdiği karşılaştırmalı kültür çalışmalarıyla iletişimdeki pratik etkileşmeyi ortaya çikararak kültür çalışmalarını iletişim alanına genişletmiş ve böylece de niteliksel araştırma yöntemlerinin iletişim alanında da kullanılmasını sağlamıştır (Kartarı, 2014: 65-66).

Hall'un temelleri atmasından 1970'lere kadar, Kültürlerarası iletişim alanında antropoloji, linguistik, psikoloji, felsefe ve sosyoloji disiplinlerinin etkisiyle kavramsal bir çeşitlilik vardır. Kültürlerarası iletişim alanının kuruluşu ve gelişiminde ilk adım sayılan ve özellikle 1946 ile 1956 yılları arasında iletişim programları ile kültürlerarası

bilgi üretimi ve yönetimine katkı yapan ABD hükümetine bağlı *Foreign Service Institute* (FSI), dışişleri diplomatlarına, soyut antropolojik bilgileri, pratikte de kullanabilme gereksinimini karşılamak istemiştir. Amerikalı diplomatlara yönelik yürütülen bu eğitim, kısa bir süre sonra kültürlerarası iletişim eğitimine dönüşmüştür. Ancak kuramsal olarak kültürlerarası iletişimin gelişmesi 1980'lerin başından itibaren özellikle Gudykunst'un çalışmaları ile gündeme gelebilmiştir (Sarı, 2004: 3-4).

Kültürlerarası iletişim kavramsal olarak belirsizliğini korumakla beraber alanın neleri kapsayacağı konusunda oldukça yoğun akademik çabalar verilmiştir. Rich kültürlerarası iletişimin fazlasıyla geniş ve belirsiz bir kavram olduğunu belirterek kültürlerarası iletişimi içerik olarak beş bölüme ayırmıştır:

1. Kültürlerarası iletişim farklı kültürel yörelere sahip insanlar arasındaki etkileşime odaklanır.

2. Uluslararası iletişim farklı ulusların temsilcileri arasındaki etkileşime odaklanır,

3. Irklar arası iletişim, politik olarak ya da sayıca hâkim kültür ile aynı ulustaki ortak kültür üyeleri arasındaki etkileşimi inceler,

4. Etnikler arası iletişim ya da azınlıklar arası iletişim aynı ulus içindeki ortak Kültürlerarası ndaki etkileşimi inceler,

5. Zıt-kültür iletişimi (Contracultural Communication), kültür içi iletişim ile ırklar arası iletişimi bağlayan gelişim sürecinin incelenmesine odaklanır (Yağbasan, 2016: 58-59). Rich, kültürlerarası iletişimin, bu beş alanı da kapsadığını ve kültürlerarası iletişime kişilerarası düzeyden yaklaşılması gerektiğini belirtir. Stewart, *Outline of Intercultural communication* adlı eserinde kültürlerarası iletişim çalışmalarının sonuçlarının gerçek hayatta da uygulanabilir olması gerektiğini belirtmiş ve kültürlerarası iletişim eğitiminin önemi üzerinde durmuştur. Smith, alanın önemi üzerinde durdu ve neden kültürlerarası iletişim incelemelerinin yapılması gerektiğini vurguladı, Rohrlich ise neden kültürlerarası iletişim incelemeleri yapılmakta olduğunu tartıştı. Smith ve Rohrlich'in yaklaşımları birbirinden farklıydı. Smith alanın kişilerarası ve sözel olmayan iletişim farklılıklarına odaklanmasının yanlış olduğunu düşünmüş ve bunun yerine uluslararası düzeyde yoksulluk, savaş ve uluslararası enformasyon

dolaşımındaki eşitsizlikler gibi konuların incelenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Rohrllich ise, Smith'in uluslararası sorunsallara çektiği dikkatin önemli olduğunu kabul etmekle birlikte bunun yanında, kişilerarası-kültürlerarası konuların önemini vurgulamaya devam etmiş ve kültürlerarası iletişimin dünyanın sorunlarını çözmek için yeterli olamayacağını, ancak kişilerarası düzeyde –sadece bu düzeyde kalsa bile- “gerekli” bir alan olabileceğini belirtmiştir (Sarı, 2004: 8).

1970'lerden günümüze üç temel etkenin kültürlerarası iletişim çalışmalarını yönlendirdiği söylenebilir:

1. International-Intercultural Communication Annual (IICA),
2. Speech Communication Association (SCA),
3. International Communication Association (ICA) (Yağbasan, 2016: 58-60).

1960 ve 1970'lerde akademik olarak kültürlerarası iletişim formasyonu alan akademisyenler yaptıkları araştırmalar ile 1980'lerde alana katkı sunmaya başlamışlardır. Bu doğrultuda o dönemde yayınlanan beş çalışma, kültürlerarası iletişim alanın gündemini belirler:

- Gudykunst (1983) Interculturel Communication Theories
- Gudykunst ve Kim (1984) Methods of Interculturel Research
- Kincaid (1988) Communication Theory Eastern and Western Perspectives

- Asante ve Gudykunst (1989) Handbook of International and Intercultural Communication. Alana önemli katkıları olan Gudykunst, kültürlerarası iletişim çalışmalarının içeriğini; etkileşimsel, karşılaştırmalı, dolayimli ve kişilerarası boyutlar olmak üzere dörde ayırarak kavramsallaştırmış:

1. *Kültürlerarası iletişimin*, etkileşimsel ve kişilerarası nitelik taşıdığını, farklı kültürlerden insanlar arasındaki veya ortak bir kültüre sahip insanlar arasındaki kişilerarası iletişimi inceler.

2.Çapraz kültürel iletişim “kişilerarası” ve “etkileşimsel” kavramlarına odaklanır ve farklı kültürlerden insanların iletişim davranışlarındaki farklılıklarla ilgilenir.

3.Uluslararası iletişim, “etkileşimsel” ve “dolayimli” kavramları üzerinde durur ve farklı ülkelerdeki medya iletişimi üzerinde durur.

4.Karşılaştırmalı kitle iletişimi de “karşılaştırmalı” ve “dolayimli” boyutlara sahiptir ve farklı ülkelerin kitle iletişim sistemlerinin benzerliklerini ve farklılıklarını araştırır (Sarı, 2004: 11).

Leedz-Hurwitz, Hall’un FSI’da (*Foreign Service Institute*)başlayan çalışmalarının kültürlerarası iletişim disiplinin gelişmesi açısından öneminden bahsederken onun alana katkısını şu şekilde özetlemiştir:

1.Hall, geleneksel antropolojik çalışmanın tek bir kültür üzerine odaklanma yaklaşımı yerine, FSI’daki ihtiyaçları göz önünde bulundurarak, farklı kültürlerin üyeleri arasındaki etkileşimi incelemiştir. Hall’un kültürleri, söz konusu kültürün üyeleri arasındaki etkileşimin niteliğini belirlemesi açısından incelemesi, alandaki en tanımlayıcı/belirleyici yaklaşım olarak ifade edilebilir.

2.Hall, kültür çalışmasının odak noktası genel kavramlardan ziyade (makro analiz), kültür içindeki daha küçük birimlere (mikro analiz) doğru olmuştur. Bu “daralma”, FSI’daki eğitimde ortaya çıkan ihtiyaçların sonucu olmuştur. Böylece incelediği kültürün bütünü yerine, İncelenen kültürler içindeki belirli etkileşim biçimlerine odaklanmaya başlamıştır.

3.Hall, Kültür kavramını iletişim çalışmasını da içerecek biçimde genişletti. Onun Antropolojik yaklaşımı, iki veya daha fazla kültür üyeleri arasındaki etkileşimi anlamakta kullanmıştır. 1940’lar ve 1950’ler boyunca kültürlerarası iletişim alanında çalışanlar, antropoloji disiplininin birçok kavramından yararlanmışlardır.

4.Hall’un çalışmalarında iletişim örüntülü, öğrenilen ve çözümlenebilir bir olgu olarak kavranmıştır ve bu varsayımlar alanın araştırmacıları tarafından da günümüzde de kabul edilmektedir.

5. Hall, kültürle ilgili potansiyel olarak erişilebilir enformasyonunun büyük kısmının, söz konusu kültürün üyeleri ile yüz yüze etkileşim için gerçekten temel ve zorunlu olmadığını, sadece küçük bir bölümünün yeterli olabileceğini düşünmüştür. Bu sebeple, ses tonu, jest, zaman ve mekânsal ilişkiler gibi birçok mikro-kültürel davranışa odaklanmıştır.

6.Hall, tarafından geliştirilen birçok kültürlerarası iletişim eğitim programı, Günümüzde de eğitim programları rezervinin önemli bir parçası olarak kabul edilmektedir.

7.Hall ve FSI'daki meslektaşları, halen birçok güncel araştırmada kullanılan temel kültürlerarası iletişim modeli olarak betimleyici dilbilimi geliştirmişlerdir. Bu modeldeki en önemli kavramlar, kültürlerarası iletişim çalışmalarında kullanılan temel yaklaşımlar olan “emik” ve “etik”tir.

8.Hall, diplomatların yanı sıra uluslararası alanda faaliyet gösteren kurumları ve çalışanlarını, yabancı öğrencileri, farklı kültürel yörelere sahip öğretmen ve öğrencileri, göçmenleri ve bunlarla ilgili kurumları da kültürlerarası iletişim disiplini ile ilgilenmeye yöneltmiştir (1990: 263-264).

Hart ve ark, Kültürlerarası iletişim alanının gelişimindeki önemli olayları ve tarihlerini aşağıdaki gibi belirtmişlerdir (2002: 14).

Şekil 1: Kültürlerarası İletişim Alanının Gelişmesindeki Başlıca Olaylar

Tarih	Temel aşamalar ve Gelişmeler
1950-1955	Edward T. Hall ve Washington'daki Dış Hizmet Enstitüsündeki diğerleri tarafından Kültürlerarası iletişimin özgün paradigmasının geliştirilmesi
1955	Hall un Kültürlerarası iletişim üzerine ilk yayını ("The Anthropology of Manners" in Scientific American)
1959	Hall tarafından 1959 da <i>The Silent Language</i> (Sessiz Dil) yayınlanması
1960 ve sonrası	Üniversitelerde ilk Kültürlerarası kursların geliştirilmesi (ör. Üniversite Of Pittsburgh); ve Alfred Smith'in (1966) İletişim ve Kültür yayıncılığı.
1970	Uluslararası İletişim Derneği ve Kültürlerarası İletişim Bölümü kuruldu
1972	Kültürlerarası İletişim üzerine düzenlenmiş ilk kitabın yayınlanması, Larry A. Samovar ve Richard E. Porter
1973	L.S. Harms Hawaii üniversitesinde kültürlerarası iletişim kitabını yayınladı (Kültürlerarası iletişim üzerine ilk ders kitabı).
1974	Kültürlerarası Eğitim ve Araştırma Derneği (SIETAR)Kuruldu.
1975	John C. Condon ve Fathi Yousef'in Kültürlerarası İletişim Üzerine 2. Ders kitabını yayınladılar.
1977	Uluslararası, Kültürlerarası İlişkiler Dergisinin yayına başlaması.
1993-günümüz	Kültürlerarası iletişimde teori gelişimi
1998	Uluslararası ve Kültürlerarası İlişkiler Akademisinin Kuruluşu

Kaynak: Everett M. Rogers, William B. Hart and Yoshitaka Miike. 2002: 14.

1.5.3. Kültürlerarası İletişim Kavramı ve Tanımı

Küreselleşme ile birlikte içinde yaşadığımız dönemde; ülkeler arasındaki sınır kavramının ortadan kalktığı, kültürler farklılıkların yaşandığı, uzak coğrafya kavramının ortadan kalktığı, toplumlar ve bireyler arasındaki kültürlerarası iletişim ve etkileşimin arttığı görülmektedir (Ekinci, 2016: 1179).

Kültürlerarası iletişim günümüzde geçmişle kıyaslandığında daha fazla önem kazanmış ve bunun neticesinde de farklı kültürlerin iletişim şekilleri daha fazla bilimsel

araştırmaların konusu olmuştur. Geçmişte insanları bir araya getiren sebep savaş yâda ticaret olmasına karşın günümüzde insanların farklı kültürlerle karşılaşması teknolojik gelişmeler sayesinde artık çok daha kolay olmaktadır. İnsanların doğdukları toprakların dışına çıkararak yaşaması günümüz koşullarında çok tabi bir süreçtir. Sınırların ortadan kalktığı bir süreçte bir taraftan toplumlara başka kültürleri yakından tanıma fırsatı sunarken, öbür taraftan da kültürlerin kutuplaşmasının ve çatışmalarının önünü açması sonucu toplumların birbirlerini ötekileştirmesi çabasına girmelerine neden olmuştur. Bu durumda sınırların yapaylaşmasına ve sıvılaşmasına zemin hazırlamaktadır. Kendi topraklarında inançları, kültürleri ve yaşam tarzları hakkında bilgi sahibi olmadıkları etnik grupların aniden karşılaşması ve en önemlisi de birlikte yaşamak zorunda kalan toplumların çatışma yaşadıkları ve çatışmaları tolere etmekte zorlandıkları söylenebilir. Farklı kültürleri kabullenme ve özümleme süreci sorunu daha farklı boyutlara taşıyabilmektedir (Yağbasan, 2016: 25).

Dünyanın belli bir süreç kapsamında ve günümüzde gelinen sonuç itibariyle kültürlerarası iletişimi ve kültürlerarası diyaloğu da zorunlu kıldığı ifade edilebilir. şöyle ki, iletişim ve ulaşım teknolojilerinde her geçen gün oluşan ilerlemeler, küresel köy kehanetini doğrulamıştır. Uluslararası ilişkilerin giderek yoğunlaştığı son yıllarda; hiçbir millet, memleket ve kültürün diğer ülke, millet ve kültürlerle ilişkisini keserek varlığını sürdüremez hale gelmiştir. Yaşanan tüm bu gelişmeler neticesinde kültürlerarası teması ve etkileşimi de kaçınılmaz kılmıştır (Bekiroğlu ve Balı, 2014: 433).

Kültürlerarası teması ve etkileşimi kaçınılmaz kılan ana faktörler; ***yeni teknoloji ve haberleşme sistemi, dünya nüfusunun artışı ve dünya ekonomik merkezlerinin değişmesi olarak ifade edilir.*** İnsanlar yeni teknolojileri kullanarak dünyanın farklı yerlerine seyahat etme fırsatını yakalamaktalar ve bu durumda farklı kültürlere mensup insanlarla karşılaşma şanslarını artırmaktadır. Ulaşımda yaşanan hızlı gelişmeler sayesinde turistler, işadamları ve diplomatlar kıs sürede dünyanın birçok yerine götürmektedir. Turizm hareketi sayesinde insanlar kendi ülkelerinin dışına çıkmaktadırlar. Farklı ülkelere giden insanlar gittikleri yerde kendilerinden farlı konuşan, farklı görünümlü, farklı yemekleri yiyen ve farklı inançlara sahip insanlarla karşılaşmaktadır. İletişim araçları insanların farklı kültürler hakkında bilgi edinmelerini sağlarken diğer taraf tando insanların başkalarını tanıma merakını artırmaktadır. Kitle

iletişim araçları sayesinde de insanlar birbirleriyle yakınlaşmakta ve yüz yüze iletişim kurmaya zorlanmaktadır. Dünya nüfusunun hızla artması kültürlerarası karşılaşmaların da sıklaşmasında rol oynayan bir diğer faktördür. Nüfusun artması sınırlı kaynakların paylaşımı gibi konular üzerinde farklı kültürel grupların birbiriyle ilişkisini arttırmıştır (Kartarı, 2014: 52).Dünyanın demografik yapısındaki değişiminin bir başka görünümü, gelişmiş ulusların nüfusundaki çok kültürlülük seviyesinin yükselmesidir. Gelişmiş batılı toplumların nüfus yapısı ile ilgili olan çok kültürlülüğün ve kültürel çeşitliliğinin gerisinde, özellikle 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren Batı’da “kimlik ve tanınma” etrafında şekillenen politik mücadele, yasal ve yasal olmayan işgücü göçü, eğitim amaçlı nüfus dolaşımı, savaş, etnik çatışmalar vb. nedenlerle gerçekleşen zorunlu göç gibi etkenler sayılabilir. Nüfusun kültürel karakterinin giderek artan bir çeşitlilik kazanması, söz konusu toplumlarda kültürlerarası diyalog ihtiyacını gündeme getirmektedir (Sarı, 2004: 2).Dünya ekonomisindeki odak noktanın değişmesi de kültürlerarası ilişkilerin artmasındaki bir diğer kaçınılmaz faktördür. Değişen ekonomik merkezlerin yani yeni merkezlerin dolayısıyla yeni kültürlerin dünya ekonomisinde önemli roller üstlenmesidir. Bu durumun doğal sonucu iletişim kurulması gereken bazen de zorunlu olan kültürlerin sayısı artmaktadır (Kartarı, 2014: 53).

Teknolojinin hızla gelişmesi, artan sosyal hareketlilik, küreselleşmeyle birlikte ekonomi ve kültürel çeşitliliğin ortaya çıkışı, kültürlerarası insan temasını bireysel ve organizasyonel düzeyde arttırmıştır (Yu ve Chen, 2008: 149) ve çoğulculuk, çok kültürlülük, hüviyet, farklılık, diğer ve globalleşme gibi birbirleriyle ilişkili olan kavramlar, bilimsel, politik ve kamusal söylemde farklı düzeylerde tartışılan noktalar olarak görülmeye başlanmıştır. Küreselleşmeyle birlikte, yaşanan gelişmelerin ve durumların, farklı ülkeleri ve kültürleri de işin içine dâhil ederek dünya ölçeğinde paylaşılan ve dünyayı etkileyen ortak bir gündem ve süreç olarak çalışmasını neredeyse zorunlu kılmıştır. Sonuç olarak da, farklı kültürler ve hüviyetler kadar, ülkeleri arasındaki, iş birliği yapmadan dayatmaya kadar ulaşabilen geniş bir alandaki ilişkileri de mecburi ve zorunlu hale getirmiştir. Bilhassa kültürlerarası ilişki ve etkileşim açısından bakıldığında; teknolojilerindeki yaşanan gelişmeler ve iletişim ortamlarındaki değişimler dünyayı bir ağ toplumuna dönüştürmüştür. Yaşanan bu gelişmeler neticesinde kültürlerarasılık durumunun seviyesini de arttırmıştır (Bekiroğlu ve Balcı, 2014: 431).

Kültürlerarası iletişim, toplumsal hayatın ve günlük yaşamın farklı alanlarında değişik kültürlere mensup bireyler arasındaki iletişim ve etkileşimle ilgilenmektedir. Sonuç olarak kültürel bir farkın yaşandığı ve söz konusu farklılıklar arasındaki her türlü iletişim ve etkileşimin yaşandığı her durum kültürlerarası iletişim biliminin inceleme alanına girebilir (Sarı, 2004: 1).

Birçok bilim adamı tarafından yüz yüze iletişimle sınırlandırılan kültürlerarası iletişim kavramı, farklı kültürde gelen insanlar arasında gerçekleşen iletişim olarak kavramsallaştırılmaktadır. Farklı sosyal grup üyeleri arasında gerçekleşen iletişim olarak ifade edilen kültürlerarası iletişim, gruplar arası iletişimin bir türü olarak da değerlendirilmektedir. Gruplar arasında gerçekleşen iletişim, kültürlerarası iletişimden ayrı olarak sağlam ve engelli insanlar arasındaki iletişim, farklı kuşaklar ve sosyal sınıflar arası iletişim ve farklı ırklar ile etnik gruplar arasındaki iletişim gibi birçok iletişim çeşidini de kapsamaktadır (Gudykunst, 2003: 163).

Farklı kültürel geçmişlere ve alt-kültürlere sahip bireylerin doğrudan karşılaşmalarına odaklanan kültürlerarası iletişim (intercultural communication) genel olarak iki temel kavram olan kültür ve iletişim açısından tanımlanır. Kültürlerarası karşılaşmalardaki sorunları ele alan çalışmalara ek olarak, kültürlerarası iletişim araştırmacıları tarafından yapılan çalışmaların önemli bir kısmı “kültür içi iletişim” ve “kültürlerarası iletişim” e yönelmiştir. Kültürel iletişim araştırmaları, belirli kültür ve alt kültürlerde iletişim kurallarının ve uygulamalarının temel modellerine odaklanmıştır. Kültürlerarası iletişim araştırmaları ise, kültürlerarası psikoloji araştırma geleneğini yakından takip ederek iki veya daha fazla kültür grubunda veya alt kültür grubunda iletişimle ilgili olguyu karşılaştırmıştır. Bugün hem kültürel iletişim hem de kültürlerarası iletişim, kültürlerarası iletişim alanının tamamlayıcı ve ayrılmaz parçalarıdır. Kültür-içi ve kültürlerarası iletişim anlayışı ile kültürlerarası iletişim çalışmaları birbirinden ayrılamazlar. Herhangi bir iletişim sürecini anlamak için, bir bölümü büyük ölçüde kültürel olarak programlanmış, değerler, tutumlar, inançlar, normlar gibi içsel süreçleri yeterince tanımak gerekir. Bu bilgi şüphesiz kültürlerarası temas ve iletişimi daha kapsamlı olarak anlamaya katkıda bulunur (Kim, 2005: 555 - 556). Kültür ve iletişim terimlerinden oluşan ve bu terimlerle direk ilişkili olan kültürlerarası iletişim kavramı, farklı kültürlere mensup insanlar arasındaki etkileşim ve

anlam aktarımı, yabancıların fark edilmesi, açıklanması ve kültürel farklılıklar gibi konularla uğraşan disiplinler arası bir bilim dalı olarak ifade edilmektedir kısaca bir arada bulunan Kültürlerarasındaki anlam aktarım süreçlerini kültürlerarası iletişim olarak tanımlayabiliriz (Kartarı, 2014: 39-50).

Hall *The Silent Language* (Sessiz Dil) adlı eserinde kültürlerarası iletişim terimini: farklı kültürlerden insanlar arası etkileşimleri ve kültürü anlamak olarak tanımlamıştır (Pusch, 2015:2).

Kültürlerarası iletişim, değişik kültürel topluluklara mensup bireyler arasında bir alışveriş sürecidir ve aynı zamanda anlamların niteliğini kapsayan sembolik ve interaktif bir süreç olarak da işlemektedir (Gudykunst ve Kim, 2003: 17)

Kültürlerarası iletişim, maddi ve manevi kültürel unsurları yardımıyla, iki farklı insan grubunun temasa geçmesi, birbirini fark etmesi, anlamaya çalışması, kabul ederek ve saygı göstermesiyle beraber yeni maddi ve manevi değerler geliştirmesine olanak sağlayan disiplinler arası bilimsel etkinliklerin tamamıdır (Güven, 2015: 107). Bir başka ifadeyle kültürlerarası iletişim; Aynı coğrafyada, ülkede, şehirde veya sokakta yaşayanların birbirleriyle olan ilişkilerinde ortaya çıkan etkileşimdir (Yağbasan, 2016: 34).

1.5.4.Kültürlerarası İletişimin Temel Kavramları

Kültürlerarası farklılıklarla birlikte gerçekleşen iletişim sürecini anlayabilmek için öncelikle alanla ilgili kavramların tanımlanması gerekmektedir.

1.5.4.1. Çokkültürlülük

Çokkültürlülük kavramı, siyaset biliminden sosyolojiye, felsefeden eğitim bilimine kadar pek çok bilimin araştırma konusu olmuştur (Yazıcı ve ark, 2009: 230). Kavram olarak ilk kez ABD’de ortaya çıkmıştır. ABD’nin coğrafi keşifler neticesinde çok farklı kültürden insanı ülkesinde barındırdığı bir gerçektir. Bunun yanında farklı kültüre sahip çok fazla insan ülkeye göç etmiş ve bu göçlerin sonucu da çok kültürlü bir toplum meydana gelmiştir. Amerika Birleşik Devletleri’nde toplumsal çeşitliliğin artması 1960’lı yıllara rastlamaktadır. Azınlık grupların insanların ve kadınların eşit hak

taleplerinin artması sonucu bu gruplara yönelik yapılan baskıların, ırkçılığın, cinsiyetçiliğin farkına varılması neticesinde çok kültürlülük ve çeşitlilik kavramları ortaya çıkmıştır (Başbay ve Bektaş, 2009, 33).

Devletler İdeal homojen bir yapı oluşturmak için çağlar boyunca birçok toplum yapmak istedikleri siyasi birliklerde karşılaştıkları en büyük sorun kültürel farklılıklar olmuş ve azınlıklarla ilgili olarak farklı politikalar izlemişlerdir. Bazı azınlıklar, kitlesel olarak sürülmüşler (günümüzde “etnik temizlik” olarak adlandırılan) ve ya soy kırım yolu ile fiziksel olarak yok edilmişlerdir. Azınlıklar baskı yoluyla çoğunluğun dilini, dinini ve geleneklerini kabul etmeye zorlanmışlar ve baskıyla asimilasyona uğramışlardır. Başka örneklerde ise azınlıklar, fiziksel tecrit uğramanın yanında ekonomik ve siyasi haklardan yoksun bırakılarak, yabancı muamelesi görmüşlerdir. Çokkültürlülük kavramı, Yaşanan bu durumları sona erdirmek için model olarak ortaya çıkmıştır (Özensel, 2012: 57-58).

Çokkültürlülüğün boyutlarını olgusal ve normatif olmak üzere iki kategoriye ayırarak incelemek mümkündür. Toplumların geçmişlerinde ya da günümüzde farklı etnik, dini, ahlaki, toplumsal cinsiyet, sosyal sınıf ve kültürel gruplardan meydana gelmesi çokkültürlülüğün olgusal boyutunu gösterir. Günümüzde sadece İzlanda ve Kore'nin etnik bakımdan homojen bir yapıya sahiptir. Çokkültürlülüğü etnik, dini, ahlaki, toplumsal cinsiyet, sosyal sınıf, siyasi ideolojiler ve kültürel farklılıklar bakımından değerlendirdiğimizde bütün ülkelerin çok kültürlü bir yapıya sahip oldukları düşünülebilir. Çokkültürlülüğün değer yargısı içermesinden kaynaklanan normatif boyutu, Bu açıdan, modern demokratik ülkeler, çoğulculuğu ve çokkültürlülüğü demokratik toplumların olgusal bir durumunun yanı sıra önemli bir değeri olarak görmekte ve buna ilişkin çeşitli politikalar geliştirmektedir (Yazıcı, ve ark, 2009:230).

Bir arada yaşayan değişik kültürleri belirtmek için kullanılan çokkültürlülük kavramının, özellikle 1990'lı yıllarda sosyal bilimler literatüründe kullanımı artmış ve çokkültürlülük kavramı üzerinde en çok tartışılan konulardan biri olmuştur. Batıda kültürel çeşitliliği veya kültürel çoğulculuğu tanımlamak için başlangıçta çokluk anlamına gelen Latince kökenli *pluri* kavramı kullanılırken, daha sonra çokluk anlamı içermesinin yanı sıra nicel çoklukla birlikte nitel çeşitlilik ve farklılık anlamlarını da

kapsaması nedeniyle *multi* kelimesinin kullanımı zamanla yaygınlaşmıştır. Sosyal bilimler literatüründe kavramın on plana çıktığı Amerika’da, ilk olarak *pluriculturalism* terimi kullanılırken, daha sonra *multiculturalism* terimi kullanılmaya başlanmıştır (Ceylan, 2016: 2).

Çok kültürlülüğe Getirilen Tanımlar göz atacak olursak; ırk, etnik yapı, dil, cinsel yönelim, cinsiyet, yaş, engelli olma, sosyal sınıf, dinsel yönelim ve diğer birçok kültürel boyutları içeren çok yönlü bir kavramdır (Tiedt ve Tiedt, 2005; Apa, 2002; Akt. Demir, 2012:1455). Çokkültürlülük, dini, dili, ırkı ve kültürel olarak farklı yani farklı etnik\kültürel kökene sahip olan toplulukların bir arada yaşama isteğidir. Bir başka bir ifadeyle çok kültürlülüğün yalnızca farklılık ve hüviyetle alakalı olmayıp bununla beraber bir grup insanın kendilerini ve dünyayı anlamakta, bireysel ve toplu yaşamlarını düzenleme amacıyla kullandıkları inançlar ve uygulamalarla ilgili olduğu ifade edilmektedir (Polat ve Kılıç, 2013:355) Çokkültürlülük, farklı kültürel grupları kapsaması ve farklı kültürel grupların eşit haklara sahip olmasından dolayı ideal olarak kabul edilir (Kaya, 2007: 44).1980’lerle birlikte modern topluma ve ulus devlet modeline getirilen eleştiriler sonunda ve artan küreselleşmeyle birlikte yaygınlık kazanmış sosyo-kültürel durumdur (Çelik, 2008: 1).

Çokkültürlülüğün bir kavram olarak ortaya çıkışının sömürgecilik dönemine rastladığını görürüz. Sosyal yapıdaki değişimin ve kültürlerarası etkileşimin de artması yine bu dönemde olmuştur. Özellikle batı sömürgeciliğinin yayılma şartlarına baktığımızda, bunu daha net bir şekilde görebiliriz. Sömürgecilik döneminde kültürlerarası ilişki ve etkileşimler yalnızca sömürgeci toplumun kültürü ile sömürge toplumunun kültürü arasında yaşanmamış, bu sebeple dünya çapındaki ekonomik ilişkiler sayesinde, diğer başka Kültürlerarası nda da yaşanmıştır. Kurulan bu ekonomik bağ sayesinde, yeni yerlerde kurdukları endüstriyel alanlarda çalışmak ya da başka tür ticari faaliyetlerde bulunmak üzere insanları göçe teşvik etmişlerdir. Tüm bu gelişmelere rağmen çokkültürlülüğün bir sorun olarak algılanması ulusalcılığın açmazlarından kaynaklandığını belirtebiliriz (Özensel, 2012: 60).

1.5.4.2. Kùltùrlerarasılık

İlk defa 1940'lı yıllarda Kübalı antropolog Fernando Ortiz tarafından ortaya atılan “Kùltùrlerarası” (transculturation) kavramı, kùltürlerin belirli bir gruba ait olarak, homojen ve belirli bölgeler içinde bulunmadığının tersine yoğun ilişkiler, etkileşimler ve değişimlerin sonuçlarını özetle kendilerini yeniden örüp dokuyarak ürettiğini ifade etmektedir. Kùltürlerarası kavramı etkileşimde bulunan kùltürler arasındaki alışverişle ve bunun neticesindeki birbirleri üzerindeki etkiyle ilgilidir ve özetle kùltürel formların bir kùltürden diğer kùltüre aktarım sürecini ifade etmektedir. Antropolog Ortiz kùltürel geçişme ve değişim süreçlerini ABD gibi güçlü ÷lkelerin kendinden daha zayıf olan küba gibi ÷lkeler arasındaki eşit olmayan hiyerarşik ilişkiler kapsamında ele alıp incelemiştir (Kartarı, 2014: 35-36).

Toplumlar, maddi ve manevi kùltürleri vasıtasıyla diğer toplumlara ve bireylere bilgilerini, düşüncelerini direk olarak veya simgeler vasıtasıyla aktarırlar. Bu aktarım ve paylaşım süreci, toplumsal etkileşim ve kùltürlerarasılık olarak vuku bulur. Kùltürlerarası kavramı, anlam bakımından karışık bir kavram olmasına rağmen 1980'li yıllardan beri birçok bilim dalında; edebi çalışmalarda, görsel sanatlarda, antropoloji, müzik ve sanat tarihinde irdelenmekte ve Kùltürlerarası kavramının üzerine yeni düşünceler üretilmektedir. Toplumların birbirleri ile etkileşimi sonucu oluşan yeni melez kùltürler ve kùltürel karşılaşmalara işaret eden Kùltürlerarası kavramı, bir kùltürün diğer bir kùltüre üstünlüğü olduğu sonucuna varılmamalıdır. Tersine farklılıkların birleşiminin sonucunda barındırdığı renklilik ve çok kùltürlülük anlaşılmalıdır (İğüs, 2015: 366-367).

Son zamanlarda Kanada ve Amerika'nın yanı sıra birçok Avrupa ÷lkesinde, “Kùltürlerarasılık”, üniversitelerde dil ve edebiyat, dil ve kùltür bölümlerinin çoğunda yalnız başına bir ders olarak okutulmaya başlanmış ve eğitim alanındaki yerini almaya başlamıştır. Kùltürel farklılık ve kimlik gibi önemli birleşenleri olan kùltürlerarasılık kavramı tam olarak anlaşılmasına rağmen, Kavram olarak ortaya çıkışı faklı kùltürden gelen bireylerin bir arada yaşamaya başlamaları sonucu olduğu söylenebilir. Kùltürlerarası kavramının en fazla kullanıldığı alanlardan biri de, yabancı bir toplumda göçebe statüsü altında yaşayan bireylerin yaşadıkları toplumla ilgili olarak kùltürel ve

toplumsal manada uyum sorunlarının irdelendiği alan olarak ifade edilebilir (Logie, Nacar, 2004: 176).

Sonuç olarak; *“Kültürlerarasılık, bir kültürün diğer bir kültür içerisinde tamamen yok etmesi ya da eriyip yok olması anlamına gelmez, Kültürlerarası nda karşılıklı tanışma ve saygı olarak anlamak daha doğru olacaktır. Bu yönden değerlendirildiğinde, kültürlerarasılık kaçınılmazdır ve farklı kültürel gruplara ait bireyler arasında da bir ilişki kurmayı zorunlu kılar. Ortaya çıkan bu zorunluluk, çok kültürlülüğü de beraberinde getirir. Tüm bunlarla beraber, kültürlerarası kurulan ilişkilerden söz etmek bazen kafa karışıklığına yol açar. Hangi anlamları anımsatarsa anımsatsın, kültürlerarasılık etkileşimi kapsar”* (İgüs, 2015: 367).

“Kültürlerarasılık” kavramının en önemli prensiplerinden biri de kültür farklılıklarının idrak etmenin yanı sıra hiçbir kültürün diğerinden daha üstün olmadığı ilkesidir. İnsanlar arasında gerçek ve etkili bir dayanışmanın yaratılması için ilk önce kültürel farklılıkların kabul edilmesi gerekir. Bu ilkeden hareket edildiğinde insanlar arası ilişkilerin güç ve hâkimiyet duygusu veya üstünlük kurma, aşağılama, hor görme gibi çabalardan arındırılması için önemli bir adım atılmış olacaktır. Bunu kazandırılması da en iyi eğitim yoluyla olacağı fikri günümüzde “kültürler-arasılık” konusunda yapılan çok sayıda bilimsel araştırmalar sayesinde olabilecektir (Logie, Nacar, 2004: 177).

1.5.4.3. Kültürel Farklılıklar Üzerine

Son yıllarda bilişim, iletişim ve ulaşım teknolojileri gibi birçok faktörde meydana gelen gelişmeler; ekonomi, siyaset, turizm ve eğitim gibi çeşitli alanlarda kültürlerarası iletişim ve etkileşimleri zorunlu hale getirmektedir. Son yıllarda kültürlerarası etkileşimle birlikte kültürel farklılıklara sahip bireylerin birlikte yaşayabilme, çalışabilme beceri ve bilincine sahip olmasının önemi ön plana çıkmaktadır. Tüm bu gelişmelere paralel olarak farklı kültürden gelen bireylerle etkili iletişim kurmak ve anlaşmakta önem arz etmektedir (Polat & Rengi, 2014: 135).

Kültürle ilgili bilimle uğraşanlar, kültürleri tanımak ve kültürel kaynaklı problemlerin çözümünde, insanların ortak kültürel özellikleri hakkında sahip oldukları kuramsal ve tecrübelerine dayanarak akıl yürütmenin veya herhangi bir davranışı

anlamlandırmanın çok işe yaramadığını bilirler. Çünkü benzer olan ve paylaşılan ortak konular sorun çıkarmaz. İnsanlar arası ilişkilerde sorun yaratanlar bilinmeyen, farklı olan ve tecrübe edilmemiş olandır. Bu sebeple kendi kültür ortamından farklı bir ortamda doğru davranış gösterebilmenin tek yolu, içinde bulunulan kültürün kendi kültüründen farklarının ne olduğunu bilmesinden geçmektedir. Bunun aksi, birey bütün kültürlerde ortak olduğunu düşündüğü kalıplar, örüntüler içinde davranır ve her davranışı, diğer kültürün kendi kültüründen farkı oranında hatalı davranmış olur (Kartarı, 2014: 17).

Farklı kültürdeki insanları politik ve sosyo-ekonomik gibi faktörler isteyerek ve ya zorunlu olarak bir araya getirmektedir. Son yıllarda dili, dini, ırkı, sınıf ve mezhepleri farklı olan birey ya da grupların birbirleriyle olan iletişimleri giderek artan bir şekilde devam etmektedir. Farklı kültürlerin bir araya geldiği ortamlarda yaşanan kaygı ve belirsizlik sorunu günümüzde üzerinde durulması gereken önemli konulardan biridir. Yaşadığı bölgeden ayrılarak yeni bir yere göç eden herkesin yaşadığı kaygı ve belirsizliği ortadan kaldırmak için bilgiye ihtiyaç duyulmasına rağmen, farklı kültürel ortamlara gidecek bireyler için bu bilginin önemi daha fazladır. Bunun nedeni kişilerin kaygı ve belirsizlik konusundaki deneyimi yalnızca kişisel ve ulusal düzeyde değil, aynı zamanda kültürlerarası farklılıktan da kaynaklanmaktadır (Çelebi, 2015: 28).

Farklılıklar; insanlar arasındaki, soy, kültür, cinsiyet, cinsel yönelim, yaş ve fiziksel yetenekler bakımından mevcut olan farklar olarak ifade edilmektedir. Bir diğer farklılık tanımı da; ırksal ve ulusal menşe, grup, din, öğrenme, iletişim biçimi, doğum yeri ve iş gibi çeşitli nitelikleri de kapsamaktadır. Farklılıkların yalnızca nüfusla alakalı farklar olarak değerlendirilmemesi gerektiği ve farklılıklar; Demografik (soy, cinsiyet, yaş vb.); mesleki bilgi ve kabiliyetler; değerler, düşünceler ve tavırlar; kişilik, bilişsel ve davranışsal biçimleri; örgütteki pozisyonu / konum gibi özelliklerin tamamını ifade etmektedir (Sürgevil, 2008: 113).

Toplumlar; kültürel değerler, kişilerden beklenen davranışlar, alışkanlıklar, tutumlar, ifadeler, konuşma tarzı, eğitim yöntemleri ve hayat standartları gibi daha pek çok konularda farklılık sergilerler. Bireylerin davranış şekilleri, değer yargıları, kriterleri ve olaylara bakış açıları da içinde yaşadığı toplumun kültürel özelliklerinden etkilenmektedir ve bu açıdan baktığımızda, değişik kültürlere sahip olan bireylerin farklı görüş, değer ve davranış şekillerine sahip olmalarından daha doğal bir şey yoktur. Kültür,

insanların davranışlarını, mimiklerini ve konuşma stillerini etkilemektedir. Farklı kültürlerle sahip olan bireyler bunları anlamakta ve yorumlamakta zorlanabilir, hatta yanlış anlaşılmalara bile ulaşabilir ve bu yaşananlar sonucunda bireyler arasında işbirliği kurmak imkansız hale gelebilir. Kültürel farklılıklardan kaynaklanan değişik fikir, düşünce ve davranışlardaki farklılıklar insanlar arasında anlaşmazlık, iletişim ve adaptasyon sorunlarına sebep olabileceği gibi, aynı zamanda, yaratıcılık ve icatları da teşvik edebilecektir. Kültürel farklılıkların bilinçli olarak yönetilirse gruplara ve organizasyonlara pozitif yönde olumlu katkıları olacaktır. Kültürel farklılıklardan olumlu yönde faydalanmak çaba gerektiren bir süreçtir ve stratejik bir yönetimi de gerektirmektedir (Yeşil, 2009: 115-118).

Sonuç olarak yalnızca kültürlerarasındaki benzerliklerin dikkate alınması durumunda iletişim sürecini etkileyen önemli farklar gözden kaçırılmış olacaktır. Karşılaşılan kültürle ilgili yeterli bilgi sahibi olunmadığı zaman, çoğu kez ortada bir fark olmadığını varsaymak ve kendi kültürel çevresindeki gibi davranmak insana normal gelir. Fakat her kültür değişiktir ve eşsizdir. Bir kültürü yalnız başına kültür yapan onun diğer kültürlerle olan farkıdır ve eşsizliğidir. Bundan dolayı, kültürel farkları tanımak, anlamak ve insani etkileşimde bu farkları dikkate almak karşıdaki kültürün varlığını kabul etmek ve mensuplarına saygı göstermek anlamına gelir. Kültürel farklılıklar yerine benzerliklere vurgu yapmak oluşan ya da oluşabilecek hiçbir sorunun çözümüne katkı yapmayacaktır. Bu durum yalnızca mevcut problemleri görmezden gelmeye, yeni problemlerin oluşmasına, yanlış anlamalara ve ya tamamen yanlış anlamaların kökleşmesine neden olur (Kartarı, 2014: 20-21).

1.5.4.4. İletişim Süreci ve Kültürel Alan

Kültürlerarası iletişimi kavrayabilmek için, öncelikle iletişimin sadece bir eylem değil, Birden fazla boyutu olan bir süreç olduğu belirtilmelidir. Süreç, bir olayın ve ya olayların, işlemlerin belli bir sonuca doğru gidişi, düzenli olarak birbirini takip eden değişimlerle gelişip oluşmasıdır. Başka bir deyişle; bir durumun düzenli olarak birbirini takip eden değişimlerle gelişmesi, başka bir duruma dönüşmesidir. Hem devamlılığını hem de değişim ve gelişmeyi içeren bir kavram olduğunu söylemek mümkündür (Zıllıoğlu, 1993: 93). Duygu ve düşünceleri paylaşma süreci olarak tanımlanan iletişim

sürecinde, hangi kültürden gelirlerse gelsinler tüm insanlar, sonuçları değişik olsada, aynı temel etkinlikte bulunurlar (Kartarı, 2014: 41).

İletişim, insanların sembollerin kullanılması yoluyla iç durumlarını diğer insanlarla paylaşmaya çalıştığı dinamik bir süreçtir. İlk olarak, sözcükler iletişimin devam eden bir faaliyet ve bitmeyen bir süreç olduğunu gösteriyor; Bu statik değil. İletişim, hareketli bir fotoğraf gibidir, tek bir anlık değildir. İletişim kurduğunuzda bir sözcük veya eylem donmuş olmaz; hemen başka bir kelime veya eylemle değiştirilir. İkincisi, dinamik işlem ifadesi, mesaj gönderip almanın, aynı anda çalışan tüm değişkenleri barındırdığı fikrini ifade eder. İşlemdeki her iki taraf da bir seferde hepsini görme, dinleme, konuşma, düşünme, belki gülümseme ve dokunma gibi. Üçüncü olarak, “süreç” kavramı aynı zamanda sizin ve partnerinizin dinamik iletişim sürecinin bir parçası olduğu anlamına gelir (Samovar, Porter, & Mcdaniel, 2009: 16).

İletişim, en basit düzeyde bir yanda iletiyi gönderen (kaynak), diğer yanda iletiyi alan (alıcı) ve iletişimde gönderilen bildirim (mesaj/ileti) olmak üzere üç temel öğeden oluşan bir süreçtir (Tayfun, 2014: 11). İletişim sürecinde yer alan, iletişimin temel öğeler, Kaynak, kodlama-kod açma, ileti, kanal, alıcı, etkileme ve geribildirim (feedback). İletişim, duygu ve düşüncelerini iletmek isteyen bir kaynağı gerektirir ve onunla başlar. Kaynak iletiyi hedefe gönderen şahıs, grup, kuruluş ve ya topluluk olabilir. Kaynağın iletişim kurabilmek amacıyla bir bilginin, düşüncenin, duygunun ya da kanının iletme uygun hale düzenlemesiyle “kodlama” gerçekleşir (Yüksel, 2014:13-18). Kodlama sonrasında, etkileşime katılan kişinin aktarmak istediği düşünce veya kanı sözlü ya da sözsüz sembollerden oluşan mesaj dönüşür. Mesajın kaynak ile alıcı arasında taşınması bir “kanal” aracılığıyla gerçekleşir. Kanallar, işitsel ve görsel olabilir ve hangi kanalın daha çok tercih edildiği ya da hangisinin üstün tutulduğu kültürden kültüre farklılık gösterebilir (Kartarı, 2014: 42). İletişim kanalından geçen mesaj “alıcı”ya ulaşır. Alıcı, kullanılan kanallara göre ve ya kişilik, toplumsal yapı ve örgütlenme biçimine bağlı olarak aktif olabilir, yani kaynak tarafından gönderilen iletilere tepki verebilir ve ya pasif yani, tepkisini göstermeyen yalnızca mesajı alan biride olabilir. Kod açma ise, alıcıya ulaşan ve alınan iletinin yorumlanarak anlamlı bir biçime sokulmasıdır (Yüksel, 2014: 21). Kaynağın davranışlarına sözlerine anlam yüklenmesine imkan verdiği için kültürlerarası iletişimin en önemli evrelerinden birini

oluşturmaktadır (Kartarı, 2014: 46).Alıcının mesajla ilgili ne yapacağına verdiği karar olan “tepki” gerçekleşirken, Çok yönlü bir süreç olan iletişimin devamını etkileyen önemli bir özellik alıcının mesajı çözüp değerlendirdikten sonra yeni bir mesaj kodlaması ve geri bildirim yapmasıdır (Tayfun, 2014: 16).Güçlü iletişim, arkadaşlarımızı yanımıza getirir veya rakiplerimizi dağıtır, çocukları güvence altına alır veya uyarır ve aramızdaki uzlaşma veya savaş çizgilerini geliştirir.

İletişim süreci, sözlü ve sözsüz iletişim biçimlerini içermektedir. Sözlü ve sözsüz iletişim hem sembolik, hem iletişim kuran, hem de kalıplanmış olan yani içeriksel olarak belirlenmiş kurallarla yönetilirler. Toplumların, farklı konuşma dillerine sahip oldukları gibi farklı sözsüz dilleri vardır. Bununla birlikte, sözsüz ve sözlü iletişim kodları arasındaki bazı farklılıklar, kültürlerarası etkileşim için önemli etkilere sahiptir (Martin & Nakayama, 2010: 268). Sözsüz iletişim dilin sistematik kullanımına dayanmasa da, kendi içerisinde bir kullanımı vardır.insanların iletişim kurabilmeleri demek, belli anlamları belli kodlar biçiminde karşı tarafa iletmeleridir.Kodlar insanlar arasında, hiç değilse aralarında iletişimsel ilişki kurabilen insanlar tarafından paylaşılabilir olmalıdır.Sözlü ya da sözsüz, ileti aktarımına dönük her kod, belli bir insan grubu, topluluğu veya kitlesi tarafından uzlaşma sağlanan bir işarettir sözsüz iletişimin (nonverbal communication) çok farklı tipleri vardır. En yaygın kullanılanları, yüz ve göz hareketleri yani mimiklerdir. Bir diğer sözsüz iletişim tipi jestler olarak bilinen el kol hareketleridir. Son yıllarda bedensel hareketler vücut dili ya da beden dili terimiyle anılmaya başlanmıştır. Sözsüz iletişimde beden dili ve söz dışı unsurların kullanımıyla gerçekleşen iletişim biçimidir. Beden dili bir yanı sıra genetikdir, âmâ diğer yandan da öğrenmeyle kazanılan bir yetidir. Dokunuş, giyim tarzı ve ses diğer sözsüz iletişim tipleridir (Güngör, 2015: 79-81). Bazen sözsüz davranışlarda kültürel farklılıklar, başkalarına basmakalıp atılmasına ve açık ayrımcılığa neden olabilir (Martin & Nakayama, 2010: 298).

Sözlü iletişim (verbal communication), yazılı ve sözlü dilin araç olarak kullanıldığı iletişim biçimidir (Tayfun, 2014: 1169). Kartarı, sözlü iletişim biçimlerinin, doğrudan ve dolaylı olmak üzere ikiye ayrıldığını belirtmektedir (2014: 165). Doğrudan sözlü iletişim, iletişime katılan bireyin tüm amacını, sözlü mesaj yoluyla ve algılanabilir sözcüklerle, açıkça karşı tarafa bildirmesine dayanmaktadır. Genellikle, bireysel

çıklarların, grup ya da toplum çıkarlarından daha önemli görüldüğü, bireyci değer yönelimine sahip kültürlerin üyeleri tarafından kullanılan doğrudan sözlü iletişimde, sözcükler kesin anlamlar taşır ve etkileşen her sözcük kendi anlamında kullanılır. Doğrudan sözlü iletişimde, konuşma sırasında “kesinlikle”, “tamam” ve benzeri sözcüklerden yararlanılmaktadır.

Dolaylı sözlü iletişim ise genellikle, grup ya da toplumun çıkarlarını, bireylerin çıkarlarından üstün tutan, özellikle ortaklaşa davranışçı, güç aralığının yüksek olduğu dişil özellikler taşıyan ve belirsizlikten kaçınma derecesinin yüksek olduğu kültürlerde kabul görmektedir. Dolaylı sözlü iletişimde “belki”, “bazen”, “bakalım” ve “kısmetse” gibi sözcükler önemli yer tutmaktadır (Kartarı, 2006: 166-167).

İnsanların karşı karşıya geldiği, bağlantı kurduğu her durumda, her yerde ve her durumda, ayrı bir dil biçimi içinde şifrelenmiş iletişim süreci yaşanmaktadır. Bazı durumlarda hiç sözel bir süreç olmaksızın kişiler, kültürün onlara öğrettiği davranış düzenlemeleriyle hareket edebilirler. Karşılaşma ortamlarında kimin kim olduğunu gösteren, insanlar arasındaki sözel iletişim değil giyim kuşam objelerinin yarattığı dilsel kodlamalar, yakaya takılan bir rozet, sözel iletişim süreci yaşanmasa da kişiler hakkında ipucu veren birer dil biçimidir (Oskay, 2015: 17).

Kültürel alanlar, büyüdüğümüz ve yaşadığımız yerlerde kimliğimizin oluştuğu sosyal ve kültürel bağlamlardır (arena olarak fiziksel evler ve mahallelere değil, bu yerlerde yaratılmış kültürel anlamlar). Kültürel mekanlarla kültürlerarası iletişim arasındaki iletişimsel (söylemsel) ilişki nedir? Kültürel alan, çeşitli yerlerin anlamlarını oluşturan iletişimin (söylemin) biçimi olarak tanımlanır. Bu kaba bir tanım gibi görünebilir, ancak kültürel mekanların karmaşıklığını vurgular. Kültürel mekan, basitçe kültürel anlamlar taşıyan belirli bir mekan değildir. Aksine iletişim kurduğumuz mecazi bir yer olabilir. “toplum haritasında” işaretlenmiş olan ve iletişimimize bir anlam kazandıran birtakım sosyal mekanlardan konuşabiliriz. Böylece ebeveynler, çocuklar, meslektaşlar, kardeşler, müşteriler, Nebraskalılar ve sayısız “diğer yerler” olarak konuşabiliriz. Bunların hepsi kültürel alanlardır. Kültürel alanlar, kendimiz ve diğerleri hakkındaki düşüncelerimizi etkiler. Evimiz yaşadığımız en eski kültür mekânlarından biridir. Seyahat ve göç, kültürel mekânları değiştirmenin yoludur. Kültürel mekânların değiştirilmesi, kim olduğumuzu ve başkalarıyla nasıl etkileşime girdiğimizi

değiştirmemiz anlamına gelmektedir. Kültürel mekân, kültürel kimliği etkiler ve evleri, mahalleleri, bölgeleri ve ulusları içerir (Martin & Nakayama, 2010: 287-298).

1.5.5. Kültürlerarası İletişim Kuramları

Sosyolojik veya dilbilimsel çalışmalara konu edilen “kültürlerarasılık” kavramının ve dolayısıyla “kültürlerarası iletişim” alanının bağımsız bir disiplin olarak bilimsel alanda yerini almasıyla beraber bu alan bilimsel olarak bir gelişim sürecine girmiştir. Şüphesiz alanın bu hızlı gelişmesi dünya üzerindeki tüm coğrafyalarda yaşanan gelişmelerin önemli oranda etkilediğini ve zemin hazırladığını belirtebiliriz. Yeni bilimsel disiplinlerin ortaya çıkışı kuramsal temellerin oluşturulmasıyla başlamaktadır (Yağbasan, 2016: 70).

Bir kültürde geçerli olan iletişim kuramının diğer kültürde aynı şekilde uygulanmadığından dolayı kültürlerarası iletişim alanında kuram oluşturmak oldukça zordur. Örneğin batı kültüründe gerçekleştirilen araştırmalar için geçerli bir çerçeve oluşturan bazı kuramlar, söz gelişi Çin kültüründe yapılan araştırmalarda elde edilen sonuçları açıklamakta yetersiz kalabilmektedir (Kartarı, 2014: 75). Kültürlerarası iletişim kuramları bireyler arasındaki iletişiminin altında yatan temel sebepleri anlamak ve insanların sahip oldukları temel yönelimlerle, bu yönelimlerin davranışlara olan etkilerini araştırmak ileri sürülmüş yorumlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kültürlerarası iletişim kuramlarından çalışmamız için önemli görülen kuramlar Edward T. Hall’ün Enformasyon Sistemleri Kuramı, Geert Hofstede’nin Kültürel Boyutlar Kuramı ve Florence Kluckhohn ve F. L. Strodtbeck’in Değer Yönelimleri Kuramıdır. Bu kuramlar:

Enformasyon sistemleri kuramı

Uzun yıllar kültürel antropolojik alanında çalışan ve farklı kültürler üzerinde araştırma yapan Amerikalı antropolog Edward T. Hall, insan etkinliklerini on temel mesaj sistemine ayırmıştır. Hall’un Primary Message System (Temel Mesaj Sistemleri) adını verdiği bu on ana mesaj sistemini, Kartarı; “Enformasyon Sistemleri” olarak adlandırmıştır. Bu etkinlikler; etkileşim, toplumsal yaşam, geçimini sağlama, iki cinsiyetlilik (kadın ve erkeğin varoluşu), mekânı kullanma, zamanı kullanma, öğrenme,

oyun, savunma ve kendi çıkarına kullanmadır (Kartarı, 2014: 76). Hall, bu sistemlerden ilki olan etkileşim sisteminin sözlü iletişimi, yani dili içerdiğini geri kalanların ise sözsüz iletişim süreçlerine dâhil olduğunu belirtmektedir. Hall'e göre *etkileşim* sisteminin temelinde bütün canlıların uyarılma/yanıt verme yeteneği yatar ve etkileşim sisteminin en gelişmiş biçimlerinden biri ses tonu ve mimiklerle desteklenen konuşmadır. Yazı, belli bir dizi sembolü ve özel olarak geliştirilen biçimleri kullanan özel bir etkileşim şeklidir. Hall'e göre insanların grup halinde yaşamasının bir gereği başkalarıyla etkileşimdir. Zaman ve uzay etkileşimin gerçekleştiği boyutlardır. Öğretme, öğrenme, oyun ve savunma da etkileşimin özel bir biçimidir (Hall, 1990: 37-38).

Enformasyon sistemlerinden bir diğeri *toplumsal yaşamdır*. Hall, insan yaşamının başlangıcı olan iki hücrenin bir araya gelmesiyle toplumsal yaşamın da başladığını ifade etmektedir. Pek çok hayvan, kuş türü ve memeli üzerinde çeşitli araştırmalar yapılmıştır ama insan en karmaşık ve kurumlaşmış toplumsal yaşam sürdüren canlılardandır (Kartarı, 2014: 77). Enformasyon sistemlerinin toplumsal yaşam ve dille ilişkisi, sosyal sınıflar arasında şive farkıyla örneklendirilmiştir. Bir diğer örnekte lider olarak hareket eden bir kişinin ses tonunun, statü ayrıntılarını gösterebileceğini ifade edilmiştir (Hall, 1990: 40).

Hall'ün diğer enformasyon sistemleri gibi *geçinme de* temel sistemlerden biridir. Geçinme canlıların ortak etkinlerinden biridir ve hayatın başlangıcından itibaren mevcuttur (Kartarı, 2014: 77). Diğer canlılar gibi, insanlar da ilk önce beslenme ihtiyacını karşılamayı öğrenirler. Daha sonra da hayatta kalabilmenin şartlarını yerine getirme çabaları gelir. Örtünme ve barınma bunlar arasında önemli yer tutar. İnsanlar bu temel ihtiyaçları karşılanmak için çeşitli faaliyetlerde bulunurlar. Bu faaliyetlerin tümü geçinme etkinlikleri altında toplanır. Her toplumun farklı sofrada farklı davranış ve dil kalıpları kullanması "geçinme" enformasyon sisteminin diğer sistemlerle ilişkisini göstermektedir. Bulunduğu coğrafi koşullar, sahip olduğu mali ve teknolojik imkânlarla göre her toplum geçinme etkinliklerini şekillendirir. Günümüzde ekonomi olarak adlandırılan bu etkinlikler bütünü kültürden kültüre farklılaşmaktadır. Küreselleşmenin etkisiyle Ekonomik etkinlikler her ne kadar dünya ölçeğinde benzeşmeye başlasa da ekonominin benzer alanlarında, benzer

teknolojiler ve mali olanaklarla farklı sonuçların alınmasının altında yatan temel sebep kültürel farklılıklardır. Örneğin Avrupa Birliği içinde bulunan ve batı kültürü'nün üyeleri olarak kabul edilen toplumlar, aynı para birimi ve ekonomik sistemlere sahip oldukları halde farklı ekonomik sonuçlar almaktadır. Kültürlerarası farklılıkların farkına geç varılmasından dolayı ortaya çıkan büyük ekonomik kayıplar bütün dünyayı etkisi altına alan krizlere neden olmuştur ve milyonlarca insan bu krizlerden etkilenmiştir (Kartarı, 2013: 66).

Edward Hall'ün enformasyon sistemlerinden dördüncüsü ise *iki cinsiyetlilik* (bisexuality) başka bir ifadeyle, kadın ve erkeğin varoluşudur. Hall insan davranışlarının fizyolojiyle bağlantılı olduğunu düşünmenin hata olduğunu söylemekte ve kültüre dair çalışmalarında durumun böyle olmadığını göstermektedir. Bir kültürde erkeklerin sergilediği davranış, başka bir kültürde kadına özgü olarak nitelendirilebilir (Hall, 1990: 42). Her toplumda “kadın” ve “erkek” kavramları da farklı şekillerde algılanmaktadır (Kartarı, 2006: 78) ve kadınla erkeğe atfedilen bazı özellikler vardır. Örneğin ülkemizde evlenme teklifini genellikle erkekler yapar ya da evlilik teklifi erkekten beklenir. Meksika'daki Zuni yerlilerinde ve Trobriand adalarında kadınlar daha aktiftir. Mısır'da bu gün bile erkekler sokakta el ele tutuşarak gezebilirken, böyle bir durum Türk toplumunda farklı çağrışımlara ve yanlış anlamalara neden olabilmektedir (Ersoy, 2009: 216).

Hall'un temel mesaj sistemlerinden beşincisi *Mekânı kullanma* (territoriality)'dir. Bu ifade, etnolojide canlıların belirli bir mekânı sahiplenmesi, kullanması ve savunması olarak tanımlanan teknik bir kavramdır (Hall, 1990: 44). Mekânı kullanma bütün canlılarda ortak olan bir özelliktir. Her canlının bir egemenlik sınırı vardır. Canlı, bu sınırlar içinde geçimini sağlar, kendini güvende hisseder ve başkalarından etkilenmeden yaşar (Kartarı, 2013: 50). Yaşayan tüm canlı organizmalar kendilerini dış çevreden ayıran sınırlara sahiptir. Kartarı, insanları çevrelerinden ayıran ilk sınırın derileri olduğunu söyleyerek, insanların mekânla olan ilişkileri açısından diğer canlılardan ayrıldığını ifade etmektedir. Bireyin mekânı, en küçük mekân olan “kişisel mekân”la başlar ve “egemenlik mekânı” olarak nitelendirilen mekânla sona erer ve bu mekânların genişliği kişiden kişiye değişebildiği gibi kültürden kültüre de farklılaşmaktadır (Kartarı, 2014: 79).

Zamanı kullanma ve algılama Enformasyon sistemlerinden bir diğeridir. Zaman, kalp atışları, gündüz ve gece, mevsimler ve bunların sonucunda oluşan olayların ritmi gibi doğaya bağlı olsa da yemek öğünleri, konuşma ritmi gibi zamanla ilgili bazı davranışlar kültürel nitelik taşımaktadır. Bu nedenle, zamanı “doğal zaman” ve “kültürce şekillendirilmiş zaman” olarak incelemek gerekmektedir (Kartarı, 2014: 80). Zaman kullanımı ve algısı kültürden kültüre farklılıklar göstermektedir. Doğu ve Batı kültürlerinin zaman kullanımı ve algısı birbirinden oldukça farklıdır. Örneğin “uzun zaman” algısı Amerikalılar için on ya da yirmi yıl, iki ya da üç ay ve hatta birkaç hafta olabilirken, Güney Asyalılar için yüzlerce yıl ya da sonsuz bir dönem olabilmektedir (Hall, 1990: 8). Ünlü antropolog Hall zamanı monokronik (monochronic) ve polikronik (polychronic) olarak algılayan kültürler olarak ikiye ayırmıştır. Kuzey Avrupa ve Batı kültürleri belli bir zaman diliminde tek bir etkinliğe yoğunlaşma eğilimindedir ve monokronik zaman kullanımı bulunmaktadır. Bu kültürlerde zaman, harcanabilen, tasarruf edilebilen ve kaybolabilen bir şey olarak görülürken. Orta Doğu, Güney Avrupa ve Güney Amerika’da insanlar iki ya da daha fazla etkinliği aynı zaman diliminde yapma eğilimi daha yüksektir. Bu durum, polikronik zaman kullanımı olarak adlandırılır ve zaman kullanımında esneklik ve etkinlik değişikliği genel ve beklenen durumlardır (Lindquist ve Kaufman-Scarborough, 2007: 271-272).

Hall ‘ün temel mesaj sistemlerinden bir diğeri de *öğrenmedir* ve öğrenme ise yaşamın temel faaliyetlerinden biridir. Öğrenmenin yolu, şekli ve süresi kültürden kültüre değişiklik göstermektedir. Bazı kültürler, belleğe dayalı, bazıları mantığa dayalı, bazıları görerek, bazı kültürlerde ise yaparak öğrenmeye ağırlık vermektedirler. Kuzey Amerika kültüründe “yapmak” Öğrenmenin temel prensibidir. Bu sebeple bu ülkede başarılı olan eğitim sistemini başka bir kültürde uygulamak her zaman başarılı olmaz. Kültürün büyük bölümü “Öğrenilmiş ortak davranışlar” dan ibarettir ve bundan dolayı öğrenme sistemini tanımadan bir kültürün üyelerinin iletişim davranışlarını değerlendirmek olanaksızdır. Hall’ün kuramında yer alan mesaj sistemlerinden bir diğeri ise “*oyun*”dur. Farklı kültürlerde oyunların temel özellikleri gözlenerek, o kültürün üyelerinin iletişim davranışları konusunda fikir sahibi olunabilir. Oyunun yaşam sürecindeki önemi son yıllarda daha iyi anlaşılmıştır. Çocukluktan itibaren oyun arkadaşlığı kavramı insan ilişkilerinde büyük rol oynar (Kartarı, 2014: 2).

Hall, oyun ile diğer enformasyon sistemlerinden biri olan “savunma” arasında ilişki görmektedir ve mizah genellikle hassasiyetleri korunmak ya da gizlemek için yapılmaktadır (Hall, 1990: 51).

Hall’ün kuramlarından sonuncusu *kendi çıkarına kullanmadır*. Hall, çevreyi kendi çıkarına kullanmak için tüm canlıların bedenlerinin çevresel koşullara uyum sağlayacak duruma geldiğini belirtmektedir: Zürafaların uzun boyunları, kaplanların keskin dişleri ve aslanların pençeleri buna örnek gösterilebilir. İnsanlar ise çevreyi kendi çıkarına kullanmak için, eskiden bedenleriyle ya da bazı organlarını kullanarak yaptıkları çoğu şeyi bir araç kullanarak yapmıştır. Silahların evrimi, dişlerle ve yumruklarla başlayıp, atom bombasıyla son bulmuştur. Ulaşım sistemleri, daha önce ayaklarımızla yaptığımız işi yapar; gözlük, telefon ve televizyon da maddi uzantıların örneğidir (Hall, 1990: 55). Sonuç olarak, insan yapımı olan her şeyin, bir zamanlar bedenlen ya da başka bir organın yardımıyla insanın yerine getirdiği işleri yaptığını söylemek mümkündür. Hall’ün Enformasyon sistemler kuramında unutulmaması gereken en önemli nokta kültürün tek bir şey olmadığı, birbiriyle bağlantılı ve tarihi kökleri olan etkinlikler bütünü olduğudur. Dil ve teknolojideki gelişmeler sayesinde enformasyonun biriktirilmesine imkân sağladı ve insan bilgi birikimi sayesinde doğanın sırrını çözebilmiştir. Bilgi birikiminin sonucu olarak da doğaya daha fazla egemen olmaya başlamıştır (Kartarı, 2014: 86).

ABD’li antropolog Edward Hall kültürleri açıklarken yüksek bağlam ve düşük bağlam ayrımına gitmiş ve yüksek bağlam-düşük bağlam modelini geliştirmiştir ve kültürleri iletişim şekillerine göre yüksek bağlamlı (bilginin büyük kısmı örtülüdür) ve düşük bağlamlı (neredeyse her şey açıktır) olmak üzere iki kategoriye ayırmıştır (Hofstede, 2011:4). Hall’e göre yüksek bağlamlı kültürler iletişimin imalı ve gizli yollarını kullanmaya meyillidirler ve bu kültürlerde insanlar oldukça temkinlidir. İki kültür arasındaki en ayırt edici karakteristik özellik zamanla ilgili tutumlarıdır. Düşük bağlamlı kültürlerde zaman daha planlanmış ve daha karmaşık bir tanım yapılmıştır. Bunun tersine yüksek bağlamlı kültürlerde ise zaman ticari bir vasıta olarak görülür (Sofyalıoğlu ve Aktaş, 2001: 76).

Bağlam ve iletişim arasındaki ilişkinin anlaşılması için ilk olarak “bağlam” kavramını tanımlamak yararlı olacaktır. Bağlam, kişilerarası iletişimde insanların nasıl

davranmalarına ve tepki vermelerine rehberlik edecek anlamları ve ipuçlarını sağlamaktadır (Çelik ve Görpe, 2003: 385). Bir başka ifadeyle bağlam, diğer kişilerin değerleri hakkında varsayımları, duraklama ve sessizlik kullanımını, bilgisi ve tecrübesini içeren mesajı kapsayan çevre ve koşullarla ilgili bir kavramdır ve Hall bağlamı, bir olayın anlamı ile ayrılmaz bağlı olan olayı çevreleyen bilgi olarak tanımlamıştır. Edward Hall, yüksek bağlam ve düşük bağlam kavramlarını ise şu şekilde değerlendirmektedir. Farklı kültürleri karşılaştırmak ve iletişim şekillerini araştırmak için en fazla kullanılan yöntemlerden biri Edward Hall'un yüksek bağlam-düşük bağlam ayrımıdır. İnsanların iletişimde açık ve net olduğu, mesajlar alıcılara direk olarak gönderildiği kültürlerde, aktarılmak istenen duygu ve düşünceler mesaja olduğu gibi aktarılmakta, alıcının da doğru bir iletişim için mesaj dışındaki etmenlere ihtiyaç duymamaktadır ve bu kültürlerin bu eğilimlerini "düşük bağlamlı iletişim" kategorisinde değerlendirmektedir. Düşük bağlamlı iletişim kuran Kültürlerarası nda genellikle bireyci Batı ülkelerinin yer aldığını söylemek mümkündür. Hall'un yüksek bağlamlı iletişim grubundaki kültürlerde, İnsanların saklı, imalı ve dolaylı bir iletişim şeklini tercih ettiği, ifade edilenle edilmek istenenin tam olarak örtüşmediği kültürlerde, alıcı yalnızca ifade edilenle yetinmeyip, ne söylenmek istendiğini geçmiş tecrübelerine, ses tonu, mimikler, imalar vb. değişik bağlamlara bakarak anlamak zorunda olduklarını belirtmektedir. Yüksek bağlamlı iletişim kuran kültürlerarasında cemiyetçi yönü öne çıkan Çin, Hindistan, Japonya gibi ülkeler örnek olarak gösterilmektedir (Göktaş, 2016: 1057).

Hall bağlamın iletişimdeki önemini belirtmek amacıyla Amerikan Hükümetinin 1950'lerde Rusça ve diğer dillerden İngilizceye çeviri yapabilecek makineler üretmek için milyonlarca dolar harcadığını fakat yıllarca süren çalışmaların başarısızlıkla sonuçlandığını ifade etmiştir. Bunun sebebi ise, çevirmenlerin sadece dili değil, aynı zamanda konuyu, yani bağlamı da dikkate alarak çeviri yapmalarına karşın bilgisayarların ise, gramer ve sözcüklerle ilgili yeterli bilgilere sahip olsalar da bağlamı yakalayamamaları olmuştur. Buradaki sorun, sadece dil kodlarını çözümlenmesi değil, anlamın önemli bölümünü taşıyan bağlamı algılamakta ve yorumlamakta yatmaktadır (Kartarı, 2014: 88).

Edward Hall, kültürlerarası iletişimin daha iyi anlaşılabilmesi için kültürlerin yüksek bağlamlı kültürler ve düşük bağlamlı kültürler olarak ikiye ayrıldığı bir model önermektedir. Yüksek bağlamlı kültürlerde iletişim kelimelere dökülmeden sağlanırken düşük bağlamlı kültürlerde ise iletişim konuşma ve yazım dili üzerinden sağlanmaktadır. Daha resmi bir iletişim şekli vardır. Bağlamlar arasındaki diğer bir farkta düşük bağlamlı kültürler değişime uğraması daha kısa bir sürede olur ve değişimi kısa bir zamanda benimsenirken; yüksek bağlamlı kültürlerde değişim daha zor ve kabul edilmesi de daha uzun bir süreçte gerçekleşmektedir (Çelik ve Görpe, 2003: 385).

Bir başka ifadeyle, yüksek bağlamlı kültürlerde, mesaj doğrudan ve açık şekilde verilmez, alıcıdan enformasyonu çıkarımlar yaparak sağlaması beklenir; düşük bağlamlı kültürlerde ise iletilmek istenen enformasyonun hepsi mesajın kendisinde yüküldür, mesaj doğrudan ve açıktır. Ülkemizin kültürel özelliklerinin hangi bağlamda bulunduğunu belirlemek için yapılan pek çok çalışmada; Toplumumuzda düşük bağlamlı iletişime göre yüksek bağlamlı iletişimin daha fazla tercih edildiği ve kolektivist eğilimlerin de yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Bizim kültürde dolaylı mesaj verme eğilimi vardır. Örneğin; “söyleyenden dinleyen arif gerek”, “söz dediğin yaş deridir, nereye çekersen oraya gider”, “söz gümüşse sükût altındır” ve “kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla” gibi atasözlerinde iletişimde dolaylı mesaj verme eğiliminin göstergeleridir (Erdem ve Günlü, 2006: 181-182).

Kültürel boyutlar kuramı

Kültürel boyutlar kuramına geçmeden önce Hofstede'nin kültür tanımıyla birlikte kültürel boyut kavramına değinmek yerinde olacaktır. Geert Hofstede kültürü, bir grubun üyelerini diğerinden ayıran, zihnin kolektif programlanması (mental programming) olarak tanımlamaktadır (Hofstede, 2011: 3). Büyük bir çoğunluğunun çocukluk çağında elde edilen kültürü Hofstede, her insanın yaşamı boyunca öğrendiği düşünme, hissetme olayları ele alma biçimi olarak belirtmektedir. Çünkü çocukluk çağı öğrenme ve uyum sürecinin en verimli olduğu dönemdir. Erken çocukluk döneminde, ailede gelişmeye başlayan zihni programlama, okulda, arkadaş çevresinde ve çalışma ortamında güçlenmektedir. Bu nedenle, farklı toplumsal çevrelerde yetişen, farklı arkadaş çevrelerinde bulunan ve farklı ortamlarda çalışan insanların zihni yazılımları da farklılık göstermektedir. Bir kültürün diğer kültürlerle ilişkilerde ölçülebilen yönünü

boyut olarak tanımlayan Hofstede, Inkeles ve Levinson'ın tanımladıkları ve IBM çalışanları üzerinde yapılan araştırma sonuçları ile desteklenen dört sorun alanını "kültürün boyutları" olarak adlandırmıştır (Kartarı, 2014: 93-102).

Kültürlerarası grup ve organizasyonlar konusundaki çalışmalarıyla bilinen Hofstede'nin kültür boyutlarıyla ilgili çalışması literatürde geniş bir kabul görmüştür. Hofstede araştırmasını, 1967-1973 yılları arasında, IBM firmasının faaliyet gösterdiği 64 ülkede IBM'in yüz bini aşkın çalışanı üzerinde uygulamış ve çalışmanın sonucunda Kültürlerarası nda farklılaşan dört boyut elde etmiştir. Bunlar, *güç aralığı*, *belirsizlikten kaçınma*, *bireycilik-kolektivizm ve erillik-dişiliktir* ve 1980'lerde araştırmaya *uzun-kısa vadeli yönelim boyutu*, 2000'lerde de *hoşgörü-kısıtlama* adlı altıncı bir boyut eklenmiştir (Doğar, 2016: 403).

Güç Aralığı (Power Distance)

Hofstede'ye göre Güç Mesafesi, örgütlerin ve kurumların (aile gibi) daha az güçlü üyelerinin, gücün eşit olmayan bir şekilde dağıldığını kabul ve beklentisinin derecesi olarak tanımlanmıştır. Bir toplumun eşitsizlik düzeyinin Liderler kadar takipçiler tarafından da onaylanmaktadır. Güç ve eşitsizlik, elbette, herhangi bir toplumun son derece temel gerçekleridir. Bütün toplumlar eşitsizdir, ancak bazıları diğerlerinden daha eşitsizdir (2011:9).

Güç aralığı ya da güç mesafesi olarak ifade edilen bu boyut, toplumlarda güç dağılımındaki eşitsizliğin nasıl anladığı ve bireylerin haksızlıkları kabullenme derecesiyle ilgilidir. Bir başka ifadeyle güç aralığı, bir toplumun üyelerinin gücün eşitsiz dağılımını kabul etme derecesidir. Güç kaynaklı farklılıkları azaltmaya uğraşan toplumlar, güç aralığının düşük olduğu kültürü; gücün resmileştiği toplumlar ise, güç aralığının yüksek olduğu kültürü göstermektedir (Terzi, 2004: 68).

Toplumdaki eşitsizliği konu eden ulusal kültürün bu boyutudur ve Tüm toplumlarda bazı kısımlar diğerleriyle kıyaslandığında daha fazla güce sahiptir. Dolayısıyla bu toplumlar diğerlerine göre daha fazla saygı görürler ve diğerlerinin davranışlarını etkileme imkânına sahiptirler. Güç Aralığı ya da güç mesafesi (eşitsizliğin kabullenme seviyesi) toplum ya da grupların toplumda ya da gruptaki

eşitsizlikleri kabul etme seviyesi ile alakalı kültürel bir kavramdır. Fakat toplumların ya da grupların eşitsizliği kabullenmeleri farklıdır (Çarıkçı ve Koyuncu, 2010: 5). Eşitsizlik ve haksızlıkların kabullenildiği yüksek güç mesafesi olan toplumlarda, dünyanda eşitsizlik ve haksızlıkların olduğu inancı ile güç mesafesi arasında pozitif yönde bir ilişki olmasına karşın, düşük güç aralığının olduğu kültürlerde adaletsizlik ve eşitsizlikler kabul edilebilir bir durum değildir ve çalışanların adaletsizlik ve eşitsizlikleri ifade etme ihtimalleri bu toplumlarda daha yüksektir (Yücel ve Koparan, 2010: 14). İskandinav ülkeleri gibi güç aralığı düşük olan ülkeler eşitlikçiliği kabul ederken, Malezya gibi güç aralığı yüksek olan memleketler ise, hiyerarşileri kabul eder. Güç aralığı yüksek olan ülkelerde eşit olmayanlar arasındaki ilişkiler meşru ve bilgi akışı sınırlandırılmıştır. İskandinav ülkeleri gibi düşük güç aralığına sahip ülkelerde ise ilişkiler gayri-resmi ve bilgi-akışı işlevsel ve sınırlandırılmamıştır (Uğur ve Uğur, 2014: 3).

Güç aralığı yüksek olan toplumlarda İş hayatı örnek olarak ele alındığında, yüksek kademedeki ve düşük kademedeki çalışanlar arasındaki eşitsizliğin doğal karşılandığı görülmektedir. Çalışanların gözünde iyi bir yönetici, otoriter bir kişiliğe sahiptir ve emrindekilere iyi bir “baba” gibi davranan kişidir. Eğer amir beklenen davranışı göstermezse çalışanlar onun otoritesini kabul ediyor görünse de etkinliğini yitirir. Güç aralığı yüksek olan kültürlerde, kurum ve kuruluşlardaki ast-üst ilişkisi çoğunlukla duygusal temellere dayalıdır. Güç aralığı düşük olan toplumlarda çalışanlar her an yöneticiyle konuşabilme olanağına sahiptir; işle ilgili konularda son kararı verme yetkisi yöneticide olsa bile, kendi düşüncelerinin de alınmasını beklerler. Çalışanların gözünde iyi bir yönetici, görevini gerektiği gibi yerine getiren “demokrat” kişidir. Bu kültürlerde ast ile üst aynı hak ve görevlere sahip olarak görülür ve hiyerarşi işin daha verimli olarak yapılması için, belirli rollerin dağılımı olarak algılanır ve bu rollerin değişebileceği kabul edilir. Kuruluşların hiyerarşi piramidi ise yayvandır (Kartarı, 2014: 110-111).

Şekil 2: Düşük / Yüksek Güç Aralığına Sahip Topluluklar Arasındaki On Fark

Düşük Güç Mesafesi	Yüksek Güç Mesafesi
Güç kullanımı meşrudur ve iyi- kötü ölçütlere tabidir.	Güç, iyi ya da kötülüğü başlatan toplumun temel bir gerçeğidir: meşruiyeti önemsizdir.
Ebeveynler çocuklarına eşit muamele gösterir.	Ebeveynler çocuklarına itaat etmeyi öğretir.
Yaşlı insanlara ne saygı duyulur ne de onlardan korkulur.	Yaşlı insanlara saygı duyulur ve onlardan korkulur.
Öğrenci merkezli eğitim.	Öğretmen merkezli eğitim.
Hiyerarşi, rollerin eşitsizliği anlamına gelir ve kolaylık sağlamak için kurulmuştur.	Hiyerarşi, var olan eşitsizlik anlamına gelir.
Astlar istişarede bulunmayı umuyorlar.	Astların, yapılması söylenen şeyleri yapması beklenir.
Çoğulcu hükümetler çoğunluk oylarına dayanıyor ve barışçıl biçimde değişiyor.	Koalisyonla dayalı ve devrimle değişen dikta hükümetler.
Yolsuzluk nadir; skandallar siyasi kariyerlerini sona erdiriyor.	Yolsuzluk sık; skandallar kapatılır.
Toplumdaki gelir dağılımı eşittir.	Toplumdaki gelir dağılımı çok düzensizdir.
Müminlerin eşitliklerini vurgulayan dinler.	Din adamlarının hiyerarşisini ifade eden dinler

Kaynak, Hofstede, 2011: 9.

Hofstede ve ark. Güç Uzaklık Endeksi puanları 76 ülke için listelenmiştir; Doğu Avrupa, Latin, Asya ve Afrika ülkeleri için daha yüksek, Almanca ve İngilizce konuşan Batı ülkeleri (Avusturya, Danimarka, İngiltere, Almanya, ABD, Norveç) için daha düşük olma eğilimi gösterirler (2011: 10).

Hofstede'nin elde ettiği bulgular incelendiğinde, Toplumumuzda amir ve memur arasındaki güç mesafesinin davranışlar üzerinde bariz etkileri olduğu söylenebilir. Türk kültüründe çalışan amirinin odasına kapıyı çalmadan giremez ve ya saygıyı gösteren davranışlar olmaksızın iletişim kurmaya kalkışmaz. Oturmak için izin ister ve odadan

ayrılmak içinde müsaade ister. Bu gibi davranışlar hissedilen güç mesafesinin ne kadar belirleyici olduğunu göstermesi bakımından önemlidir (Muhsin ve ark. 2009: 449).

Bireysellik ve Kolektivizm (Individualism – IDV, Collectivism)

Kültürel boyutlardan ikincisi bireysellik ve kolektivizm boyutudur. Temel olarak bireyin kendisiyle toplum arasındaki ilişkiyi nasıl tanımladığıyla ilgili olup, bireyin grup ve toplumla ilişkisini açıklayan önemli bir kültürel boyuttur (Halis ve ark, 2009: 451). Bireyci ve kolektivizm davranışçı kültürlerde yetişen insanlar arasında belirli eğilimler açısından farklılıkların olduğu söylenebilir. Bireylerin kendi ihtiyaçları mı yoksa içinde buldukları grubun ihtiyaçlarını mı ön planda tuttuklarını gösteren bireysellik ve kolektivizm boyutudur (Öğüt ve Kocabacak, 2008: 154). Bireysel kültürlerde vurgu “ben” (bireyin kendine güvenmesi, özerkliği ve grubun sorumlulukları) üzerindedir. Buna karşın, kolektivist kültürlerde vurgu, “biz” üzerindedir. Burada amaç, “ilişkisel bağımlılık, grup içi uyum ve grupla işbirliği ruhu” geliştirmektir (Guerrero, 2009: 29).

Hofstede toplumun çıkarlarının toplumu oluşturan bireylerden üstün tutulduğu kültürleri kolektivist kültürler yani ortaklaşa davranışçı kültürler olarak tanımlamaktadır. Bireyci kültürlerde ise, kişiler kendilerini diğerlerinden bağımsız bireyler olarak tanımlamakta ve toplum düzenindeki gelişmeler, bireylere hizmet eden araçlar olarak görülmektedir (Kartarı, 2014: 112).

Hofstede bireyci ve kolektivist davranış gösterenlerin özelliklerini detaylandırmıştır. Yazara göre, bireyci özelliğe sahip olan insanlar kendi problemlerini kendileri çözerler. “Ben” ifadesi oldukça önemlidir. Tüm bireyler “özel” yaşamlarını önemserler. Karar verme açısından oldukça bireycidirler. Kolektivist karar verme davranışı içinde bulunanlar ise, aile içinde ve aileye bağımlı olmaya ihtiyaç duyarlar. Ben kelimesinin yerine “Biz” kelimesini tercih ederler ve grup kararlarına önem verirler. Bireysel olarak Örgüt ve kurumlara bağlıdırlar. (Yeloğlu, 2011: 163).

Bireycilik- Kolektivizm algısı, belli toplumlarda, bireysel değerlerin mi yoksa toplumsal değerlerin mi hakim olarak hissedildiğini gösteren bir kültürel değişkendir. Hofstede ve Bond göre bireycilik ve kolektivizmi, bireylerin grupla bütünleşme seviyesi

olarak tanımlamaktalar. Bazı toplumlarda bireyselliği ön plana çıkararak düşünce ve değerler daha baskın iken, bazı toplumlarda ise toplumculuğu ön çıkararak düşünce ve değerler daha baskındır. Bireysellik ya da kolektivizm den birisinin inanç ve değerlerinin daha baskın olması, birey ya da grupların tavır ve davranışlarına etki ederek farklı uygulamalara yol açmaktadır (Çarıkçı ve Koyuncu, 2010: 6).

Şekil 3: Kolektivist ve Bireyci Topluluklar Arasındaki On Fark

Bireycilik	Kolektivizm
Herkes kendinden ve ya yalnızca ailesinden sorumludur.	İnsanlar, geniş ailelerde ya da gruplara doğar ve hayatları boyunca onlara bağlı kalırlar.
Ben-bilinci vardır.	Biz-bilinci vardır.
Mahremiyet hakkı.	Bir şeye bağlı olma.
Konuşuyorsan zihin sağlıklıdır.	Uyum her zaman muhafaza edilmelidir.
Diğerleri birey olarak sınıflandırılır.	Diğerleri grup içi ve grup dışı olarak sınıflandırılır.
Kişisel görüş beklenir ve bir kişi bir oy.	Grup içi önceden belirlenmiş görüş ve oylar.
Normların geçersizliği suçluluk duygularına yol açar.	Normların geçersizliği utanç duygularına yol açar.
“Ben” sözcüğünün vazgeçilmez olduğu diller.	“Ben” kelimesinden kaçınılan diller.
Eğitimin amacı nasıl öğrenileceğini öğrenmektir.	Eğitimin amacı nasıl yapılacağını öğrenmektir.
Görev ilişki üzerine hakimdir.	İlişki görevden daha üstündür.

Kaynak:, Hofstede, 2011: 11.

Hofstede bireycilik kolektivizm İndeksi puanlarını 76 ülke için listelemiş; bireyselleşme gelişmiş ve batılı ülkelerde egemen olma eğiliminde iken, kolektivizm ise daha az gelişmiş ve Doğu ülkelerinde hüküm sürmektedir (2011: 12). Hofstede'nin Bireycilik kolektivizm İndeksine göre, Kolektivizm özelliğe sahip ülkeler olarak Japonya, Türkiye ve Yunanistan; Bireyci toplumlar olarak ABD, Avusturya, İngiltere öne çıkan ülkeler olmuştur, Hofstede'nin verilerine göre, Türk insanının orta düzeyde bireyci eğilime sahiptir (Halis ve ark.2009: 452).

Belirsizlikten Kaçınma (Uncertainty Avoidance) Boyutu

Kültürün bu boyutu, bir toplumdaki bireylerin, belirsizliklere karşı nasıl bir tutum takındıklarıyla alakalıdır (Eren, Gümüstekin ve Emet, 2007:101). Yani Belirsizlikten kaçınma, yetersiz ya da açık olmayan bilginin ortaya çıkardığı önceden kestirilemeyen durumlardan duyulan tedirginliğin düzeyi olarak belirtilir. Bir başka deyişle ifade etmek gerekirse “*belirsizlikten kaçınma*”, insanların belirsizliğe dayanma derecesidir (Halis ve ark 2009:450). Belirsizlikten kaçınma, riskten kaçınma ile aynı değildir; Bir toplumun belirsizliğe toleransı ile ilgilenir. Bir kültür, üyelerinin yapılandırılmamış durumda rahatsız olmayı yada rahat hissetmelerine programladığını gösterir. Yapılandırılmamış durumlar yeni, bilinmeyen, şaşırtıcı ve alışılmışlardan farklıdır (Hofstede, 2011: 10).

İlk kez Amerikan işletmelerinde belirlenen kültürün bu boyutu daha sonra çeşitli ülkelerde ve kuruluşlarda da gözlenmiş ve her kültürün belirsizliği ortadan kaldırmaya ya da belirsizlikten kaçınmak için farklı yollar denemiştir. Aşırı belirsizlik korku yaratır ve her insan topluluğu bu korkuyu azaltmak için çözüm yolları aramıştır. Tüm zamanlarda İnsanlar korkuyu yenmek için teknik imkânlardan, hukuk ve din kurumlarından yararlanmıştır (Kartarı, 2014: 123).

Belirsizlikten kaçınan toplumlarda bireyler, iş güvencesine, kariyere, emeklilik ikramiyesine ve maaşlara çok büyük önem verirler. Bundan dolayı, bu tür toplumlarda, kurallar ve düzenlemeler önemli bir yere sahiptir. Bu tip toplumlarda yöneticiler işleriyle ilgili çalışanlarına ayrıntılı bilgi verirler. Kurallar nettir ve sıkı bir denetim vardır. Belirsizlikten kaçınmanın yüksek olduğu toplumlarda, bireyler belirsizlik karşısında güvensizlik ve tehdit edilmişlik hissine kapılırlar. Toplumda kaygı düzeyi yüksek, gelecek hakkında da yüksek kaygı vardır ve iş stresinin fazla olmasıyla beraber değişiklik karşısında da aşırı duygusal tepki verirler (Eren ve ark, 2007: 101). Bir başka ifadeyle yüksek belirsizlik seviyesine sahip toplumlarda gelecek ile ilgili belirsiz, net olarak ortaya konulmamış veya öngörülemeyen durumlar karşısında endişe duyulur. Belirsizlikten kaçınma düzeyi düşük toplumlarda ise bu tür durumlara karşı reaksiyon daha sakin, daha az saldırgan, göreceli müsamahalı ve duygusallıktan uzaktır (Doğar, 2016: 404).

Şekil 4: Zayıf ve Güçlü Belirsizlik Kaçınan Topluluklar Arasındaki On Fark

Zayıf Belirsizlikten Kaçınma	Güçlü Belirsizlikten Kaçınma
Hayatın doğasında olan belirsizlik kabul edilir ve her gün gelince onu alır.	Hayatta belirsizlik, savaşılmaması gereken sürekli bir tehdit olarak hissedilmektedir.
Kolaylık, düşük stres ve endişe, kendini-kontrol.	Stres, duygusallık, endişe, nevroitik.
Öznel sağlık ve zindelik konusunda daha yüksek puanlar.	Öznel sağlık ve zindelik konusunda daha düşük puanlar.
Normalin dışındaki kişilere ve düşüncelere hoşgörülülük: farklı olan merak edilir.	Normalin dışındaki kişilere ve düşüncelere hoşgörüsüzlük: farklı olan tehlikelidir.
Belirsizlik ve kargaşa karşısında rahatlık durumu vardır.	Belirginlik ve bütünlüğe ihtiyaç duyulur.
Öğretmenler 'bilmiyorum' diyebilir	Öğretmenlerin tüm soruları bilmesi gerekir.
Değişen işler sorun değil.	Sevmedikleri halde iş değiştirilmez.
Yazılı ya da yazılı olmayan kurallardan hoşlanılmaz	Duygusal olarak kurallara duyulan ihtiyaç - itaatsizlik olsa bile.
Siyasette, vatandaşlar yetkili makamlara karşı yetkili olarak davranıyor ve yetkili görünüyorlar.	Siyasette, vatandaşlar makamlara karşı yetersiz davrandığını hissediyor ve yetkisiz davranıyor.
Din, felsefe ve bilimde görecelik ve ampiriklik vardır.	Din, felsefe ve bilimde: nihai doğrulara ve büyük teorilere inanılır.

Kaynak:, Hofstede, 2011: 10.

Hofstede'nin araştırmalarına göre, Danimarka, Norveç, ABD, Finlandiya, İsveç, İrlanda ve Hollanda belirsizlikten sakınmanın düşük olduğu ülkeler arasında yer almaktadır. Türkiye, Yunanistan, Portekiz gibi toplumlarda belirsizlikten kaçınmanın yüksek olduğu ülkeler arasında yer almaktadır ve bu ülkelerde riski kabul etme eğilimi düşüktür. Bu sebeple, kurumsal kararlarda sorunların çözümünde kısa vadeli ve çabuk sonuca ulaştıracak yöntemler tercih edilmektedir. Faydası yüksek olsa bile daha kapsamlı ve uzun vadeli çözümleri önemsemezler ve stratejik planda yapmazlar (Halis ve ark, 2009: 450-451).

Erillik - Dişillik (Masculinity - Femininity)

Erillik-dişillik bir toplumda geçerli ve hâkim olan değerlerin erkeğe ve ya kadına ait olma oranını ifade etmektedir (Temel Eğinli & Yeygel Çakır, 2011:40).Hofstede, toplumların kültürlerini eril ve dişil kültürler olarak sınıflandırmaktadır. Eril toplumlarda, bireyler daha iddialı, hırslı, rekabetçi, maddi başarıya önem veren, kendisi için büyük ve güçlü olan her şeye saygı gösteren kişilerdir. Performansın ve büyümenin ön planda olduğu toplumlardır. Diğer yandan dişil toplumlar ise, erkeğin ya da kadının hırs, iddia ve rekabet anlamında rolünün ön planda olmadığı, hayatın ve çevrenin daha kaliteli olması gerektiği beklentisinin olduğu toplumlardır. (Yeloğlu, 2011: 167). Bir başka ifadeyle dişil kültürlerde arkadaşça ortam, bulunulan konumun ve fiziksel ortamın sağlama alınması ve güvenlik odaklı yaklaşımların tercihi gibi dişel değerlerde baskınlık söz konusudur. (Doğar, 2016: 404).

Kültürel boyut kuramının bu boyutu, biyolojik cinsiyeti değil toplumsal cinsiyet tanımlamasını esas almaktadır. Biyolojik cinsiyet kadın ve erkek arasındaki fiziksel ve biyolojik farkları tanımlayan davranışları anlatmaktadır. Toplumsal cinsiyet ise dişil ve eril olarak iki uçun belirlenen bir düzlemde, bireylerin davranış ve ilişkilerinde değişiklik oluşturan örgütlenmiş davranış biçimleri olarak tanımlanmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolü, kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılaşmadan ziyade, toplumsal, kültürel ve psikolojik olarak farklı oluşu işaret etmektedir (Halis ve ark, 2009: 452).

Eril Kültürlerde hem delikanlılar, hem de genç kızlar hırslı ve rekabetçi olmayı öğrenirler. Hatta Kızlar erkek kardeşleri ve eşleriyle başarı yarışına girerler. Dişil kültürlerde ise durum bunun tam tersidir. Hem delikanlılar, hem de genç kızlar alçak gönüllü olmayı öğrenirler. Dişil Kültürlerde hırslı değildir ve eril kültürlerde birinci sıraya yükselme çabası her zaman olumlu karşılanır iken bu kültürlerde bireyi çabucak gülünç duruma düşürür. Erillik-dişillik boyutunun Kültürlerarası ndaki farkları öğrencilerin sınıf içerisindeki tutum ve davranışlarında rahatlıkla gözlemlenebilir (Kartarı, 2014: 120-121).

Şekil 5: Dişil ve Eril Topluluklar Arasında On Fark

Dişillik	Erillik
Cinsiyetler arasındaki duygusal ve sosyal rol ayrımı minimumdur.	Cinsiyetler arasındaki duygusal ve sosyal rol ayrımı maksimumdur.
Erkekler ve kadınlar ılımlı ve sevecen olmalıdır.	Erkekler iddialı ve hırslı olmak zorundadır, kadınlar ise olabilir.
Aile ve iş arasında denge vardır.	İş, aileden önce gelir.
Zayıfa karşı sempati var.	Güçlüye hayranlık vardır.
Hem anne hem de baba gerçeklere ve hisleri ele alır.	Baba gerçeklerle, anne duygularla ilgilenir.
Hem erkekler hem de kızlar ağlayabilir fakat ikisi de kavga etmezler.	Kızlar ağlar, erkekler ağlamaz. Erkekler kavga eder, kızlar kavga etmez.
Çocuk sayısına anneler karar verir.	Babalar aile büyüklüğüne karar verirler.
Seçilmiş siyasi pozisyonda birçok kadın bulunur.	Seçilmiş siyasi pozisyonda çok az kadın bulunur.
Din, diğer insanlara odaklanır	Din, Tanrı ya da tanrılara odaklanır.
Cinsellik konusunda tabii davranışlar vardır: seks, bir ilişki kurma yoludur.	Cinsellik konusunda ahlaki davranış durumu vardır: seks, performans göstermenin bir yoludur.

Kaynak: Hofstede, 2011: 12.

Hofstede ve ark. Tarafından 76 ülke için Erkeklik-Kadınlık İndeksi puanları sunuldu. Erkeklik, Japonya’da, Almanca konuşulan ülkelerde ve İtalya ve Meksika gibi bazı Latin ülkelerinde yüksektir; İngilizce konuşan Batı ülkelerinde orta derecede yüksektir. Kuzey ülkeleri ve Hollanda’da düşüktür. Fransa, İspanya, Portekiz, Şili, Kore ve Tayland gibi bazı Latin ve Asya ülkelerinde ılımlı olarak düşüktür (Hofstede, 2011: 3).

Uzun Dönem – Kısa Dönem Uyum (Long Term – Short Term Orientation)

“Uzun Dönem – Kısa Dönem Uyum” boyutu, Çinli araştırmacıları tarafından tasarlanan bir anket kullanarak Harris Bond tarafından ortaya atılmış ve araştırmayla Kuzeydoğu Asya bölgesindeki konfüçyan Çinlilerin değer sistemleri incelenmiştir. Araştırma daha sonra 23 ülkede öğrencilerle yapılan anketlerle genişletilmiştir. Çalışmanın ilk yazarı Michael Harris Bond Konfüçyüsçü’lük öyküsü olan bütün ülkeleri

bir kutup yakınında toplayarak, Konfüçyüsçü iş dinamiklerini boyutlandırdı. Boyut, son ekonomik büyüme ile güçlü bir korelasyona sahip olduğu ortaya çıktı. Geert Hofstede, Haris Bond'un Konfüçyüsçü Çalışma Dinamiği (Confucian Work Dynamics) olarak adlandırdığı bu boyutu, uzun dönem – kısa dönem uyum boyutu olarak nitelendirmekte ve beşinci boyut olarak ele almaktadır. Uzun dönem – kısa dönem uyum boyutu, İnsanların toplumların geçmiş, şimdiki veya gelecek zamana odaklanma tercihleri ile ilgilidir (Hofstede, 2011: 13-14) Uzun dönem, geleceğe yönelik değerlerle ilgili olmasına karşın kısa dönem geçmiş ve şimdiki zamanla ilgili değerleri kapsamaktadır (Doğar, 2016: 404).

Statik bir özellik gösteren kısa döneme yönelik kültür; geçmişe ve ya bugüne odaklı ve dar bir görüşe sahip olmasına karşın; uzun döneme yönelik kültür, geleceğe dönük ve dinamik olarak daha geniş bir görüş açısına sahiptir (Öğüt ve Kocabacak, 2008: 157).

Şekil 6: Kısa ve Uzun Vadeli Topluluklar Arasındaki On Fark

Kısa Dönemli Oryantasyon	Uzun Dönemli Oryantasyon
Hayatta en önemli olaylar geçmişte ya da şimdi meydana geldi.	Hayatta en önemli olaylar gelecekte ortaya çıkacaktır.
Kişisel kararlılık ve istikrar: iyi bir insan daima aynıdır.	İyi insan koşullara uyuyor.
İyilik ve kötülük hakkında evrensel kurallar vardır.	İyilik ve kötülük şartlara bağlıdır.
Gelenekler gizlilik içindir.	Gelenekler değişen koşullara uyarlanabilir.
Zorunluluklar rehberliğinde aile yaşamı.	Paylaşılan görevlerle yönlendirilen aile yaşamı.
Birinin ülkesiyle gurur duyması gerekiyordu.	Diğer ülkelerden öğrenmeye çalışmak.
Başkalarına hizmet önemli bir hedeftir.	İdare ve azimli olmak önemlidir.
Sosyal harcama ve tüketim.	Büyük tasarruf teklifi, yatırım için fonlar.
Öğrenciler başarı ve başarısızlığı şansa bağlarlar.	Öğrenciler başarıya çaba gösterirler ve çabanın eksikliğinde başarısız olurlar.
Yoksul ülkelerin ekonomik büyümesi yavaş ya da hiç yok	Ülkelerin hızlı ekonomik büyümesi, bir refah seviyesine kadar yükselir.

Kaynak:, Hofstede, 2011: 15.

Doğu Asya ülkeleri, Doğu ve Orta Avrupa uzun dönem uyum eğilimli ülkeler arasında gösterilmektedir. Orta dönem odaklı ülkeler grubuna ise Güney, Kuzey Avrupa ve Güney Asya ülkelerinde bulunur. Kısa dönem uyum odaklı ülkeler grubuna ABD ve Avustralya, Latin Amerika, Afrika ve Müslüman ülkeleri girmektedir (Hofstede, 2011: 15).

Haz ve Kısıtlama (Indulgence versus Restraint)

Michael Minkov'un 93 ülkeyi kapsayan araştırması sonucu ortaya attığı "Haz ve Kısıtlama" boyutu, Geert Hofstede'nin kültürel boyutlarına 2010 yılında eklenen altıncı ve yeni bir boyuttur. Hofstede, haz ve kısıtlama boyutunun "mutluluk araştırması" (happiness research) olarak da bilindiğini belirtmektedir. Hofstede'ye göre bir toplum, insanların yaşamdan zevk alma ve eğlenceyle ilgili temel ve doğal gereksinimlerine büyük ölçüde özgürlük sağlıyor ve izin veriyorsa, bu toplumda "haz" a imkân verdiği söylenebilmektedir. Öbür taraftan da, bir toplumda haz, kontrol altında tutuluyor ve katı, sosyal kurallar aracılığıyla düzenleniyorsa, bu toplumda kısıtlama boyutunun üstün olduğu ifade edilebilmektedir (Hofstede, 2011: 15-16).

Şekil 7: Haz ve Kısıtlama Toplamlar Arasındaki Temel Farklar

Haz	Kısıtlama
Kendilerini çok mutlu ilan eden insanların yüzdesi daha yüksek	Daha az çok mutlu insanlar
Kişisel yaşam kontrolünün algılanışı	Çaresizliğin bir algısı: Bana olan bitenler kendi işim değil
Konuşma özgürlüğü önemli görüldü	Konuşma özgürlüğü birincil bir mesele değil
Boş zamanlar çok önemli.	Boş zamanların önemi
Olumlu duyguları hatırlama olasılığı daha yüksektir	Olumlu duyguları hatırlama olasılığı az
Eğitilmiş nüfusu olan ülkelerde, yüksek doğum oranları	Eğitilmiş nüfusu olan ülkelerde düşük doğum oranları
Daha fazla kişi sporla aktif olarak ilgilenir.	Daha az insan aktif olarak sporla uğraşır.
Yeterli miktarda gıda alan ülkelerde, obez insanların yüzdesi daha yüksek.	Yeterli yiyecekleri olan ülkelerde, daha az obez insan
Zengin ülkelerde, hoşgörülü cinsel normlar	Zengin ülkelerde, daha katı cinsel normlar
Ulusal düzenin korunmasına bir yüksek öncelik.	100.000 nüfus başına daha yüksek polis memuru sayısı

Kaynak, Hofstede, 2011: 15.

Hazza önem veren kültürler, mutluluğun gösterilmesinde ve duyguların yaşanmasında daha serbest ortam sağlayan toplumlar olarak belirtir. Kısıtlayıcı kültürler ise; mutluluk ve duyguların gösterilmesi konusunda daha sınırlayıcı ve daha katı, sosyal normlar ve kurallar yoluyla duyguları kontrol altında tutan toplumları belirtir. Haz boyutunun hâkim olduğu ülkeler daha çok Kuzey ve Güney Amerika, Batı Avrupa ve Sub-Sahara Afrika'nın bazı bölümlerinde geçerli iken, Doğu-Avrupa, Asya ve Müslüman dünyası kısıtlama boyutunun hâkim olduğu bölgelere girmektedir. Akdeniz Avrupası bu boyutta orta bir konumdadır (Doğar, 2016: 404).

Değer Yönelimler Kuramı

Tüm toplumların her zaman için bir çözüm bulması gereken Sınırlı sayıda ortak insani sorun vardır (Gallagher, 2001: 2). Değer Yönelimleri Kuramı, insanlığın ortak problemlerinin çözümüne yönelik ve insan aktivitelerini yöneten temel ilkeleri belirleyerek insanların davranışlarını anlamayı gaye edinmiştir (Kartarı, 2014: 130).

Kluckhohns ve Strodtbeck araştırmalarını, kültürden bağımsız olarak, her bireyin beş evrensel soruyla ilgilenmesi gerektiği fikrine dayandırdı. Bu beş soruyu tanımlamak için “değer yönelimleri” cümlesini kullanmış olsalar da aslında, kültürel kalıplar olarak adlandırdığımız noktadan bahsediyorlardı. Bu kalıplar kültür üyelerine önemli olanı anlatır ve yaşamlarını sürdürmek için onlara rehberlik eder. Çok sayıda kültürü inceledikten sonra, Kluckhohns ve Strodtbeck, herkesin aynı beş temel soruyu yanıtlamada onlara yardımcı olması için kendi kültürüne yöneldiği sonucuna vardı. Florence Kluckhohn ve Fred Strodtbeck, araştırmalarını, “değer yönelimleri” olarak adlandırılan beş evrensel soruya yanıt aradığı düşüncesi üzerine kurmaktadır (Samovar, Porter, McDaniel, 2009: 207-208) ve Kluckhohn ve Strodtbeck, tüm kültürel grup üyelerinin aşağıdaki önemli soruları cevaplamaları gerektiğini belirtti. Bu beş evrensel soru aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

1. İnsan doğasının özellikleri nelerdir?
2. İnsanoğlunun doğayla ilişkisi nedir?
3. İnsanların zaman yönelimi nasıldır?
4. Etkinliklere verilen değer nedir?
5. İnsanların birbiriyle ilişkisi nasıldır? (Martin ve Nakayama, 2010: 96).

Değer yönelimleri kuramına göre bu sorular; insanın insan doğasına, doğaya, zamana, etkinliğe ve insan ilişkilerine yönelimi ile ilgili sorulardır.

İnsan – İnsan Yönelimi

İnsan doğası konusundaki tartışmalar genellikle kötü, iyi ve kötü ve iyi ayrımlarla ilgilidir (Samovar, Porter, McDaniel, 2009: 209).İnsanların kalıtımsal karakterlerinin varlığına inanmasına dayan insan-insan yönelimi, İnsan doğasıyla ilgili sorulara verilen yanıtlara göre insanları iyi, kötü ve ya iyi ile kötünün karışımı olarak nitelendirmek mümkündür (Kartarı, 2006: 103).

Bazı kültürler insanın özünde kötülük olduğu düşüncesine sahiptir. Amerikan toplumunda Püriten atalarından dolayı bu yönelim yıllarca hâkim bir görüş olmuştur. Bununla birlikte, son yüz yıl içinde, Amerikalılar kendilerini iyi ve kötünün karışımı olarak görmeye başladılar. Birçoğu ise düzelebileceğine inanmaktadır. Bu görüşe göre, sıkı çalışmayla, kontrol sahibi olmayla, eğitim ve öz-disiplinle herkes iyiliğe ulaşabilir. İslam'ın güçlü olduğu yerlerde ise, insanların kötülüğe meyilli olduklarını ve bu nedenle de kendi başlarına bırakıldıklarında doğru bir karar verme konusunda güvenilemeyeceği fikrini benimsemiş kültürleri bulabilirsiniz. Bundan dolayı, üyelerinin eylemlerini kontrol etmeye yardımcı olmak için, dindar olanlardan siyasete kadar birçok kurum, davranışları izlemek ve yönetmek için tasarlanmıştır (Samovar, Porter, McDaniel, 2009: 209).

İnsan – Doğa Yönelimi

Kluckhohn ve Strodtbeck'e göre, insanın doğayla ilişkisi üç başlık altında incelenebilmektedir. Bunlar, doğanın üstünlüğünü kabul etmek, doğayla uyum içinde yaşamak ve doğaya hâkim olmak biçiminde ifade edilmektedir (Kartarı, 2014: 131).

Doğanın üstünlüğünü kabul eden kültürlere göre doğanın gücü onların kontrolünün dışındadır; bu güç her ne olur olsun (tanrı, kader, büyü, vb...) insanlar bunun üstesinden gelemez; bu nedenle bunu öğrenmek ve kabul etmek zorundadır. Bu yönelim Hindistan'da ve Güney Amerika'nın bir bölümünde bulunur (Samovar, Porter ve McDaniel, 2009: 210). Bazı kültürün üyeleri doğa olaylarının kendilerine zararlarını azaltmak ya da engellemek için hiçbir şey yapmamaktadırlar. Ülkemizde tarımla

uğraşan kesimde bu yönelim gözlenmekle beraber gittikçe doğaya hâkim olma yönünde değişmektedir. Türk toplumunda karşılaşılan doğa felaketlerini “kaderin cilvesi” ya da “almyazısı” olarak algılayan alt kültürlerde doğanın üstünlüğünü kabul etme yönelimi baskın gelmektedir (Kartarı, 2014: 131).

Doğayla uyum içinde yaşama yönelimi gösteren kültürler, insanların mümkün olduğunca doğayla her şekilde uyum içinde yaşaması gerektiğini ifade ederler. Japonya ve Tayland’da doğa hayatın bir parçası olarak görülür ve boyun eğilmesi gereken düşmanca bir güç değildir; insanlar doğayla uyum içinde yaşayabilir. Başka bir örnek vermek gerekirse, doğanın bir parçası olmak ve onu kontrol etmeme isteği her zaman Amerikan Kızılderilileri arasında güçlü olmuştur. Doğaya hâkim olma değer yönelimi, teknolojiye, değişime ve bilime değer veren uzun bir geleneğe sahip olan Batı yaklaşımının karakteristiğidir. Amerikalılar tarihsel olarak doğanın, hâkim olunması gereken bir şey olduğuna inanmışlardır (Samovar, Porter, McDaniel, 2009: 210-211).

Zaman Yönelimi

İnsan olarak, zaman takıntımız ve ona verdiğimiz güç oldukça açıktır. Zamana bakışta kültürlerarasında büyük farklılıklar vardır. Farklı oldukları yer, geçmiş, şimdiki zaman ve geleceğe ait olan değerlerdedir. (Samovar, Porter, McDaniel, 2009: 210-212).

Zaman yönelimi, insan yaşamının zamansal odağının nerede olduğunu belirlemektedir. Geçmişe yönelimli kültürler, geleneklere büyük önem verilir ve karar alma sürecinde geçmişte yaşananlar önemli birer yol göstericidir. Şimdiki zamana yönelimli kültürler ise, geçmişte neler olup bittiğiyle çok ilgilenmezler ve gelecek onlar için belirsiz bir kavramdır. Şimdiki zaman bu kültürler için büyük önem taşır, gerçek varlık şimdidir ve buradadır. Geleceğe yönelimli kültürlerde, yaşam kalitesini iyileştiren olumlu değişiklikler büyük önem taşırken, geçmiş “eski moda” ve “gerilik” olarak görülmektedir (Kartarı, 2014: 132). ABD kültür toplulukları, özellikle Avrupalı ve orta sınıftakiler, geleceği vurgulamaktadır. Geleceğe yönelim uygulamaları olarak, emeklilik hesaplarına para yatırma veya gelecek yıllara uzanan randevu defteri tutma gibi uygulamalarda görebiliriz (Martin ve Nakayama, 2010:96).Modern Batı toplumları gelecekteki zaman yönelimini desteklemektedir. Çin, Japonya, Kore gibi Uzak Doğu ülkelerinde geçmişe dönük zaman yönelimi varken, Latin Amerikalılar bugüne,

Amerikalılar ve Kuzey Avrupalılar ise daha çok geleceğe dönük zaman yönelimi eğilimindedirler (Ko ve Gentry, 1991: 135).

Etkinlik Yönelimi

Aktivite yönelimi, bir kültürün etkinliği izlemesi biçimidir. Kluckhohn ve Strodtbeck'e göre etkinlikler üç genel biçimde ifade edilmektedir: "Yapmak", "olmak" ve "gelişirken olmak" olarak sınıflandırmaktadır. "Yapmak" yönelimine göre insanların etkinlikleri kavranabilir nitelikte, sonuçları açık ve diğer insanlar tarafından ölçülebilir olmalıdır. Batı kültürlerinde baskın olan yönelimdir ve bu yönelimdeki kültürlerde hareket etmeden oturan kişi hiçbir iş yapmamaktadır. Çünkü düşünme ölçülemez ve ölçülemeyen bir şeyin de yapılması ve üretilmesi de imkânsızdır. "Olma yönelimi" ise bunun tam tersidir. Bu kültürlerde bireylerin gösterdikleri etkinlikler "insan kişiliğinin istemsiz ifadeleri" olarak algılanmaktadır (Kartarı, 2014: 133). Olmak yönelimli kültürlerde insanlar, olayları ve fikirleri kendiliğinden akıyor olarak kabul eder. Mevcut arzuların hazzını, bu arzuların serbest bırakılmasını ve an için çalışmayı vurgular. Latin kültürlerinin çoğunda, şu anki faaliyetin en önemli şey olduğu düşüncesi vardır. Örneğin, Meksika'da insanlar, aile ve arkadaşlarıyla basitçe sohbet etmekten büyük zevk alırlar (Samovar, Porter, McDaniel, 2009: 213).

"Olmak ve gelişim" yönelimi" kişinin ne yaptığı ya da neyi başardığına değil, kim olduğuna ve kendini nasıl geliştirebildiğine dayanan bir yönelimdir (Kartarı, 2006: 133). Var olan olma yönelimi gelişim ve büyüme fikrini vurgular. Genellikle, manevi bir hayatı bir materyalden daha çok değer veren kültürlerle ilişkilendirilir. Örneğin, hem Hinduizm hem de Budizm'de insanlar, kendilerini arındırmak ve tamamen ilerlemek için hayatlarının bir bölümünü meditasyon ve tefekkür içinde geçirirler (Samovar, Porter, McDaniel, 2009: 214).

İlişkisel Yönelim

Kluckhohn ve Strodtbeck'e göre insanlar başkalarıyla kuracakları ilişkileri belirli temeller üzerine oturtmak zorundadır. Bu temeller bireycilik, grup sürekliliği ve yararcılık olarak belirlenmiştir. Bireycilik yönelimi, sanayi yönünden gelişmiş toplumlarının kültürlerinde baskın olan, bireyin özerkliğine vurgu yapar ve onun toplum

içinde herhangi bir gruba bağımlı olmadan yaşaması anlayışına dayanmaktadır. Grup sürekliliği yöneliminde ise grubun çıkar ve arzularının, bireylerin çıkar ve arzularına tercih edilmesi öngörülmektedir. Yararcılık yönelimi grup içi davranışlarla ilgilidir. Bu yönelimde amaç grubun devamlılığı değil, grubun büyümesi ve gelişmesidir. Bireyler, gruba kendi yararları için katılır fakat grubun çıkar ve istekleri grubu oluşturan bireylerden önce gelir. Yararcılık yönelimli kültürlere Japon kültürü Örnek olarak gösterilebilir (Kartarı, 2014: 133-134).

1.6. KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM SÜREÇLERİ

Kültürlerarası iletişimi kavrayabilmek için, öncelikle iletişimin sadece bir eylem değil, Birden fazla boyutu olan bir süreç olduğu belirtilmelidir. Bu süreçte etkisi olduğu düşünülen kavramların iyi anlaşılması kültürlerarası iletişim süreci açısından önemlidir.

1.6.1. Kimlik ve Kültürlerarası İletişim

Kimlik, kültür ve iletişim arasında bir köprü görevi görür. Önemlidir çünkü kimliğimizi başkalarına anlatırız ve iletişim yoluyla kim olduğumuzu öğreniriz. Kültürlerarası etkileşimlerde kimlik konuları özellikle önemlidir. Kimliğin özellikleri, insanların, örneğin sosyal bilim, yorumlayıcı ya da eleştirel bakış açısı gibi bakış açısına bağlı olarak farklı şekilde anlaşılabilir. Kimlik çoğu insan için temel bir konudur (Martin ve Nakayama, 2010: 162).

Kimlik kavramı insanoğlunun tarihi geçmişi kadar eskiye dayandığını belirtmek yanlış olmasa gerekir. Çünkü kimlik birey ve bireylerden oluşan grupların varlığında bir anlam kazanır. Bu sebeple, ilk insandan başlayarak kimlik, birey ve ya toplumsal gruplar için varlığı tartışılmaz bir durum olarak kabul edilmektedir. Coğrafi keşifler sonucunda farklı kültürlerin/kimliklerin fark edilmesi ve bunun neticesi olarak farklılıkların açıklama çabalarının sistematik hale getirilmesi sonucu; Kimlik kavramının olgusal bir gerçeklik olarak farkına varılmasına ve sosyal bilimlerin alanının önemli bir nesnesi haline gelmesini sağlamıştır (Akkaş, 2015: 69).

Günümüzde kimlik en büyüleyici ve en dikkat çekici kavramlardan biridir. Bir özellik ve nitelik belirtisi olan kimlik, farklılıkları ortaya koyduğu için önemlidir. Bireyin tüm niteliklerini gösterir. Kişinin kendini nasıl gördüğü ya da toplum tarafından

nasıl görüldüğüyle ilgilidir. Öznel bir bütünlük, tutarlılık ve süreklilik arz eden kimlik, davranış bilimlerinde, benlik ve kişilikle beraber analiz edilerek tanımlanır (Aşkın, 2007: 213).

Kimlik kavramı, toplumsal sistemin temel ve önemli kökenini oluşturur. Bireylerin yaşadıkları çevrelerdeki sosyal statülerinin karşılığı olan geniş kapsamlı, inanç, tutum, değer yargıları gibi yaşam biçimlerini simgeleyen bir alana sahiptir (Karaduman, 2010: 2886). Büyüklük ve özellik bakımından farklılaşan toplumsal grupların ve kişilerin “kimsiniz, kimlersiniz?” sorusuna verdikleri cevaplardır (Güvenç, 2000: 3).

Çağdaş dünyada kimlik temel bir kavramdır. Kimlik politikaları ya da kimlik temelli toplumsal hareketler kimlik konusunun toplumsal, siyasal, kültürel ve akademik alanlarda önemli bir odak noktası haline gelmesini sağlamıştır. Şöyle ki, İkinci Dünya Savaşı’ndan itibaren sömürgeciliğin, göç olgusunun ve küreselleşmenin getirdiklerinin yanı sıra yeni toplumsal hareketlerin gelişimi ve kimlik politikalarının çeşitli formlarının yükselişi, kimlik kavramını beşeri ve sosyal bilimlerin merkezi tartışma konularından birisi yapmıştır. Ulusal özgürlük hareketleri, dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşanan etnik çatışmalar, Doğu Avrupa’da komünist rejimlerin çöküşü, Avrupa’da hakların olağanüstü yükselişi gibi tüm bu olaylar ve gelişmeler, kimlik olgusunu politik gündemin de önemli konusu haline getirmiştir. Kısaca, kimlik kavramı, çağdaş dünyanın algılanması, anlaşılması ve anlamlandırılması noktalarında da anahtar konumdadır (Weedon, 2004: 1-2).

Kimlik konusunda, sosyal bilim, yorumlayıcı ve eleştirel olmak üzere üç çağdaş iletişim perspektifi vardır. *Sosyal bilimler perspektifi*, psikolojide yapılan araştırmalara dayanarak, benliği bir kişinin ait olduğu milliyet, ırk, etnisite, din, cinsiyet gibi çeşitli kültürel topluluklarla ilişkili olarak nispeten statik bir tarzda gösterir. Bu perspektife göre benlik birden fazla kimlikten oluşur ve bu kimlik kavramları kültüre bağlıdır. Erik Erikson gibi batılı psikologlara göre kimliklerimiz, kimlik çatışmaları ve krizler yoluyla, kimlik yayılımı ve karışıklıkla oluşturulmuş, kendi kendine yaratılmışlardır. Bazen, süreç içinde bir zaman aşımına ihtiyaç duyabiliriz. Kültürlerarası Bakış Açıları Amerika Birleşik Devletleri’nde, gençlerin sıklıkla, “kim olduklarını bilmek” için güçlü bir kimlik duygusu geliştirmelerini, bağımsız olmalarını ve kendi kendine

yetebilmelerini, bireyciliğin kültürel değerine vurgu yapmalarını teşvik eder. Buna karşın, birçok kollektivist kültürde görülen ailesel kimlik, başkalarıyla duygusal bağlılığın ve bağımlılığın önemini vurgular. *Yorumlayıcı* bakış açısı, daha önce tartışılan kimlik oluşumu kavramlarına dayanır, ancak daha dinamik bir tarz içerir. Yani, kimlikler başkalarıyla iletişim kurularak müzakere edilir, birlikte oluşturulur, güçlenir ve meydan okunur; insanlar arasında mesajlar alınıp verildiğinde ortaya çıkar. Bu, kimliklerimizi sunmanın basit bir süreç olmadığı anlamına geliyor. Yorumlayıcı bakış açısı daha dinamiktir ve benliğin gelişiminde bir faktör olarak başkalarıyla etkileşimde bulunmanın rolünü önemli görür. *Eleştiriler* perspektif, kimliklerin dinamik doğasını vurgular, ancak ek olarak, kimliğin gelişiminde bağlamsal ve çoğunlukla çelişkili unsurları vurgular. Bu perspektif, kimlikleri sınırlayan toplumsal yapılara ve kurumlara özellikle dikkat etmekte ve çoğunlukla adaletsizlik ve baskıya neden olmaktadır. Eleştirel perspektif, bireyden oldukça uzak bağlamların bir sonucu olarak kimliği daha dinamik olarak görüntüler (Martin ve Nakayama, 2010:163-167).

Çocukluğun ilk yıllarında başlayan kimlik oluşumu kademeli olarak hayat boyu devam eder. Başlangıçta aile içi etkileşimlerle şekillenen kimlik, kendine güven, özsaygı gibi duygularla olumlu ve ya olumsuz bir şekilde gelişmeye başlar. Tarihte toplumsal yapıların oluşum biçimlerinden kimliklerin oluşumlarından etkilendiği bilinmektedir. Toplumsal yapının karmaşık ve çeşitlenmesine bağlı olarak üzerimize giydiğimiz bir kıyafet gibi tanımlayabileceğimiz kimliklerimiz inde değişken bir yapı gösterdiğini ifade edebiliriz Bu değişken yapı mesela geleneklerin ön planda olduğu toplumlarda bireyin dışında ve içinde yaşadığı toplumda şekillenirken, modern toplumlarda ise bireysel akıl ve bireysellik ön plandadır (Karaduman, 2010: 2887).

Toplumsal ve kişisel olmak üzere iki tür kimlik vardır. Toplumsal/kollektif kimlik bireylerin kim oldukları ve onlar için neyin önemli olduğuyla ilgili kabul ettikleri anlayışlarla alakalıdır. kollektif kimlik bir süreci yansıtır. Bir kişiye öğrenci, anne, baba, öğretim üyesi gibi başkaları tarafından verilen özellikler toplumsal kimlik örnekleridir. Kişisel kimlik, bireyin dışındaki dünyayla arasındaki sürekli devam eden müzakeredir birkişinin kim olduğu, konumu ve özellikleriyle ilgilidir (Erdem, 2016: 164-165).

Kimlik, psikolojik ve sosyal faktörlerden oluşan ve iletişimcilerin kimlik konusunda karşılıklı anlayışa ve anlaşmaya varmalarına kadar müzakere edilen çok boyutlu bir kavramdır. Bununla birlikte, modern paradigma, kimliği, çoklu biçimi sosyal bağlam ve zamana bağımlı, hareketli ve dinamik bir düşünce olarak varsayar. (Croucher ve ark, 2015: 72).

Kimlik konusunun özel bir boyutunu oluşturan kültürel kimlik kültürlerarası iletişimin inceleme ve araştırma alanı içerisinde bulunmaktadır. Çünkü kültürlerarası iletişim, değişik kültürlerden gelen ve farklı kültürel kimliklere sahip bireyler arasındaki iletişim ve etkileşimi konu edinmektedir (Kartarı, 2014: 49).Kültürel kimlik, sosyal bilimler alanında özellikle iletişim ve sosyal psikoloji alanında merkezi bir konumdadır. Kültürel kimlik terimi, alt kültürel, ulusal, etnolinguistik ve ırksal kimlik gibi ilgili kavramları kapsayacak şekilde geniş ölçüde kullanılmaktadır. Kültürel kimlik aynı zamanda bir sosyolojik ya da demografik sınıflamanın yanı sıra belirli bir grupla bireyin psikolojik tanımlamasını da belirtir. (Kim, 2007: 237-238).

Kimlik genellikle, kimlik oluşumu ve değişimi üzerinde bireysel, ilişkisel veya kolektif kimlik oluşum süreçlerine karşılık gelen odaklanma ile karakterize edilir. Bir kişinin kimliği sadece zihnini, bedenini, arkadaşlarını, eşini, atalarını ve soyundan gelenleri değil aynı zamanda kıyafetlerini, evini, arabasını ve banka hesabını da içerebilir. Başka bir deyişle, insanlar sadece kimliklerinin ötesindeki toplumsal varlıkları değil, aynı zamanda maddi eşyaları ve önemli yerleri kimliklerinin bir parçası olarak görür ve bunlara bu şekilde muamele eder. Bireysel, ilişkisel ve kolektif kimliklerin ötesinde, insanların aynı zamanda maddi kimliklere sahip oldukları söylenebilir. Birlikte ele alındığında, kimliğin bu dört yönü, kimliğin bütünlük işlevsel bir tanımına temel oluşturabilir. Kimlik, kişinin kendi seçtiği veya atfedilen taahhütlerinin, kişisel özelliklerinin ve kendisine ilişkin inançlarının birleşmesinden, önemli diğerleriyle ilişkili roller ve pozisyonlardan, (hem grup içerisinde onun statüsü hem de daha geniş kapsamda grubun statüsü dahil olmak üzere) sosyal gruplara ve kategorilere üyeliğinden oluşur; ayrıca değerli maddi eşyaları ve coğrafi alanda nereye ait olduğun duygusu da kimlikte önemlidir. Açıkçası, bir kişinin kendisini aynı anda bir doktor, yetenekli bir tenisçi, doğacak çocuğunu bekleyen bir baba, Küba asıllı bir Amerikalı, akademik olarak yetenekli bir kişi, bir BMW sürücüsü ve diğer birçok şey

olarak tanımlayabilmesi açısından, kimliğin birden çok yönü bir arada var olabilir ve var olmaktadır. Tabii ki, kimliğin bu farklı yönleri, değişik sosyal bağlamlarda az ya da çok belirgin ve uygun olacaktır (Schwartz ve ark, 2011: 2-4).

Kimlikler hayatınızın ayrılmaz bir parçasıdır. Kendimizi tanımlama kaynağı olarak hizmet ederek tüm etkinliklerimizde merkezi bir rol oynarlar. Kültür, kimliğin oluşumunda ve devamında önemli bir merkez konumundadır. Kimlik, aynı zamanda, ulus, eyalet, bölge, din, etnik, cinsiyet, sosyo-ekonomik statü, meslek ve diğerlerini kapsayan çeşitli zaman ve senaryoya bağlı formları da almaktadır. Kimliğiniz, iletişim ortamını kullanan bir kültürel mercekle aracılığıyla toplumsal olarak oluşturulmuştur. Örneğin bireysel olarak önemli olduğunuzu, kendinize karşı ayaklanmanız gerektiğini, yaptığınız herhangi bir şeyin başına gelebileceğinizi söyleyerek büyürseniz, kimliğinizin güçlü bir bireysel yönelimi olacaktır (Samovar ve ark, 2012: 81).

Küreselleşmeye bağlı olarak artan kültürlerarası etkileşim, benlik ve kimliğin anlamını etkilemektedir. Her iki tarafın empati veya duyarlılık yeteneğinden yoksun olmasının, ben ile diğeri arasındaki farklılıklara vurgu yaparak, kültürlerarası etkileşimin dinamik sürecindeki yanlış anlaşılmayı derinleştirir (Chen, 2012: 95).

Kimlik, kültürlerarası iletişim süreçleri üzerinde derin bir etkiye sahiptir. Bazen başka bir kişinin kimliğiyle ilgili belirli bir kültürel gruba üyeliğine dayanarak bilgi sahibi oluruz. Bunu yaptığımızda, bireysel yönü görmezden geliriz. Diyalektik bir bakış açısı edinmek, başkasının kimliğinin hem bireyi hem de kültürel yönlerini tanıyıp dengelemenize yardımcı olabilir. Sonuç olarak; Kimlik, dil ve etiketler aracılığıyla ifade edilir ve ayrıca azınlık ve çoğunluk grubuna üyelik bakımından gelişir. Kimlikler birden fazladır ve cinsiyet, cinsellik, yaş, ırk, etnisite, din, sınıf, uyrukluk, bölge ve yaşamımızın diğer yönlerini yansıtmaktadır. Kimlik özellikleri bazen basmakalıp ve önyargı için temel oluşturur. İletişim, kimlik oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır. Kimlikler iletişim yoluyla oluşturulmakta ve ifade edilmektedir (Martin ve Nakayama, 2010: 208-212).

Avrupa konseyi raporunda; kimliğimiz bizi başkalarıyla aynı kılan değil, aynı şeyi bizleri eşsiz yapan şey ve karmaşık ve içeriğe duyarlı öğelerin birleşimi olarak tanımlanmıştır (White Paper on Intercultural Dialogue, 2008: 18).

Sonuç olarak kimlik çeşitli boyutlarıyla kültürlerarası iletişimin konusu olarak araştırılmakta, toplumsal hareketler yada kimlik politikaları adı verilen bir eksende modern dünyamızda merkezi tartışma ve araştırma alanları içerisinde önemli bir yer oluşturmaktadır.

1.6.2. Dil ve Kültürlerarası İletişim

Dil, duygunun, düşüncenin, bakış açılarının, hayat tarzının genel manada kişilerin sahip olduğu hayat tarzlarının belli bir şekle bürünerek görünürlük elde etmesini sağlayan önemli bir vasıta. Dil, konuşulduğu toplumun özelliklerini yansıtır ve toplumun ortaya koyduğu kültürel değerlerin izlerini dilde kendini gösterir. Dil kültürle yakından ilgilidir. Kültürle yaşar ve kültürde dille gelişir. Kısaca; Dil, kültürün sürekliliğini ve aktarılmasını sağlayan önemli bir araçtır (Göçer, 2013: 26).

Dil kullanımı, kültürlerarası iletişimde önemli bir rol oynamaktadır. Çok dilli bir dünyada, bazen başarılı iletişimin yalnızca insanların aynı dili konuştuğunu veya söylemediğini düşünüyoruz. Kültürlerarası iletişim yalnızca dilden fazlasını içerir, ancak dil açıkça süreçte merkezi bir unsur olarak göz ardı edilemez (Martin ve Nakayama, 2010: 219).

En basit seviyede dil, yalnızca, ortak bir grup insanın karşılıklı olarak anlam yaratmak için kullandıkları paylaşılan sembol veya işaretler dizisidir. Dil insan etkileşiminin özünde bulunmaktadır. Çağdaş toplumda dilin önemi, farklı kültürlerden insanları benzeri görülmemiş bir ölçekte bir araya getirmeye devam eden küreselleşme ve göçün bir sonucu olarak artmaktadır. Hemen hemen her kültürlerarası iletişim etkileşimi, ikinci bir dil kullanan bir veya daha fazla kişiyi kapsar (Samovar ve ark, 2009: 221-233).

Toplumsal gelişim sürecinde ortaya çıkan en önemli gelişme dildir. Toplumsal yaşamda zorunlu bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır ve dil vasıtasıyla insanlar birbirleriyle etkileşim ve iletişimde bulunurlar. Başka bir deyişle bir toplumdaki kültürel

üretimlerin tümü dilde yansır, dilde ifadesini bulur ve dilin ayrılmaz bir parçasıdır. Kısaca bir dili incelemek kültürü incelemekle eşdeğerdir. Yani dil, ait olduğu toplumun kültürünü diğer nesillere aktaran bir öğedir (Yıldız, 2012: 94).

Kültürün önemli bir bölümü ve taşıyıcısı olan dil sayesinde kültürün tüm unsurları nesilde nesille aktarılır. Aynı zamanda dil, kişilerarası iletişim ve sosyal ilişkilerin düzenlenmesine aracılık eder (Köse ve ark, 2001: 224).

Dil, birbiriyle özdeşleşmiş insanlar arasında anlamın paylaşıldığı sembolik bir sistemdir. Dilin sözlü ve sözsüz olmayan yönleri vardır. Sözlü dil, insanların deneyimlerini ifade ederek ve deneyim kazanarak sosyal etkileşimde iletişim kurmalarını sağlayan bir araçtır. Kelimeler gönderenin tutumunu, inançlarını ve görüşlerini yansıtır. Dil, kültürel gerçekliği ifade eder, simgeler ve somutlaştırır. İletişim dil olmadan mümkün değildir ve dil sosyal etkileşimde insanların ilgisini çekmek için iletişim sürecine ihtiyaç duyar. Hem dil hem de iletişim kültürü yansıtmaktadır (Samovar ve ark, 2012: 271-272).

İnsani bir olgu olarak dil, gerçek konuşmacı ve dinliyicilerde ve gerçek sosyal durumlarda ortaya çıkar ve gelişir. Be sebeble dil, daima sosyal bir olgudur. Bir işaret sistemi olan dil, insanların düşünme, öğrenme ve sosyal davranış süreçlerine hizmet eder. Platon'a göre dil, bir kişinin başkalarına bilgi vermek için kullandığı organdır. Dilin sosyal boyutunu kapsayan bu görüştür. Dilin varoluş gayesi iletişimdir. Bir başka deyişle toplumda düşünceleri ifade eden, söylenenler, mimikler, jestler, yazı ve ona bağlı unsurların tamamı dil olarak tanımlanmaktadır (Selçuk, 2008: 7-8).

Özetlemek gerekirse, dilimizi toplumsal mevkilerimizden kullanırız ve dil kullanımını gücümüz ve etiketler bu sosyal mevkiden gelir. İnsanlar iki dilli veya çok dilli olabilir ve bağlamlara bağlı olarak farklı durumlarda kod değiştirmeye veya dil değiştirmeye başvurabilir. Dil politikaları farklı hedeflerle oluşturulmuştur. Bazen dil politikaları bir dile ve ulusal kimliğe asimilasyonu teşvik etmek içindir. Bazen dil politikaları azınlık dillerine koruma sağlamak içindir. Bazen ise dil politikaları, bir ulusun farklı yerlerinde dil kullanımını düzenler (Martin ve Nakayama, 2010: 261).

Farklı dil ve kültüre mensup bireylerin bir araya gelmesiyle oluşan kültürlerarası iletişim ortamlarında “iletişim kazalarının” en fazla yaşandığı süreçlerdir (Selçuk, 2008: 1). Dil kullanımı, kültürlerarası iletişimde önemli bir rol oynamaktadır. Kültürlerarası karşılaşmalarda karşılıklı iletişimin ve etkileşimin sağlanması ve kurulabilmesi için dil merkezi bir unsurdur.

1.6.3. Göç ve Kültürlerarası İletişim

İnsanoğlu, toprağı ekip dikmeyi öğrenmesiyle birlikte göçebelikten yerleşik hayata geçmiştir. Fakat tarih boyunca insanların farklı yörelere, bölgelere ve ülkelere göçü değişik nedenlerle gerçekleşmiş ve göçler halen de artarak devam etmektedir. Ekonomik, toplumsal ve ya siyasal kaynaklı göç olayları zorunluluktan kaynaklanabileceği gibi gönüllü olarak, ülke sınırları içine olabileceği gibi farklı ülkelere de olabilmektedir. Günümüzde küreselleşmeyle birlikte göç kavramının da önemi artmıştır. Taşımacılık ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler insanların, kurumların, malların, hizmetlerin ve sermayenin ülke sınırları dışına dolaşımına neden olmuştur. Göç durumu yalnızca az gelişmiş bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru oluşmamakta, gelişmiş ülkelerden diğer ülkelere doğru da olmaktadır. Küreselleşme, uluslararası göçün yönü üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Tüm bu sebeplerden dolayı günümüzde uluslararası göçün pek çok ülke için önemli bir sorun haline geldiği görülmektedir (Aksoy, 2012: 292-293).

Sosyal, kültürel, ekonomik, politik, eğitimsel vb. nedenlerle ortaya çıkan göç, Toplumun bütün yapısıyla ilişkili bir kavramdır. Bu yönüyle, sosyal bilimlerin birçok dalının ilgisini çekmiş ve inceleme alanına girmiştir. Özellikle; antropologlar, sosyal bilimciler, eğitim bilimcileri, psikologlar ve psikolojik danışmanlar bu konuyla ilgili çok fazla çalışma yapmışlar ve yapmaya devam etmektedirler. (Şahin, 2001: 58).

Kişilerin ikamet ettikleri topraklardan, alıştıkları sosyal yapılarından, sahip oldukları ekonomik imkânlardan özetle toplumsal yaşamın birçok ögesinden ayrılarak ya da zorla uzaklaştırılarak yeni yaşam alanlarına kapı açması olarak ifade edilen göç kavramına farklı bir perspektiften bakan yazarlar, göçü yeni bir topluluk hareketi olarak görmekte olup toplumun çeşitli bileşenlerle etkilendiğini ve bu doğrultuda uyum sağlama sorunlarıyla karşı karşıya kalmabileceğini belirtmektedirler (Akıncı ve ark, 2015: 61).

Göç kavramı kültürlerarası iletişim sürecinin nedeni olarak görülebilir. Tarih boyunca devam eden göç hareketlerinin sonucunda farklı kültürlerin birbirleriyle karşılaşmalarına ve etkileşime girmelerine sebep olmuştur. Kısaca göç; ekonomik, siyasi, çevreyle ilgili veya bireysel gerekçelerle, bir yerden başka bir yere kısa veya uzun süreli geriye dönüş veya tamamen yerleşim amacı güden coğrafik, toplumsal ve kültürel gerekçelerle yapılan bir yer değiştirme hareketidir. Göçün sonucunda; kültür göçü, kültürel yayılma, kültür şoku, kültürleşme, kültürlenme ve kültürel uyarlanma gibi kültürel süreçleri ortaya çıkmaktadır. Göç hareketlerinin sonucunda yeni bir insan tipi yâda toplumsal bir olgu meydana gelmektedir. Göç hareketlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan bu durum Göçmenlik olarak ifade edilmektedir. Göçmenlik; kültürel dönüşüm süreci olarak; bireyin ait olduğu topluluğun normlarının, değerlerinin ve kimliklerinin yok olduğu, ev sahibi toplumun kendine benzeyen modellerini uyarlayamadığını ve yeni toplumda kabul edilmediğini fark ederek giymek zorunda olduğu bir ateşten gömlek gibi değerlendirilmektedir (Göker ve Meşe, 2011: 69).

İnsanların doğdukları ve ikamet ettikleri ülkeden başka yerlere göç etmesine iten pek çok neden vardır. Bu nedenleri de; iklim kaynaklı göç, ekonomik kaynaklı göç, siyasi, eğitim, emekli ve beyin göçü şeklinde sıralamak mümkündür (Çelebi ve Durmaz, 2012: 193).

Göç sonucu oluşan farklı kültürlerin bir arada bulunması kültürlerarası iletişim ve etkileşim sürecini de beraberinde getirecektir (Göker & Meşe, 2011: 79). Ülkelerarası göçün sonucunda; dil, din, gelenek, kültür gibi birçok açıdan birbirinden tamamen farklı geçmişlere sahip olan bireyler aynı ortamda hayatını devam ettirmek durumunda kalmaktadır. Bu durumda çok çeşitli iletişim ve adaptasyon problemlerini de beraberinde getirmekte; zamanla sorunların çözümü zorlaşmakta, hatta ülkelerin siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel dengelerini bozmaya kadar varmaktadır. Küreselleşme sonucu uluslararası göçün arttığı günümüz dünyasında kültürlerarası iletişim alanına verilen önem artmıştır. Günümüzde uluslararası göç sonucu oluşan durum sonucu, farklı kültürlerde yetişen daha fazla oranda insan karşılaşmakta, birlikte çalışmakta ve yaşamaktadır. Uluslararası göç sonucunda, farklı kültüre mensup bireylerin iletişimi ve etkileşimi ile ortaya çıkan kültürel uyum sorunlarını beraberinde getirmektedir. Yaşanan bu gelişmeler iletişim disiplininin önemini de arttırdığı görülmektedir (Aksoy, 2012: 292).

1.6.4. Küreselleşme (Globalizm) ve Kültürlerarası İletişim

Başlangıç noktası 1980’li yılların başında Amerika Birleşik devletlerinde atılan küreselleşme kavramının farklı tanımları yapılmıştır. Genel bir ifadeyle küreselleşme; Malların, yatırımın, üretim ve teknolojinin ulus aşırı akışını ifade etmektedir. Küreselleşmenin yarattığı etkinin boyutu ve derinliği de, daha önce ulus-devletle özdeşleşmiş olan yapıların yerini almış, kendine has kurumlara ve yönetim biçimine sahip yeni bir dünya düzenini ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamda küreselleşme, her alanda mesafenin önemi azaltarak, siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda dünyanın daha çok bütünleşmesi olarak ifade edilir (Bulunmaz, 2014: 287-288). Dünyanın büyük medeniyetleri arasındaki artan bağlantının tarihi olarak ifade edilen küreselleşme kavramı en eski medeniyetler arasında düzensiz aralıklarla yapılan karşılaşmalara kadar uzanan tarihsel bir süreçtir. Başka bir deyişle küreselleşme kavramı, uluslar, medeniyetler ve siyasal topluluklar arasındaki genel dayanışmanın artmasını ve derinleşme sürecini kapsayan bir kavramdır (Dumanlı Kürkcü, 2013:1).

Kültürlerarası temas ve iletişimin, küreselleşme ile birlikte arttığı iddia edilmektedir. En genel anlamda, küreselleşme söylemleri ulus devlet sınırlarının ötesinde değişiklikler anlamına gelir. Basitçe ifade etmek gerekirse küreselleşme, kıtalararası akışların ve sosyal etkileşim modellerinin etkisinin hızlanmasını ve derinleşmesini, genişleyen ölçeği ve artan büyüklüğü ifade eder. Bu, uzak toplumları birbirine bağlayan ve iktidar ilişkilerinin dünya bölgelerine ve kıtalarına ulaşımını genişleten insan örgütleri ölçeğinde bir değişime ya da dönüşüme değinir. Küreselleşme ile ilgili akademik literatür çok tartışmalıdır ve iş ve/veya siyaset, toplum, kültür, teknoloji, medya, çevre ve diğer alanlarda oldukça heterojen bir grup konuyu yansıtan çok sayıda, genellikle çelişkili birçok perspektif sergilemektedir. Genellikle ne bu odağın ne de farklı alanlar arasında iddia edilen bu ilişkinin yeterince görülmediği açıktır (Zotzmann, 2007: 253-254).

Küreselleşme kavramı, belirli düşünceler, görüşler, uygulamalar, olaylar, teknolojiler, kavramlar gibi durumların küresel ölçekte bulunması; sosyal hayatın büyük bir bölümünün küresel süreçler tarafından belirlendiği; dünya üzerindeki toplumlarının giderek birbirine benzediği ve bunun sonucu olarak tek bir küresel kültürün ortaya çıktığı; dünyanın tek bir mekân olarak hissedildiği süreci belirtmek için

kullanılmaktadır. Başka bir deyişle küreselleşme kavramı, devletler ve toplumlar arasındaki karşılıklı ilişki ve bağımlılık sürecini ifade etmek için kullanılır. Çünkü küresel köy olarak adlandırılan günümüz dünyasında ulaşım araçlarının, iletişim araçlarının sayılarında, kapasitelerinde, hızlarında meydana gelen önemli orandaki artış bütün dünyayı birbirine bağlamış ve onları bağımlı hale getirmiştir. Artık her şeye her yerde bulmamız kolaylaşmıştır. Sonuç olarak dünyanın herhangi bir bölgesinde ortaya çıkan bir gelişim, değişim veya olayın etkileri yerel düzeyde kalmamakta, hızlı yayılarak tüm dünyayı kapsamaktadır. Konuya bu açıdan bakıldığında küreselleşme kavramı, ülkeler, toplumlar ve yerel gruplar arası karşılıklı ilişkilerin ve etkileşimlerin artması, derinleşmesi ve hızlanması ile ilgili tüm eğilimleri ve durumları kapsayan bir süreçtir (Karaca, 2015: 138).

Dünyanın küçülmesi ve tek bir yer olarak düşünülmesi anlayışının yaygınlaşması olarak ifade edilen küreselleşme, geniş anlamda bugün daha çok Kuzey-batılı zengin ülkelerin siyasal, toplumsal ve kültürel olarak yoksul ülkeler karşısındaki baskıcı üstünlükleri olarak tanımlanır. Küreselleşmenin, ilk olarak ekonomik alanda kendini göstermesinden dolayı, ekonomik vurgular ön plana çıkmaktadır. Günümüzde gelinen nokta itibarıyla, küreselleşme denildiğinde ekonomik ve teknolojik alanlarındaki değişimler kastedilmektedir (Talas, ve Kaya, 2007: 150-151).

Genel olarak teknolojik alandaki gelişmeler, özel olarak da iletişim ve ulaşım teknolojisinin getirdiği olanaklar küreselleşmenin en önemli dinamikleridir. Bilgi teknolojisindeki gelişme Teknoloji alanındaki gelişmelerin en önemlisidir. Uluslararası iletişimin artmasında iletişim uydularının yayılması önemli rol oynamaktadır. Zengin telekomünikasyon altyapısı olan ülkelerde, evler ve bürolar artık dış dünya ile dijital ortamda çoklu bağlantı içindedir. Teknoloji zamanı ve mekânı yakınlaştırmıştır. İnternet ve cep telefonlarının yaygın kullanımı, küreselleşme süreçlerini derinleştirmiş ve hızlanmasını sağlamıştır. Kültürel etkileşim, Küresel iletişim alışverişinin kaçınılmaz bir sonucudur ve bir taraftan toplumlar arasında ideolojik bakımından aynılaşmaya yol açarken diğer taraftan da topluluklar ve bireyler arasında kimlik farklılaşmalarının daha net ifadesine zemin hazırlıyor (Karaca, 2013: 138).

Yeni medyanın hızla gelişmesi son yıllarda insan toplumundaki küreselleşmenin hızını arttıran ana güç olmuştur Yeni medya, bilgi / mesajların biçimini ve içeriğini

etkilemekle kalmaz, aynı zamanda insan iletişimi sürecinde, özellikle de farklı kültürel veya etnik gruplardan olan insanlar için, insanların birbirlerini nasıl anladığını da etkiler (Chen, 2012: 1).

Küreselleşme ve kültürlerarası duyarlılık kavramları birbirleriyle ilişkilidir. Uluslararası ticaret ve seyahatin artmasıyla beraber, kültürlerin ve bilginin paylaşılmasında kaçınılmaz hale gelmiştir. Kültürlerin insanlar arasında paylaşılması, küreselleşmenin bir sonucu olarak, dünyadaki birçok kültür, din ve bilginin yönlerinin birbirine bağlı olduğu bir küresel toplum ya da bir toplum duygusuna neden olmuştur. Küreselleşme, çağdaş dünya sistemini oluşturan ulus devletlerin ötesine geçen bağlantılar ve bağlantıların çokluğunu ifade eder. Özetlemek gerekirse; küreselleşme, dünyanın bir bölümündeki olayların, kararların ve faaliyetlerin dünyanın oldukça uzak bölgelerindeki bireyler ve topluluklar için önemli sonuçlar doğurabileceği bir süreci tanımlar (McGrew, 1992: 468-470).

1.7. KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİMİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Kültürlerarası iletişimde başarı bazı faktörlere bağlıdır ve bunlara dikkat edildiği, özen gösterildiği zaman iletişimde başarılı oluruz. Ancak iletişimde başarıya ulaşmak için, bazı engelleyicilerin iyi tespit edilmesi ve engelleyici durumların iletişim sürecindeki etkilerini azaltılmasıyla mümkün olabilmektedir (Oğuz, 2002: 26).

Çalışmanın bu bölümünde; Çalışmamız açısından önemli kabul edilen kültürlerarası iletişimi engelleyen etnik merkezilik, kalıp düşünceler ve önyargılar, belirsizlik ve kaygı kavramları detaylı olarak açıklanacaktır.

1.7.1 Etnikmerkezilik

Etnikmerkezilik, Yunan kökenli iki kelimenin bir birleşimidir; bu kelimelerden “ethnos” ulusa atıf yapmaktadır ve “kentron” merkeze atıfta bulunmaktadır. Kelimenin tam anlamıyla, bu terimler, birinin ülkesinin evrenin merkezi olduğu görüşünü ifade eder. Bununla birlikte, gerçek kullanımda terimin odağı bir ülkedeki (ör. Yerli Amerikalılar) veya başka bir ulus içinde yaşayan (Afrikalılar gibi) bir etnik gruba da uygulanabilir. Esasen etnikmerkezilik, bireyin en güçlü şekilde eşleştiği gruba verilen merkezi konumu ifade eder. Biri, kendi ülkesi ve / veya etnik grubu bakımından

etnikmerkezci olabilir. Din (“Katolik tek gerçek dindir”) veya menşei bölgesi (ör. “Batılılar yalnızca gerçek Amerikalılar”) esas alınarak daha benzer görüşler savunulabilir. Samovar ve Porter, etnikmerkezciliğin evrensel olduğunu ve tüm kültürlerin diğer kültürleri yorumladığı ve değerlendirdiği algısal bir pencere olduğunu belirtmektedir. Kültürlerin etnik kökenli bir eğilimi olduğuna inanmak gerekir ki, bu kültürler, üyelerine farklı kültürlerden kişilerin deneyimlerini değerlendirirken kendi kültür deneyimlerinden oluşan kategorileri kullanmayı öğretmektedir (Neuliep ve Mccroskey, 1997: 388-389).

Dünya üzerinde çoğu insanın kendi kültürünü dünyanın merkezine koyması ve onu her şey için ölçüt olarak görmesi şeklinde ifade edilen görüş ilk defa sosyal bilimlerde 1906 yılında W.G.Sumner tarafından etnomerkezcilik olarak tanımlanmıştır (Orhon ve Yılmaz, 2013: 83).Başka bir ifadeyle; etnikmerkezcilik, bireyin kendi kültürünü her şeyin merkezine koyması ve diğer kültürleri, kendi kültürünü ölçüt olarak sınıflamasıdır. Etnikmerkezci birey, kendini, üyesi olduğu grubu ve kültürü evrenin merkezine koyar ve diğer bireylerin yerini buna göre belirler (Demir ve Üstün, 2017: 185).

Pek çok ön yargı ve stereotipin kaynağını oluşturan ve genellikle, diğerlerinin olumsuz bir tarzda nitelendirilmesiyle sonuçlanan etnikmerkezciliği; bir bireyin başkalarını, kendi etnik grubunu veya kültürünü merkeze alarak değerlendirme tutumu olarak tanımlanır. Etnikmerkezcilik tutuma sahip olan birey, başka bir gruptan olan bireyleri, kendi grubunun kültürel kabullerinden ve değerlerinden hareketle, kısaca taraftar bir tarzda yargılar. Bunun altında yatan sebep; kendi doğrularının herkes içinde doğru olduğu ve geçerli olduğu fikri vardır ve bununla paralel olarak, bu doğruları taşımayanların ve ya uymayanların geri ya da aşağı oldukları sonucuna ulaşır. Etnikmerkezcilik tutum, sosyal antropologlar, karşılaştırmalı kültür araştırmacıları gibi diğer toplumları inceleyen bilim adamlarının veya araştırmacıların yaklaşımlarında da söz konusu olabildiği gibi, kişilerin günlük yaşam etkinliklerinde ve davranışlarında görülebilmektedir (Er, 2005: 11).

Etnikmerkezcilik hem olumlu hem de olumsuz sonuçları olan bireysel bir psikolojik eğilim olarak tanımlanmıştır. Etnikmerkezcilik, “vatansızlık ve bir merkezî grup için fedakârlık istekliliği” konusunda bir öncül olarak hizmet eder ve birinin kültürel kimliğini inşa etmeye ve sürdürmeye yardımcı olurken diğer taraftan da,

etnikmerkezcilik, yanlış anlaşılmalara neden olur ve kültürlerarası iletişim kurma isteğini azaltır. Kültürlerarası iletişim duyarlılığı, kültürlerarası iletişim yetkinliğinin ön şartıdır. Kültürlerarası iletişim hassasiyeti arttıkça, bireyin kültürlerarası iletişim yetkinliği de artar. Dolayısıyla, etnikmerkezcilik “kültürlerarası iletişim yeterliliğinin önünde bir engel” olarak görülebilir (Dong ve ark, 2008: 29-30).Başka bir ifadeyle;Kültürlerarası duyarlılığın yarattığı olumlu duygusal tepkiler kaçınılmaz olarak birinin yalnızca kültürlerarası etkileşimde kültürel farklılıkları kabul ve tanımayı değil, aynı zamanda saygı duymayı ve takdir etmeyi istemektedir. Başka bir deyişle, kültürlerarası duyarlılığın kazanılması, hem küresel vatandaşlığın hem de bireysel ve örgütsel düzeyde başarılı bir şekilde desteklenmesi için kritik bir bileşen olan etnikmerkezciliğin ve dar görüşlülüğün yokluğuna işaret eder (Chen, 2010: 2).

Etnikmerkezcilik aynı zamanda kültürlerarası iletişim yetkinliğinin önündeki engellerden biridir ve yine etnikmerkezcilik tutumlar dilsel çeşitliliğe yansır ve etkileşenler arasında iletişimsel mesafe yaratır. Bu mesafe ölçülebilir değildir, ancak konuşmacıların ifadelerinde ve kelimelerinde kendini gösterir (Neuliep ve Mccroskey, 1997: 389).

Etnikmerkezcilik, bireyleri grup üyeleriyle sıkı sıkıya bağlamalarını ve kendi kültür standartlarını, kültürlerarası iletişimde yorum ve yargı kriterleri olarak öznel olarak kullanarak kendi miraslarından gurur duymalarını öğretir.Bir kültürün hayatta kalabilmesi için üyelerinde bir miktar etnosantrizm sahip olmaları gereklidir; Bununla birlikte, Etnikmerkezcilik belli bir seviyeye yükseldiğinde, farklı kültürlerden insanlar arasında iletişim için bir bariyer haline gelecektir. Etnikmerkezcilik, insanları, kendi gruplarını, diğer grupları kendi gruplarından daha aşağı görerek önyargı geliştirme eğilimi gösteren şeyleri kendi gözlemlene merkezi olarak kullanmaya yönlendirir. Etnikmerkezcilik potansiyel olarak vatanseverlik ve kendi grubunuz için fedakarlık isteği gibi olumlu sonuçlar doğurabilirken, olumsuz sonuçları kültürlerarası iletişimde açığa çıkarır; çünkü etnikmerkezcilik düzeyinin yüksek olduğu kişiler diğer gruplardan insanları yanlış algılama eğilimindedir ve davranışlarını yanlış yorumlamaktadır. Tüm bu gelişmelere ek olarak, etnikmerkezciliğin daha yüksek bir derecesi, kültürlerarası iletişimi işlevsiz hale getiren farklı kültürlerden insanlar arasındaki etkileşimde sosyal mesafe oluşturur (Chen, 2010: 3).Özetlemek gerekirse etnikmerkezciliğin temelinde,

kişinin kendi değerlerinin, kültürünün, tarihinin sadece diğerlerinden farklı olduğu değil; aynı zamanda diğerlerinden üstün olduğu düşüncesi vardır (Üstün, 2011: 26).

1.7.2. Kalıp Düşünceler ve Önyargılar

Kültürlerarası iletişim sırasında karşılaşılan sorunların en önemli ve hassas boyutlarından biri olarak kabul edilen kalıp düşünceler ve önyargılar; farklı kültürlerden, etnik, ırksal ve toplumsal gruplardan iletişim ve etkileşimde engel işlevi gören ve kültürlerarası iletişim sürecini etkileyen diğer etmenlerdir (Kartarı, 2014: 243). Kültürlerarası iletişim açısından bakıldığında Kalıp düşünceler ve önyargı kötü zararlı bir engel olarak kabul edilir. Bilimsel anlamda ilk olarak Walter Lippman tarafından kullanılan Kalıp düşünce kavramı, insanların dünyayı anlamak için kullandıkları kafalarındaki resimlerdir. Lippman böyle bir tanımlamayı; azınlık grup üyeleri, diğerleri hakkındaki yargılamaları belirtmek için kullanmıştır (Oğuz, 2002: 27).

Stereotip sözcüğü; Latince katılık anlamına gelen “stereos” ve iz anlamına gelen “tupos” olmak üzere iki ayrı sözcüğün birleşmesiyle oluşmuştur. Baskı dilinde kullanılan stereotip sözcüğü, aynı metni herhangi bir değişiklik yapılmaksızın çoğaltmak için döküm olarak yapılmış kalıbın adıdır. En önemli özelliği bir kez yapıldıktan sonra, bozulmadan satırın bütününde bir değişiklik ve düzeltme yapılması söz konusu olamamaktadır. Sterotip bir grup insanın sosyolojik ve psikolojik olarak oluşan değişmez izlenimi olarak ifade edilir (Gürüz ve Temel, Eğinli, 2012: 289).

Stereotipler, işlevleri açısından, istikrar ve soyutlama sağlayarak büyük miktarda bilgi organize etmek için kullanışlı araçlar olarak görülebilir. Bununla birlikte, çoğunlukla, stereotipler zihinsel kısa yollar olarak kullanılır; iletişimin kolaylaştırılması yerine, sosyal yapıların somutlaştığı karmaşık siyasi ve kültürel farklılıkların ve muhalefet ağlarının basitleştirilmesine neden olur. Bu durum, yabancı grupların temsilini içeren toplumsal yapılar söz konusu olduğunda daha olasıdır. Stereotip hem bilişsel süreçlerin hem de toplumsal deneyimin ifadesi olarak aidiyet duygusu yaratmak ve iç-dış gruplar arasında bir derece ayırım yapmak için araç haline gelir. Bundan dolayı stereotip gruplar arası ve kültürlerarası ilişkilerin incelenmesinde merkezi kavram haline gelmişlerdir. Stereotipler, istikrar ve soyutlama sağlayan, büyük miktarda bilgiyi organize etmek için yararlı araçlar olarak görülebilir. Stereotip, bireylerin sosyal

etkileşimlerde aldığı ve işleyen geniş hacimli bilgiyi organize etmeye ve kategorize etmeye yardımcı olan bilişsel harita işlevine hizmet eder (İbroscheva & Ramaprasad, 2008: 1).

Kalıp yargılar, insanları bir takım türlere, tiplere ayırmayı ifade eden zihinsel yapıtlardır. Belli özelliklerin belirli bireylerde mevcut olmasını ifade eder. Bu özelliklerin her zaman gerçeğe ve kanıtlara dayanması gerekmez yalnızca mevcut olması gerektiği kanısına dayanır. Kalıp yargılar ülke imajlarının oluşmasında ya da bir ülkenin vatandaşlarına ilişkin imajın oluşumunda da etkili olabilir (Bakan ve Canöz, 2017: 93).

Stereotipler, bir kültür veya grubun tüm üyeleri sanki aynı özellikleri paylaşıyor gibi davrandığımızda ortaya çıkar. Sterotip, ırk, din, etnisite, yaş veya cinsiyet gibi grup üyeliğinin ve ulusal kültürün varsayılan herhangi bir göstergesine eklenebilir. Grup üyeleri tarafından paylaşıldığı varsayılan özelliklere gözlemci tarafından saygı gösterilebilir; bu olumlu bir stereotiptir. Daha muhtemel durumda, özelliklere saygısızlık söz konusuysa, negatif bir stereotiptir. Her iki tipin kalıplaşmış biçimleri, açık nedenlerle kültürlerarası iletişimde sorunludur. Birincisi, bize iletişim ortaklarımızı anlamamız konusunda yanlış bir fikir verebilirler. Stereotip pozitif veya negatif olsun, genellikle kısmen doğrudur. Stereotipler, başkalarına önyargılarımızı doğrulayan seçici şekillerde başkalarını gözlemlediğimiz kendi kendini gerçekleştiren kehanetler haline gelebilir. Stereotiplerle ilgili sorunlara rağmen kültürlerarası iletişimde kültürel genellemeler yapılması gerekiyor. Kültürel farklılıklar hakkında herhangi bir varsayım veya hipotezimiz olmadan kültürlerarası bir ortamda karşılaştığımızda, her insanın tamamen benzersiz bir şekilde hareket ettiğini varsaydığımız saf bireyciliğe yem olabiliriz (Bennett, 1998: 3).

Oluşma biçimi, kısmen kültürel olan kalıp düşünceler, insanları bir takım cinslere, tiplere ayırmayı ifade eden zihinsel yapıtlardır. Belli özelliklerin, her zaman gerçeğe ve olumlu kanıtlara dayanmaksızın belirli kişilerde ve gruplarda mevcut olmasını ifade eder. Bir başka ifadeyle, kafamızdaki düşünceleri sadeleştiren bir takım zihinsel süreçler, basmakalıp fikirler olarak adlandırılır. Kalıp düşünce ve ön yargı terimleri yakın süreçlere ifade etmelerine rağmen, gerek fonksiyonları gerekse tanımları bakımından farklılıklar gösterirler. Kalıp yargı, bir grup hakkında sabit, zihinsel bir

imajdır. Önyargı ise, varsayılan ırk, etnik köken, cinsiyet ve benzerinden bir tema alınarak bir birey veya grubun olumsuz karakteristiklere sabit olduğu veya yetersiz olduğu hakkındaki inanç olarak ifade edilir. Literatürde önyargı kavramıyla ilgili farklı açıklamaların yapıldığı görülmektedir. Önyargı, bir olay, insan veya durum hakkında yeterli bilgiye sahibi olmadan az veya hiçbir kanıt olmaksızın bir durumun ya da kişinin iyi ve ya kötü olduğuna dair önceden geliştirilen düşünce, kanı ya da tutumlardır. Bu durumu bir örnekle açıklamak gerekirse; sadece 5-10 saniyelik fragmanını gördüğümüz bir filmin iyi veya kötü olduğu kanaatine varılması gibi (Tutkun ve Koç, 2008: 261).

Uluslararası söylem ve iletişim alanında, belli etnik veya ulusal grupların ve bunların kültürel, siyasi veya dini alışkanlıklarının algılanışı ve bunları medya izleyicilerine sunma, bu grupların başarısını veya başarısızlığını belirleme potansiyeline sahiptir. Hemen hemen tüm iletişim araçlarıyla iletilen bu algılara stereotipler denir. Stereotipler, bir sosyal grubun üyeleri hakkında aşırı genellemeler olarak, bireysel ve grup düzeyinde iki düzeyde işlev görürler. Bireysel düzeyde stereotipler, bir birey tarafından sergilenen kültüre özgü inançlar olarak anlaşılır. Grup düzeyinde stereotipler ise, belli bir kültürün üyeleri tarafından paylaşılan, her toplumsal oluşumun karakteristik bir toplumsal aidiyet ve bütünleşme duygusu sağlayan bir inanç sistemi olarak görülür (Ibroscheva ve Ramaprasad, 2008: 3-4). Bireyler ve toplumlar arasındaki ilişkiyi bozan, psikolojik, tarihsel, ekonomik, durumsal ve başka sosyokültürel faktörlerden kaynaklanan Önyargılar, diğer kişi ve gruplara karşı hoşgörüsüz, haksız ve ayırıcı tutumlardır ve Dogmatik kanaatleri içerdiği için değiştirilmesi bir hayli zordur (Gürses, 2005: 143).

Özetlemek gerekirse; Önyargı, herhangi bir konuda gerekli bilgi edinilmeden, yetersiz kanıtlara dayanılarak varılan yargı olarak tanımlanmaktadır. Önyargı olumsuz değerlendirmeler barındırır; gruplar arası bir durumdur. Önemli bir nokta da doğuştan gelmediği toplumun yapısından kaynaklanan bir durum olduğudur. stereotipler negatif veya pozitif olmasına karşın, önyargı, belirli bir gruba, soya, dine veya cinsel eğilime karşı bir nefret ya da akıl almaz bir şüpheye kadar ulaşan bir olgudur ve yeryüzündeki her kültürde karşımıza çıkabilir (Oğuz, 2002: 28).

Önyargı, bir kişinin ait olduğu gruplar temelinde oluşturduğu bir görüştür; Egemen gruba fayda sağlayan, diğerini hafife alacak gruplar arasındaki gerçek ya da

hayal farklılıklarına dayanmaktadır. Öte yandan, stereotip, bir grubun gerçek veya hayali özelliklerine dayalı olarak bir birey hakkında verilen karardır. Önyargılar ve stereotipler, fiziksel özelliklere, dini eğilimlerine, isimlerine, dillerine, menşe ülkelerine ve benzerlerine dayanılarak oluşturulabilir ve her zaman toplumun kendisine ve insanlara ayrıldığı ayrımcılık yapar. Toplum, bazı fiziksel nitelikleri diğerlerinden daha fazla sıralama ve odaklama, yanlışlıkla farklılıkları koyma ve güzellik standartlarını belirli ve kabul gören fiziksel özelliklere göre belirleme eğilimindedir ve bu stereotipler ciddi toplumsal eşitsizliklere neden olur (Cuperman, 2013: 121).

Önyargılar kişiler, gruplar ve nesnelere ilgili olarak değerlendirici yargılardır. kalıp düşünceler bir sosyal grubun veya grubun üyelerinin özellikleri hakkındaki inanç ve düşünceleridir. Önyargı kavramı; ise olumsuz grup içi tutumlar olarak anlaşılmaktadır yani değerlendirmeye ilgili fikri, kanıyı ve tutumu içermektedir. Önyargılar, sadece uluslar veya kültürler karşı ortaya çıkmamaktadır. Bunlarla beraber aynı grubun diğer kısımlarına, çeşitli alt kültürler ve bir toplum içerisinde yer alan azınlıklara karşı da önyargılar oluşabilmektedir. Önyargılar sosyalizasyon süreci içerisinde öğrenilmekle beraber oluşumları için temel zemin ailedir ve bundan dolayı önyargılar kültürlerarası iletişim ve etkileşim sonucunda değil ondan önce oluşan peşin yargılardır. Sonuç olarak; oluşum kaynakları, yapıları, içerikleri, fonksiyonları, etkileri ve sonuçlarına göre, stereotipler ve önyargılar farklı kültürlerden, etnik, ırksal, toplumsal, cinsiyet, cinsel yönelim gibi farklı gruplardan bireyler arasındaki iletişim ve etkileşimi engelleyici ya da zedeleyici olarak işlev yapmaktadır (Kartarı, 2014: 243-246).

1.7.3. Belirsizlik ve Kaygı

Politik ve sosyo-ekonomik etmenler gibi çeşitli sebeplerle değişik kültürdeki insanları isteyerek ya da mecburi olarak bir araya getirmektedir. Farklı dil, din, soy, sınıf ve mezheplerden gelen birey ya da grupların birbirleriyle etkileşimleri ve iletişimleri giderek artmaktadır. Tüm bu gelişmeler sonucunda, değişik kültürel ortamlarda ortaya çıkan kaygı ve belirsizlik problemi üzerinde durulması gereken önemli bir konu hâline gelmiştir (Çelebi, 2015: 28). Başka bir deyişle; Farklı kültüre mensup üyeler ile iletişim ve etkileşime girmek, birçok insan için alışılmışın dışında bir

durumdur. Bu durumda etkili olan temel etmenler ise belirsizlik ve kaygı olarak kendini göstermektedir (Kartarı, 2014: 240).

Birçok toplumda kültürel çeşitliliğin artması, kültürlerarası iletişimi teşvik eden ve engelleyen süreçleri daha iyi anlamak için artan bir ihtiyaç doğurmuştur. Yeni kültürel temas ve öğrenme faaliyetinin genellikle belirsizlik, karışıklık ve endişe olarak ortaya çıkan stres ve yoğun duygu eşlik edebilir. Sonuç olarak, endişe ve belirsizlik, kültürlerarası etkileşimi engelleyen ve kaçınılmasına neden olan faktörler olarak sıralanmıştır. Kültürlerarası bir iletişim sırasında birçok kişi, utangaç olma, gülünç olma veya reddedilme gibi olumsuz değerlendirmenin tehdit korkusu algısından kaynaklanan düşünce kaygısı ve buna bağlı negatif duyguları yaşar. Kültürlerarası etkileşimler sırasında yaşanan kaygı, davranışsal sonuçları doğurur. Kaygı, insanları mümkün olduğunca çabuk etkileşimden kaçmaya ya da terk etmeye yönlendirecek ve yoğun duygular rahatsızlık, korku, kızgınlık, hatta öfke ve tiksinti gibi duygusal sonuçlar doğuracaktır. Birisi farklı bir etnik veya kültürel kökenden başka biriyle etkileşim kurduğunda, iletişim konusunda endişe duyacaktır (Logan ve ark, 2015: 39-40).

Kaygı kavramı 20. yüzyılın ilk yarısında Psikoloji bilimine girmiştir. Alandaki araştırma ve çalışmalar 1940'lı yılların sonunda yapılmaya başlanmıştır. İnsanlık tarihi boyunca en fazla kullanılan kavramlardan birisi olmuştur. Psikoloji alanında kavramı ilk kez kullanan, tanımlayan ve sebeplerini araştıran freudur. Türkiye'de kuruntu, vesvese ve ya evham olarak da belirtilen kaygı; nesnel olmayan bir tehlikeye karşı duyulan endişe, gerginlik hissi, korku ve sinirlilik, hoş olmayan düşünceler ve fizyolojik değişikliklerin bileşimlerini kapsayan heyecansal tepkilerdir. Bir başka ifadeyle kaygı, bireyin kendini tehdit altında hissettiği durumlarda oluşan sıkıntı, endişe ve bunalma duygularıyla beraber ortaya çıkan bedensel tepkilerin oluştuğu bir durumdur. Günümüzde kaygıya neden olan çok fazla kaynak vardır (Kara ve Acet, 2012: 246). Belirsizlik ise; başkalarının davranışlarını tahmin etmek için yeterli bilgi sahibi olunmadığı ve rahat etkileşimin olmadığı durumlarda oluşmaktadır. Bu durumda can sıkıntısına ve yanlış etkileşime sebep olur. Başkalarının düşünce veya davranışlarını anlamada veya katılımcıların davranışsal tutumlarını tahmin etmede yetersiz kalma durumu olarak ifade edilen belirsizlik durumu kaygı düzeyinin artmasına yol açar (Çelebi, 2015: 32).

Belirsizlik, çevre veya diğerleri hakkında atıf yapma ve tahmin yapma konusunda yetersizlik hissi anlamına gelir. İnsanlar belirsizlikle ilgili maksimum ve minimum eşik değerlerine sahiptir. Maksimum eşğin üzerindeki belirsizlik, kişilerin başkalarının davranışlarını öngörmeye yetecek kadar bilgi sahibi olmadığında ortaya çıkar ve bu da rahat etkileşim eksikliğine yol açar. Minimum eşğin altındaki belirsizlik, başkalarının davranışlarına aşırı güveni verir ve can sıkıntısı ve yanlış yorumlamaya neden olabilir. Özetlemek gerekirse, belirsizliği azaltma, bir bireyin etkileşimde bulunanların davranışlarını göz ardı etme ve öngörme kapasitesine atıfta bulunur. Bilişsel olan belirsizlikten farklı olarak, kaygı çoğunlukla duygusaldır ve muhtemel olumsuz sonuçlar konusunda kaygı anlamına gelir. Belirsizliğe benzer şekilde, insanlar kaygı için maksimum ve minimum eşik değerlerine sahiptir. Kaygı miktarı maksimum eşğin üstünde olduğunda, insanlar son derece tedirginleşir ve bilgiyi basit bir şekilde işleme eğilimindedir. Kaygı miktarı minimum eşik değerinin altında ise, insanlar hiç iletişim kurmaya motive değildir. Hem iletişim etkinliği hem de uyum, olumlu iletişim sonuçlarını temsil eder ve bu olumlu sonuçlar, belirsizlik ve kaygıların başarılı bir yönetiminden kaynaklanır (Ni ve Wang, 2011: 272-273).

Özetle, Belirsizlik bilişsel bir olgu iken, kaygı, tüm bireylerin üstesinden gelmek zorunda olduğu “temel sorunlardan biri” olarak düşünülen duygusal bir eşdeğerdir. Kaygı düzeyinin ve / veya belirsizlik düzeyinin artması ya da azaltılması konusunda mükemmel bir yönetim, etkili iletişim sağlamasına yol açar. Dikkatli olmak, belirsizlik ve kaygı yönetim sürecinde önemli bir rol oynamaktadır (Yoshitake, 2002: 179).

İKİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL YAŞAMDA KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK

Bireyin, kültürlerarası iletişimde uygun ve etkin bir davranış göstermesini teşvik eden, kültürel farklılıkları anlamaya ve takdir etmeye yönelik olumlu bir duygu geliştirme becerisi olarak ifade edilen kültürlerarası duyarlılık; kültürel farklılıklara ve diğer kültürlerdeki insanların görüşlerine duyarlılığı vurgulayan bir kavramdır. Yine kültürlerarası duyarlılık, kültürel farklılıklar ile baş etmek için bireyin sahip olduğu psikolojik gücünün derecesini gösterir ve kültürlerarası iletişim yeterliliği kazanılmasının ön koşuludur (Aksoy, 2016: 39).

2.1. KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK KAVRAMI ÜZERİNE

İletişim ve ulaşım teknolojilerinde meydana gelen değişimler; ekonomi, siyaset, turizm ve eğitim gibi çeşitli alanlarda yaşanan gelişmeler kültürlerarası etkileşimleri zorunlu hale getirmiştir. Bu gelişmelere paralel olarak âdeta küresel bir köy haline gelen günümüz dünyasında tüm insanlığın varlığını devam ettirebilmesi için güçlü bir şekilde kültürlerarası duyarlılık yeteneğine sahip olması gerektirdiği söylenebilir. Sonuç olarak; Bugünün giderek daha çoğulcu toplumlarında Kültürlerarası duyarlılığa daha fazla ihtiyaç duyulduğu açıktır. Demografik yapısındaki değişiklikler ve toplumlardaki çeşitlilik artışı, bireylerin kültürlerarası iletişimini zorunlu kılmıştır. Dahası, bir ölçüde verilen her iletişim, kültürlerarası niteliktedir. Bu durum kültürlerarası duyarlılığı yalnızca teorik açıdan değil aynı zamanda pratik açıdan uygun bir yapı haline getirmiştir (Chen, 1997: 2-3; Tamam, 2010: 174).

Kültürler, geçmişte birbirlerinden farklı, ayrı ve bağımsız birer yapı göstermişlerdir. Ancak, son yüz yılda kültürler ve uluslar, birtakım kendine has özellikleri taşımakla birlikte, giderek daha fazla bağlantılı ve bileşik hale gelmiştir. Kültürlerarası iletişim kavramı, farklı kültür ve aidiyet bağlarının iletişim ve etkileşim yapılarının ele almasının çok ötesinde kültürlerarası diyaloga çağrışı da barındırdığı ifade edilebilir (Bekiroğlu & Balcı, 2014: 431-432). Şöyle ki; iletişimde bulunan bireyler, farklı kültüre üye olan kişilerin iletişim davranışlarını bilmediği sürece

anlatımları, tavır ve davranışları kendi kültürel kural ve standartlarına göre olacaktır. Bu durumda kültürlerarası etkileşim aşamasında iletişim çatışmalarının yaşanması beklenebilir (Selçuk, 2005: 2).

Konuyla alakalı olarak; Avrupa Konseyi'nin amacı doğrultusunda kültürlerarası diyalog; karşılıklı anlayış ve saygı temelinde farklı etnik, kültürel, dini ve dil kökenli ve miraslara sahip bireyler ve gruplar arasında açık ve saygılı görüş alışverişini içeren bir süreç olarak anlaşılır. Ayrıca Kültürlerarası diyalog, insan haklarına, demokrasiye ve hukukun üstünlüğüne tam saygıyı teşvik etmek için, üzerinde durulması gereken çeşitli amaçlara hizmet edebilir. Özgürlük ve kendini ifade etme yeteneği, başkalarının görüşlerini dinleme konusundaki isteklilik ve kapasiteyi gerektirir. Kültürlerarası diyalog, kültürel, toplumsal, kültürel ve ekonomik entegrasyona ve kültürel olarak çeşitlilik gösteren toplumların kaynaşmasına katkıda bulunur. Eşitliği, insan onurunu ve ortak amaç duygusunu besler. İşbirliği ve katılımı (veya seçim yapma özgürlüğünü artırmak için), kişisel büyüme ve dönüşüme izin vermek ve diğerine hoşgörü ve saygı duyulmasını sağlamak için çeşitli dünya görüş ve uygulamaları üzerine daha derin bir anlayış geliştirmeyi amaçlıyor (White Paper on Intercultural Dialogue, 2008: 17).

Özellikle son yıllarda kültürlerarası duyarlılık giderek daha çok kültürlü toplumlar, okullar ve işyerlerinde insan ilişkilerini geliştiren kritik bir hedef haline gelmiştir (Coffey ve ark, 2013: 605).

Kültürlerarası duyarlılığın önemi akademisyenler tarafından İletişim Araştırmaları, Eğitim ve Psikoloji gibi çeşitli disiplinlerde vurgulanmıştır. Çoğu kültürlerarası duyarlılığın, farklı kültürel geçmişe sahip kişiler arasında başarılı ve verimli iletişim için gerekli olduğu sonucuna varmışlardır. İletişim ve ulaşım teknolojisinin hızlı gelişmesinden dolayı, küreselleşme, çağdaş insan yaşamının her alanında farklı kültürlere, etnik kökenlere, coğrafyalara ve dinlere mensup insanları bir araya getirdi. Yaşanan bu gelişmeler sonucu kültürel farklılıklara duyarlı olmak, etnikmerkezciliği ve dar görüşlülüğü azaltmak ve kültürlerarası veya çok kültürlü etkileşimde yetkin olmak için kritik bir önem kazanmaktadır (Chen. 2010: 1).

Son yıllarda çokkültürlü ve küreselleşen toplumda kültürlerarası duyarlılığa verilen önem arttıkça, kavramla ilgili karışıklıklar arttı (Chen & Starosta, 2000: 3).

Bilim adamları, duygusal, bilişsel ve davranışsal boyut unsurlarına dayanan kültürlerarası duyarlılık ölçümü geliştirmek için kültürlerarası iletişim yetkinliği kavramını kullandılar. Onlar tarafından kullanılan unsurlar arasında şunlar sayılabilir: birinin davranabileceği farklı yolların anlaşılması, açık görüşlülük, karşılaşılan farklılıklar ve birinin yeni bir kültürde gösterdiği davranış esnekliği derecesi. Yukarıdaki gözden geçirme, kültürlerarası duyarlılığın kavramsallaştırılması için bir temel sağlar. Bununla birlikte, kavramın tanımını üretmeden önce iki karışıklık netleştirilmelidir. İlk olarak, kültürlerarası duyarlılık, etkileşimsel durumun bilişsel, duyuşsal ve davranışsal yönleriyle ilişkili olmasına rağmen, çoğunlukla duygularımızı ele alır. İkincisi duyguya ilgilidir, kültürlerarası farkındalık (bilişsel), kültürlerarası duyarlılığın (duygusal) temelidir ve bu da kültürlerarası yetkinliğe (davranışsal) yol açacaktır. Başka bir deyişle, üçü birbirine yakından ilişkili ancak ayrılmış kavramlardır (Chen, 1997: 5).

Bu noktadan hareketle; kültürlerarası duyarlılık bir kişinin kültürlerarası iletişimde uygun ve etkili bir davranışı teşvik eden kültürel farklılıkları anlama ve takdir etme yönünde olumlu bir duygu geliştirme yeteneği olarak kavramlaşabilir. Bu tanım, kültürlerarası duyarlılığın dinamik bir kavram olduğunu gösterir. Bu durum ise kültürlerarası duyarlılığa sahip kişilerin, kültürlerarasındaki farklılıkları anlamaları, takdir etmeleri ve kabul etmeleri için kendilerini motive etme ve kültürlerarası etkileşimlerden olumlu sonuçlar üretme arzusuna sahip olduklarını ortaya koymaktadır (Chen, 1997: 6). Fritz, Graf, Hentze, Möllenberg ve Chen, Chen ve Starosta'nın kültürlerarası duyarlılık görüşünün bir kişinin kültürlerarası etkileşim öncesi, sırasında ve sonrasında olumlu duygusal sinyalleri alma ve gönderme yeteneğini içerdiğini de sözlerine eklediler (Coffey ve ark, 2013: 606).

Kültürlerarası duyarlılık, kültürel farklılıklara ve farklı kültürlerden bireylerin bakış açılarına duyarlı olmayı ifade eder (Bhawuk, Brislin, 1992, 414). Kültürlerarası duyarlılık, hem uluslararası hem de yurtiçi kültürel sınırlardaki insanlarla etkin bir şekilde çalışmanın önündeki engellerin aşılmasında önemli bir kabiliyet olarak görülebilir (Matkin ve Barbuto, 2012: 295). Başka bir ifadeyle Kültürlerarası duyarlılık, bir kişinin kültürlerarası iletişimde uygun ve etkin davranışı teşvik eden kültürel farklılıkları anlamaya ve değerlendirmeye yönelik olumlu bir duygu geliştirme yeteneği olarak tanımlanır (Mao, 2015: 118). Sonuç olarak; kültürlerarası duyarlılık,

“Kültürlerarasındaki farklılıkları anlamaya, takdir etmeye, bunları kabul ve motive etmeye yönelik arzular” olarak ifade edilir ve kültürlerarası duyarlılığı daha yüksek olan bireylerin öz saygı ve benlik saygısı üzerine daha özenli ve empati kurdukları düşünülmektedir (Bae ve Song, 2017: 439).

Bhawuk ve Brislin (1992: 413) ise kültürlerarası duyarlılığı, insanların diğer kültürlerle uyumlarının ve her ikisinin de kendi kültürlerinin dışında yaşaması ve etkin bir şekilde çalışması için hazırlanan uygulamalı programlardaki teorik analizlerde sıklıkla önemli görülen bir kavram olarak tanımlamışlardır.

2.1.1. Kültürlerarası Duyarlılığın Gelişimsel Modeli

Bennett kültürlerarası duyarlılığı, duyuşsal, bilişsel ve davranışsal olarak etnomerkezcilik evrelerden etnorelatif evreye dönüştürülebildiği gelişimsel bir süreç olarak düşünmüştür (Chen, 1997: 4). Geliştirdiği Kültürlerarası Duyarlılık Gelişim Model’inde kültürlerarası duyarlılığı iki aşamada incelemektedir. Bunlardan ilki, bireyin, çoğu zaman farkında olmadan, bütün insanları kendi değerleriyle yargıladığı etnikmerkezcilik (ethnocentric) aşama; diğeri ise bireyin diğer kültürel bağlamları deneyimlediği etnik göreceli (ethnorelative) aşamadır. Kültürel farklılıklara yönelik bu etnikmerkezcilik ve etnoratif yönelimler, bireylerin kültürlerarası durumlarda nasıl tepki vereceğini tanımlamak için rehber olarak kullanılabilir Milton Bennett tarafından geliştirilen Kültürlerarası Duyarlılık Gelişim Modeli’nde (Development Model of Intercultural Sensitivity - DMIS), kültürlerarası duyarlılıkla ilgili süreç, etnomerkezcilik durumundan etnorelativizm durumuna doğru gelişimsel bir seyir göstermektedir (Bekiroğlu ve Balcı, 2014: 434-435).

Bennett’in kültürlerarası duyarlılık modelinin gelişim aşamaları aşağıdaki şekil de gösterildiği gibi gelişimler göstermektedir (Hammer - Bennett vd. 2003: 300).

Şekil 8: Kültürlerarası Duyarlılık Gelişim Modeli

Reddetme	Savunma	Azaltma	Kabul etme	Uyum Sağlama	Bütünleşme
----------	---------	---------	------------	--------------	------------

ETNOMERKEZCİLİK

ETHNORELATIVISM

2.1.1.1. Ethnocentric Aşamalar (Stages)

Etnomerkezcilik modelin aşamaları, Reddetme, Savunma ve Minimizasyondur. Bu aşamalar, kültürel farklılıklara karşı Etnomerkezcilik bir yönelimin bir parçasıdır. Etnomerkezcilik dönemde yer alan ilk evre *reddetme (denial)*. Bu evredeki bireyler, şartlar gereği veya tercihe bağlı olarak diğer kültürlerden uzak yaşamaktadır. Bu bireyler, kültürel farklılıkları ya hiç algılamazlar ya da farklı kültürlerden gelen insanları, yabancı, zenci, Afrikalı gibi belli başlı sınıflamalar içinde değerlendirirler. Sonuç olarak, bireyler kültürel çeşitlilik yüzünden gerçek anlamda kültürel farklılarla yüzleştiklerinde farklı kültürlerden kişilere insan muamelesi yapmazlar ve hissettikleri tehdit uç boyutlara vardığında soykırıma olanak sağlayabilmek adına bu kişileri insan dışı bırakabilir (dehumanization) yani bu kişilerin insani özellik taşımadığını kabullenirler (Bennett, 1998: 15).

Dönemdeki ikinci evre *savunma (defense)*, Bu evredeki bireyler, bir önceki evreye göre İnsanlar kültürel farklılıkları algılama konusunda daha ustalık kazanmıştır. Fakat başkalarını olumsuz kalıp ifadelerle kötüleyip, kendilerine ise olumlu kalıp ifadeler yükleyerek mevcut dünya görüşlerini değiştirmemek için direnirler. Bu durumda bir kutuplaşma söz konusudur. Bir uçta kötülünen “onlar”, diğer uçta ise üstün olarak görülen “biz” bulunmaktadır. Bu evredeki bireyler kendilerini farklı kültürlerin, özellikle yakın çevredeki baskın kültürün, kuşatması altında görürler. Bu sebeple, saldırgan bir yaklaşımla kendi etnik kimliklerini korumaya çalışırlar. Bir önceki surece göre bu süreçte bireye yönelik şiddet eğilimi artmasına rağmen sistematik soykırım eğilimi azalır. Sonuç olarak; kendi kültürünü “gelişmiş” olarak görüyorlar ve farklı kültürleri “az gelişmiş” olarak değerlendirmeye yöneliyorlar. Örneğin, bazı Amerikalılar, Kızılderililerin kültürlerini idealleştirirken Avrupalı kökenlerini atıyorlar ve aynı zamanda bazı Amerikalılar seyahat ederken vatandaşların çoğunu “çirkin Amerikalılar” olarak etiketliyorlar. (Bennett, 1998. 16; Hammer - Bennett vd. 2003: 424).

Minimization, Bennet modelindeki son etnomerkezcilik evredir. Adaylar bu aşamada farklılıkları en aza indirgediğinden Birey, farklılıkların farkına varmasına rağmen, kültürel benzerliklerden daha az önemli olduğu düşünülür. Her ne kadar bu

aşamadaki insanlar, farklılıkları daha az yargılayıcı veya küçümseyici nitelikte görme yeteneğinde açıkça ilerlemiş olsalar da hala etnomerkezcilik bir aşama olarak düşünülmektedir, çünkü hepimizin ortak olduğu evrensel niteliklerin veya değerlerin gözlem yapanlar tarafından değerli olduğuna dair temel bir varsayım vardır (Olson ve Kroeger, 2001: 121).

Etnomerkezciliğin son aşaması olan azaltma ya da minimize etmenin ayırt edici noktası, tüm insanların benzer olduğuna vurgu yapmasıdır. Yani, kişiler bu aşamada tüm insanların temelde aynı olduğu görüşünü muhafaza ederler Bu aşamadaki birisi, “Herhangi bir kültüre girmenin anahtarı, yalnızca kendinize - özgün ve dürüst olmanızdır” diyebilir. Bu aşamadaki kişiler, “herkes gerçekten bizim gibi olmak istemektedir” şeklindeki etnomerkezcilik beklentileriyle uyum için başkalarının davranışlarını düzeltmekte ısrarcı kalabilirler (Herandez ve Kose, 2012: 516).

Sonuç olarak; Minimizasyon dünya görüşüne sahip insanlar, diğer kültürlerden insanları hoş karşılar “Biz hepimiz güneşin altındayız” gibi ifadeler hazırlarlar ve faaliyetlerine kültürel çeşitlilik eklemek için içtenlikle motive olabilirler (Bennett, 2001: 9).

2.1.1.2. Ethnorelative Aşamalar (Stages)

Sonraki üç aşama, etnorelatif olarak tanımlanır. Anlamı kendi kültürünün diğer kültürler bağlamında deneyim kazanmış olmasıdır (Hammer, Bennett vd, 2003: 425).Etnorelativist safhalara geçmek için kişinin farklılık algılamasında büyük bir değişim söz konusudur. Etnorelativist için fark artık tehditkâr değildir. Artık bir insanın kültürel gerçekliğini korumak yerine, farklı kültürel gerçeklerin bir arada yaşama imkânı tanıyan yeni kategoriler oluşur. Bu safhada gelişmek için, korkmaktan ziyade fark aranmaktadır. *Kabul (Acceptance)*, etnorelatizmin ilk aşamasıdır. Bu aşamada, kültürel farklar kabul edilir ve saygı duyulur. Bennett, iki farklı kabul türünü belirtir: davranış farklılığına saygı ve değer farkına saygı. Her ne kadar bireyler dil, iletişim tarzı ve sözsüz davranışlar arasındaki farkları erken evrelerde fark etse de, kabul aşamasında bu çeşitli davranışlara saygı duyulması önemlidir. Bir sonraki alt küme için, değer farkına saygı duyulduğunda, birey, kendi dünya görüşünün göreceli bir kültürel yapı olduğunu kabul etmeye başlar. Daha önce kaydedilen kültürel davranış değişikliklerine

ilham veren çeşitli dünya görüşü varsayımları vardır. Değer farkına saygı göstermek, göreceliğin derin bir içselleşmesini temsil eder (Olson ve Kroeger, 2001: 122).

Uyum (Adaptation) etnorelatizmin ikinci aşamasıdır; uyum aşamasında insanlar kendi kültürel çerçevelerini değiştirebilir; Diğer bir deyişle, “farklı gözlerle” dünyaya bakabilir ve kasıtlı olarak başka bir kültürde daha etkili bir şekilde iletişim kurmak için davranışlarını değiştirebilirler. Bu bilinçli bir eylem, kendi kültürünüzün farkındalığını ve hedef kültürüne karşıtlıkların bir takım zorunluluğunu gerektirir. Kültürel yapı değiştirme, geçici olarak kendi dünya görüşü varsayımlarını bir kenara koymayı ve kasıtlı olarak farklı, belirli bir inanç kümesini ele geçirmeyi içeren kültürlerarası empati olarak düşünülebilir. Kültürlerarası bir olayda empati kurmanın sonucu, hedef kültüre uygun “doğal” davranış üretmektir. Başka bir deyişle, uyarlanabilir(adaptive) davranış, dünyayı diğer kültürün bakış açısıyla başarıyla izlemekten çıkar. Değişimin gerçekleşmesi için kültürle ilgili bazı bilgilerin gerekli olduğunu unutmayın. İnsanlar düzenli olarak referans çerçevesini değiştirdiklerinde, iki kültürlü veya çok kültürlü(birkaç kültür durumunda) hale gelebilirler. Uyum dünyası görüşüne sahip insanlar, durumları birden fazla kültürel açıdan yorumlayabilir ve değerlendirebilirler (Bennett, 2001: 10).

Bütünleşme(Integration) etnorelativizmin son aşamasıdır. Bu aşamadaki bireyler, kültürel olarak marjinal kalırken çok yönlü kimlik özelliklerini tutarlı bir bütün haline getirmeye çalışıyorlar. Herhangi bir kültürün çevresindeki varlıklar bu aşamada önemli bir bileşen oluşturmaktadır; Belirli bir kültürel bağlamla olan ilişkilerini her zaman tanımlama sürecindedirler (Olson & Kroeger, 2001:123). Bütünleşmeyle (Entegrasyonla) karakterize örgütler gerçekten küreseldir. Her politika, konu ve eylem kültürel bağlamında incelenir ve güçlü ve sınırları için değerlendirilir. Kültürel kökleri ve etkileri tanınmasına rağmen, örgütün ulusal kimliğinin etnik kökenine pek az vurgu yapılmaktadır (Bennett, 2001: 11).

Buraya kadar anlatılan Bennett tarafından geliştirilen, Kültürlerarası Gelişim Duyarlılık Modelini genel hatlarıyla özetlemek gerekirse, etnikmerkezci dönemde bireylerin farklı kültürleri ya tamamen görmezden geldiği; ya farklılıkları bir tehdit olarak algılayıp savunmaya geçtiği ya da farklılıkları kabul etmesine rağmen kendi dünya görüşünün evrensel olduğunu düşündüğü görülebilir. Bennett’in etnik göreceli

(ethnorelative) dönemde ise bireylerin kültürel farklılıklardan zevk aldığı, davranışlarını farklı kültürel ortamlara uyum sağlayacak şekilde değiştirebildiği ve bir davranışı değerlendirirken geniş bir kültürel çerçeveden baktığı söylenebilir. Sonuç olarak; DMIS modeli, insanların kültürlerarasındaki farklılıkları kabul ettikleri ve olayları bu farklılıklara göre yorumladıkça, kültürlerarası iletişim etkinliğinin arttığını iddia etmektedir.

2.1.2. Chen ve Starosta'nun Kültürlerarası Duyarlılık Modeli

Çalışma kapsamında kullanılan Chen ve Starosta (2000: 18)'nin Kültürlerarası duyarlılık modeline bakıldığında ise kültürlerarası duyarlılık kavramını; Kültürlerarası etkileşimde sorumluluk ve dikkat, kültürel farklılıklara saygı, kültürlerarası etkileşimde özgüven, kültürlerarası etkileşimde hoşnutluk olmak üzere beş boyutta incelediği görülmektedir.

Etkileşim sorumluluk boyutu, katılımcıların Kültürlerarası iletişim sürecine katılım duygularıyla ilgilidir. *Kültürel farklılıklara saygı*, katılımcıların muadillerindeki kültürel farklılıklara nasıl yöneldiği veya hoşgörüle hoşnut oldukları anlamına gelir. *Etkileşimde özgüven*, kültürlerarası etkileşim sırasında katılımcıların kendine güven derecesini gösterir (Chen, 2010: 4). *Kültürlerarası etkileşimden hoşlanma* farklı kültürden kişilerle etkileşim kurmaktan hoşlanma, farklı kültürlerden kişilerle iyi çalışma ilişkilerini çoğaltmaktan keyif alma olarak belirtilir. Kültürlerarası duyarlı olan bireyler yalnızca kültürel farklılıkları bilen ve kabul eden kişiler olmayıp; aynı zamanda kültürlerarası karşılaşmalardan hoşlanan, eğlenen bireyler olarak ifade edilir (Rengi ve Polat, 2014: 142). *Kültürlerarası etkileşimde dikkat*, katılımcıların kültürlerarası iletişimde neler olduğunu anlamaya yönelik çabalarını yansıtır (Chen, 2010: 4).

2.2. KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK VE KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİMİ YETERLİLİĞİ

Hammer ve ark. Kültürlerarası duyarlılığın, ilgili kültürel farklılıkları ayırt etme ve deneyimleme yeteneğini ifade ettiğini; kültürlerarası İletişimsel Yetkinlik ise, kültürlerarası uygun yollarla düşünme ve hareket etme yeteneğini ifade ettiğini açıklıyor. Başka bir deyişle, kültürlerarası duyarlılık, bireyin, dünyayı ait olduğu gruptan, yani kendi kültüründen öğrendiği kazandığı gibi görme kabiliyetini gösterir ve

kültürel farklılıklarla karşılaştığında gelişir. Kültürlerarası duyarlılığın daha fazla olması, kültürlerarası yetkinliklerin uygulanması için daha büyük bir potansiyel taşıdığı anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle, kültürel farklılıkları bilen, bu farklılıkları düşünebilen ve kavramsallaştıran insanlar kültürlerarası duyarlılığı göstermektedir; Sonuç olarak; kültürlerarası iletişimsel yetkinlik, kültürlerarası duyarlılığın ortaya çıkmasıdır (2003: 422).

Kültürlerarası duyarlılık kavramını tanımlamadan önce iki karışıklığın aydınlatılması gerekir. İlk olarak, kültürlerarası duyarlılık, etkileşimsel durumun bilişsel, duyuşsal ve davranışsal yönleriyle ilişkili olmasına rağmen, çoğunlukla duygularımızı ele alır. İkincisi, kültürlerarası farkındalık (bilişsel), kültürlerarası duyarlılığın (duygusal) temelidir ve bu da kültürlerarası yetkinliğe (davranışsal) yol açacaktır. Kısaca ifade etmek gerekirse, bu üç kavram birbirine yakından ilişkili ancak ayrılmış kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Chen, 1997: 4-5).

2.2.1. Yeterlilik Kavramı

Büyük değişim ve dönüşümün yaşandığı günümüz dünyasında iletişim ve ulaşım teknolojisinin gelişimi ve sayısız sosyal ve kültürel devrim dünyayı birbirine bağlı bir toplum haline getirmiştir. Değişimin akışı ve karmaşıklığı, önümüzdeki yıllarda artmaya devam edecek ve modern insanların birlikte yaşamayı öğrendiği temel varsayımlara ve inançlara meydan okuyacaktır. Küreselleşmenin bu türbülansını başarıyla atmak için, modern toplumların vatandaşlarının küresel iletişim yetkinliğini hesaba katan bir dizi bilgi ve beceri edinmeleri gerekmektedir. Yalnızca küresel iletişim yetkinliği sayesinde farklı kültürlerden insanlar küreselleşen toplumda etkili ve üretken iletişim kurabilir. Küresel iletişim yetkinliğinin bilgi ve becerileri, yalnızca çok kültürlü kimlikleri teşvik ederek bireyleri çok kültürlü kişilere dönüştürmekle kalmaz Aynı zamanda bu çoklu kimliklerin farkındalığını beslemek ve küresel bir vatandaşlık kültürünü geliştirmek için çok kültürlü birliktelik sağlamak için de işlev görür. Bu nedenle, küresel iletişim yetkinliği hoşgörü ve kültürel farklılıklara karşılıklı saygı yeteneğinin geliştirilmesi için anahtardır ve bu da gelecekteki insan toplumunun farklı düzeylerinde aydınlanmış küresel vatandaşlığa işaret etmektedir. Bireylerin çevreye adapte olma ve çevreyi düzenleme yeteneği olarak “yeterlilik”, insanların toplumun yaşamını sürdürebilmek,

uzatmak ve genişletmek için köprüler ve ittifaklar kurmaları için vazgeçilmez bir nitelik olarak uzun süredir kabul görmüştür (Chen, 2005: 3-4).

Kültürlerarası yeterlilik kavramı; ilk kez Hammurabi'nin kanunlarında yer aldığı, Persler döneminde ve daha sonra 16. yüzyılda Avrupa'daki yazılı eserlerde profesyonel anlamda kullanılmıştır (Temel Eğinli, 2011: 215-216). 1950'li yılların sonlarında yayınlarda kapsamlı olarak kullanılmaya başlanan yeterlilik kavramı, 1990'larda Avrupa eğitiminde popüler hale gelmiş ve 2000'li yıllarda da Avrupa komisyonu tarafından kavram haline getirilmiştir (Mulder ve ark, 2009: 756). Küresel yetenek, kültürel yetenek, çok kültürlülük yeteneği gibi geniş bir eş anlamlı kullanımlarına sahip olan kültürlerarası yeterlilik kavramı; farklı kültüre sahip bireylerle empati kurma becerisi ve o kişileri eleştirmeden davranış ve düşüncelerini anlamaya çalışma kabiliyeti, ben merkezcilikten uzak durma, kişisel farklılıkları ve benzerlikleri ile kabul etme becerisi olarak açıklamaktadır. Başka bir deyişle empatik davranmayı merkeze alan geniş bir dünya görüşüne sahip olmayı ve farklı kültürlerden kişilerle iletişim kurmada başarılı olmayı ifade etmektedir (Temel Eğinli, 2011: 215-216)

Kültürlerarası İletişim yeterliliği kavramını açıklamadan önce konunun daha kolay anlaşılması için iki kavramın açıklanması gerekmektedir. Bunlar; "etkinlik" ve "uygunluk" tur. Etkililik, bireyin çevreyle etkileşim yoluyla amaçlanan etkiler üretme kabiliyetini ifade eder. Bu yetenek ya öğrenme ve toplumsallaşma süreçleri yoluyla elde edilen temel bir insan becerisi olarak, ya da ne kişisel zekâya ne de eğitimle ilişkin olmayan edinilmiş bir yetenek olarak ele alınır. Her iki durumda da, yeteneğin, ilgili faktörlere ilişkin bireyin farkındalığı arttıkça arttığı anlaşılmaktadır, yani birey zekâ ve eğitim düzeyinin arttığının farkında oldukça, etkinliğinde arttığı söylenebilir. Ayrıca, yetkili iletişimciler kişisel hedeflerine ulaşmak için kendi ortamlarını kontrol edebilir ve yönetebilir olmalıdır. İletişimde yetkin olmak için, bir kişi yalnızca yetkin hissetmekle kalmamalı, fakat onun veya onun yetenekleri, onunla etkileşime girdiği insanlar tarafından gözlemlenmeli ve doğrulanmalıdır (Chen ve Starosta, 2008: 217).

Bazı araştırmacılar, iletişim yeterliliğini algılanan etkinliğin bir fonksiyonu olarak düşünürken, bazıları uygunluğun bakış açısından bakmaktadır (Kartarı, 2014: 257). Uygunluk genellikle, bir etkileşimin, durumun temel bağlamsal gerekliliklerini genel anlamda etkili olabilme kabiliyetini ifade eder. Bu bağlamsal gereksinimler şunları

içerir: Konu, konuşma ve ifade üslubu ile anlam kazanan *Sözlü bağlam*, mesajların yapılandırılması, türü ve tarzı, belirli bir ilişki ağı ile uyumlu oldukları, *İlişkisel bağlam* ile Sembolik ve fiziksel ortamlar tarafından mesaj üretmeye dayatılan kısıtlamaların göz önüne alınmasıyla kendini gösteren *çevresel bağlam* olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla, iletişim davranışlarının uygunluğu, üç tür yeteneği kapsar. İlk olarak, içeriğin bağlamı nasıl sınırlandıracağını tanıma yeteneği, böylece birey farklı durumlarda farklı kuralların geçerli olduğunu anlar ve tecrübelerine de dayanarak uygun şekilde davranır ve konuşur. İkincisi, uygunsuz yanıtlardan kaçınabilme becerisidir. Uygunsuz bir yanıt, “gereksiz yere yıpratıcı, yoğun veya tuhaf olan” olarak tanımlanır. Üçüncüsü, duyguları paylaşılacak, bilgilendirilmek, ritüelleştirilmek ve canlandırmak gibi iletişim işlevlerini uygun bir şekilde yerine getirmektir (Chen ve Starosta, 2008: 217).

İletişimde uygunluk, gerektiği kadar konuşmayı, yanlış olandan veya kanıtlanamayacak konulardan konuşmamayı, konu ve durumla ilişkin konuşmayı, anlaşılır konuşmayı gerektirir. Bu bilgiler ışığında uygunluğun dört ögesi ortaya çıkmaktadır: miktar, nitelik, ilişkinlik ve mesaj gönderme şekli (Kartarı, 2014: 258).

Kültürlerarası iletişim literatüründe kültürlerarası yeterlik ve kültürlerarası iletişim yeterliliği kavramları eşanlamlı olarak kullanılmıştır. Genel olarak, kültürlerarası yetki kavramı sosyoloji ve psikolojiden daha fazla kök alırken, kültürlerarası iletişim yetkinliği kavramı ise iletişim çalışmalarından kök almaktadır (Purhonen, 2007: 6).

Herhangi bir iletişim etkileşiminde kilit bir unsur olan yetki (Croucher ve ark, 2015:74) kavramıyla ilgili tanımlamalara bir göz atmak gerekirse:

Kültürlerarası yeterlilik, farklı kültürel sistem üyelerinin kendi kültürel kimliklerinin ve kültürel farklılıklarının farkına varmalarına ve farklı simge sistemlerinin anlamını karşılıklı tatmin edici ilişki sonucunda kabul ederek farklı bağlamlarda birbirleriyle etkili ve uygun şekilde etkileşime girmesine izin veren izlenim yönetimidir. Kısaca; kültürlerarası yeterlilik, ulusal, etnik ve kültürel sınırların değişimi ve iki farklı kültüre mensup birey arasında etkileşimin sağlanmasını ifade etmektedir (Spitzberg ve Changnon, 2009: 18). Kültürlerarası yetkinlik, kişinin kültürlerarası bilgi, beceri ve tutumlarına dayalı olarak etkili ve uygun davranma ve iletişim kurma yeteneği olarak tanımlanır (Deardorff, 2006: 249).

Kültürlerarası iletişim yeterliliği, farklı kültürlerin mensuplarıyla etkin ve uygun bir biçimde etkileşime girmek için gereken bilgi, motivasyon ve becerilerdir. Başka bir deyişle Kültürlerarası yeterlilik; Bir kişinin yabancı kültür temsilcilerinin eylemleri, tutumları ve beklentileri ile karşı karşıya kalındığında esnek bir şekilde yeterince davranma kabiliyetidir (Çetinavcı, 2011: 59).

Kültürlerarası iletişim yeteneği, kültürel anlamları müzakere edebilmek ve etkileşimin belirli bir çevredeki çoklu kimliklerini tanıyan uygun iletişim davranışlarını yürütebilmesidir. Bu tanım, yetkili kişilerin yalnızca insanlarla ve çevreyle etkili ve uygun şekilde nasıl etkileşim kuracağını değil, aynı zamanda etkileşimde bulunduğu çok düzeyli kültürel kimliklere saygı göstererek ve teyit ederek kendi iletişim hedeflerini nasıl yerine getireceğini de vurgulamıştır (Pozzo, 2014: 24).

Kültürlerarası yeterlilik, aynı zamanda bir iletişim kabiliyetidir ve bu şekilde görülmesinin temel sebebi kültürel alandaki etkileşimleri kapsamamasından kaynaklanmaktadır. Kişinin kültürlerarası yeterliliğini geliştirebilmesinde iletişim yeteneğinin önemi büyüktür. Bundan dolayı kültürel yeterliliğin yanında İletişim yeterliliğinin de kazanılması gerekir. Yani, bireyin başka kültür içindeki davranışların anlaşılabilmesi ve değerlendirilebilmesi tamamıyla iletişim tarzları ile ilgili görülmesinden dolayı kültürle alakalı bilgilerin ve tecrübelerin elde edilmesi yeterli olmayacaktır. Diğer bireylerle iletişim/etkileşim kurabilmeyi ve kültürel normlara uygun davranışlar gösterebilmeyi sağlayan kültürel bilgi kazanılmasını ifade eden kültürel yeterlilik, yalnızca farklı memleketlerin kültürlerinin öğrenilmesi ve buna uygun iletişim kurulmasını ifade etmemekte, aynı şekilde aynı ülke içinde bölgesel kültürel farklılıkların bilincinde olmak ve bununla ilgili olarak sözlü ve sözsüz mesajların iletilmesinde de bilinçli davranma anlamına da gelmektedir (Temel, Eğinli, 2011: 216).

Kültürlerarası yetkinlik, dilleri ve kültürleri farklı olan bireylerle etkili ve uygun etkileşim için gerekli olan karmaşık becerilerdir. Bir başka ifadeyle kültürlerarası yetkinlik, kendi tutumlarını, değerlerini değerlendirebilme, bilgi ve becerileri edinme yeteneğidir ve kültürel açıdan farklı ortamda etkili bir şekilde hareket edebilme gücünü artırır (Lipinskiene ve ark, 2016: 19).

2.2.2. Kùltùrlerarası İletişim Yeterliliği Geliştirme

Kùltùrlerarası iletişim yeterliliği geliştirilmesindeki amaç, bireylerin kültürel farklılıkları kabul edip, bu farklılıklara hoşgörü ve saygı göstermesi böylece farklı kültürel ortamlarda etkin iletişim kurabilmesini sağlamaktır (Chen ve Starosta, 2008: 221). Kùltùrlerarası iletişim yeterliliğinin geliştirilmesi belirli aşamalarda gerçekleşebilir. İlk aşamada duygusal boyut kùltùrlerarası duyarlılık, ikinci aşamada kùltùrlerarası farkındalık, üçüncü aşamada da kùltùrlerarası beceriklilik geliştirilir. Bu süreçler birbirini takip eder ve önceki süreç tamamlamadan diğerine geçilemez (Kartarı, 2014: 265).

2.2.3. Duygusal Süreç ve Kùltùrlerarası Duyarlılık

Kùltùrlerarası iletişim yetkinliğinin duygusal perspektifi, kişisel duygulara veya duyguların belirli durumlara, insanlara ve ortamlara bağlı değişen olaylara odaklanır. Duygusal süreç aşamasında birey kùltùrlerarası etkileşim öncesi, sırasında ve sonrasında olumlu tepkiler planlamayı ve alabilmeyi öğrenir. Bu olumlu duygusal tepkiler, kültürel farklılıklara saygı ve tanımaya yol açacaktır. Bu süreç, kùltùrlerarası duyarlılığın geliştirilmesi süreci olarak tanımlanır (Chen ve Starosta, 2008: 221).

Chen, kùltùrlerarası duyarlılığı “Kùltùrlerarası iletişimde uygun ve etkili bir davranışı teşvik eden kültürel farklılıkların uygun ve etkili bir şekilde anlaşılmasını ve takdir edilmesini sağlayan bir kültürel farklılıkların anlaşılması ve değerlendirilmesi için olumlu bir hareket geliştirme yeteneği” olarak tanımladı (1997: 5).

Kùltùrlerarası iletişim yeterliliğinin duygusal boyutu, bireyin dört kişisel tutumuna dayanır ve duygusal perspektifin Kùltùrlerarası iletişim yeterliliği üzerine kurulmasını sağlar. Bu dört kişisel tutum; bireyin özsaygısını, açık fikirliliğini, önyargısız davranışlarını ve sosyal rahatlığını kapsamaktadır. Bu dört özellik, bireyin kùltùrlerarası etkileşim sırasında kültürel farklılıkları kabul etme ve bu farklılıklara saygı gösterme konusunda yeterli duyarlılığı göstermesini sağlar. (Chen ve Starosta, 2008: 221).

Kùltùrlerarası iletişim yeterliliğinin kazanılması için kùltùrlerarası duyarlılığın geliştirilmesi son derece önemlidir. Bu durumu ifade etmek gerekirse; etnikmerkezci

bireylerin kültürlerarası iletişim yeterliliğinin bileşenleri olan bilgi, motivasyon ve davranış alanlarında etkinlik gösteremeyecekleri açıktır. Bireylerin bu alanlarda kendilerini geliştirmeleri etnikmerkezci bakış açılarını geride bırakıp daha fazla etnorelative yaklaşımlar edinmeleri ile mümkün olabilir. Farklılıkları kabul edemeyen, kendi kültürünü diğerlerinden üstün tutan ve farklı kültürler hakkında yanlış ve yersiz yargılamalarda bulunan bireylerin kültürlerarası iletişim yeterliliğine sahip olduklarını ileri sürmek mümkün görünmemektedir (Aksoy, 2016: 41). Özetlemek gerekirse, kültürlerarası iletişim yetkinliği, bireylerin kültürel farklılıkları kabul ve değerlendirecek kadar hassas olmasını sağlayan olumlu duyguları gerektirir. (Chen ve Starosta, 2008:223).Başka bir ifadeyle; kültürlerarası duyarlılık, “Kültürlerarası iletişimde uygun ve etkin davranışı teşvik eden kültürel farklılıkları anlama ve değerlendirebilmek için bir kişinin olumlu bir duygu geliştirme yeteneğine” değinen, kültürlerarası iletişim yetkinliğinin duygusal yönüdür (Chen & Starosta, 2000:151).

2.2.4. Bilişsel Süreç ve Kültürlerarası Farkındalık

Kültürlerarası iletişim yeterliliğinin bilişsel perspektifi, kişinin kendi özelliklerini ve başkalarının kültürlerini anlama yoluyla çevreyle ilgili kişisel düşüncenin değişmesini vurgular (Chen ve Starosta, 2008: 223).Kültürlerarası farkındalık, kendi ve diğer kültürlerin farkındalığının ve anlayışının gelişmesidir.Kültürlerarası farkındalık, insanlar kendi kültürüne ait şeylere bakma biçimlerinin en iyi yol yada tek yol olduğunu düşünmedikçe ve insanlar bu nedenle diğer perspektifleri değerlendirmeye başladığında ortaya çıkar. Kültürlerarası farkındalık yalnızca başka bir kültür hakkında bilgi edinmekten daha fazla şey içermektedir. Hem kendi kültürü hem de hedef kültüre ait öğeleri gözleme, tanımlama ve kaydetme, karşılaştırma ve kıyaslama, anlam müzakere etme, belirsizlik ile başa çıkma veya hoşgörülü olma, farklılıkları kabul etme, başkalarının meşruluğunu kabul ederken kendi bakış açısını savunmak ve kültürlerarası farkındalığın arttırılması için gerekli beceri ve tutumlar olarak yorumlanmaktadır (Kourova & Modianos, 2013: 62).

Kültürlerarası iletişim yeterliliğinin bilişsel yönü olan kültürlerarası farkındalık süreci bireyin kendi kültürü ile diğer kültürlerarasındaki farklılıkları anlaması ve içinde bulunduğu ortam hakkında edindiği bireysel düşüncelerini değiştirmesi sürecine dayanmaktadır (Kartarı, 2014: 269).

Kültürlerarası farkındalık, kültürel iletişimde kültürel temelli formların, uygulamaların ve referans çerçevelerinin rol oynayabileceği role ilişkin bilinçli bir anlayış ve bu kavramları gerçek zamanlı iletişimde esnek ve bağlamsal olarak uygulamaya koyma yeteneğidir (Baker, 2011: 202).

Tüm kültürler, çevremizdeki verilerin işlenmesinin belirli yollarını tercih etme eğilimindedir, bu farklı düşünce kalıplarına ilişkin yanlış anlamalar çoğu zaman Kültürlerarası iletişimde sorunlara neden olur. Bu nedenle, Kültürlerarası etkileşimde etkili olabilmek için, bir kişi öncelikle tartışmaların nasıl desteklendiğini ve bilginin etkileşim içinde olacağı kültürde belirlendiğini öğrenmelidir. Başka bir deyişle, bir kişi iletişim kalıplarını, yabancı etkileşimcilerin ipuçlarıyla uyumlu olacak şekilde değiştirmeden önce mevcut olan kültürel farklılıkları anlamalıdır. Etkileşim sahipleri davranışlarını kültürel açıdan farklı muadilleriyle uyumlu olacak şekilde değiştirirse, karşılıklı anlayışa ulaşma ve verimli çok kültürlü birlikteliklerini sürdürme şanslarını artırabilirler. Özetleyecek olursak, bireyler kültürlerarası iletişimde daha fazla yetkinliğe sahip olma eğilimi gösterirler; çünkü daha fazla derecede kültürel farkındalık ve benlik bilinci kazanırlar. Kendini tanıma, kişinin kendi kişisel kimliğinin bilgisini içerir; kültürel farkındalık, kültürlerin çeşitliliğini anlamayı içerir. Her ikisi de küresel bir toplumda iletişim yeterliliği için bir çerçeve oluşturmak üzere bir araya getirilir (Chen ve Starosta, 2008: 224-225).

2.2.5. Davranışsal Süreç ve Kültürlerarası Beceriklilik

Kültürlerarası iletişim yetkinliğinin davranışsal perspektifi, kültürlerarası etkileşimlerde nasıl etkin bir şekilde hareket edileceğini vurgular. Kültürlerarası iletişim becerisi, verilen görevi yerine getirmeyi ve etkileşim sürecinde iletişim amaçlarına ulaşmadaki yeteneği ifade eder (Kartarı, 2014: 271). Davranışsal boyut, bir bireyin bilişsel ve duyuşsal boyutlarda neler yapabileceğini gerçekte yerine getirirken esnek ve becerikli olma özelliklerini içeren kültürlerarası iletişim eylemine atıfta bulunur. Davranış yetkinliği, iletişimcilerin, iletişim halindeyken, bilişsel ve duygusal deneyimlerini dışa vurma veya ifade etme kapasitesidir. Bu nedenle, iletişimcilerin davranış yeterliliği, bilişsel ve duyuşsal yeterliliklerine dayanır. (Lipinskiene ve ark, 2016: 20).

Kültürlerarası beceriklilik iletişim becerilerine karşılık gelir ve etkileşimlerde etkili olabilmemizi sağlayan sözel ve sözsüz davranışlardan oluşur. Kültürlerarası beceri, mesaj becerileri, kendini uygun biçimde açıklama, davranış esnekliği, etkileşim yönetimi ve sosyal becerileri içerir. Kültürlerarası iletişim bağlamında *Mesaj becerileri*, kendi kültürlerinizden başka bir kültür dilini kullanma becerisini ifade eder. İletişim sürecinde ustalıkla kodlama ve tanınabilir mesajları yaratma becerisidir. Dilin kendisi yanında Mesaj becerileri, etkileşim sürecinde açıklayıcı ve destekleyici mesajları kullanma becerisini içerir (Chen ve Starosta, 2008: 225). İletişime katılan bireyin dilini iyi bilmek kültürlerarası iletişim yeterliliği kazanma yolunda önemli avantajlardan birisidir. Fakat mesaj becerisi, dilin yanında, mesajı destekleyen diğer iletişimsel davranış ve tutumları kapsamaktadır. *Bireyin iletişim sırasında kendini açması* kültürlerarası etkileşim sırasında gönüllü olarak kendisiyle ilgili uygun ve açık bilgi vermesi demektir. Hitap biçimi ve sohbet konuları gibi kendini açmanın uygunluğu da kültürden kültüre farklılık göstermektedir (Kartarı, 2014: 271). *Davranış esnekliği*, farklı bağlamlarda ve durumlarda uygun davranışları seçebilme becerisidir. Kültürlerarası iletişim yeterliliğinin yaratıcılığını veya esneklik boyutunu oluşturmaktadır. Davranışsal olarak esnek bireyler, kişilerarası ilişkiler kurmak için farklı türde samimi sözlü davranışları nasıl kullanacaklarını bilirler. *Etkileşim yönetimi*, konuşmada sırayla konuşma ve konuşmayı uygun bir şekilde başlatma ve sona erdirmeye becerisidir. Bu, aynı zamanda, bir konuşmanın prosedürünü yapılandırma ve sürdürme becerisini veya etkileşimde sorunsuz bir şekilde bir konu geliştirebilme becerisini de kapsar. Etkileşim yönetimi, kültürlerarası iletişim yetkinliğinin en önemli boyutlarından biridir. Etkileşim yönetimi becerileri iyi olan kişiler, bir tartışmada yer alan tüm katılımcılara katkıda bulunma şansı verir. İletişimsel beceriler kimliğin korunması ve empati gibi sosyal becerileri de kapsamaktadır. Özetleyecek olursak, bireyler, mesajlaşma becerileri, kendini uygun biçimde açıklama, davranış esnekliği, etkileşim yönetimi ve sosyal beceriler ile ilgili bilgiyi içeren kültürlerarası beceri derecelerini geliştirdikçe, kültürlerarası iletişimde daha yetkili hale gelirler (Chen ve Starosta, 2008: 226-227).

2.3. KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIĞIN BİLEŞENLERİ

Kültürlerarası duyarlılık, belirli durumların, insanların ve çevrenin neden olduğu kişisel duygular üzerine odaklanır. Kültürlerarası açıdan hassas bir bireyin kültürlerarası etkileşim öncesi, sırasında ve sonrasında olumlu duygusal tepkiler üretebileceğini ve alabileceği düşüncesini taşır. Kültürlerarası iletişim sürecinde başkalarına saygı göstermeyi veya kültürel farklılıkları göstermeyi bilmediğinizde genellikle daha düşük bir memnuniyet seviyesine neden olur. Gudykunst ve Kim'e göre, duygusal ve bilişsel süreçlerin başarılı bir şekilde entegrasyonu, başkalarının duygularını ve davranışlarını kendi başlarına anlamalarına olanak tanıyan yeterli bir sosyal yönelime ulaşılmasına yardımcı olabilir. Bu nedenle, kültürel farklılıkları anlama ve değerlendirecek olumlu bir duygu geliştirmek ve sonuçta kültürlerarası yetkinlik yeteneğini arttırmak için, kültürlerarası duyarlı kişilerin aşağıdaki unsurlara sahip olması gerekir (Chen, 1997: 6).

2.3.1. Özsaygı (Self-Esteem)

Özsaygı, bireyin özünü bir obje gibi ele alarak değerlendirmesi neticesinde kendisi hakkında vardığı hüküm ve geliştirdiği tutumdur. *Benlik saygısı*, *öze saygı*, *kendine saygı* gibi terimlerle de ifade edilen bu tutum, kendini önemli görme, kendini beğenme gibi kavramlarla tanımlanan veya bu kavramları içeren bir üst kavram olarak düşünülebilir. Benlik kavramının beğenilip özümsemesi özsaygıyı (self esteem) oluşturur. Benlik saygısı, kişinin kendisini değerlendirmesi neticesinde ulaştığı, benlik kavramını onaylaması sonucunda ortaya çıkan beğeni durumudur (Doğru ve Peker, 2004:316). Başka bir deyişle; benlik saygısı, kişinin kişi olarak değerini sübjektif olarak değerlendirmesidir. Önemlisi, benlik saygısı mutlaka bir kişinin objektif yeteneklerini ve becerilerini hatta bir kişinin başkaları tarafından nasıl değerlendirildiğini yansıtmaz (Orth ve Robins, 2014: 381).

Benlik saygısı, insanların kendilerine ne kadar değer verdikleri ile tam anlamıyla tanımlanır. Bu, benlik bilgisinin değerlendirici unsurudur. Yüksek benlik saygısı, benliğin küresel değerlendirmesinin son derece elverişli olması anlamına gelir. Düşük benlik saygısı, tanımı gereği, benliğin olumsuz bir tanımını ifade eder. Yüksek benlik saygısı, bir insanın değerini, kişinin başarısını ve yetkinliğini doğru, adil ve dengeli bir şekilde değerlendirmek anlamına gelebilir; ancak, aynı zamanda küstah, görkemli, yersiz, üstünlük anlayışı içinde de olabilir (Baumeister, ve ark, 2003: 2).

Farklı kültürlerarası durumları doğru tanıma ve saygı duymaya karşı olumlu duyguları ifade etmektedir (Polat ve Rengi, 2014: 139). Kültürel açıdan hassas bir kişi genelde daha yüksek bir benlik saygısı gösterir ve yüksek bir benlik saygısı olan kişi genellikle başkalarıyla etkileşim konusunda kendine güveni veren iyimser bir görüşe sahiptir Benlik saygısı, benlik değeri veya benlik hissi demektir. Benlik saygısı kültürlerarası etkileşimlerdeki durum farklılıklarını doğru bir şekilde tanımak ve bunlara saygı duymak için olumlu duyguları arttırmaktadır (Chen, 1997: 6).

2.3.2. Öz Denetim (Self-Monitoring)

Öz-denetim, bireyin kendisiyle dünya arasında en iyi, en uygun uyuma sahip olması için kendini değiştirme ve adaptasyon kapasitesi olarak değerlendirilmektedir. Bu açıdan bakıldığında öz-denetim, insanın kişilik yapısında en mühim ve en yararlı süreçlerden biridir. Fakat insanların öz-denetim kapasitelerinde bireysel farklılıklar bulunmaktadır. Öz-denetimin düşük ve yüksek oluşuna göre bireyler, dünyalarını farklı biçimlerde yapılandırmaktadır (Duyan, ve ark, 2012: 19).

Bireyin kendisine farklı gelen kültürel bir ortam veya durumda kültürel olarak kısıtlamalarla karşılaştığı durumlarda kontrollü davranış gösterme ve konuşma yeteneğidir (Polat ve Rengi, 2014: 140).Kendini izleme yeteneği yüksek kişiler, sosyal etkileşimde sosyal davranışlarının ve kendini sunumlarının uygunluğuna özellikle duyarlıdır (Chen, 1997: 7).

2.3.3. Açık Fikirlilik (Open-Mindedness)

Açık fikirlilik, alıcıların başkalarının geri bildirimlerini özümsemeleri ve değerlendirmeye istekli olmaları ve alıcının algılarını yeni bilgiler ışığında değiştirme isteğidir yani açık fikirlilik, kendi kendini değiştirme de dahil olmak üzere değişim olasılığını değerlendirebilen bir durumdur. Açık fikirlilik, farklı perspektifleri bütünleştirme, fikirleri sentezleme ve geribildirim sağlayan kişilerle ilişkili olarak kendini geliştirmiş olma anlayışına karşılık gelmelidir (Taylor ve Bright, 2011: 438-439).Açık görüşlülük alışılmışın dışına çıkabilme ve yeni düşünce ve fikirlerin kabul edilme isteğiyle alakalıdır. Özetlemek gerekirse açık fikirlilik kavramı; mevcut durumu sorgulama, iyileştirme, değiştirme ve yeni görüş ve düşüncelere duyarlı olma ile ilgilidir (Naktiyok ve İşcan, 2014: 850).

Açık fikirlilik, bireylerin kendilerini açıkça ve uygun biçimde anlatmaya ve başkalarının açıklamalarını kabul etmeye istekliliğini ifade eder. Bu, Adler'in "çok kültürlü insan" kavramı ile paraleldir; "Kendi yaşamından farklı olan ve psikolojik ve sosyal açıdan birçok gerçekliğe sahip olan yaşam kalıplarını" kabul eden. Bennett, kültürlerarası hassas kişilerin dünyayı içselleştirmiş bir kavrama sahip olduğunu belirtmiştir. Bu da, kültürlerarası hassas kişilerin açık fikirli olduğu anlamına gelir. Duyarlılık, insanları diğer insanların ihtiyaçlarını anlama ve kabul etmeye teşvik eder ve onları kültürel olarak farklı durumlarda farklılıklara daha uyumlu hale getirir (Chen, 1997: 7).

2.3.4. Empati

Empati sözcüğünün kökeni, 1880 yılında Alman psikolog Theodore Lipps tarafından "einführung" teriminin ("duygu içinde" "in-feeling") karşılığı olarak kullanmıştır. Lipps, Empatiyi (Einführung'u) şöyle tanımlamıştır: "Bir insanın kendisini karşısındaki bir nesneye yansıtması, kendini onun içinde hissetmesi ve bu yolla o nesneyi içine alarak/özümseyerek anlaması sürecidir" Başka bir deyişle Empati, başkalarının duygularını, bu duyguların nedenlerini tanımak ve bir kişinin kendisine katılmadan duygusal deneyimine katılabilmek demektir. Empati, sevinç, üzüntü, heyecan, sefalet, acı ve karışıklıkla ifade edilebilir. Genellikle, "başkasının gözünden dünyayı görme kabiliyeti" olarak tanımlanır; bu da, yalnızca belirli bir durumda başkalarının ne düşündüğünü ve hissettiğini hayal etme yeteneğini geliştirir (Ioannidou ve Konstantikaki, 2008: 119). Bir başka ifadeyle Empati; bir kişinin kendisini bir başkasının yerine koyabilmesi ve onun duygu, düşünce ve davranışlarını anlayabilmesidir. Lipps yayınladığı çalışmasında; bir insan için üç bilgidен bahsetmektedir. Bu bilgiler; Objelerle ilgili, bireyin kendisiyle ilgili, Diğer insanlara ilgili bilgilerdir. Üçüncü tip bilgiyi elde etmenin yöntemi empati 'den yararlanmaktır. Bu yöntemi kullanarak, kişi karşısındaki kişiye kendini yansıtarak, iç taklit yöntemiyle onunla paralellik kurarak onu anlamaya çalışır. Bu şekilde karşısındaki kişinin iç dünyasına dokunma, onu tanıma şansını yakalar (Ersoy ve Köşger, 2016: 2). En çok kabul gören ve günümüzde halen geçerli kabul edilen yaklaşım Empati'nin, bilişsel ve duygusal unsurları içeren bir reaksiyon olduğunu iddia eden yaklaşımdır. Bilişsel bileşen, diğer bireyin cevabını anlama veya kavramayla ilgilidir (Thompson ve Gullone, 2003: 175).

Bireyin karşısındaki kişiyle empati kurabilmesi için önce kendisiyle karşısındaki kişinin ayrımını idrak etmesi ve karşısındaki kişinin duygu durumunu kavraması ve bilişsel olarak ayırt edebilmesi gerekmektedir. Bilişsel boyutunun yanı sıra, empati gelişimini inceleyen yazarlar, duygusal boyutun önemini de belirterek, doğumundan itibaren insanın çevresindekilerin duygularını bilişsel olarak algılayıp duygusal olarak tepkiler verdiğini belirtmişlerdir (Ersoy ve Köşger, 2016: 2).

Empati, kültürlerarası duyarlılık için merkezi bir unsur olarak uzun süredir bilinmektedir. Empati, kendisini “başka kişinin bakış açısına, yani anlık olarak aynı düşünceleri düşünmeye ve diğer kişi ile aynı duyguları hissetme sürecine atıfta bulunur. Empati kültürlerarası ilişkilerin kurulmasına yol açacak karşılıklı anlayış geliştirir. Bu nedenle, kimliklerin belirlenmesi, anlaşılması ve değerlendirilmesi, kültürlerarası duyarlılığın özünü oluşturan ve bir kişinin kültürlerarası iletişimde yetkin olmasına yol açan empati özelliğidir (Chen, 1997: 8).

2.3.5. Etkileşime Katılım (Interaction Involvement)

Etkileşime katılımı; kültürel açıdan farklı kültürel özelliklere sahip kişilerle olan iletişimi uygun ve etkili bir şekilde başlatma, sürdürme ve bitirme yeteneği olarak tanımlanır (Polat ve Rengi, 2014: 140).

Etkileşim katılımı, bireylerin konu ve durumu algılama yeteneğidir ve benlik ve kişisel ödül kavramını içerir. Kişinin etkileşimdeki duyarlılığını vurgular. Cegala, etkileşim katılımını insan iletişim sürecinin temel unsuru olarak görmüştür ve yaptığı araştırmada etkileşimin katılımının; yanıt verme, algılama ve dikkatlilikten oluştuğunu gösteriyor. Kültürlerarası duyarlı kişilerin, duyarlı, algılayıcı ve dikkatli olmaları, mesajları daha iyi almasını ve anlamasını, uygun dönüşleri yapmasını ve kültürlerarası etkileşimi akıcı ve uygun bir şekilde başlatıp sona erdirmeyi sağlar. Başka bir deyişle, kültürlerarası açıdan hassas kişiler, konuşmayı yapılandırmanın ve sürdürmenin prosedürel yönlerini nasıl yürüteceğini bilirler (Chen, 1997: 7-8).

2.3.6. Önyargısız Olma (Non-Judgment)

Önyargısız olmak, kültürlerarası iletişim sırasında başkalarını içtenlikle dinlemesine izin veren bir tutum anlamına gelir. Duyarlı olmayan kişiler, etkileşimde

yeterli bilgiye sahip olmadan acele bir şekilde sonuca varma eğilimi gösterirler. Kültürlerarası duyarlılık, diğer kişiler hakkında aceleci kararları vermekten kaçınmaktır kültürlerarası duyarlı kişiler sadece kültürel farklılıkları kabul etmek ve onaylamakla kalmaz, aynı zamanda kültürlerarası karşılaşmaya karşı tatmin edici bir duyguya yol açan bir hoşlanma zemini oluşturmaları gerekir (Chen, 1997: 9).Kısaca özetlersek önyargısız olmak, kültürlerarası karşılaşmalarda diğerlerini içtenlikle dinlemeyi, başkalarıyla alakalı aceleci karar ve değer yargıları oluşturmaktan kaçınma yeteneği olarak belirtilir (Polat ve Rengi, 2014: 140).

Araştırmalar, kültürlerarası duyarlılık için kültürlerarası etkileşimde çeşitli zevk türlerinin olduğunu göstermiştir. Farklı kültürlerden insanlarla etkileşimde bulunmaktan hoşlanma, Farklı kültürlerden başkaları ile iyi iş ilişkileri geliştirme ve başka bir kültürde birinin görevlerinden zevk almak olarak belirtilir (Chen, 1997: 9).

2.4. KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM DUYARLILIĞI İLE İLGİLİ YAPILMIŞ ARAŞTIRMALAR

Kültürlerarası duyarlılık düzeyini belirlemek amacıyla Konya örnekleminde yapılan bu çalışmada, Chen ve Starosta' tarafından (2000) geliştirilen kültürlerarası duyarlılık (Intercultural Sensitivity Scale - ISS), etnikmerkezcilik, Yaşam doyumu ve mutluluk ölçeği kullanılmıştır. Fakat öncelikle konuyla ilgili akademik literatürde ön plana çıkan çalışmalara bakmak gerekir.

Chen ve Starosta tarafından formüle edilen ölçeğin kullanıldığı diğer çalışma, Peng (2006: 38-42)'in Çin'deki çokuluslu şirket çalışanları ile branş eğitimi İngilizce olan ve branş eğitimi İngilizce olmayan öğrencilere yönelik araştırmasıdır. Bu çalışmada, kültürlerarası duyarlılık; etkileşim katılımı, etkileşim güven, kültürel farklılıklara saygı, etkileşimden hoşlanma ve etkileşimde dikkatlilik olarak tanımlandı. Araştırmanın odağı, kültürlerarası duyarlılığın, farklı İngilizce öğrenimi ve kültürlerarası iletişim deneyimi olan konular arasında nasıl yapılandırıldığını araştırmaktır. Hem İngilizce hem de İngilizce dışındaki öğrenciler için kültürel farklılıklara ve etkileşim güvenine saygı, kültürlerarası iletişimin kültürel farklılıklara saygı duyulması, kabul görmesi veya hoş görülmesi gereken bir süreç olduğunun ortak bir anlayışını yansıtmaktadır. Çoklu regresyonlarla üretilen bir dizi sonuç, 3 alt

örnekleminde kültürlerarası duyarlılığının 5 unsurunun farklı derecelendirildiğini gösterdi. Örneğin, İngilizce eğitim alan öğrencileri kültürel farklara saygı, etkileşimde sorumluluk ve etkileşimden hoşlanma maddelerinden etkilenmişken; çokuluslu şirkette çalışanlarda yalnızca etkileşimden hoşlanmadan etkilenmişler. Çalışmada, İngilizce eğitimi alan öğrencilerin, branş eğitimi İngilizce olmayan öğrencilere ve çokuluslu çalışanlara göre etkileşimden duyulan zevki daha kolay hissettikleri bulunmuştur.

Penbek ve ark (2009)'ları duyarlılık ölçeğini kullanarak üniversite öğrencilerinin eğitim durumlarına ve uluslararası deneyimlerine bağlı olarak kültürlerarası duyarlılık düzeyini incelemişlerdir. Analiz iki farklı öğrenci örneğinde gerçekleştirildi: İzmir Ekonomi Üniversitesi, Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri ve Dokuz Eylül Üniversitesi, Deniz İşletmeciliği ve Yönetimi Yüksekokulu öğrencileri. Toplam 226 öğrenci çalışmanın örneklemini oluşturdu. Araştırma, Ocak 2009'da gerçekleştirildi ve anket toplamda 200 kişiden alınmıştır. Araştırma bulguları; öğrencilerin üst sınıflara geçtikçe ve farklı kültürlerle uluslararası etkileşimde bulunmak için "farklı kültürlere saygı" geliştirdiklerini sonucuna ulaşmış oldukları görülmektedir.

Konu ile ilgili yapılan bir diğer çalışma Chen'nin (2010: 1-9) kültürlerarası duyarlılığın etnikmerkezcilik ve kültürlerarası iletişim kaygısı üzerindeki etkilerini anlamaya yönelik çalışmadır. Bu çalışmada üç kavramın ölçülmesi için; Chen ve Starosta'nın (2000) Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği, Neuliep ve McCroskey's geliştirilmiş etnikmerkezcilik ölçeği (GENE) ve Neuliep ve McCroskey (1997) kültürlerarası iletişim kaygı ölçeği kullanılmıştır. Bu çalışmanın örneklemi Amerika Birleşik Devletleri kuzeydoğu bölgesindeki orta ölçekli bir üniversitede eğitim gören 432 öğrenci (154 erkek, 275 kadın ve 3 eksik veri) idi. Sonuçlar, kültürlerarası duyarlılığın daha yüksek olduğu kişilerin kültürlerarası etkileşimde daha az etnikmerkezcilik ve endişeli olduğunu gösterdi. Sonuçlar, kültürlerarası duyarlılığın insanların kültürlerarası iletişimde yetkin olabilmesi için gerekli bir unsur olarak önemini güçlendirdi. Genel olarak, bu çalışmanın sonuçları, etnikmerkezcilik ile olumsuz ilişkiler ve iletişim sürecinde engel oluşturan kültürlerarası iletişim tutumu yoluyla küreselleşen toplumda kültürlerarası duyarlılığın önemini vurgulamaktadır.

Kültürlerarası duyarlılıkla ilgili diğer bir araştırma ise Bulduk ve ark (2011: 25 - 30)'larının kültürlerarası duyarlılık ölçeğinin Türkçe formunun iç tutarlılığını, güvenilirliğini ve faktöriyel yapısını hemşirelik öğrencileri örneğinde ele aldıkları çalışmadır. Çalışmanın örneklemini İstanbul'da bir vakıf üniversitesinin hemşirelik bölümünde öğrenim gören 186 öğrenci oluşturmuştur. Ancak araştırmaya 38 öğrenci katılmadığından dolayı araştırma 148 öğrenci üzerinde değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonuçları, hemşirelik öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılıklarının ölçümünde kültürlerarası duyarlılık ölçeğinin araştırmacılar tarafından kullanılabilir ve geçerli bir ölçüm aracı olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmanın diğer bir sonucunda ise; Hemşirelik eğitimin programında öğrencilerin kültürel duyarlılık ve farkındalık yeteneklerini elde etmelerini ve geliştirmelerini sağlayacak olan duygusal-bilişsel-davranışsal, öz farkındalık ve kültürel farkındalık eğitimi gibi kültürlerarası duyarlılıkla ilgili konuların eğitim programlarında yer alması önerilmiştir.

Ölçeğin kullanıldığı bir diğer çalışma Yılmaz ve Göçen (2013)'in sınıf öğretmeni adaylarının kültürlerarası duyarlılık hakkındaki görüşlerinin farklı değişkenlere göre incelenmesidir. Araştırmada; sınıf öğretmeni adaylarının kültürlerarası duyarlılık düzeylerini, cinsiyet, sınıf düzeyi, öğrenim türü ve yerleşim birimi değişkenlerine göre incelenmiştir. Tarama modeli ile gerçekleştirdikleri araştırmanın katılımcılarını 2012-2013 öğretim yılında Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümünde öğrenim gören 404 sınıf öğretmeni adayı oluşturmuş. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre; öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılık düzeyleri, cinsiyet, sınıf düzeyi ve yerleşim birimi değişkenleri açısından anlamlı farklılık göstermezken, öğrenim türü değişkeni ile kültürlerarası duyarlılık arasında anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Chen ve Starosta'nın tarafında geliştirilen kültürlerarası duyarlılık ölçeği kullanılarak yapılan akademik literatürde önemli araştırmacılardan kabul edilen Bekiroğlu ve Balcı (2014: 445)'nin yaptıkları araştırmanın bulgularına göz atıldığında, çalışmada ölçekte yer alan 5 faktör yinelenmediği için bunun yerine 4 faktör grubu ele alınmış. Çalışmanın sonucunda Kültürlerarası Duyarlılık düzeyinde etkili olan en önemli faktörün "etkileşimde sorumluluk ve dikkatli olma" olduğu görülmektedir. Aynı çalışmada; farklı ülkelerin medyasını takip etme sıklığına, farklı kültüre sahip farklı bir

ülkede yaşama isteğine göre üniversite öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık düzeylerinin anlamlı farklılık ortaya koydukları görülmektedir. Bir diğer önemli sonuç ise üniversite öğrencilerinin sosyal medyada farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurma sıklığı ile Kültürlerarası Duyarlılık düzeyleri arasında anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşılmış.

Konuyla ilgili diğer bir çalışma Rengi ve Polat'ın (2014: 135-146) sınıf öğretmenlerinin kültürel farklılık algıları ve kültürlerarası duyarlılıklarını belirlemeye yönelik araştırmada; öğretmenlerin kültürlerarası duyarlılık ve alt boyutları algı düzeyi ve çeşitli değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre dille ilgili kültürel farklılıklar sınıf öğretmenlerinin, kültürel farklılık algıları içerisinde en dikkat çekenin olduğu görülmüş. İnceleme sonucu ortaya çıkan bu değer sınıf öğretmenlerinin kültürlerarası duyarlılıklarının dille ilgili kültürel farklılıklar bağlamında yüksek düzeyde olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tamam ve Krauss'un (2014: 2-10) "Malezyalı Lisans Öğrencileri Arasındaki Kültürlerarası Duyarlılıkla İlgili Etnik Bağlamdaki Farklılıklar" başlıklı çalışma Malezya'da çok ırklı bir öğrenci topluluğuna sahip bir devlet üniversitesinde yürütülmüştür. Malaylar, Çinliler ve Hintliler üç ana etnik gruptur. Araştırmanın örneklemini 460 kişi oluşturmuş ancak anket toplamda 447 kişiden alınabilmektedir. Bu çalışma, etnik çeşitlilikle mücadeleye katılımın Malezya'daki bir yerel kamu üniversitesindeki lisans öğrencilerinde kültürlerarası duyarlılığı artırıp artırmadığını belirlemek amacıyla yürütülmüştür. Bulgular, daha önceki çalışmada bulunan teorik açıklamalarla tutarlıdır ve mevcut analiz, etnik farklılıkların etkileşimine ve kültürlerarası duyarlılığın boyutlarına bağlantı sağlayan ampirik kanıtlar oluşturarak bilgi merçisine katkıda bulunur ve böylece öğrencilerin kültürlerarası duyarlılık kazandırmaya yönelik etnik farklılıkların çeşitlilik faaliyetlerine katılımının teorik ve pratik önemini ortaya koymuştur.

Chen ve Starosta tarafından geliştirilen Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeğinin kullanıldığı bir diğer çalışma Rengi ve Polat'ın (2014: 135-153) "Sınıf Öğretmenlerinin Kültürel Farklılık Algıları ve Kültürlerarası Duyarlılıkları" başlıklı çalışmadır. Araştırmanın örneklem grubunu ise Çayır ova ilçesinde yer alan 15 ilkokuldan araştırmaya katılım gösteren 286 sınıf öğretmeni oluşturmakta. Çalışmanın sonucunda;

kültürlerarası duyarlılığın alt boyutlarından öğretmenlerin en yatkın oldukları boyut kültürlerarası etkileşimde hoşlanma (4.51) ile birinci sırada yer alırken, bunu sırası ile kültürel farklılıklara saygı (4.42), kültürlerarası etkileşime katılım (4.27), kültürlerarası etkileşimde dikkat (4.26) ve kültürlerarası etkileşimde özgüven (4.05) şeklinde sıralandığı görülmektedir

Konumuzla ilgili bir diğer araştırma Bae ve Song'un (2017: 436-446) Chen ve Starosta'ya dayalı Kore'deki uluslararası öğrencilerin kültürlerarası duyarlılıklarını incelemeyi amaçlayan çalışmadır. Analiz sonuçlarına göre, yabancı öğrenciler kültürlerarası duyarlılığa göre dört gruba ayrıldı: içe dönük gözlemci, savunmacı seyirci, olumlu kalabalık ve tecrübeli kimse olarak sınıflandırıldı. Özellikle İngilizce konuşulan ülkelerde artan denizaşırı eğitim ve turizm üzerindeki önemli etkisini göz önüne alan bu çalışma, multidisipliner araştırmanın özünde örnek teşkil eden çok kültürlü temas, uluslararası öğrenci dolaşımı ve turizm gibi çeşitli alanlarda çoklu yapıları birbirine bağladı. Orijinal ölçeğin 24 maddesinden anket için yalnızca 15 madde kullanılmıştır. Chen ve Starosta (2000) faktör analiz sonuçlarına dayanarak, faktör yükleri 0, 6'dan düşük olan maddeleri çalışma dışı bırakılmıştır. Öğrencilere toplam 620 anket dağıtıldı ve geçersiz anketleri kaldırdıktan sonra 589 anket analiz edildi. ISS'nin geçerliliği test edildiği çalışmada; uluslararası öğrenciler bağlamında alternatif bir ölçek üretmiştir. Orijinal ölçekte beş faktörlü model yerine bu çalışmada uluslararası isteklilik, kültürel farklılıklara saygı, etkileşim güven ve etkileşim dikkatliliği de içeren dört faktörlü bir model önerildi. Çalışmada; "kültürel farklılıklara saygı" faktörü tüm gruplar arasında en yüksek puanı almıştır.

Kültürlerarası duyarlılık ölçeğinin kullanıldığı bir diğer çalışma, Park'ın (2017: 208-125) Güney Kore'deki ergenlerin çok kültürlü deneyim ve kültürlerarası duyarlılık arasındaki ilişkiye yönelik araştırmadır. Çalışmanın örneklem çerçevesi olarak 2012 eğitim durumlarını kullanarak, Seul 'deki üç liseden, yeri, statüsü ve karma eğitim yapması göz önüne alarak, katmanlı, çok kademeli bir kümeleme örneğine göre seçildi. Anket Toplamda 640 kişiye dağıtılmış ancak samimiyetsiz cevaplar yüzünden 574 anket değerlendirilmiştir. Bu çalışma yalnızca diğer kültürlerle doğrudan temas kurma deneyimlerini değil, aynı zamanda kitle iletişim araçlarıyla ortaya çıkan dolaylı temasın mevcut durumunu tespit etmiştir. Eşleştirilmiş T-testinin sonuçları, ergenlerin

kültürlerarası duyarlılığının artan sırayla olduğunu ortaya koydu: kültürel farklılıklara saygı, etkileşimden zevk alma, etkileşim katılımı ve etkileşim güvencesi, tüm alanlar arasında istatistiksel bir fark gözlemlendi. Çok kültürlü ailelerle daha çok tanıdığı olan, dolaylı medya temasları ve yurtdışında zaman geçirme süresine ve yaşa göre etkileşime katılım da artış göstermiştir.

Chen ve Starosta tarafından formüle edilen Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği kullanılarak yapılan bir diğer çalışma, Bulduk ve ark (2017: 73-75) kültürlerarası duyarlılık ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi: Bir sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu örneğinde yaptıkları araştırmadır. Bu çalışmada, farklı kültürlerle etkileşimde bulunanlarda, yabancı dil bilenlerde ve farklı kültürle etkileşimi olumlu olarak algılayanlarda kültürlerarası duyarlılık düzeyinde anlamlı olarak farklı bulunmuş. Çalışmada bir diğer sonuç, katılımcıların yabancı dil bilmesi kültürlerarası duyarlılığı etkileyen diğer bir faktör olarak bulunmuş.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK DÜZEYİ İLE ETNİKMERKEZCİLİK, YAŞAM DOYUMU VE MUTLULUK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

3.1. METODOLOJİ

Saha araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmanın üçüncü bölümünde araştırmanın sorunu, amaçları, önemi, hipotezleri, yöntemi ve kullanılan istatistiksel teknikler detaylı olarak ele alınmıştır. Metodolojiye ilişkin bilgileri, 600 kişinin katılımıyla gerçekleştirilen, kültürlerarası iletişim ve duyarlılık düzeyi ile ilgili sosyo demografik özellikler, etnikmerkezcilik, yaşam doyumu ve mutluluk düzeyleri, kültürlerarası duyarlık düzeyi ve diğer değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlayan saha araştırması bulguları takip etmektedir. Metodolojinin son bölümünde kültürlerarası duyarlılıkla ilgili bulgulara yer verilmiştir.

3.1.1. Araştırmanın Sorunu

Küreselleşme olgusu, ekonomik, kültürel ve siyasi yönlerde, çok farklı biçimlerde az ya da çok bütün dünya ülkeleri üzerinde bir etki oluşturmuştur. 20. yüzyılın ortalarında iletişim araçlarında yaşanan önemli gelişmeler, kültürel küreselleşme sürecinin hız kazanmasına sebep olmuştur. Küreselleşme, uluslararasılaşma ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemeler, kültürlerarası kişiler ve etkileşimler için fırsatları artırmıştır. Yaşanan bu gelişmeler sonucunda insanların yaşamını rahat ve sorunsuz bir şekilde devam ettirebilmesi için güçlü bir şekilde kültürlerarası duyarlılık yeteneğine sahip olması gerektiği ileri sürülebilir.

Kültürlerarası duyarlılığa duyulan ihtiyacın artması, kültürlerarası temaslarda kolayca görülür. İletişimde bulunan bireyler, farklı kültüre mensup bireylerin iletişim davranışlarını bilmediği zaman jest, mimik, tutum ve davranışları kendi kültürel değerlerine ve standartlarına göre yorumlamayı tercih edecektir. Bu durumun sonucu olarak ta kültürlerarası etkileşim sürecinde iletişim çatışmalarının yaşanmasına yol açacaktır.

Artık geçmişte olduğu gibi kültürel farklılıklardan da arınmış durumdayız. Bireylere kültürlerarası temaslar ve etkileşimler için daha fazla fırsat imkânı tanıyan gelişmeler göz önüne alındığında, sosyal ve iletişim yeteneği olarak kültürlerarası duyarlılık daha büyük bir rol üstlenmiştir.

Kültürlerarası duyarlılıkla ilgili literatürde vurgulandığı gibi, kültürlerarası duyarlılık, farklı bir kültürel ortamda etkin bir şekilde çalışmak ve farklı kültürel geçmişe sahip insanlarla etkili bir iletişim kurmak için gerekli bir yetenektir. Yaşanan bu gelişmeler sonucunda, günümüzde kültürlerarası iletişim yeterliliğinin yanı sıra onu tamamlayan ve pekiştiren kültürlerarası duyarlılık konusunun önem kazanmasına neden olmuştur.

3.1.2. Araştırmanın Amacı

Çok uluslu şirketlerin artan faaliyetleri, uluslararası iş ve para piyasaları, sivil toplum kuruluşları ve yükselen turizm sektörü gibi nedenlerle her gün milyonlarca insan uluslararası boyutta yer değiştirmektedir. Yaşanan bu gelişmeler sonucunda daha fazla kültürel farklılıklar ortaya çıkmaktadır ve bu farklılıklardan kaynaklı iletişim sorunları da daha çok yaşanmaktadır. Kültürlerarası iletişim, yaşanan bu problemleri ortadan kaldırmaya dönük çözümler üretmeyi amaçlayan bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gerek yurtdışına seyahat eden Türk vatandaşlarının gittikleri ülkelerde etkili iletişim kurmalarını sağlamak, diğer ülkelerden Türkiye'ye gelen ziyaretçilerle Türk vatandaşlarının arasındaki etkileşimi güçlendirmek gerekse Türkiye'de bir arada yaşayan farklı etnik, kültürel kökenlere sahip vatandaşlar arasında saygı, hoşgörü ve etkileşimi geliştirmek için kültürlerarası iletişim becerilerinin geliştirilmesi ve duyarlılık düzeyinin yükseltilmesi gerekmektedir.

Yukarda bahsedilen bilgiler ışığında; halkın kültürlerarası iletişim açısından duyarlılık düzeyini tespit etmek, kültürlerarası iletişim ve duyarlılık düzeyini etkileyen faktörleri ortaya koymak, kültürlerarası duyarlılık düzeyinin, etnikmerkezcilik düzeyi, kültürlerarası iletişim anlayışı değişkenleri, yaşam doyumu düzeyi ve mutluluk düzeyi arasındaki ilişkiyi araştırmak çalışmanın ana amacı olacaktır.

3.1.3. Araştırmanın Önemi

Kültürlerarası iletişim günümüzde geçmişle kıyaslandığında daha fazla önem kazanmış ve bunun neticesinde de farklı kültürlerin iletişim şekilleri daha fazla bilimsel araştırmaların konusu olmuştur. Geçmişte insanları bir araya getiren sebep savaş yâda ticaret olmasına karşın günümüzde insanların farklı kültürlerle karşılaşması teknolojik gelişmeler sayesinde artık çok daha kolay olmaktadır. İnsanların doğdukları toprakların dışına çıkararak yaşaması günümüz koşullarında çok tabii bir süreçtir. Sınırların ortadan kalktığı bir süreç bir taraftan toplumlara başka kültürleri yakından tanıma fırsatı sunarken, öbür taraftan da kültürlerin kutuplaşmasının ve çatışmalarının önünü açması sonucu toplumların birbirlerini ötekileştirmesi çabasına girmelerine neden olmuştur.

Kültürlerarası iletişim sürecinde, farklı kültürlerden gelen bireylerin birbirlerinin kültürleri hakkında bilgi sahibi olurlarsa o kadar doğru ve etkili iletişim davranışını seçebilecekleri ve böylelikle kurdukları iletişimin etkinliğinin de artabileceği belirtilmektedir. Kültürlerarası iletişim, toplumların kendi kültürlerini diğer toplumlara anlatması ve birbiriyle anlaşp kaynaşması ve barış içinde yaşaması için en doğru araçtır. Bireylerin farklı kültürlere karşı merak, tanıma, bilme, hoşlanma isteği gibi olumlu duygular beslemesiyle ilgili bir kavram olarak tanımlanan kültürlerarası duyarlılık, kültürlerarası etkileşimlerin daha yoğun yaşandığı, sosyo-kültürel farklılıklara verilen önemin artmaya başladığı çağımızda, çok kültürlü toplumlarda başarılı ve uyumlu bir toplumsal yaşam için önemli hale gelmiştir.

Kısaca; kültürel farklılıklara duyarlı olmak; etnikmerkezciliği ve dar görüşlülüğü azaltmak, kültürlerarası veya çokkültürlü etkileşimlerde yetkin olmak için önemlidir.

Sonuç olarak halk üzerinde yapılacak olan bir çalışmayla hazırlanacak bu tez, son yıllarda Türkiye’de yaşanan toplumsal ve siyasal gelişmelerle birlikte insanların kültürlerarası iletişim açısından duyarlılık düzeylerini ortaya koymasına ve bundan sonra yapılacak çalışmalara ışık tutmasına açısından önem taşımaktadır.

3.1.4. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın hipotezleri şu şekilde sıralanmaktadır:

H1: Kültürlerarası duyarlılık düzeyi faktörleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki mevcuttur.

H2: Farklı ülkelerin medyasını takip etme sıklığına göre kültürlerarası duyarlılık düzeyi farklılık göstermektedir.

H3: Sosyal medyada farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurma sıklığına göre kültürlerarası duyarlılık düzeyi farklılaşmaktadır.

H4: Kültürlerarası duyarlılık düzeyi ile Etnikmerkezcilik düzeyi arasında negatif bir ilişki vardır.

H5: Kültürlerarası duyarlılık düzeyi ve Yaşam doyumu düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H6: Kültürlerarası duyarlılık düzeyi ile mutluluk düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H7: Yurtdışında bulunup bulunmama durumuna göre kültürlerarası duyarlılık düzeyi faktörlerine verilen önemde anlamlı fark vardır.

H8: Farklı ülkelerden ve/veya kültürlerden arkadaşına sahip olma durumuna göre kültürlerarası duyarlılık düzeyi faktörleri arasında anlamlı bir farklılık oluşmaktadır.

H9: Yabancı dil bilme durumuna göre kültürlerarası duyarlılık düzeyi farklılaşır.

H10: Farklı ülkelerden komşulara veya tanıdıklara sahip olma durumuna göre Kültürlerarası Duyarlılık düzeyi faktörleri farklılaşmaktadır.

H11: Farklı kültüre sahip bir ülkede yaşama durumuna göre Kültürlerarası Duyarlılık düzeyi faktörlerinde anlamlı farklılaşma oluşmaktadır.

3.1.5. Araştırmanın Yöntemi

Toplumsal yaşamda halkın Kültürlerarası Duyarlılık düzeyleri, kültürlerarası iletişim düzeyi faktörlerini ve Kültürlerarası Duyarlılık düzeyi ile etnikmerkezcilik, Yaşam doyumuu ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak ve çeşitli değişkenler ile kültürlerarası duyarlılık arasında farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amacıyla hazırlanan bu çalışma, betimleyici bir alan araştırması olarak tasarlanmıştır.

Kültürlerarası Duyarlılık düzeyini etkileyen faktörleri ortaya koymak için ankete dayalı bir alan araştırması tekniği kullanılmış, çalışma kapsamında rastlantısal yöntemle belirlenen Konya il merkezinde yaşayan 600 kişiye yüz yüze anket uygulanmıştır.

3.1.6. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Halkın Kültürlerarası Duyarlılık düzeyleri ve Kültürlerarası Duyarlılık düzeyi faktörlerini belirlemek üzere Konya'da ikamet eden kişiler örneğinde bir saha araştırması gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla çalışmanın evrenini Konya'da ikamet eden kişiler oluşturmaktadır. Örneklemin belirlenmesinde rastlantısal örneklem alma tekniği esas alınmış; Konya'da merkez üç ilçede (Selçuklu, Meram, Karatay) ikamet eden 600 kişiye yüz yüze anket uygulanmıştır.

3.1.7. Soru Formu ve Ölçüm Araçları

Araştırmada veri toplamak için, 6 bölümde 90 sorudan oluşan anket formundan yararlanılmıştır. Anketin ilk bölümünde veri toplama aracı olarak Chen ve Starosta (2000) tarafından geliştirilen ***Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği***'nin Türkçeye çevrilmiş versiyonu kullanılmıştır. 5 faktör ve bunlara karşılık gelen 24 maddeden oluşan ölçekte katılımcıların ifadelerine yönelik cevapları için "5= Kesinlikle katılıyorum", "4= Katılıyorum", "3= Kararsızım", "2= Katılmıyorum", "1= Kesinlikle katılmıyorum" şeklinde 5'li Likert tipi ölçek esas alınmıştır. Beş faktör içerisinde etkileşimde sorumluluk, katılımcıların kültürlerarası iletişime katılımıyla alakalı duygularıyla ilgilidir. 1, 11, 13, 21, 22, 23, 24. maddeler, "etkileşimde sorumluluk" faktörüyle alakalı soruları kapsamaktadır. Kültürel farklılıklara saygı faktörü temelde katılımcıların farklı kültür ve fikirlere ilişkin yönelimlerini veya dayanma kapasitelerini irdelemektedir ve bu faktörü; 2, 7, 8, 16, 18, 20.

maddeler temsil etmektedir. Etkileşimde kendine güvenme, katılımcıların kültürlerarası ortamda kendilerinden ne kadar emin olduklarıyla ilgili sorgulamadır. 3, 4, 5, 6, 10. maddeler bu faktör kapsamında yer almaktadır. Dördüncü faktör olan etkileşimden hoşlanma, farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurmaya karşı olumlu veya olumsuz tepki göstermeyle ilgilidir. Etkileşimden hoşlanma faktörü 9, 12 ve 15. maddeler üzerinden ele alınmaktadır. Son olarak, etkileşimde dikkatli olma faktörü ise katılımcıların kültürlerarası etkileşimde neler olduğunu anlamaya yönelik çabalarının incelenmesine yöneliktir. Bu son faktör, ölçek içinde 14, 17 ve 19. maddelerde ele alınmaktadır (Chen ve Starosta 2000). Chen ve Starosta'nın (2000) ölçekle ilgili olarak belirttiği şekilde; 2, 4, 7, 9, 12, 15, 18, 20 ve 22. maddeler ters kodlanmıştır. Dolayısıyla bu olumsuz ifadeler, okumada olumlu olarak anlamlandırılmalıdır.

Anketin ikinci bölümünde; katılımcıların *etnikmerkezcilik* düzeylerini ölçmek için Neuliep ve McCroskey tarafından geliştirilen 22 maddelik etnik merkezlik ölçeğinin Üstün tarafından Türkçeye uyarlanan versiyonu kullanılmıştır. Üstünün çalışmasında yapmış olduğu faktör analizi sonucu ölçekten çıkardığı 10. ve 19. madde çalışmamızda da hesaplama dahil edilmemiştir (Üstün, 2011: 77).20 maddeden oluşan ölçekte katılımcıların ifadelerine yönelik cevapları için “5= *Tamamen katılıyorum*”, “4= *Katılıyorum*”, “3= *Kararsızım*”, “2= *Katılmıyorum*”, “1= *Hiç katılmıyorum*” şeklinde 5’li Likert tipi ölçek esas alınmıştır. Neuliep ve McCroskey’in ölçekle ilgili olarak belirttiği şekilde; 4, 7, 9, 12, 15 ve 19 maddeler ters kodlanmıştır.

Soru formunun üçüncü kısmında; katılımcıların farklı ülkelerden komşularının ve arkadaşlarının olup olmadığı ve yurt dışında bulunup bulunmadıklarını belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır.

Soru formunun dördüncü bölümünde; katılımcıların mutluluk düzeyini ölçmek için Hills ve Argyle (2002) tarafından mutluluğu ölçmek üzere geliştirilmiş 29 maddelik Oxford Mutluluk Ölçeği (OMÖ) kullanılmıştır. 29 maddeden oluşan ölçekte katılımcıların ifadelerine yönelik cevapları için “6= *Tamamen katılıyorum*”, “5= *Katılıyorum*”, “4= *Kısmen katılıyorum*”, “3= *Kısmen katılmıyorum*”, “2= *katılmıyorum*” “1= *Hiç katılmıyorum*” şeklinde 6’lı Likert tipi ölçek esas alınmıştır. Hills ve Argyle’nin ölçekle ilgili belirttiği şekilde; 1, 5, 6, 10, 13, 14, 19, 23, 24, 27, 28 ve 29 maddeler ters kodlanmış olup bu olumsuz ifadeler okumada olumlu olarak adlandırılmalıdır.

Anketin beşinci bölümünde; Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilen “Yaşam Doyum Ölçeği” nin (YDO) Dağlı ve Baysal tarafından Türkçeye uyarlanan versiyonu kullanılmıştır (2016: 1252) . 5 maddeden oluşan ölçekte katılımcıların ifadelerine yönelik cevapları için “5= *Tamamen katılıyorum*”, “4=*Büyük oranda Katılıyorum*”, “3= *Orta düzeyde katılıyorum*”, “2= *Çok az Katılıyorum*”, “1= *Hiç katılmıyorum*” şeklinde 5’li Likert tipi ölçek esas alınmıştır.

Soru formunun altıncı kısmında; katılımcıların yurt dışında bulunma tecrübelerini, farklı ülkelerin medyalarını takip etme durumlarını, farklı bir kültüre sahip bir ülkede yaşama isteği ve yabancı dil bilgi düzeylerini ortaya koymak adına sorulara yer verilmiştir. Soru kâğıdının son bölümü ise; görüşülen kişilerin sosyo - demografik özelliklerini ortaya koyacak sorulardan meydana gelmektedir.

3.1.8. Verilerin Analizi ve Kullanılan Testler

Alan araştırması 1-20 Mayıs 2017 tarihleri arasında katılımcılarla yüz yüze görüşme yoluyla gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler, SPSS 20, 0 istatistik programı kullanılarak elektronik ortamda işlenmiştir. Elde edilen verilerin analizinde ise sırasıyla; anket sorularını cevaplayanların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla *Frekans Analizi*; Kültürlerarası Duyarlılık düzeyi faktörleri arasındaki ilişkinin yönünü ve gücünü ortaya koymak amacıyla *Korelasyon Analizi* yöntemine başvurulmuştur.

Kültürlerarası duyarlılık düzeyi, etnikmerkezcilik ve mutluluk düzeyi ile cinsiyet, farklı ülkelere mensup olma durumu, farklı ülkelere mensup arkadaşlara sahip olma durumu, farklı kültüre sahip ülkede yaşama isteği, yurt dışında bulunma durumu arasındaki ilişki bağımsız örneklem T testi (*Independent Samples T - Test*) ile tespit edilmiştir. Katılımcıların kültürlerarası duyarlılık düzeyinin yabancı dil bilme, sosyal medyada farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurma ve farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını takip etme düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi (*ANOVA*) ile test edilmiştir. Çoklu karşılaştırmalarda ise Tukey testi esas alınmıştır.

3.1.8.1. Bağımsız Örneklem T-Testi

Sosyal bilimlerin birçok alanında sıklıkla kullanılan testlerden biride t-testidir. Bir araştırma içerisinde yer alan grupların karşılaştırılması iki veya ikiden fazla gruba yapılabilir. İki grubun karşılaştırılması durumunda t-testi ismi verilen analiz kullanılmaktadır. T-testi, iki bağımsız gruptan alınan iki örneğin ortalamalarının karşılaştırılması esasına dayanmaktadır (Erdoğan, 2012: 329-332).

Tek veya iki grup arasında farkların olup olmadığını tespit etmeye yönelik bir tek değişkenli hipotez testi olan bu analizin (Altunışık vd, 2010: 181) temel varsayımları şu şekilde özetlenebilir:

1. Parametrik test koşulları sağlanmalıdır.
2. Bağımlı değişkene yönelik ölçümlerle elde edilen puanlar, aralık ya da oran ölçeğindedir ve karşılaştırmaya esas iki grup ortalaması aynı değişkene aittir.
3. Bağımlı değişkene ilişkin ölçümlerin dağılımı her iki grupta da normaldir.
4. Ortalama puanları kıyaslanacak örneklem ilişkisizdir (Büyüköztürk, 2016: 39).

3.1.8.2. Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Yukarıda ifade edildiği gibi t-testi, sadece iki grup arasındaki farklılıkların incelenmesi için uygundur. Ancak uygulamada ikiden fazla grubun çeşitli yönlerden karşılaştırılması gerekebilmektedir. Bu gibi durumlarda uygun test ANOVA (Analysis of Variance) testidir (Altunışık vd, 2010: 197-198).

Esasında t-testinin özel bir uzantısı sayılan ANOVA testi, bazı yönleriyle t-testinden ayrılmaktadır:

1. T-testi sadece iki nüfusun ortalamasını karşılaştırırken ANOVA testi iki ve ikiden fazla nüfus ortalaması hakkında hipotez test edebilir.
2. T-testi yalnızca bir bağımsız grup değişkeni kullanırken ANOVA birden fazla bağımsız grup değişkeni kullanabilir.

3. T-testinde olduğu gibi varyans analizinde de bağımsız ölçü tasarımı hazırlanabilir. Bağımsız ölçüler tasarımı ikiden fazla örneklemeden ölçüler alınarak test yapılır

4. T-testinde olduğu gibi varyans analizinde de öncesi ve sonrasını ölçmeyi hedefleyen bağımlı/eşleştirilmiş ölçüler tasarımı hazırlanabilir. Bağımlı ölçüler tasarımı, aynı denekten ikiden fazla tekrarlanan ölçüler alınıp karşılaştırma yapılabilir. Böylece yinelenen ölçüler alınıp uygun bir karşılaştırma olanağı sağlanır (Erdoğan, 2003: 318-320).

Tek Faktörlü (yönlü) varyans analizi ANOVA'nın uygulamaya ilişkin varsayımlar: ANOVA testi bağımlı değişkenlere ait ölçümler en az ölçüm düzeyindedir. Yine ölçüm bağımlı değişkende etkisi araştırılan faktörün her bir düzeyinde normal dağılım gösterir ve ortalama puanları karşılaştırılacak örneklem ilişkisizdir. Bağımsız değişkene ilişkin varyanslar ise her bir örneklem için eşittir (Büyüköztürk, 2016: 48).

3.1.8.3. Korelasyon Analizi

Korelasyon katsayısı, iki değişken arasındaki ilişkinin miktarını bulup yorumlamak amacıyla kullanılmaktadır. Pearson korelasyon katsayısı, iki değişkenin de sürekli olmasını ve değişkenlerin birlikte normal dağılım göstermesini gerektirmektedir. Değişkenler sürekli bir dağılıma sahipken normal dağılım göstermiyorlarsa, bu durumda Spearman Brown sıra farkları korelasyon katsayısı kullanılır. Değişkenlere ait değerlerin puan yerine sıra değeri olarak verildiği durumlarda da yine sıra farkları korelasyon katsayısı kullanılır (Büyüköztürk, 2016: 31).

Korelasyon katsayısı ise "r" harfiyle ifade edilir ve -1 ile +1 arasında ($-1 < r < +1$) bir değer alır. Katsayının +1 olması iki değişken arasında mükemmel bir doğrusal ilişkinin (x değeri bir birim artarken, y değeri de bir birim artmaktadır) olduğunu gösterirken, katsayının -1 olması değişkenler arasında mükemmel bir ilişkinin olduğunu ancak ilişkinin yönünün ters olduğu (x artarken, y azalmaktadır) anlamına gelmektedir. Katsayının sıfır olması durumunda ise iki değişken arasında herhangi bir açık ilişkinin olmadığını gösterir (Altunışık vd., 2010: 226).

Özetlemek gerekirse; Korelasyon katsayısının 1.00 olması, mükemmel pozitif bir ilişkiyi; -1.00 olması, mükemmel negatif bir ilişkiyi; 0.00 olması da ilişkinin olmadığını gösterir (Büyüköztürk, 2016: 32).

3.2. BULGULAR VE YORUM

3.2.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Çalışmaya katılanların cinsiyet dağılımları frekans analizi ile ortaya konmaya çalışılmıştır. Tablo-1’de de görüldüğü gibi katılımcıların tamamı bu soruyu yanıtlamışlardır. Buna göre çalışmaya katılanların yüzde 38, 2 si erkek, yüzde 61, 8’i ise kadınlardan oluşmaktadır.

Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı

		Sayı	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Cinsiyet	Erkek	229	38,2	38,2	38,2
	Kadın	371	61,8	61,8	100, 0
	Toplam	600	100, 0	100, 0	

Çalışmaya katılanların yaş dağılımı betimleyici istatistikler aracılığıyla incelenmiştir. Tablo-2 söz konusu incelemeye ait istatistikleri içermektedir. Yaş dağılımının betimleyici istatistikleri incelendiğinde en düşük 17, en yüksek 70 yaşındaki katılımcılarla görüşüldüğü ortaya çıkmaktadır. Ankete katılanların yaş ortalaması 33.86, dağılımın standart sapması ise 10.51’dir.

Tablo 2: Katılımcıların Yaşa Göre Dağılımı

	N	Min.	Max.	$\bar{X}$
Yaş	600	17, 00	70, 00	33,8667

Çalışmaya katılanların aylık harcama miktarları betimleyici istatistikler aracılığıyla incelenmiştir. Tablo-3 söz konusu incelemeye ait istatistikleri içermektedir. Araştırmaya katılanların aylık harcama miktarlarına ilişkin betimleyici istatistik sonuçlarına göz atıldığında da, en düşük 50 TL, en yüksek 10000 TL harcamada buldukları dikkat çekmektedir. Buna göre, ankete katılanların ortalama aylık harcamaları yaklaşık 1815,10 TL olarak tespit edilmiştir.

Tablo 3: Katılımcıların Aylık Harcama Miktarı

	N	Min.	Max.	$\bar{X}$
Aylık Harcama Mik	596	50 TL	10000 TL	1815,10

Tablo-4 çalışmaya katılanların eğitim durumuna göre dağılımını göstermektedir. Ankete katılanların eğitim durumuna ilişkin betimleyici istatistik sonuçlarına göz atıldığında; lisans mezunlarının yüzde 33,7 ile birinci sırada yer alırken onu yüzde 28,7 ile lise mezunları izlemektedir. İlköğretim mezunları ise yüzde 17,7 lik bir değerle üçüncü sırada yer almıştır Son sırada ise yüzde 4,7 ile lisansüstü mezunlarının yer aldığı görülmektedir.

Tablo 4: Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

		Sayı	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Eğitim durumunuz	İlköğretim	92	15,3	15,3	15,3
	Lise	172	28,7	28,7	44,0
	Ön Lisans	106	17,7	17,7	61,7
	Lisans	202	33,7	33,7	95,3
	Lisansüstü	28	4,7	4,7	100,0
	Toplam	600	100,0	100,0	
	Toplam	600	100,0	100,0	

Tablo-5 Katılımcıların mesleki durumuna göre dağılımı göstermektedir. Araştırmaya katılanların yüzde 26,0'ı işçi, yüzde 20,0'i sağlık personeli, yüzde 16,0'ı memur, yüzde 13,2'si öğrenci, yüzde 11,5'i serbest meslek, yüzde 7,7'si ev hanımı, yüzde 2,5'i akademisyen/doktor, yüzde 1,8'i emekli memur, yüzde 1,3'ünde sağlık yöneticisi olduğu görülmektedir. Sonuçların da açıkça gösterdiği gibi, katılımcılar arasında işçiler büyük çoğunluğu oluşturmaktadır.

Tablo 5: Katılımcıların Mesleki Durumuna Göre Dağılımı

		Sayı	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Mesleğiniz	İşçi	156	26,0	26,0	26,0
	Memur	96	16,0	16,0	42,0
	Serbest meslek	69	11,5	11,5	53,5
	Öğrenci	79	13,2	13,2	66,7
	Akademisyen, Doktor	15	2,5	2,5	69,2
	Sağlık Yöneticisi	8	1,3	1,3	70,5
	Sağlık personeli	120	20,0	20,0	90,5
	Ev Hanımı	46	7,7	7,7	98,2
	Emekli	11	1,8	1,8	100,0
	Toplam	600	100,0	100,0	

3.2.2. Araştırmaya Katılanların Bazı Özelliklerine İlişkin Bulgular

Tablo-6 Katılımcıların yabancı dil bilme düzeyine göre dağılımı göstermektedir. Yabancı dil bilme düzeyi ile ilgili soruya katılımcıların yüzde 15,3'ü çok kötü, yüzde 34,0'ü kötü, yüzde 42,0'si orta düzey, yüzde 6'sı iyi ve yüzde 2,7'si çok iyi yanıtını vermişlerdir. Bu sonuçlar, araştırmaya katılan katılımcıların yabancı dil bilgi düzeyinin, çok da kötü olmadığını göstermektedir.

Tablo 6: Katılımcıların Yabancı Dil bilme Düzeyine Göre Dağılımı

		Sayı	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Yabancı dil bilme düzeyiniz nedir	Çok Kötü	92	15,3	15,3	15,3
	Kötü	204	34,0	34,0	49,3
	Orta Düzey	252	42,0	42,0	91,3
	İyi	36	6,0	6,0	97,3
	Çok İyi	16	2,7	2,7	100,0
	Toplam	600	100,0	100,0	

Farklı kültüre sahip bir ülkede yaşamak ister misiniz? Şeklindeki soruya katılımcıların yüzde 42,5'i evet, yüzde 57,5'i hayır cevabını vermiştir. Sonuçların açıkça ortaya koyduğu gibi; araştırmaya katılanlar yabancı bir ülkede yaşamaya sıcak bakmamaktadır.

Tablo 7: Farklı Kültüre Sahip Farklı Bir Ülkede Yaşamak İster Misiniz?

		Sayı	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Farklı kültüre sahip farklı bir ülkede yaşamak ister misiniz?	Evet	255	42,5	42,5	42,5
	Hayır	345	57,5	57,5	100,0
	Toplam	600	100,0	100,0	

Katılımcıların yüzde 44,5'ni sosyal medyada farklı kültürlerden insanlarla hiç iletişim kurmadığını dile getirirken; yüzde 24,3'ü nadiren, yüzde 20,3'ü ara - sıra, yüzde 7,8'i çoğu zaman ve yüzde 3,0'ı her zaman iletişim halinde olduğunu açıklamıştır.

Tablo 8: Sosyal Medyada Farklı Ülkelerden İnsanlarla İletişim Kurar Mısınız?

		Sayı	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Sosyal medyada farklı ülkelerden insanlarla iletişim kurar mısınız?	Hiç	267	44,5	44,5	44,5
	Nadiren	146	24,3	24,3	68,8
	Ara-Sıra	122	20,3	20,3	89,2
	Çoğu Zaman	47	7,8	7,8	97,0
	Her Zaman	18	3,0	3,0	100,0
	Total	600	100,0	100,0	

Aynı şekilde araştırmaya katılanların yüzde 19,2'si farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını hiç takip etmediğini ifade ederken; yüzde 25,5'i nadiren, yüzde 31,2'si ara - sıra, yüzde 13,2'si çoğu zaman ve yüzde 11,0'ı her zaman takip ettiğini ifade etmiştir. Sonuçlara bakıldığında en yüksek oranı ara sıra takip edenler olurken, her zaman takip edenlerin oranı da yüzde 11 ile son sırada yer aldığı görülmektedir.

Tablo 9: Farklı Ülkelerin Kitle İletişim Araçlarını (televizyon, gazete, radyo, internet) Takip Eder Misiniz?

		Sayı	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını (televizyon, gazete, radyo, internet) takip eder misiniz?	Hiç	115	19,2	19,2	19,2
	Nadiren	153	25,5	25,5	44,7
	Ara-Sıra	187	31,2	31,2	75,8
	Çoğu Zaman	79	13,2	13,2	89,0
	Her Zaman	66	11,0	11,0	100,0
	Total	600	100,0	100,0	

Katılımcıların yüzde 21,8'i yurt dışı tecrübesi yaşadığını dile getirirken; yüzde 78,2'si ise hiç yurt dışına çıkmadığını ifade etmektedir. Oranlara bakıldığında ekonomik şartların yetersizliğinin bir sonucu olarak görülebilir.

Tablo 10: Hiç Yurt Dışında Bulundunuz Mu?

		Sayı	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Hiç yurt dışında bulundunuz mu?	Evet	131	21,8	21,8	21,8
	Hayır	469	78,2	78,2	100,0
	Toplam	600	100,0	100,0	

Benzer şekilde katılımcıların yüzde 43,0'ı farklı ülkelere mensup arkadaşına sahip olduklarını dile getirirken; yüzde 57,0'si ise farklı ülkelere mensup arkadaşına sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 11: Farklı Ülkelere Mensup Arkadaşınız Var Mı?

		Sayı	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Farklı ülkelere mensup arkadaşınız var mı?	Evet	258	43,0	43,0	43,0
	Hayır	342	57,0	57,0	100,0
	Toplam	600	100,0	100,0	

Farklı ülkelerden komşularınız veya tanıdıklarınız var mı? Şeklindeki soruya katılımcıların yüzde 57,5'i evet, yüzde 42,5'i hayır cevabını vermiştir. Sonuçlara baktığımızda günümüzde yaşanan savaş gibi mecburi göçlerin yanında eğitim, iş, turizm vb nedenlerle isteğe bağlı göçler sonucunda insanlar ülkelerini bırakarak başka ülkelere yerleşmek zorunda kalmış oldukları sonucuna ulaşabiliriz.

Tablo 12: Farklı Ülkelerden Komşularınız veya Tanıdıklarınız Var Mı?

		Sayı	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Farklı ülkelerden komşularınız veya tanıdıklarınız var mı?	Evet	345	57,5	57,5	57,5
	Hayır	255	42,5	42,5	100,0
	Toplam	600	100,0	100,0	

3.2.3. Katılımcıların Etnikmerkezcilik düzeyi

Katılımcıların etnomerkezcilik düzeyini belirlemek amacıyla Neuliep ve McCroskey (1997) tarafından geliştirilen 22 maddelik etnikmerkezcilik ölçeğinin Üstün tarafından Türkçeye çevrilen 5'li Likert tipi etnikmerkezcilik ölçeği kullanılmıştır. Hazırlanan ankete verilen yanıtlar doğrultusunda analizler uygulanmıştır. Çalışmamıza dâhil edilen yirmi maddenin güvenilirlik katsayısı (Cronbach's $\alpha = .813$) genel olarak yüksek bulunmuştur. Orijinal ölçeğin güvenilirlik çalışmasında ise Cronbach Alfa katsayısı .92 olarak bulunmuştur.

Ölçekte yer alan ifadelerin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 13'te gösterilmektedir. Etnikmerkezcilik düzeyi maddeleri arasında ters kodlama sebebiyle benim kültürüm diğer kültürler için örnek olmalıdır ($\bar{X}$ 3,52) ile birinci sırada yer alırken, diğer kültürlerin değerlerine ve geleneklerine karşı çok az saygım var ($\bar{X}$ 2,01) son sırada yer almıştır.

Tablo 13: Etnikmerkezcilik Düzeyi

Etnikmerkezcilik düzeyi	N	Min.	Max.	$\bar{X}$
Benim kültürüm diğer kültürlere örnek olmalıdır	600	1,00	5,00	3,52
Diğer kültürlerin değerlerine ve geleneklerine karşı çok ilgiliyim	600	1,00	5,00	3,20
Farklı kültürlerden pek çok arkadaşım var	600	1,00	5,00	3,20
Diğer kültürlerin insanları benim kültür ortamıma gelince tuhaf davranırlar	600	1,00	5,00	3,15
Pek çok insan benim kültürümdeki insanlar gibi yaşasaydı, daha mutlu olurdu	600	1,00	5,00	3,05
Benim kültürümdeki insanlar neredeyse dünyadaki en iyi yaşam biçimine sahiptir	600	1,00	5,00	3,00
Kendime benzeyen insanları erdemli olarak görürüm	600	1,00	5,00	2,98
Diğer kültürler benim kültürüme daha çok benzemeye çalışmalıdır	600	1,00	5,00	2,87
Diğer kültürlerdeki pek çok insan kendileri için neyin iyi olduğunu bilmiyorlar	600	1,00	5,00	2,82
Diğer birçok kültür benim kültürümle kıyaslandığında geri kalmıştır	600	1,00	5,00	2,75
Diğer kültürlerin değerleri ve gelenekleriyle ilgilenmiyorum	600	1,00	5,00	2,68
Diğer kültürlerdeki yaşam biçimleri benim kültürümdekiler kadar meşru (geçerli) değildir	600	1,00	5,00	2,65
Benden farklı olan insanları da kendi değerlerimle yargıları	600	1,00	5,00	2,55
Benden farklı olan insanlara güvenmem	600	1,00	5,00	2,49
Benim kültürümdeki insanlar başka kültürlerdeki insanlardan pek çok şey öğrenebilir	600	1,00	5,00	2,47
Diğer kültürlerden insanlarla etkileşim kurmaktan hoşlanmam	600	1,00	5,00	2,40
Benden farklı insanlarla işbirliği yapmam	600	1,00	5,00	2,37
Diğer kültürlerdeki yaşam biçimleri de benim kültürümdekiler kadar meşrudur (geçerlidir)	600	1,00	5,00	2,37
Diğer kültürlerin değerlerine ve geleneklerine karşı çok az saygım var	600	1,00	5,00	2,29
Diğer kültürlerin değerlerine ve geleneklerine saygı duyarım	600	1,00	5,00	2,01

3.2.4. Etnikmerkezcilik Düzeyiyle Çeşitli Değişkenler Arasındaki İlişki

Tablo 14’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılanların cinsiyetine göre etnikmerkezcilik düzeyi anlamlı farklılık göstermemektedir ($t = - .546$; $sd = 598$; $p > .05$). Betimleyici istatistik sonuçları, katılımcıların etnikmerkezcilik düzeyi bakımından kadınların ve erkeklerin birbirlerine yakın değerlere sahip olduklarını ortaya koymaktadır (bkz. Ek 1).

Tablo 14: Etnikmerkezcilik Düzeyi ve Cinsiyet Farklılık

	Cinsiyetiniz	N	$\bar{X}$	SS	t - value	Sig.
Etnikmerkezcilik Düzeyi	Erkek	229	2,63	,627	-,546	,585
	Kadın	371	2,66	,621		

Tablo 15’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılanların farklı ülkelerden komşularının veya tanıdıklarının olup olmadığına göre etnomerkezcilik düzeyi anlamlı farklılık göstermektedir. ($t = -4,73$; $sd. = ,598$; $p < .05$). Betimleyici istatistik sonuçları incelendiğinde; farklı ülkelerden komşuları veya tanıdıkları olmayanların ($\bar{X} = 2,78$), farklı ülkelerden komşuları veya tanıdıkları olanlardan ($\bar{X} = 2,55$), etnomerkezcilik düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bir kültürün hayatta kalabilmesi için, üyelerinde bir miktar etnikmerkezciliğin olması gereklidir; Bununla birlikte, etnikmerkezcilik belirli bir düzeye ulaştığında, farklı kültürlerden insanlar arasındaki iletişimin engeli haline gelecektir (Chen, 2010: 2). Sonuçlara bakıldığında; farklı kültüre mensup tanıdıkları olan bireylerin etnomerkezcilik düzeylerinin düşük olduğunu görmekteyiz. Buradan hareketle kültürel karşılaşmalarda iletişim engellerinin yaşanmayacağını öngörebiliriz (bkz. Ek 2).

Tablo 15: Farklı Ülkelerden Komşularının veya Tanıdıklarının Olup Olmadığına Göre Etnikmerkezcilik Düzeyinde Farklılık

	Farklı ülkelerden komşularınız veya tanıdıklarınız var mı?	N	$\bar{X}$	SS	t - value	Sig.
Etnik merkezcilik Düzeyi	Evet	345	2,55	,639	-4,737	,000
	Hayır	255	2,78	,573		

Araştırmaya katılanların yurt dışında bulunma durumu göre etnomerkezcilik düzeyinde anlamlı farklılık göstermektedir ($t = -2,45$; $sd. = ,598$; $p < .05$). Betimleyici istatistik sonuçları incelendiğinde; yurt dışına çıkmayanların ortalaması ($\bar{X} = 2,68$) iken, yurt dışı tecrübesi olanların ise ($\bar{X} = 2,53$), olduğu görülmektedir. Aslında etnikmerkezcilik, vatanseverlik ve kendi grubunuz için fedakârlık yapma isteği gibi potansiyel olarak olumlu sonuçlar doğurabilir; olumsuz sonuçları, kültürlerarası iletişimde açıktır; zira etnikmerkezcilik düzeyleri yüksek kişiler, diğer gruplardan insanları yanlış algılama eğilimindedir ve davranışlarını yanlış yorumlarlar. Bir başka

deyişle, etnikmerkezciliğin yüksek olması, kültürlerarası iletişimi işlevsiz kılar ve farklı kültürlerden insanlar arasında etkileşimde sosyal mesafe oluşturur (Chen,2010: 2-3).Yurt dışına çıkmak ve farklı kültüre mensup bireylerle tanışmak etnikmerkezcilik düzeyini düşürmektedir. Sonuç olarak yurt dışı tecrübesi yaşamak düşüncelerimizi pozitif yönde değiştirmektedir (bkz. Ek 3).

Tablo 16: Yurt Dışında Bulunma Durumu ve Etnikmerkezcilik Düzeyi Arasındaki Farklılık

	Hiç yurt dışında bulunduğunuz mu?	N	$\bar{X}$	SS	t - value	Sig.
Etnikmerkezcilik Düzeyi	Evet	131	2,53	,667	-2,445	,015
	Hayır	469	2,68	,607		

Tablo 17’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılanların farklı ülkelere mensup arkadaşına sahip olup olmadığına göre etnikmerkezcilik seviyesinde anlamlı farklılık göstermektedir ($t= - 6,34$; $sd.=,598$; $p< .05$). Betimleyici istatistik sonuçları incelendiğinde; farklı ülkelere mensup olmayanların ($\bar{X}=2,78$), farklı ülkelere mensup olanlardan ($\bar{X}=2,47$), etnikmerkezcilik düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Etnikmerkezcilik sosyal etkileşimi etkiler. İki kişi bir araya geldiğinde ve mesaj alışverişinde bulduklarında, kültürle ekili ve işlenmiş gerçek değerler, duygu ve davranışların bolluğunu kendileri ile birlikte getirirler. Dolayısıyla farklı ülkelere mensup arkadaşına sahip olmak kültürlerarası karşılaşmalarda etkili bir etkileşim oluşturacak ve karşılıklı anlayış geliştirmemizi kolaylaştıracaktır (bkz. Ek 4).

Tablo 17: Farklı Ülkelere Mensup Arkadaşına Sahip Olma ve Etnikmerkezcilik Düzeyi Arasındaki Farklılık

	Farklı ülkelere mensup arkadaşınız var mı?	N	$\bar{X}$	SS	t - value	Sig.
Etnikmerkezcilik Düzeyi	Evet	258	2,47	,643	-6,345	,000
	Hayır	342	2,78	,572		

Farklı kültüre sahip farklı bir ülkede yaşamak isteği ve etnikmerkezcilik arasında anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t= - 5,99$; $sd.=,598$; $p< .05$). Betimleyici istatistik sonuçları incelendiğinde; farklı kültüre sahip bir ülkede yaşamak istemeyenlerin ortalaması ($\bar{X}=2,77$), iken farklı kültüre sahip ülkede yaşamak isteyenlerin ise ($\bar{X}=2,47$)’lik bir ortalamada olduğu görülmektedir.

Tablo 18: Farklı Kültüre Sahip Farklı Bir Ülkede Yaşamak İsteği ve Etnikmerkezcilik Düzeyi Arasındaki Farklılık

Farklı kültüre sahip farklı bir ülkede yaşamak ister misiniz?		N	$\bar{X}$	SS	t - value	Sig.
Etnikmerkezcilik Düzeyi	Evet	255	2,47	,654	-5,99	,000
	Hayır	345	2,77	,567		

Araştırma sorularına cevap veren katılımcıların yabancı dil bilme durumuna göre etnikmerkezcilik düzeyleri anlamlı olarak farklılaşmamaktadır ($f = 1,409$; $sd.= 4$; $p>.05$). Betimleyici istatistik sonuçları mercek altına alındığında; yabancı dil bilme düzeyi çok iyi olan katılımcıların ($\bar{X}=2,75$), yabancı dil düzeyi çok kötü olan katılımcılarla ($\bar{X}=2,75$), eşit bir değerde olduğu görülmektedir. Yabancı dil bilme durumunun etnik merkezcilik üzerinde bir etki yaratmadığı düşünülebilir (**bkz. Ek 7**).

Tablo 19: Yabancı Dil Bilme Düzeyi ve Etnikmerkezcilik Düzeyi Arasındaki Farklılık

Yabancı dil bilme düzeyiniz nedir		N	$\bar{X}$	SS	f	Sig.
Etnikmerkezcilik Düzeyi	Çok Kötü	92	2,75	,562	1,409	,230
	Kötü	204	2,67	,643		
	Orta Düzey	252	2,60	,624		
	İyi	36	2,55	,606		
	Çok İyi	16	2,75	,675		
	Total	600	2,65	,623		

Tablo-20 göz atıldığında ise, katılımcıların eğitim durumu ve etnikmerkezcilik arasında anlamlı farklılık ortaya koymaktadır ($f= 19,6$; $sd.= 4$; $p< .05$). Tukey testi sonuçlarına göre; eğitim durumu ilköğretim olanların ($\bar{X} = 2.91$);ön lisans($\bar{X}= 2.60$), lisans ($\bar{X} = 2.38$) olan katılımcılara nazaran etnikmerkezcilik düzeyleri daha yüksektir. Diğer bir farklılaşma ise; eğitim durumu lise olanlar ($\bar{X} = 2.38$) ile ön lisans ($\bar{X} = 2.60$) ve lisans ($\bar{X} = 2.38$) olanlar arasında olduğu görülmektedir. Yine ön lisans mezunu ile ($\bar{X}=2.60$), lisans mezunları ($\bar{X} = 2.38$) arasın da bir farklılık ortaya koymaktadır. Katılımcıların eğitim düzeyi arttıkça etnikmerkezcilik düzeyi düşmektedir. Bu durumda bize eğitim düzeyinin etnikmerkezcilik üzerinde olumlu ve beklenen etkisinin olduğunu düşündürmektedir (**bkz. Ek 8**).

Tablo 20: Eğitim Durumu ve Etnikmerkezcilik Düzeyi Arasındaki Farklılık

	Eğitim Durumu	N	$\bar{X}$	SS	f	Sig.
Etnikmerkezcilik Düzeyi	İlköğretim	92	2,91	,549	19,68	,000
	Lise	172	2,83	,566		
	Ön Lisans	106	2,60	,615		
	Lisans	202	2,38	,598		
	Lisansüstü	28	2,71	,654		
	Total	600	2,65	,623		

3.2.5. Mutluluk Düzeyi ve Değişkenler Arasındaki İlişki

Katılımcıların mutluluk düzeyini ölçmek için Hills ve Argyle (2002) tarafından geliştirilmiş 29 maddelik Oxford Mutluluk Ölçeği (OMÖ) kullanılmıştır. Hills ve Argyle, ölçeğin iç tutarlılık katsayısını (Cronbach alfa) 0.91 olarak rapor etmişlerdir. Doğan ve sapmaz (2012:302) Oxford Mutluluk Ölçeği'nin güvenilirliğini, bileşik güvenilirlik, iç tutarlılık ve test yarılama yöntemleriyle incelemişler ve inceleme sonucunda, ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0.91, test yarılama yöntemiyle elde edilen güvenilirlik katsayısını da 0.86 olarak rapor etmişler. Katılımcıların mutluluk düzeyini belirlemek amacıyla hazırlanan likert tipi 29 maddeye verilen yanıtlar doğrultusunda analiz uygulanmıştır; analizi sonucunda, mutluluk düzeyi güvenilirlik katsayısı (Cronbach's $\alpha = .797$) genel olarak yüksek bulunmuştur. Katılımcıların ölçekte yer alan ifadelerin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri aşağıda detaylı olarak gösterilmektedir.

Betimleyici istatistik sonuçları incelendiğinde; Hayat güzeldir ($\bar{X}$ 4,71) maddesi birinci sırada yer almıştır, Kendimi herhangi bir konuda sorumluluk alabilecek güçte hissediyorum ($\bar{X}$ 4,63)'ile ikinci sırada olduğu görülmektedir. Kendimden hoşnut değilim maddesi ($\bar{X}$ 2,25)'lik ortalama ile son sırada yer almıştır.

Tablo 21: Mutluluk Düzeyi

Mutluluk Düzeyi	N	Min.	Max.	$\bar{X}$
Hayat güzeldir	600	1,00	6,00	4,71
Kendimi herhangi bir konuda sorumluluk alabilecek güçte hissediyorum	600	1,00	6,00	4,63
Yaptığım şeylere karşı ilgili ve kendini adayan birisiyim	600	1,00	6,00	4,62
Çevremdeki güzellikleri fark ederim	600	1,00	6,00	4,59
Diğer insanlar üzerinde daima neşeli bir etki bırakırım	600	1,00	6,00	4,39
Genellikle neşeli ve sevinçliyim	600	1,00	6,00	4,30
Genellikle olaylar üzerinde olumlu etkim vardır	600	1,00	6,00	4,24
Diğer insanlara karşı oldukça ilgiliyim	600	1,00	6,00	4,15
Çok mutluyum	600	1,00	6,00	4,14
Çok gülen birisiyim	600	1,00	6,00	4,11
Yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim	600	1,00	6,00	4,09
Zihinsel olarak kendimi tamamen zinde (dinç) hissediyorum	600	1,00	6,00	4,08
Neredeyse herkese karşı oldukça sıcak duygular besliyorum	600	1,00	6,00	4,05
Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum	600	1,00	6,00	4,00
Kendimi oldukça enerjik hissediyorum	600	1,00	6,00	3,99
Pek çok şeyi eğlenceli buluyorum	600	1,00	6,00	3,99
Hayatın oldukça ödüllendirici olduğunu düşünüyorum.	600	1,00	6,00	3,85
Yaptıklarımın yapmak istediklerim arasında büyük fark var	600	1,00	6,00	3,82
Uyandığımda nadiren dinlenmiş hissediyorum	600	1,00	6,00	3,71
Yaşamımın kontrolü elimde değilmiş gibi hissediyorum	600	1,00	6,00	3,56
Herhangi bir konuda karar vermekte zorlanırım	600	1,00	6,00	3,46
Çekici birisi olduğumu düşünmüyorum	600	1,00	6,00	3,33
Geleceğim hakkında pek iyimser değilim	600	1,00	6,00	3,32
Dünyanın iyi bir yer olduğunu düşünmüyorum	600	1,00	6,00	3,30
Kendimi çok sağlıklı hissetmiyorum	600	1,00	6,00	3,23
Geçmişimle ilgili pek mutlu anılara sahip değilim	600	1,00	6,00	3,12
Diğer insanlarla birlikte olmaktan keyif almıyorum	600	1,00	6,00	3,09
Yaşamımın belli bir amacı ve anlamı yok	600	1,00	6,00	2,58
Kendimden hoşnut değilim	600	1,00	6,00	2,25

Tablo 22’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılanların cinsiyete göre mutluluk düzeyi anlamlı farklılık göstermemektedir ($t=,104$; $sd.= 598$; $p> .05$).Betimleyici istatistik sonuçları incelendiğinde; Erkeklerin mutluluk düzeyi ortalaması ($\bar{X}=116,5$), kadınların mutluluk düzeyi ile ($\bar{X}=116,3$)’ eşit bir değerde olduğu görülmektedir. Betimleyici istatistik sonuçları, Katılımcıların mutluluk düzeyi bakımından kadınların ve erkeklerin birbirlerine yakın bir ortalama da oldukları görülmektedir.

Tablo 22: Cinsiyete Göre Mutluluk Düzeyindeki Farklılık

	Cinsiyetiniz	N	$\bar{X}$	SS	t - value	Sig.
Mutluluk Düzeyi	Erkek	229	116,5	16,73	,104	,917
	Kadın	371	116,3	14,76		

Araştırma sorularına cevap veren katılımcıların eğitim durumuna göre mutluluk düzeyleri anlamlı olarak farklılaşmamaktadır ($f = 2,040$; $sd. = 4$; $p > .05$). Betimleyici istatistik sonuçları mercek altına alındığında; Lisansüstü eğitime sahip olan katılımcıların ($\bar{X}=121,2$) ile en yüksek mutluluk düzeyine sahip olduğu, bunu ($\bar{X}=118,0$) lisans mezunlarının takip ettiği görülmektedir (**bkz. Ek 9**).

Tablo 23: Eğitim Durumuna Göre Katılımcıların Mutluluk Düzeyindeki Farklılık

	Eğitim Durumu	N	$\bar{X}$	SS	f	Sig.
Mutluluk Düzeyi	İlköğretim	92	115,5	15,50	2,040	,087
	Lise	172	114,4	13,97		
	Ön Lisans	106	115,9	14,13		
	Lisans	202	118,0	16,30		
	Lisansüstü	28	121,2	21,85		

Tablo 24'de Mesleklere göre mutluluk düzeyi sonuçları görülmektedir. Sonuçlar incelendiğinde; Katılımcıların mesleki durumuna göre mutluluk düzeyi anlamlı olarak farklılık göstermektedir ($f = 2,166$; $sd. = 598$; $p > .05$). Betimleyici istatistik sonuçlarına göre sağlık yöneticileri ($\bar{X}=130,1$) mutluluk düzeyi en yüksek meslek grubu olarak birinci sırada yer alır iken, emekli olanlar ($\bar{X}=115,4$) ile son sırada yer almıştır (**bkz. Ek 10**).

Tablo 24: Meslek Gruplarına Göre Katılımcıların Mutluluk Düzeyindeki Farklılık

	Meslek	N	$\bar{X}$	SS	f	Sig.
Mutluluk Düzeyi	İşçi	156	115,3	13,92		
	Memur	96	115,3	13,38		
	Serbest meslek	69	112,9	17,66		
	Öğrenci	79	115,7	17,31		
	Akademisyen, Doktor	15	120,3	24,82	2,166	,028
	Sağlık Yöneticisi	8	130,1	8,30		
	Sağlık personeli	120	118,3	14,73		
	Ev Hanımı	46	120,4	16,31		
	Emekli	11	115,4	13,36		

Bir başka noktada mutluluk düzeyi, yaş ve aylık harcama arasındaki ilişkinin düzeyini tanımlamak açısından korelasyon Analizi sonuçları incelendiğinde; En güçlü ilişkinin yaş ve aylık harcama arasında olduğu görülmektedir ($r=.359$, $p<.01$). En düşük düzeyde anlamlı pozitif ilişki ise; yaş ve mutluluk arasında yaşanmaktadır ($r=.069$, $p<.01$).

Tablo 25: Mutluluk Düzeyi, Yaş ve Aylık Harcama Arasındaki Korelasyon Analizi Bulguları (Pearson r)

Mutluluk, Yaş ve Aylık Harcama Arası Korelasyon Analizi	Mutluluk Düzeyi	Yaş	Aylık ortalama ne kadar harcama yapıyorsunuz
Mutluluk Düzeyi	1	,069	,090*
Yaş	,069	1	,359**
Aylık ortalama ne kadar harcama yapıyorsunuz	,090*	,359**	1

Not: ** $p<.01$

3.2.6.Yaşam doyumu ve değişkenler arasındaki ilişki

Katılımcıların yaşam doyum düzeyini ölçmek için Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilen yaşam doyum ölçeğinin (YDO) Dağlı ve Baysal tarafından Türkçeye uyarlanan versiyonu kullanılmıştır. Katılımcıların yaşam doyum seviyesini belirlemek amacıyla hazırlanan likert tipi 5 maddeye verilen yanıtlar doğrultusunda analizi uygulanmış; Yapılan analizi sonucunda yaşam doyum düzeyi güvenilirlik katsayısı (Cronbach's $\alpha = .841$) genel olarak yüksek bulunmuştur. Katılımcıların ölçekte yer alan ifadelerin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri aşağıda detaylı olarak gösterilmektedir. Yaşam doyum düzeyi maddelerinin tek tek güvenilirlik katsayısı sonuçlarına bakıldığında; tekrar dünyaya gelsem hayatımdaki hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim maddesinin güvenilirliği (Cronbach's $\alpha = ,855$) ile oldukça yüksek bulunmuştur. Dağlı ve Baysal Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlık kat sayısını 0,88 ve test-tekrar test güvenilirliğini ise 0,97 olarak saptamışlar (2016:1250).

Tablo-26'daki Betimleyici analiz sonuçları incelendiğinde; yaşam doyum düzeyi maddeleri arasında etkili ilk ve en önemli madde yaşamımdan memnunum ($\bar{X}$ 3,43), ile birinci sırada yer alırken, tekrar dünyaya gelsem hayatımdaki hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim maddesi ($\bar{X}$ 2,81)'lik bir ortalama ile son sırada yer almıştır.

Tablo 26: Yaşam Doyum Düzeyi

Yaşam Doyum Düzeyi	N	En Düşük	En Yüksek	$\bar{X}$
Yaşamımdan memnunum	600	1,00	5,00	3,43
Şimdiye kadar yaşamdan istediğim önemli şeylere sahip oldum	600	1,00	5,00	3,25
İdeallerime yakın bir yaşantım vardır	600	1,00	5,00	3,03
Yaşam koşullarım mükemmeldir	600	1,00	5,00	2,98
Tekrar dünyaya gelsem hayatımdaki hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim	600	1,00	5,00	2,81

Tablo 27'de de görüldüğü gibi, araştırmaya katılanların yaşam doyum düzeyi sonuçlarına bakıldığında; Kadınların ($\bar{X}$ 15,2) 'lik bir ortalama olduğu görülürken, erkekler de ($\bar{X}$ 15,6) 'lük bir ortalama ile kadınlara oldukça yakın bir değerde olduğunu

ifade edebiliriz. İnsanın yaşamla ilgili inanç ve değerlendirmelerinin toplamı veya insanın hayatıyla ilgili genel tutumu olarak tanımlanan yaşam doyumu genel olarak bireyin hayatının kalitesini kendisinin belirlemiş olduğu kriterlere göre değerlendirmesidir (Dağlı ve Baysal,2016:1251). Kişinin mevcut yaşam şartları ve kişisel standartlarına göre değişebilecek dinamik bir yapısı olan yaşam doyumunun cinsiyete göre farklılaşmaması önemli bir sonuç olduğu düşünülebilir (**bkz. Ek 11**).

Tablo 27: Yaşam Doyum Düzeyi ve Cinsiyete Göre Farklılık

	Cinsiyetiniz	N	$\bar{X}$	t - value	Sig.
Yaşam doyumu Düzeyi	Erkek	229	15,2	-1,107	,269
	Bayan	371	15,6		

Katılımcıların eğitim düzeyine göre yaşam doyumu düzeyi anlamlı olarak farklılaşmaktadır($F= 4.16$; $sd.= 4$; $p< .001$). Tukey testi sonuçlarına göz atıldığında; yüzde 5 anlam düzeyinde ortaya çıkan farklılığın kaynağının; ilköğretim ile ($\bar{X} = 14.75$), lisansüstü ($\bar{X} =17,89$), lisans ile ($\bar{X} =15,55$) ilköğretim ($\bar{X} = 14.75$) ve lise eğitimi ($\bar{X} = 14.94$) arasında olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifadeyle; araştırma sorularını cevaplayan katılımcıların eğitim düzeyi arttıkça, Yaşam doyumu düzeyinde olumlu yönde bir artış yaşanmaktadır. Kişinin gelir düzeyi, mesleği ve sosyal statüsü, sahip olduğu imkânlar ve sosyal hareketliliği, refah koşulları, mevcut devlet politikası ve çevre, aile ve sosyal ilişkiler gibi birleşenleri olan Yaşam doyumu birçok şeyden etkilenebilir (Dağlı ve Baysal,2016: 1251).Çalışmamızın neticesinde eğitimin Yaşam doyumu düzeyini pozitif olarak etkilediğini ifade edebiliriz (**bkz. Ek 12**).

Tablo 28: Eğitim Durumu ve Yaşam Doyum Düzeyi Puanları Arasında Anlamlı Bir Farkın Olup Olmadığını Belirlemeye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analiz Sonuçları

	Eğitim Durumu	N	$\bar{X}$	f	Sig.
Yaşam doyumu Düzeyi	İlköğretim	92	14,75	4,160	,002
	Lise	172	14,94		
	Ön Lisans	106	16,40		
	Lisans	202	15,55		
	Lisansüstü	28	17,89		

Tablo-29’da görüldüğü gibi; katılımcıların mesleki durumu ile Yaşam doyumu düzeyi arasında anlamlı farklılık göstermektedirler. ($F= 3,04$; $sd.= 4$; $p< .001$). Tukey testi sonuçlarına göz atıldığında; yüzde 5 anlam düzeyinde ortaya çıkan farklılığın kaynağının; Serbest meslek mensubu ($\bar{X} = 14,26$) ile sağlık personeli ($\bar{X} = 16,44$), arasında anlamlı farklılık vardır. Diğer bir farklılık ise; sağlık yöneticisi ($\bar{X} = 18,50$) ile serbest meslek mensubu ($\bar{X} = 14,26$) arasında olduğu görülmektedir. Sağlık yöneticileri ve sağlık personeli mesleğini serbest icra edenlerden Yaşam doyumu düzeyleri daha yüksektir. Özetlemek gerekirse; sağlık personeli ve yöneticilerinin, serbest meslek mensuplarına göre yaşamdan beklentilerinin daha çok karşılanmış olduğu düşünülmektedir. Meslek ve statü yaşam doyum düzeyini etkileyen önemli birleşenleri olarak belirtebiliriz (**bkz. Ek 13**).

Tablo 29: Meslek Durumuna Göre Yaşam Doyum Düzeyi Puanları Arasında Anlamlı Bir Farkın Olup Olmadığını Belirlemeye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analiz Sonuçları

	Melek	N	$\bar{X}$	f	Sig.
Yaşam Doyum Düzeyi	İşçi	156	15,38		
	Memur	96	15,57		
	Serbest meslek	69	14,26		
	Öğrenci	79	14,44		
	Akademisyen, Doktor	15	18,13	3,049	,002
	Sağlık Yöneticisi	8	18,50		
	Sağlık personeli	120	16,44		
	Ev Hanımı	46	15,36		
	Emekli	11	17,27		

Bir başka noktada yaşam doyumu seviyesi ile yaş ve aylık harcama arasındaki ilişkinin düzeyini tanımlamak açısından korelasyon analiz sonuçları incelendiğinde; yaş ve aylık harcama arasında orta düzeyde pozitif anlamlı ilişkinin olduğu görülmektedir ($r= .359$, $p< .01$). En düşük düzeyde anlamlı pozitif ilişkinin ise; Yaşam doyumu düzeyi ve aylık harcama miktarı arasında olduğu görülmektedir ($r=109$, $p< .01$).

Tablo 30: Yaşam doyumu Düzeyi, Yaş ve Aylık Harcama Arasındaki Korelasyon Analizi Bulguları (Pearson r)

	Yaşam Doyum Düzeyi	Yaş	Aylık ortalama harcama
Yaşam Doyum Düzeyi	1	,029	,109**
Yaş	,029	1	,359**
Aylık ortalama harcama	,109**	,359**	1

Not: **p< .01

Yaşam doyumu ve mutluluk arasındaki ilişkinin düzeyini tanımlamak açısından korelasyon analizi sonuçları incelendiğinde; yaşam doyumu düzeyi ve mutluluk düzeyi arasında güçlü anlamlı pozitif ilişkinin olduğu görülmektedir ($r = .359$, $p < .01$). Yaşamdan beklentileri karşılanan bireylerin mutlu olduklarını ifade edebiliriz.

Tablo 31: Yaşam doyumu Düzeyi ve Mutluluk Düzeyi Arasındaki Korelasyon Analizi Bulguları (Pearson r)

	Yaşam Doyum Düzeyi	Mutluluk Düzeyi
Yaşam Doyum Düzeyi	1	,439**
Mutluluk Düzeyi	,439**	1

Not: **p< .01

3.2.7. Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyi

Katılımcıların Kültürlerarası Duyarlılık düzeyini belirlemek amacıyla hazırlanan likert tipi 24 maddeye verilen yanıtlar doğrultusunda analiz yapılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 32’de gösterilmektedir. Yirmi dört maddenin güvenilirlik katsayısı (Cronbach’s $\alpha = .813$) genel olarak yüksek bulunmuştur. Bekiroğlu ve Balcı’nın Üniversite öğrencileri örneğinde Kültürlerarası Duyarlılık düzeyini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada; (Cronbach’s $\alpha = .815$) olarak bulmuşlardır (2014:447).

Orijinal ölçeğin güvenirlik çalışması kapsamında gerçekleştirilen iki ayrı uygulamada hesaplanan Cronbach Alpha katsayıları .86 ve .88'dir.

Öncelikli olarak katılımcıların Kültürlerarası Duyarlılık düzeylerini ortaya koymak adına betimleyici istatistik sonuçlarına yer verilmiştir. Tablo-32 Kültürlerarası Duyarlılık düzeyi faktörlerinin betimleyici istatistik sonuçlarını göstermektedir. Betimleyici istatistik sonuçları incelendiğinde; etkili ilk ve en önemli madde, farklı kültürlerden insanların değerlerine saygı duyarım maddesi ($\bar{X} = 3,98$) lik bir ortalama ile en yüksek değere sahip olduğu görülmektedir. Onu farklı kültürlerden insanların davranış biçimlerine saygılıyım maddesi ($\bar{X} = 3,83$) izlemektedir. Farklı kültürlerden insanlara karşı açık fikirliyimdir ($\bar{X} = 3,75$) ile farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurarken oldukça dikkatliyimdir ($\bar{X} = 3,75$) maddesi aynı değerde olduğu görülmektedir. Kendi kültürümün diğer kültürlerden daha iyi olduğunu düşünürüm maddesi ($\bar{X} = 2,64$) ise son sırada yer aldığı görülmektedir.

Tablo 32: Kùltürlerarası Duyarlılık Düzeyi

	N	Min.	Max.	$\bar{X}$
Farklı kùltürlerden insanların değerlerine saygı duyarım.	600	1,00	5,00	3,98
Farklı kùltürlerden insanların davranış biçimlerine saygılıyım.	600	1,00	5,00	3,83
Farklı kùltürlerden insanlarla etkileşim kurduğumda mümkün olduğunca çok bilgi elde etmeye çalışırım.	600	1,00	5,00	3,82
Farklı kùltürlerden insanlara karşı açık fikirliyimdir.	600	1,00	5,00	3,75
Farklı kùltürlerden insanlarla etkileşim kurarken oldukça dikkatliyimdir.	600	1,00	5,00	3,75
Diğer kùltürlerden olan insanların dar görüşlü olduğunu düşünürüm.	600	1,00	5,00	3,73
Farklı kùltürlerden insanlarla etkileşim kurmanın işe yaramaz olduğunu hissediyorum.	600	1,00	5,00	3,71
Farklı kùltürlerden insanlarla etkileşim kurarken kolayca sinirlenirim.	600	1,00	5,00	3,70
Farklı kùltürlerden insanların fikirlerini kabul etmem	600	1,00	5,00	3,69
Farklı kùltürlerden insanlarla etkileşim kurarken kendimden emin olurum.	600	1,00	5,00	3,68
Farklı kùltürlerden insanlarla etkileşim kurmaktan hoşlanırım.	600	1,00	5,00	3,68
Kùltürel olarak farklı olan muhatabıma onu anlayıp anlamadığımı sözlü ya da sözsüz işaretlerle sık sık gösteririm.	600	1,00	5,00	3,66
Farklı kùltürlerden insanlarla birlikteyken sık sık cesaretim kırılır.	600	1,00	5,00	3,64
Farklı kùltürlerden insanlarla birlikte olmayı sevmem.	600	1,00	5,00	3,60
Kùltürel olarak farklı olan muhatabımla benim aramdaki farklılıklara karşı hoşnutsuzluk hissedirim.	600	1,00	5,00	3,58
Farklı kùltürlerden insanlarla etkileşim kurduğumda istediğim kadar sosyal olabilirim.	600	1,00	5,00	3,55
Diğer kùltürlerden insanlarla etkileşim kurduğumda her zaman için ne söyleyeceğimi bilirim.	600	1,00	5,00	3,50
Etkileşimimiz boyunca kùltürel olarak farklı olan muhataplarıma sık sık olumlu yanıtlar veririm.	600	1,00	5,00	3,45
Farklı kùltürden insanlarla etkileşim sırasında, imalı anlatımlara karşı duyarlıyım.	600	1,00	5,00	3,45
Kùltürel açıdan farklı olan muhataplarıma ilişkin izlenim oluşturmada önce bekleme eğilimindeyimdir.	600	1,00	5,00	3,37
Kùltürel olarak farklı insanlarla ilgilenmek zorunda kalacağım durumlardan kaçırım.	600	1,00	5,00	3,34
Farklı kùltürlerden insanların önünde konuşmayı çok zor bulurum.	600	1,00	5,00	3,30
Farklı kùltürlerden insanlarla etkileşim kurarken kendimi güvende hissedirim.	600	1,00	5,00	3,27
Kendi kùltürümün diğer kùltürlerden daha iyi olduğunu düşünürüm.	600	1,00	5,00	2,64

Tablo-33 Faktör gruplarının sınıflandırılma ve değerlendirilmesini göstermektedir. Betimleyici istatistik sonuçlarına göre kültürlerarası duyarlılık düzeyinde ilk ve en önemli faktör *Etkileşimde Hoşlanmadır* ($\bar{X} = 3,69$), Onu *Etkileşimde Dikkatli Olma* faktörü ($\bar{X} = 3,67$)'lik bir ortalama ile takip etmektedir. Son sırada ise *Etkileşimde Kendine Güven* faktörü ($\bar{X} = 3,46$) yer almaktadır.

Tablo 33: Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyi faktörlerinin Önem Düzeyi

	N	Min.	Max.	$\bar{X}$	SS
Etkileşimden Hoşlanma	600	1,00	5,00	3,69	,85
Etkileşimde Dikkatli Olma	600	1,33	5,00	3,67	,68
Kültürel Farklara Saygı	600	1,50	5,00	3,58	,65
Etkileşimde Sorumluluk	600	1,57	5,00	3,55	,52
Etkileşimde Kendine Güven	600	1,80	5,00	3,46	,61

Tablo-34 Faktör gruplarının sınıflandırılma ve değerlendirilmesine göre faktörleri oluşturan maddeler önem sırasına göre gösterilmektedir. Betimleyici analiz sonuçlarına göre; Kültürlerarası Duyarlılık düzeyinde etkili ilk ve en önemli faktör *Etkileşimden Hoşlanmadır* ($\bar{X} = 3,69$). Bu faktörü oluşturan maddelere bakıldığında; Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurmaktan, farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurarken sabırlı davranmaktan ve farklı kültürlerden insanlarla birlikte olmaktan hoşlandığı görülmektedir.

Aritmetik ortalama sonucunda ortaya çıkan ikinci faktör *Etkileşimde Dikkatli Olma*'dır. Bu faktörü oluşturan maddelere bakıldığında; katılımcıların farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurarken dikkatli ve bilgi sahibi olmaya çalıştığı, farklı kültürden insanlarla etkileşim sırasında imalı anlatımlara karşı duyarlı olduğu dikkat çekmektedir.

Kültürel Farklara Saygı ismini taşıyan üçüncü faktör incelendiğinde; katılımcıların, diğer kültürlerden insanların değerlerine saygı duyduğu, farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurmaktan hoşlandığı, farklı kültürlerden insanlarla birlikte olmayı sevdiği ve kendi kültürünün diğer kültürlerden daha iyi olduğunu düşündüğü ortaya çıkmaktadır.

Analiz sonucunda ortaya çıkan dördüncü faktör *Etkileşimde Sorumlu Olma*'dır. Bu faktörü oluşturan maddelere bakıldığında; katılımcıların Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurmaktan hoşlandığı, farklı kültürlerden insanların davranış biçimlerine saygılı olduğu, etkileşim boyunca farklı kültürlerden muhataplarına olumlu yanıtlar verdiği ve açık fikirli olduğu, Kültürel farklılıklara karşı hoşnutluk hissettiği dikkat çekmektedir.

Analiz sonucunda ortaya çıkan Son faktör ise *Etkileşimde Kendine Güven* ismini taşımaktadır. Faktörü oluşturan maddeler; katılımcıların diğer kültürlerden insanlarla etkileşim kurduğunda her zaman için ne söyleyeceğini bildiğine, etkileşim esnasında kendinden emin olduğuna ve kendini güvende hissettiğine işaret etmektedir. Bekiroğlu ve Balcının çalışmalarında; Kültürlerarası Duyarlılık düzeyinde etkili ilk ve en önemli faktör *etkileşimde sorumluluk ve dikkatli olma*, ikinci faktör *etkileşimde kendine güven*, üçüncü *kültürel farklara saygı*. Son faktör ise *etkileşimden hoşlanma*'dır(2014:447).

Tablo 34: Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyi Faktörleri

KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM DUYARLILIK DÜZEYİ FAKTÖRLERİ	N	Min.	Max.	$\bar{X}$
1.Faktör: Etkileşimde Hoşlanma				
Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurmanın işe yaramaz olduğunu hissediyorum	600	1,00	5,00	3,71
Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurarken kolayca sinirlenirim	600	1,00	5,00	3,70
Farklı kültürlerden insanlarla birlikteyken sık sık cesaretim kırılır	600	1,00	5,00	3,64
2.Faktör: Etkileşimde Dikkatli Olma/İncelik				
Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurduğumda mümkün olduğunca çok bilgi elde etmeye çalışırım	600	1,00	5,00	3,82
Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurarken oldukça dikkatliyimdir	600	1,00	5,00	3,75
Farklı kültürden insanlarla etkileşim sırasında, imalı anlatımlara karşı duyarlıyım	600	1,00	5,00	3,45

3.Faktör: Kültürel Farklılıklara Saygı	N	Min.	Max.	$\bar{X}$
Farklı kültürlerden insanların değerlerine saygı duyarım	600	1,00	5,00	3,98
Farklı kültürlerden insanların davranış biçimlerine saygılıyım	600	1,00	5,00	3,83
Diğer kültürlerden olan insanların dar görüşlü olduğunu düşünürüm	600	1,00	5,00	3,73
Farklı kültürlerden insanların fikirlerini kabul etmem	600	1,00	5,00	3,69
Farklı kültürlerden insanlarla birlikte olmayı sevmem	600	1,00	5,00	3,60
Kendi kültürümün diğer kültürlerden daha iyi olduğunu düşünürüm	600	1,00	5,00	2,64
4.Faktör: Etkileşimde Sorumluluk	N	Min.	Max.	$\bar{X}$
Farklı kültürlerden insanlara karşı açık fikirliyimdir	600	1,00	5,00	3,75
Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurmaktan hoşlanırım	600	1,00	5,00	3,68
Kültürel olarak farklı olan muhabibime onu anlayıp anlamadığımı sözlü ya da sözsüz işaretlerle sık sık gösteririm	600	1,00	5,00	3,66
Kültürel olarak farklı olan muhabibimle benim aramdaki farklılıklara karşı hoşnutluk hissederim	600	1,00	5,00	3,58
Etkileşimimiz boyunca kültürel olarak farklı olan muhataplarıma sık sık olumlu yanıtlar veririm.	600	1,00	5,00	3,45
Kültürel açıdan farklı olan muhataplarıma ilişkin izlenim oluşturmadan önce bekleme eğilimindeyimdir	600	1,00	5,00	3,37
Kültürel olarak farklı insanlarla ilgilenmek zorunda kalacağım durumlardan kaçınırım	600	1,00	5,00	3,34
5.Faktör: Etkileşimde Kendine Güvenme	N	Min.	Max.	$\bar{X}$
Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurarken kendimden emin olurum	600	1,00	5,00	3,68
Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurduğumda istediğim kadar sosyal olabilirim	600	1,00	5,00	3,55
Diğer kültürlerden insanlarla etkileşim kurduğumda her zaman için ne söyleyeceğimi bilirim	600	1,00	5,00	3,50
Farklı kültürlerden insanların önünde konuşmayı çok zor bulurum	600	1,00	5,00	3,30
Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurarken kendimi güvende hissederim	600	1,00	5,00	3,27

Faktörler arası ilişkinin düzeyini tanımlamak açısından korelasyon analizi sonuçları incelendiğinde; en güçlü ilişkinin kültürel farklara saygı ve etkileşimden hoşlanma faktörleri arasında olduğu görülmektedir ($r=.610$, $p<.01$). Başka bir deyişle kültürlerarası iletişim duyarlılığında kültürel farklara saygıyı önemseyen bireyler, aynı zamanda etkileşimden hoşlanmaya da önem atfetmektedirler. Etkileşimde sorumluluk ile etkileşimde dikkat faktörleri arasında pozitif anlamlı ilişkinin olduğu görülmektedir ($r=.515$, $p<.01$). Yine kültürel farklara saygı ile etkileşimde sorumluluk faktörleri arasında orta düzeyde pozitif anlamlı ilişkiden söz edilebilir ($r=.474$, $p<.01$). En düşük düzeyde anlamlı pozitif ilişki ise; Etkileşimde kendine güven ile kültürel farklara saygı faktörü ile faktörü arasında yaşanmaktadır ($r=.234$, $p<.01$).

Tablo 35: Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyi Faktörleri Arasındaki Korelasyon Analizi Bulguları (pearson r)

<i>FAKTÖRLER ARASI KORELASYON ANALİZİ</i>	Etkileşimde Sorumluluk	Kültürel Farklara Saygı	Etkileşimde Kendine Güven	Etkileşimden Hoşlanma	Etkileşimde Dikkatli Olma
Etkileşimde Sorumluluk	1	,474**	,378**	,424**	,515**
Kültürel Farklara Saygı	,474**	1	,234**	,610**	,258**
Etkileşimde Kendine Güven	,378**	,234**	1	,279**	,265**
Etkileşimden Hoşlanma	,424**	,610**	,279**	1	,259**
Etkileşimde Dikkatli Olma	,515**	,258**	,265**	,259**	1

Not: ** $p<.01$

Mutluluk düzeyi ile kültürlerarası duyarlılık faktörleri arasındaki ilişkinin düzeyini tanımlamak açısından korelasyon analizi sonuçları incelendiğinde; en güçlü ilişkinin mutluluk düzeyi ve etkileşimde sorumluluk faktörleri arasında olduğu görülmektedir ($r=.345$, $p<.01$). Diğer bir ifadeyle mutlu olan bireyler kültürlerarası karşılaşmalarda da etkileşimde sorumluluk almaya önem atfetmektedirler. Yine mutluluk düzeyi ile etkileşimde kendine güven faktörleri arasında orta düzeyde pozitif anlamlı ilişkiden söz edilebilir ($r=.342$, $p<.01$). En düşük düzeyde anlamlı pozitif ilişki ise; mutluluk düzeyi ile kültürel farklara saygı faktörü arasında yaşanmaktadır ($r=.224$, $p<.01$).

Tablo 36: Mutluluk Düzeyi ve Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyi Faktörler Arasındaki Korelasyon Analizi Bulguları(Pearson r)

Mutluluk Düzeyi ve Faktörler	Mutluluk Düzeyi	Etkileşimde Sorumluluk	Kültürel Farklara Saygı	Etkileşimde Kendine Güven	Etkileşimden Hoşlanma	Etkileşimde Dikkatli Olma
Mutluluk Düzeyi	1	,345**	,224**	,342**	,304**	,227**
Etkileşimde Sorumluluk	,345**	1	,474**	,378**	,424**	,515**
Kültürel Farklara Saygı	,224**	,474**	1	,234**	,610**	,258**
Etkileşimde Kendine Güven	,342**	,378**	,234**	1	,279**	,265**
Etkileşimden Hoşlanma	,304**	,424**	,610**	,279**	1	,259**
Etkileşimde Dikkatli olma	,227**	,515**	,258**	,265**	,259**	1

Not: **p< .01

Tablo-37’de Yaşam doyum düzeyi ve kültürlerarası duyarlılık faktörleri arasındaki korelasyon analiz sonuçlarını göstermektedir. Yaşam doyum ve kültürlerarası duyarlılık faktörler arası ilişkinin düzeyini tanımlamak açısından korelasyon analizi sonuçları incelendiğinde; İlk olarak Yaşam doyum düzeyi ve etkileşimde kendine güven faktörü arasında anlamlı pozitif ilişkinin olduğu görülmektedir ($r = .191$, $p < .01$).İkinci olarak ta Yaşam doyum düzeyi ve etkileşimde sorumluluk faktörü arasında zayıf düzeyde anlamlı pozitif ilişki söz edilebilir ($r = .171$, $p < .0$).

Tablo 37: Yaşam doyumu Düzeyi ve Kültürlerarası Duyarlılık Faktörleri Arasındaki Korelasyon Analizi Bulguları (Pearson r)

	Yaşam Doyumu Düzeyi	Etkileşimde Sorumluluk	Kültürel Farklara Saygı	Etkileşimde Kendine Güven	Etkileşimden Hoşlanma	Etkileşimde Dikkatli Olma
Yaşam doyumu Düzeyi	1	,171**	-,011	,191**	-,048	,064
Etkileşimde Sorumluluk	,171**	1	,474**	,378**	,424**	,515**
Kültürel Farklara Saygı	-,011	,474**	1	,234**	,610**	,258**
Etkileşimde Kendine Güven	,191**	,378**	,234**	1	,279**	,265**
Etkileşimden Hoşlanma	-,048	,424**	,610**	,279**	1	,259**
Etkileşimde Dikkatli Olma	,064	,515**	,258**	,265**	,259**	1

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

3.2.8. Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyiyle Çeşitli Değişkenler Arasındaki İlişki

Bu başlık altında öncelikli olarak katılımcıların Kültürlerarası Duyarlılık düzeylerini ve çeşitli değişkenlerle Kültürlerarası Duyarlılık düzeyi faktörleri arasındaki ilişkileri ortaya koymak adına betimleyici istatistik sonuçlarına yer verilmiştir.

Katılımcıların farklı ülkeden komşuları veya tanıdıklarının olma durumuna göre Kültürlerarası Duyarlılık düzeyi faktörleri anlamlı farklılık taşımaktadır. Analiz sonucuna göre; kültürel farklara saygı faktöründe anlamlı farklılık bulunmuştur ($t=4.66$; $sd.=598$; $p<.05$). Bir diğer farklılaşmanın ise etkileşimden hoşlanma faktöründe olduğu görülmektedir ($t=4.60$; $sd.=598$; $p<.05$).

Aritmetik ortalama değeri itibariyle farklı ülkelerden tanıdıkları olanların kültürel farklara saygı faktörü ($\bar{X} = 3,68$) iken, farklı ülkeden komşusu veya tanıdığı olmayanların ise ($\bar{X} = 3,44$)'dür. Özetlemek gerekirse farklı ülkelerden tanıdığı olan

katılımcıların, diğer kültürlerden insanların değerlerine saygı duyduğu, farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurmaktan hoşlandığı, farklı kültürlerden insanlarla birlikte olmayı sevdiğini belirtebiliriz. Diğer farklılaşma ise Etkileşimden Hoşlanma faktöründedir. Aritmetik ortalama değerleri ne göre; Farklı ülkelerden tanıdıkları olan katılımcıların ($\bar{X} = 3,82$)'lik bir ortalama da iken; farklı ülkeden komşusu veya tanıdığı olmayanların ise ($\bar{X} = 3,50$)'lik bir ortalama ya sahip olduğu görülmektedir. Sonuçlara göre; Farklı ülkelerden arkadaşı olanlar arkadaşı olmayanlara göre diğer kültürlerden insanlarla etkileşim kurduğunda her zaman için ne söyleyeceğini bildiğine, etkileşim esnasında kendinden emin olduğuna ve kendini güvende hissettiğine işaret etmektedir.

Tablo 38. Farklı Ülkelerden Komşulara veya Tanıdıklara Sahip Olma Durumuna Göre Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyi Faktörlerindeki Farklılık

		Farklı ülkelerden komşularınız veya tanıdıklarınız var mı?	N	$\bar{X}$	SS	t-value	Sig.
Etkileşimde Sorumluluk	Evet		345	3,58	,521	1,795	,073
	Hayır		255	3,50	,535		
Kültürel Farklara Saygı	Evet		345	3,68	,684	4,66	,000
	Hayır		255	3,44	,575		
Etkileşimde Kendine Güven	Evet		345	3,50	,641	1,926	,055
	Hayır		255	3,41	,583		
Etkileşimden Hoşlanma	Evet		345	3,82	,835	4,601	,000
	Hayır		255	3,50	,844		
Etkileşimde Dikkatli Olma	Evet		345	3,71	,648	1,616	,107
	Hayır		255	3,62	,737		

Araştırma sorularına cevap veren katılımcıların yurt dışında bulunup bulunmama durumlarına göre kültürlerarası duyarlılık düzeyleri anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Analiz sonucuna göre; kültürel farklara saygı faktöründe anlamlı farklılık bulunmuştur ($t= 3,13$; $sd.= 598$; $p< .05$).Betimleyici istatistik sonuçları mercek altına alındığında; daha önce yurt dışında bulunan katılımcıların ($\bar{X} = 3,74$) yaşamları boyunca hiç yurt dışı tecrübesi yaşamamış katılımcılara ($\bar{X} = 3,54$) nazaran daha yüksek kültürel farklara saygı düzeyine sahiptirler.

Tablo 39: Yurt Dışında Bulunma Durumuna Göre Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyi Faktörlerindeki Farklılık

		Hiç yurt dışında bulundunuz mu?	N	$\bar{X}$	SS	t-value	Sig.
Etkileşimde Sorumluluk		Evet	131	3,56	,591	,208	,835
		Hayır	469	3,55	,510		
Kültürel Saygı	Farklara	Evet	131	3,74	,723	3,133	,002
		Hayır	469	3,54	,623		
Etkileşimde Güven	Kendine	Evet	131	3,52	,644	1,289	,198
		Hayır	469	3,44	,611		
Etkileşimden Hoşlanma		Evet	131	3,77	,884	1,298	,195
		Hayır	469	3,66	,843		
Etkileşimde Olma	Dikkatli	Evet	131	3,57	,714	-1,931	,054
		Hayır	469	3,70	,679		

Tablo 40'da Farklı ülkelere mensup arkadaşına sahip olma durumuna göre kültürlerarası duyarlılık düzeyi faktörlerindeki farklılık durumunu göstermektedir. Tablo 40 da görüldüğü gibi; Araştırma sorularına cevap veren katılımcıların farklı ülkelere mensup arkadaşına sahip olma durumlarına göre kültürlerarası duyarlılık düzeyi faktörlerinde anlamlı farklılık ortaya koymaktadır. Analiz sonucuna göre; etkileşimde sorumluluk ($t= 3,83$; $sd.= 598$; $p< .05$), kültürel farklara saygı ($t= 5,73$; $sd.= 598$; $p< .05$). Etkileşimde kendine güven ($t= 3,52$; $sd.= 598$; $p< .05$) ve etkileşimden hoşlanma ($t= 5,49$; $sd.= 598$; $p< .05$) faktörlerinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Betimleyici istatistik sonuçları incelendiğinde; farklı kültüre sahip arkadaşına sahip olanların ($\bar{X} = 3,64$) etkileşimde sorumluluk düzeyi, böyle bir arkadaşına sahip olmayanlara ($\bar{X} = 3,48$) göre daha yüksektir. Aynı şekilde farklı kültüre sahip arkadaşına sahip olanların ($\bar{X}=3,75$) kültürel farklara saygı faktörü düzeyi farklı kültüre mensup arkadaşına sahip olmayanlara ($\bar{X} = 3,45$) nazaran oldukça yüksek bir düzeyde olduğu görülmektedir. Diğer bir farklılaşma ise; farklı kültüre sahip arkadaşına sahip olanların ($\bar{X}=3,56$) etkileşimde kendine güven faktörü düzeyi farklı kültüre mensup arkadaşına sahip olmayanlara ($\bar{X} = 3,39$) nazaran yüksek bir seviyede olduğu görülmektedir. Aynı şekilde farklı kültüre sahip arkadaşına sahip olanların ($\bar{X}=3,90$) etkileşimden hoşlanma düzeyi farklı kültüre mensup arkadaşına sahip olmayanlara ($\bar{X} = 3,52$) nazaran oldukça yüksek bir düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 40: Farklı Ülkelere Mensup Arkadaşa Sahip Olma Durumuna Göre Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyi Faktörlerindeki Farklılık

		Farklı ülkelere mensup arkadaşınız var mı?	N	$\bar{X}$	SS	t-value	Sig.
Etkileşimde Sorumluluk	Evet		258	3,64	,552	3,83	,000
	Hayır		342	3,48	,498		
Kültürel Farklara Saygı	Evet		258	3,75	,722	5,73	,000
	Hayır		342	3,45	,560		
Etkileşimde Kendine Güven	Evet		258	3,56	,634	3,52	,000
	Hayır		342	3,39	,596		
Etkileşimden Hoşlanma	Evet		258	3,90	,818	5,49	,000
	Hayır		342	3,52	,844		
Etkileşimde Dikkatli Olma	Evet		258	3,74	,683	2,184	,029
	Hayır		342	3,62	,688		

Öte yandan katılımcıların farklı kültüre sahip bir ülkede yaşama isteği durumuna göre Kültürlerarası Duyarlılık düzeyleri faktörlerinden kültürel farklara saygı ($t= 5,39$; $sd.598=$; $p< .000$) ve etkileşimde kendine güven faktörlerinde farklılaştığı dikkat çekmektedir ($t= 3,61$; $sd.= 598$; $p< .000$). Betimleyici istatistik sonuçları incelendiğinde; farklı kültüre sahip bir ülkede yaşamaya istek duyanların ($\bar{X} = 3,74$) kültürel farklara saygı düzeyleri, böyle bir istek duymayanlara ($\bar{X} = 3,46$) göre daha yüksektir. Aynı şekilde farklı kültüre sahip bir ülkede yaşamaya istek duyanların ($\bar{X}=3,57$) etkileşim de kendine güven faktörü düzeyi böyle bir istek duymayanlara ($\bar{X} = 3,38$) nazaran daha yüksek bir düzeyde olduğu görülmektedir. Yine etkileşimde hoşlanma ve etkileşimde sorumluluk faktörlerinde de farklı kültüre sahip bir ülkede yaşama isteğine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

Tablo 41: Farklı Kültüre Sahip Bir Ülkede Yaşama Durumuna Göre Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyindeki Farklılık

		Farklı kültüre sahip bir ülkede yaşamak iste misiniz?	N	$\bar{X}$	SS	t-value	Sig.
Etkileşimde Sorumluluk	Evet		255	3,60	,558	2,188	,029
	Hayır		345	3,51	,502		
Kültürel Farklara Saygı	Evet		255	3,74	,697	5,394	,000
	Hayır		345	3,46	,588		
Etkileşimde Kendine Güven	Evet		255	3,57	,649	3,612	,000
	Hayır		345	3,38	,584		
Etkileşimden Hoşlanma	Evet		255	3,80	,867	2,781	,006
	Hayır		345	3,60	,834		
Etkileşimde Dikkatli Olma	Evet		255	3,71	,678	1,185	,237
	Hayır		345	3,64	,695		

Tablo 42'ye göz atıldığında ise, katılımcıların farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını takip etme sıklığına göre Etkileşimde sorumluluk faktöründe anlamlı farklılık ortaya koymaktadır ($F= 4.14$; $sd.= 4$; $p< .05$). Tukey testi sonuçları, yüzde 5 anlam düzeyinde ortaya çıkan farklılığın kaynağının; yabancı ülke medyasını ara sıra takip edenlerle ($\bar{X} = 3,57$), hiç takip etmeyenler ($\bar{X} = 3,40$) arasında yaşandığını göstermektedir. Aynı şekilde çoğu zaman takip edenlerle ($\bar{X} = 3,70$) hiç takip etmeyenler ($\bar{X} = 3,40$) arasın da da yaşanmaktadır. Bir başka ifadeyle; araştırmaya katılan katılımcıların farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını takip etme sıklığı arttıkça, etkileşimde sorumluluk faktöründe de bir artış yaşanmaktadır (**bkz. Ek 14**).

Tablo 42: Farklı Ülkelerin Medyasını Takip Etme Sıklığına Göre Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyi Faktörlerinde Farklılık

		Yabancı Ülke Medya Takip Etme Durumu	N	$\bar{X}$	SS	f	Sig.
Etkileşimde Sorumluluk	Hiç		115	3,40	,492	4,14	,003
	Nadiren		153	3,56	,486		
	Ara-Sıra		187	3,57	,511		
	Çoğu Zaman		79	3,70	,602		
	Her Zaman		66	3,53	,584		

Yukarıdaki tabloda ortaya çıkan sonuçlara benzer şekilde katılımcıların farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını takip etme sıklığına göre kültürel farklara saygı faktöründe anlamlı farklılık ortaya koymaktadır ($F= 2.97$; $sd.= 4$; $p< .05$). Tukey testi sonuçları, yüzde 5 anlam düzeyinde ortaya çıkan farklılığın kaynağının; yabancı ülke medyasını çoğu zaman takip edenlerle ($\bar{X} = 3,74$), hiç takip etmeyenler ($\bar{X} = 3,42$) arasında yaşandığını göstermektedir (**bkz. Ek 14**).

Tablo 43: Farklı Ülkelerin Medyasını Takip Etme Sıklığına Göre Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyindeki Farklılık

		Yabancı Ülke Medya Takip Etme Durumu	N	$\bar{X}$	SS	f	Sig.
Kültürel Farklara Saygı		Hiç	115	3,42	,559	2,97	,019
		Nadiren	153	3,61	,625		
		Ara-Sıra	187	3,58	,657		
		Çoğu Zaman	79	3,74	,672		
		Her Zaman	66	3,57	,770		

Benzer şekilde katılımcıların farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını takip etme sıklığına göre etkileşimde kendine güven faktöründe anlamlı farklılık ortaya koymaktadır ($F= 3,73$; $sd.= 4$; $p< .05$). Tukey testi sonuçları, yüzde 5 anlam düzeyinde ortaya çıkan farklılığın kaynağının; yabancı ülke medyasını çoğu zaman takip edenlerle ($\bar{X} = 3,64$), hiç takip etmeyenler ($\bar{X} = 3,36$) ve çoğu zaman takip edenlerle ($\bar{X} = 3,64$), nadiren takip edenler ($\bar{X} = 3,39$) arasında yaşandığını göstermektedir. Sonuçlar açıkça göstermektedir ki farklı ülkelerin medyasını takip etme sıklığı arttıkça etkileşimde kendine güven düzeyinde de artış görülmektedir. (**bkz. Ek 14**).

Tablo 44: Farklı Ülkelerin Medyasını Takip Etme Sıklığına Göre Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyindeki Farklılık

	Yabancı Ülke Medya Takip Etme Durumu	N	$\bar{X}$	SS	f	Sig.
Etkileşimde Kendine Güven	Hiç	115	3,36	,645	3,73	,005
	Nadiren	153	3,39	,548		
	Ara-Sıra	187	3,46	,610		
	Çoğu Zaman	79	3,64	,643		
	Her Zaman	66	3,59	,667		

Tablo 45’de ortaya çıkan sonuçlara benzer şekilde katılımcıların farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını takip etme sıklığına göre etkileşimden hoşlanma faktöründe anlamlı farklılık ortaya koymaktadır ($F= 2.97$; $sd.= 4$; $p< .05$). Tukey testi sonuçları, yüzde 5 anlam düzeyinde ortaya çıkan farklılığın kaynağının; yabancı ülke medyasını çoğu zaman takip edenlerle ($\bar{X} = 3,86$), hiç takip etmeyenler ($\bar{X} = 3,40$), nadiren takip edenlerle ($\bar{X} = 3,76$) hiç takip etmeyenler ($\bar{X} = 3,40$) ve ara sıra takip edenlerle ($\bar{X} = 3,72$) hiç takip etmeyenler ($\bar{X} = 3,40$) arasında yaşandığını göstermektedir (**bkz. Ek 14**).

Tablo 45: Farklı Ülkelerin Medyasını Takip Etme Sıklığına Göre Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyindeki Farklılık

	Yabancı Ülke Medya Takip Etme Durumu	N	$\bar{X}$	SS	f	Sig.
Etkileşimden Hoşlanma	Hiç	115	3,40	,786	4,44	,002
	Nadiren	153	3,76	,728		
	Ara-Sıra	187	3,72	,934		
	Çoğu Zaman	79	3,86	,801		
	Her Zaman	66	3,70	,959		

Tablo 46’e göz atıldığında ise, katılımcıların sosyal medyada farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurma sıklığı ile Kültürlerarası Duyarlılık düzeyi faktörleri arasında anlamlı ilişki söz konusudur. Özellikle etkileşimde kendine güven faktöründe anlamlı farklılık olduğu görülmektedir ($F= 6.12$; $sd.= 4$; $p< .05$). Tukey testi sonuçlarına göz atıldığında; sosyal medya üzerinden farklı kültürlerden insanlarla her zaman iletişim halinde olanların ($\bar{X} = 3,82$), hiç ($\bar{X} = 3.38$), ara sıra ($\bar{X} = 3.59$) ve çoğu zaman ($\bar{X} = 3.69$) iletişim kurabilen katılımcılara nazaran kültürlerarası duyarlılık düzeyleri daha yüksektir (**bkz. Ek 15**).

Tablo 46: Sosyal Medyada Farklı Ülkelerden İnsanlarla İletişim Kurma Sıklığına Göre Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyindeki Farklılık

	Sosyal medyada farklı ülkelerden insanlarla iletişim kurma sıklığı	N	$\bar{X}$	SS	f	Sig.
Etkileşimde Kendine Güven	Hiç	267	3,38	,592	6,12	,000
	Nadiren	146	3,39	,574		
	Ara-Sıra	122	3,59	,605		
	Çoğu Zaman	47	3,69	,724		
	Her Zaman	18	3,82	,787		

Katılımcıların sosyal medyada farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurma sıklığı ile Kültürlerarası Duyarlılık düzeyi faktörlerinden kültürel farklara saygı faktöründe anlamlı farklılık söz konusudur ($F= 6.12$; $sd.= 4$; $p< .05$). Tukey testi sonuçlarına göz atıldığında; sosyal medya üzerinden farklı kültürlerden insanlarla ara sıra iletişim halinde olanların ($\bar{X} = 3,69$), nadiren ($\bar{X} = 3,69$), iletişim kurabilen katılımcılara nazaran kültürlerarası duyarlılık düzeyleri daha yüksektir (**bkz. Ek 15**).

Tablo 47: Sosyal Medyada Farklı Ülkelerden İnsanlarla İletişim Kurma Sıklığına Göre Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyindeki Farklılık

	Sosyal medyada farklı ülkelerden insanlarla iletişim kurma sıklığı	N	$\bar{X}$	SS	f	Sig.
Kültürel Farklara Saygı	Hiç	267	3,60	,603	2,32	,056
	Nadiren	146	3,47	,602		
	Ara-Sıra	122	3,69	,735		
	Çoğu Zaman	47	3,59	,748		
	Her Zaman	18	3,40	,765		

Katılımcıların yabancı bir dil bilme düzeylerine göre de Kültürlerarası Duyarlılık faktörlerinden etkileşimde kendine güven faktörü anlamlı farklılık taşımaktadır ($F= 3,44$; $sd.= 4$; $p< .05$). Tukey testi sonuçları, yüzde 5 anlam düzeyinde ortaya çıkan farklılığın kaynağının; yabancı dil bilme düzeyi iyi olanlarla ($\bar{X} = 3,71$), çok kötü ($\bar{X} = 3.35$), kötü ($\bar{X} = 3.40$) ve iyi düzeyde olanlar ($\bar{X} = 3.71$) arasında olduğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle; araştırma sorularını cevaplayan katılımcıların yabancı dil bilme düzeyi arttıkça, kültürlerarası duyarlılık düzeyi faktörlerinden etkileşimde kendine güven faktöründe de bir artış yaşanmaktadır (**bkz. Ek 16**).

Tablo 48: Yabancı Dil Bilme Düzeyine Göre Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyindeki Farklılık

	Yabancı Dil Bilme Durumu	N	$\bar{X}$	SS	f	Sig.
Etkileşimde Kendine Güven	Çok Kötü	92	3,35	,627		
	Kötü	204	3,40	,587		
	Orta Düzey	252	3,50	,603	3,44	,008
	İyi	36	3,71	,720		
	Çok İyi	16	3,70	,762		

Son olarak Tablo 49’da da dikkat çektiği üzere; Katılımcıların eğitim durumuna göre de Kültürlerarası Duyarlılık faktörlerinden etkileşimde sorumluluk faktörü anlamlı farklılık taşımaktadır ($F= 9.27$; $sd.= 4$; $p< .05$). Tukey testi sonuçlarına göz atıldığında; ortaya çıkan farklılığın kaynağının; İlk olarak eğitim durumu ilköğretim olanlarla ($\bar{X}= 3,35$), ön lisans ($\bar{X} = 3.57$) ve lisans ($\bar{X} = 3.70$) arasında, İkinci olarak eğitim durumu lisans düzeyi ($\bar{X} = 3.70$), ile lise düzeyi ($\bar{X} = 3.48$) arasında, Üçüncü olarak eğitim durumu lisans düzeyi olanlar ($\bar{X}=3.70$) ile lisansüstü düzeyi ($\bar{X}=3.42$) arasında olduğunu göstermektedir. Özetlemek gerekirse; eğitim durumu artıka Kültürlerarası Duyarlılık düzeyi faktörlerinden etkileşimde sorumluluk düzeyinde de bir artış yaşanmaktadır (bkz. Ek 17).

Tablo 49: Eğitim Durumuna Göre Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyindeki Farklılık

	Eğitim durumunuz	N	$\bar{X}$	SS	f	Sig.
Etkileşimde Sorumluluk	İlköğretim	92	3,35	,580		
	Lise	172	3,48	,521		
	Ön Lisans	106	3,57	,418	9,27	,000
	Lisans	202	3,70	,493		
	Lisansüstü	28	3,42	,698		

Yukarıdaki tabloda ortaya çıkan sonuçlara benzer şekilde katılımcıların eğitim durumuna göre de Kültürlerarası Duyarlılık faktörlerinden kültürel farklılıklara saygı düzeyleri anlamlı farklılık taşımaktadır ($F= 12.70$; $sd.= 4$; $p< .05$). Tukey testi sonuçlarına bakıldığında anlamlı farklılığın; İlk olarak eğitim durumu ilköğretim olanlarla ($\bar{X}= 3,34$), lisans ($\bar{X} = 3.81$) arasında, diğer farklılık ise; eğitim durumu lisans düzeyi ($\bar{X} = 3.81$), ön lisans düzeyi ($\bar{X} = 3.58$) ve lise düzeyi ($\bar{X} = 3.43$) arasında olduğu görülmektedir (bkz. Ek 17).

Tablo 50: Eğitim Durumuna Göre Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyindeki Farklılık

	Eğitim durumunuz	N	$\bar{X}$	SS	f	Sig.
Kültürel Farklara Saygı	İlköğretim	92	3,34	,575		
	Lise	172	3,43	,565		
	Ön Lisans	106	3,58	,698	12,70	,000
	Lisans	202	3,81	,650		
	Lisansüstü	28	3,58	,700		

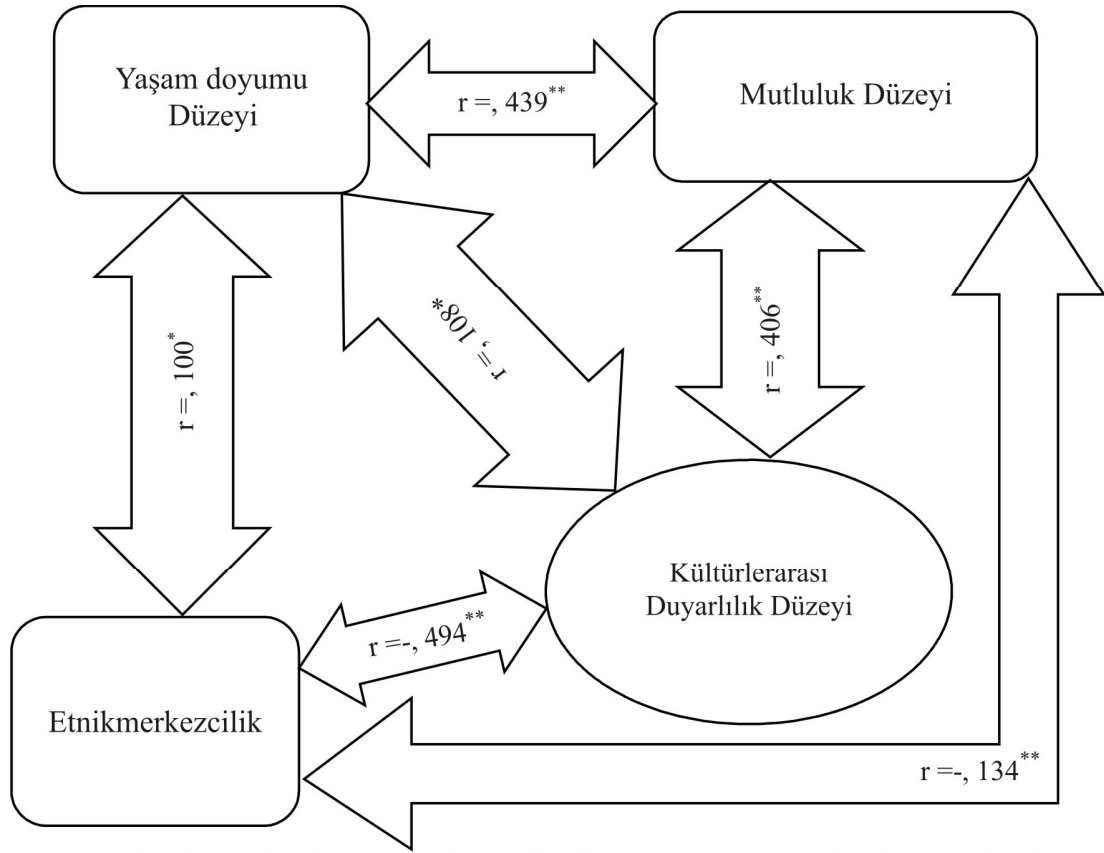
Tablo 51'e göz atıldığında ise, katılımcıların eğitim durumuna göre Kültürlerarası Duyarlılık düzeyi faktörlerinden etkileşimden hoşlanma faktöründe anlamlı farklılık ortaya koymaktadır ($F= 8.07$; $sd= 4$; $p< .05$). Tukey testi sonuçlarına göre farklılığın; İlk olarak eğitim durumu ilköğretim olanlarla ($\bar{X}= 3,56$), lisans ($\bar{X}= 3,94$) arasında bir farklılık yaşanmaktadır, Diğer farklılık ise; eğitim durumu lisans düzeyi ($\bar{X} = 3,94$), ön lisans düzeyi ($\bar{X} = 3,52$) ve lise düzeyi ($\bar{X} = 3,53$) arasında olduğu görülmektedir (**bkz. Ek 17**).

Tablo 51: Eğitim Durumuna Göre Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyindeki Farklılık

	Eğitim durumunuz	N	$\bar{X}$	SS	f	Sig.
Etkileşimden Hoşlanma	İlköğretim	92	3,56	,801		
	Lise	172	3,53	,860		
	Ön Lisans	106	3,52	,904	8,07	,000
	Lisans	202	3,94	,774		
	Lisansüstü	28	3,86	,908		

Kültürlerarası duyarlılık ile mutluluk, Yaşam doyumu ve etnik merkezilik düzeyleri arasındaki ilişkiyi tanımlamak için Korelasyon Analizi sonuçları incelendiğinde; En güçlü ilişkinin kültürlerarası duyarlılık ile mutluluk arasında olduğu görülmektedir ($r = .406$, $p< .01$). Başka bir ifadeyle mutlu olan insanlar kültürlerarası iletişim duyarlılığına da önem atfetmektedirler. Yine kültürlerarası duyarlılık ve etnikmerkezcilik arasında güçlü düzeyde negatif anlamlı ilişkiden söz edilebilir ($r= - .494$, $p< .01$). Yani etnikmerkezcilik düzeyindeki düşüş kültürlerarası duyarlılık düzeyini pozitif yönde yükselmektedir. En düşük düzeyde anlamlı pozitif ilişki ise; kültürlerarası duyarlılık ve Yaşam doyumu arasında yaşanmaktadır ($r= .108$, $p< .01$).

Tablo 52: Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyi ile Mutluluk, Yaşam doyumu ve Etnikmerkezcilik Düzeyleri Arasındaki Korelasyon Analizi Bulguları (Pearson r)

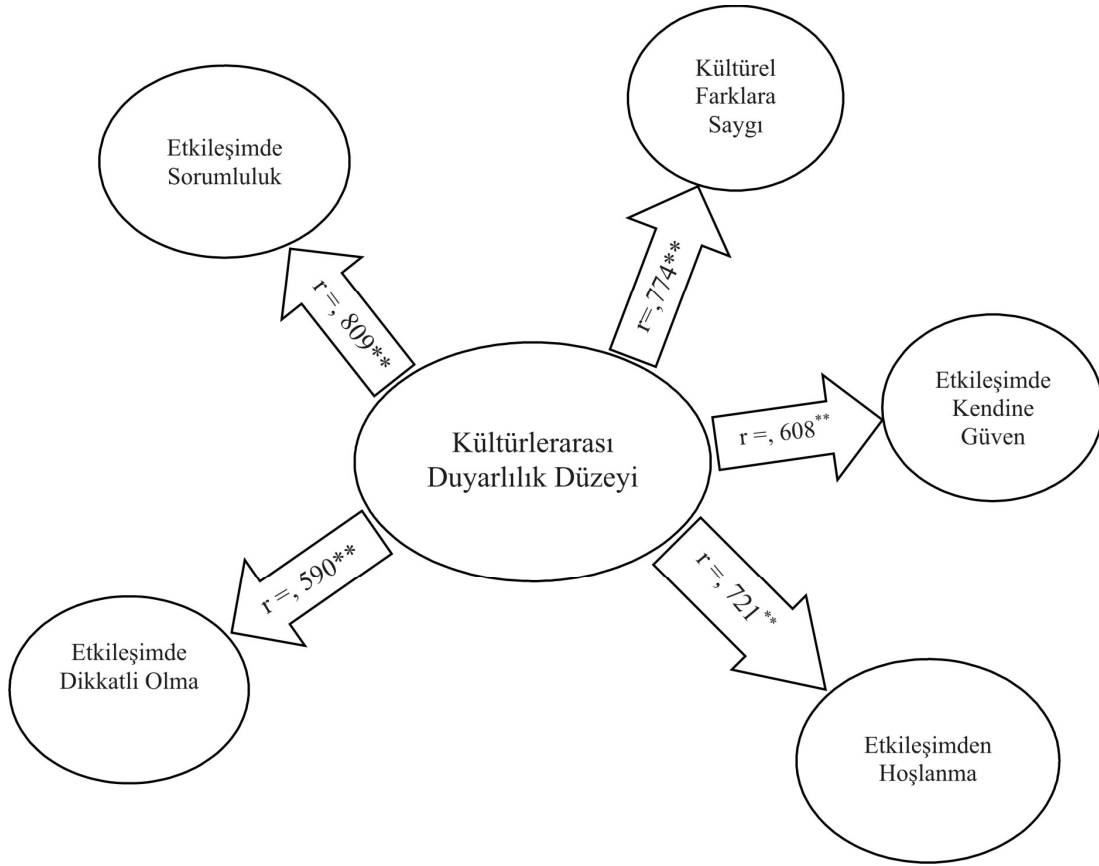

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Tablo-53 Kültürlerarası duyarlılık düzeyi ile duyarlılık faktörleri arasındaki korelasyon analizi sonuçlarını göstermektedir. Kültürlerarası duyarlılık ve kültürlerarası duyarlılık faktörleri arasındaki ilişkiyi tanımlamak için korelasyon analizi sonuçları incelendiğinde; en yüksek düzeyde ilişkinin kültürlerarası duyarlılık ile etkileşimde sorumluluk faktörü arasında yaşandığı görülmektedir ($r = .809$, $p < .01$). Yine kültürlerarası duyarlılık ile kültürel farklılığa saygı faktörü arasında yüksek düzeyde pozitif anlamlı ilişkinin olduğu görülmektedir ($r = .774$, $p < .01$). Kültürlerarası duyarlılık ile etkileşimde dikkat faktörü arasında ise orta düzeyde o pozitif anlamlı bir ilişkiden söz konusudur ($r = .590$, $p < .01$).

Tablo 53: Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyi ile Duyarlılık Faktörleri Arasındaki Korelasyon Analizi Bulguları (Pearson r)

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kültürlerarası iletişim günümüzde geçmişle kıyaslandığında daha fazla önem kazanmış ve bunun neticesinde de farklı kültürlerin iletişim şekilleri daha fazla bilimsel araştırmaların konusu olmuştur. Geçmişte insanları bir araya getiren neden savaş yâda ticaret olmasına karşın günümüzde insanların farklı kültürlerle karşılaşması teknolojik gelişmeler sayesinde artık çok daha kolay olmaktadır. İnsanların doğdukları toprakların dışına çıkarak yaşaması günümüz koşullarında çok tabi bir süreçtir. Sınırların ortadan kalktığı bir süreçte bir taraftan toplumlara başka kültürleri daha yakından tanıma fırsatı sunarken, diğer taraftan da kültürlerin kutuplaşmasının ve çatışmalarının önünü açması sonucu toplumların birbirlerini ötekileştirmesi çabasına girmelerine neden olmuştur. Bu durumda sınırların yapaylaşmasına ve sıvılaşmasına zemin hazırlamaktadır. Kendi topraklarında inançları, kültürleri ve yaşam tarzları hakkında bilgi sahibi olmadıkları etnik grupların aniden karşılaşan ve en önemlisi de birlikte yaşamak zorunda kalan toplumların çatışma yaşadıkları ve çatışmaları tolere etmekte zorlandıkları söylenebilir. Kabullenme ve içselleştirme süreci sorunu daha farklı boyutlara taşıyabilmektedir.

Son yıllarda küreselleşmeyle birlikte uluslararası göç olayları artmış ve bunun sonucu olarak farklı kültürden gelen insanların karşılaşmalarının sıklığı da artmıştır. İletişim Teknolojilerindeki gelişmeler dünyanın her noktasını ulaşılabilir kılmaktadır. Şirketlerin artan faaliyetleri, uluslararası para ve iş piyasaları, sivil toplum örgütleri ve yükselen turizm faaliyetleri gibi nedenlerle her gün milyonlarca insan uluslararası boyutta yer değiştirmektedir. Sonuç olarak kültürel farklılıklar daha çok ortaya çıkmaktadır ve kültürel farklılıklardan kaynaklanan iletişim sorunlarının daha fazla yaşanmasına sebep olmaktadır. Böyle bir dünya konjonktüründe kültürlerarası iletişim, yaşanan bu problemleri ortadan kaldırmaya yönelik çözümler üretmeyi amaçlayan bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Başka bir deyişle, kültürlerarası iletişim ve kültürlerarası duyarlılık, mevcut dünya konjonktürünü analizin çok ötesindedir ve yüksek seviyede bir talep ve ihtiyaç olarak kendini ortaya koymaktadır

Artan talep ve gereksinim seviyesini belirlemenin ötesinde ise bir kültüre mensup üyelerinin kültürlerarası iletişim duyarlılığını ne ölçüde taşıdıklarını araştırmak, hem

akademik hem de toplumsal açıdan kritik bir kaynak anlamına gelebilir. Yaşanan bu gelişmelerle hareketle gerçekleştirilen bu çalışmada da kültürlerarası iletişim duyarlılığı, Konya’da ikamet edenler örnekleminde ele alınmıştır.

Kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin saptanmasında Chen ve Starosta’nın geliştirdiği ölçeğin kullanıldığı bu çalışma bulgularına göre; kültürlerarası duyarlılık düzeyinde etkili olan birinci ve en önemli faktörün “Etkileşimde Hoşlanma” olduğu ortaya çıkmıştır. Bu faktörü oluşturan maddelere bakıldığında; farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurmaktan, farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurarken sabırlı davranmaktan ve farklı kültürlerden insanlarla birlikte olmaktan hoşlandığı görülmektedir.

Katılımcıların kültürlerarası duyarlılık düzeyleri ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişkilere göz atıldığında dikkat çekici sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların farklı ülkeden komşuları veya tanıdıklarının olma durumuna göre kültürlerarası duyarlılık düzeyi faktörleri anlamlı farklılık taşımaktadır. Analiz sonucuna göre; kültürel farklara saygı faktöründe anlamlı farklılık bulunmuştur. Bir diğer farklılaşmanın ise etkileşimden hoşlanma faktöründe olduğu görülmektedir. Farklı ülkelerden tanıdığı olan katılımcıların, diğer kültürlerden insanların değerlerine saygı duyduğu, farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurmaktan hoşlandığı, farklı kültürlerden insanlarla birlikte olmayı sevdiğini belirtebiliriz. Sonuçlara göre; farklı ülkelerden arkadaşı olanlar arkadaşı olmayanlara göre diğer kültürlerden insanlarla etkileşim kurduğunda her zaman için ne söyleyeceğini bildiğine, etkileşim esnasında kendinden emin olduğuna ve kendini güvende hissettiğine işaret etmektedir.

Araştırma sorularına cevap veren katılımcıların yurt dışında bulunup bulunmama durumlarına göre kültürlerarası duyarlılık düzeyleri anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Daha önce yurt dışında bulunan katılımcıların yaşamları boyunca hiç yurt dışı tecrübesi yaşamamış katılımcılara nazaran daha yüksek kültürel farklara saygı düzeyine sahiptirler.

Benzer şekilde, sosyal medyada farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurma sıklığı ile kültürlerarası iletişim duyarlılığı arasında da anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Teknoloji aracılı sosyal medya uygulamaları ile gerçekleşen iletişim,

daha çok bireysel düzeydedir ve müdahale edilebilir özelliğe sahiptir. Dolayısıyla, araştırma bulguları doğrultusunda sosyal medyada farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurma sıklığı arttıkça, kültürlerarası duyarlılık düzeylerinde de pozitif yönde olumlu bir artış olduğundan söz edilebilir.

Farklı ülkelerin medyasını takip edip etme sıklığı da kültürlerarası iletişim duyarlılığını anlamlı düzeyde farklılaştıran bir başka değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Şöyle ki; Araştırmaya katılan katılımcıların değişik ülkelerin kitle iletişim araçlarını takip etme sıklığı arttıkça, kültürlerarası duyarlılık faktörlerinde bir artış yaşanmaktadır. Değişik ülkelerin medyasını takip eden katılımcıların, farklı kültürlerin, farklı kimliklerin, aidiyet bağlarının, farklı düşünce ve davranış şekilleri ile farklı perspektiflerin var olduğunun farkında olduğu sonucuna varılabilir. Doğrudan olmasa bile böyle dolaylı bir kültürlerarasılık durumunun ise kültürlerarası duyarlılıklarının gelişmesine önemli katkılar sağladığı ileri sürülebilir.

Öte yandan araştırma sorularına cevap veren katılımcıların farklı ülkelere mensup arkadaşa sahip olma durumlarına göre kültürlerarası duyarlılık düzeyi faktörlerinde de anlamlı farklılık ortaya koymaktadır. Analiz sonucuna göre; etkileşimde sorumluluk faktörü, kültürel farklılara saygı faktörü, etkileşimde kendine güven faktörü ve etkileşimden hoşlanma faktörlerinde anlamlı farklılık bulunmuştur.

Kültürlerarası iletişim duyarlılığında anlamlı bir farklılaşma oluşturan bir diğer değişken de yabancı dil bilme düzeyi olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna göre de; yabancı dil bilme düzeyinin artışına koşut olarak kültürlerarası duyarlılığın da arttığı görülmüştür. Dil, sadece iletişim ve duyguların ifadesi için bir araç değildir, Dilin aynı zamanda bireyin varlığını, bir toplumun ve kültürün dünyayı yorumlama biçimlerini belirli düzeyde şekillendirdiği varsayıldığında, yabancı dil bilme düzeyi o kültürün incelikli yönlerini de daha iyi kavramayı ve çözümlenmeyi de beraberinde getirir. Bir kültür ürünü olan dil ait olduğu kültürün değerlerini yansıtır. Tüm bu sebeplerden dolayı, yabancı bir dili bilme ve konuşma düzeyi kültürlerarası duyarlılık için önemli bir gerek - şart olduğu değerlendirilebilir.

Bir diğer farklılaşma katılımcıların eğitim durumuna göre de kültürlerarası duyarlılık faktörlerinden etkileşimde sorumluluk, etkileşimden hoşlanma, kültürel

farklara saygı faktörün anlamlı farklılaşmaya yol açtığı saptanmıştır eğitim durumu artıkça kültürlerarası duyarlılık düzeyi faktörlerinden etkileşimde sorumluluk, etkileşimden hoşlanma, kültürel farklara saygı faktörün de bir artış yaşanmaktadır. Sonuç olarak; eğitim farklı kültürleri tanımak için bir fırsat oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Faktörler arası ilişkinin düzeyini tanımlamak için yapılan korelasyon analizi sonuçlarına bakıldığında; kültürel farklara saygı ve etkileşimden hoşlanma faktörleri arasında güçlü ilişkinin olduğu görülmektedir. Başka bir deyişle kültürlerarası iletişim duyarlılığında kültürel farklara saygıyı önemseyen bireyler, aynı zamanda etkileşimden hoşlanmaya da önem vermektedirler. Mutluluk düzeyi ile kültürlerarası duyarlılık faktörleri arasındaki ilişkinin gücünü ve yönünü belirlemek için yapılan korelasyon analizi bulguları incelendiğinde; en güçlü ilişkinin mutluluk düzeyi ve etkileşimde sorumluluk faktörleri arasında olduğu görülmektedir. Diğer bir ifadeyle mutlu olan bireyler kültürlerarası karşılaşmalarda da etkileşimde sorumluluk almaya önem vermektedirler. Yaşam doyumu ve kültürlerarası duyarlılık faktörleri arasındaki ilişkinin gücünü ve yönünü belirlemek için yapılan korelasyon analizi sonuçlarına göz atıldığında; yaşam doyumu düzeyi ve etkileşimde kendine güven faktörü arasında anlamlı pozitif bir ilişki ortaya çıkmıştır.

Özetle ifade etmek gerekirse yurt dışı tecrübesi yaşamak, yabancı dil bilmek, farklı kültüre mensup arkadaşla sahip olmak kültürlerarası duyarlılık düzeyini önemli bir şekilde etkilemektedir. Aynı zamanda kültürlerarası iletişimin bariyeri olan etnik merkezilik düzeyini de düşürmektedir. Yani farklı kültürlerle karşılaşan bireylerin daha az etnikmerkezilik olduğunu sonucunu ortaya koymuştur. Sonuçlar, kültürlerarası duyarlılığın, kültürlerarası iletişimde yetkin olabilmek için gerekli unsur olarak önemini güçlendirdi. Genel olarak, bu çalışmanın sonuçları, iletişim sürecindeki engel olarak hizmet eden etnikmerkezilikle olan olumsuz ilişkileri, yaşam doyumu ve mutluluk düzeyi aracılığıyla, küreselleşen toplumda kültürlerarası duyarlılığın önemini vurgulamaktadır.

Kültürlerarası duyarlılık ve yaşam doyumu, mutluluk ve etnikmerkezilik düzeyleri arasındaki araştırma sonuçlarına göre; etnikmerkezilik ve duyarlılık arasında negatif yönde bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Etnikmerkezilik hem olumlu hem de

olumsuz sonuçları olan bireysel bir psikolojik eğilim olarak tanımlanmıştır. Etnikmerkezcilik, vatanseverlik ve bir merkezî grup için fedakârlık istekliliği konusunda bir öncül olarak hizmet eder ve birinin kültürel kimliğini inşa etmeye ve sürdürmeye yardımcı olurken diğer taraftan da, etnikmerkezcilik, yanlış anlaşılmalara neden olur ve kültürlerarası iletişim kurma isteğini azaltır. Kültürlerarası iletişim duyarlılığı, kültürlerarası iletişim yetkinliğinin ön şartıdır. Kültürlerarası duyarlılık düzeyi arttıkça, bireyin kültürlerarası iletişim yetkinliği de artar. Dolayısıyla, etnikmerkezcilik kültürlerarası iletişim yeterliliğinin önünde bir engel olarak görülebilir. Başka bir ifadeyle; kültürlerarası duyarlılığın yarattığı olumlu duygusal tepkiler kaçınılmaz olarak birinin yalnızca kültürlerarası etkileşimde kültürel farklılıkları kabul ve tanımayı değil, aynı zamanda saygı duymayı ve takdir etmeyi istemektedir. Başka bir deyişle, kültürlerarası duyarlılığın kazanılması, hem küresel vatandaşlığın hem de bireysel ve örgütsel düzeyde başarılı bir şekilde desteklenmesi için kritik bir bileşen olan etnikmerkezciliğin ve dar görüşlülüğün yokluğuna işaret eder etnikmerkezcilik düzeyinin yüksek olması kültürlerarası duyarlılık için bir bariyer oluşturmaktadır.

Sonuç olarak, bu araştırma Türkiye’de kültürlerarası duyarlılık düzeyini tespit etmek için yürütülen çok az sayıdaki araştırmalardan birisini oluşturmaktadır. Şüphesiz, Türkiye’nin farklı bölgelerinde ikamet eden bireyler üzerine benzer çalışmaların yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Gelecekteki araştırmalar, daha geniş bir örneklemeye giderek toplumun sosyo-ekonomik statü bakımından farklı özelliklere sahip kesimlerini hedef alabilir. Yine gelecekteki araştırmalar, örneğin kültürlerarası veya çokkültürlü iletişim bağlamında tam yeterli olmanın doğasını daha iyi anlamak için, aynı boyuttaki bağımlı değişkenler üzerindeki diğer boyutların, kültürlerarası farkındalığın ve kültürlerarası etkinliğin etkisini keşfetmeye dönük çalışmalar yapılabilir. Bir diğer çalışma ise: kültürlerarası duyarlılığın etnikmerkezcilik ve kültürlerarası iletişim kaygısı üzerindeki etkileri yapılacak çalışmalarla ortaya konabilir.

KAYNAKÇA

- AKINCI, VURAL, Z., & GÜRSAN, E. (2009). Kurum Kültürü Analizi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*, 93-112.
- AKINCI, B., NERGİZ, A., & GEDİK, E. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2, ss. 58-83.
- AKKAŞ, İ. (2015). Kimlik Üzerine Mülhazalar. *Route Educational and Social Science Journal*, Volume 2(2), ss. 68-81.
- AKSOY, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 5 Sayı: 20, 292-303.
- AKSOY, Z. (2016). Kültürlerarası İletişim Eğitiminde Öğrencilerin Kültürlerarası Duyarlılık Gelişimi Öz değerlendirmeleri Üzerine Bir İnceleme. *Selçuk İletişim*, 9 (3): 34-53.
- ALAKUŞ, A. (2004). Kültür Kavramı Tanımlarına ilişkin Bir analiz. *Milli Eğitim Dergisi*, 64, 1.
- ALTUNIŞIK, R., & vd. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri:SPSS Uygulamalı*. Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- ARSLANTÜRK, Z., & AMMAN, M. (2012). *Sosyoloji.(Kavramlar-Kuramlar-Süreçler-Teoriler)*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- ASLAN.C. (1997). *Sosyoloji*. Adana: Baki Kitap ve Yayınevi.
- AŞKIN, M. (2007). Kimlik ve Giydirilmiş Kimlikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 10, Sayı 2, 213-220.
- BAE, S., & SONG, H. (2017). Intercultural sensitivity and tourism patterns among international students in Korea: using a latent profile analysis. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 22:4, 436-448.

- BAHAR, H. (2005). *Sosyoloji. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu.* . Ankara: Siyasal Yayınevi.
- BAKAN, Ö., & CANÖZ, K. (2017). Kültürlerarası İletişim Bağlamında Türk Üniversite Öğrencilerinin Japonlara Yönelik Kalıp Yargıları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 91-107.
- BAKER, W. (2011). Intercultural awareness: modelling an understanding of cultures in intercultural communication through English as a lingua franca. *Language and Intercultural Communication*, Vol. 11, No. 3, August, 197-214.
- BAŞBAY, A., & BEKTAŞ, Y. (2009). Çokkültürlülük Bağlamında Öğretim Ortamı ve Öğretmen Yeterlikleri. *Eğitim ve Bilim*, 34, 30-43.
- BAUMEİSTER, R., CAMPBELL, J., KRUEGER, J., & VOHS, K. (2003). Does High Self-Esteem Cause Better Performance, Interpersonal Success, Happiness, Or Healthier Lifestyles? *Psychological Science In The Public Interest*, Vol. 4, No 1, May.
- BEKİROĞLU, O., & BALCI, Ş. (2014). Kültürlerarası İletişim Duyarlılığının İzlerini Aramak:”İletişim Fakültesi Öğrencileri Örneğinde Bir. *Türkiyat Araştırmalar Dergisi*, 429-459.
- BENNETT, M. (2001). Intercultural Competence For Global Leadership. *Intercultural development Research, Revised 2016, www.idrinstitute.org.*
- BENNETT, M. J. (1998). Intercultural Communication: A Current Perspective. *Basic Concepts of Intercultural Communication: Selected Readings. ed. Milton J. Bennett. USA: Intercultural Press.*
- BHAWUK, D., & BRISLIN, D. (1992). The Measurement of Intercultural Sensitivity Using The Concepts of Individualism and Collectivism. *International Journal of Intercultural Relations*, c. 16: 413-436c.

- BOZKURT, V. (2015). *Değişen Dünyada Sosyoloji (temeller-kavramlar-kuramlar)*. Bursa: Ekin basım ve yayın dağıtım, 12. baskı.
- BULDUK, S., TOSUN, H., & ARDIÇ, E. (2011). Türkçe Kültürler Arası Duyarlılık Ölçeğinin Hemşirelik Öğrencilerinde Ölçümsel Özellikleri. *Türkiye Klinikleri J.Med. Ethics* 19 (1):, 25 - 31.
- BULDUK, S., USTA, E., & DİNÇER, Y. (2017). Kültürlerarası Duyarlılık ve Etkileyen Faktörler: Bir Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Örneği. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 73-77.
- BULUNMAZ, B. (2014). Küreselleşen Dünyanın Yeni Gerçekleri ve Gençlerin Konumu: Radikalleşiyor muyuz? *Akademik Bilişim'14 - XVI. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri*, (s. 285-295). Mersin.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2016). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El kitabı İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum*. Ankara: Pegem-A Yayıncılık.
- CEYLAN, Y. (2016.). Çokkültürlülük Avrupa Modelleri (Almanya Örneği). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C: 9, S: 43 .
- CHEN, G. (2005). A Model of Global Communication Competence. *China Media Research*, 1(1).
- CHEN, G. (2010). The Impact of Intercultural Sensitivity on Ethnocentrism and Intercultural Communication Apprehension. *Intercultural Communication Studies*, 19(1), 1-9.
- CHEN, G. (2012). An Alternative View of Identity. A. SAMOVAR, E. PORTER, & R. MCDANIEL içinde, *Intercultural Communication* (s. 95). Boston: Wadsworth.
- CHEN, G. (2012). The Impact of New Media on Intercultural Communication in Global Context. *China Media Research*, 8(2), 1-10.

- CHEN, G., & STAROSTA, W. (2008). Intercultural Communication Competence A Synthesis. Y. M. Molefi Kete Asante içinde, *The Global Intercultural Communication Reader* (s. 215-238). New York and London: Routledge.
- CHEN, G., & STAROSTA, W. J. (2000). The Development and Validation of the Intercultural Sensitivity Scale. *Paper presented at the Annual Meeting of the National Communication Association, Seattle, WA, November 8 - 12.*
- CHEN, G. - M. (1997). A Review of the Concept of Intercultural Sensitivity. *Paper presented at the biennial convention of Pacific and Asian Communication Association, January, Honolulu, Hawaii.*
- COFFEY, A. J., FISHWICK, P., & HENDERSON, J. (2013). New media environments' comparative effects Upon Intercultural sensitivity:A five - dimensional analysis. *International Journal of Intercultural Relations*, 37 (5): 605– 627.
- COUNCIL of EUROPE. (2008). White Paper on Intercultural Dialogue. “Living Together As Equals in Dignity”. *Launched by the Council of Europe Ministers of Foreign Affairs at their 118th Ministerial Session*, (s. http://www.coe.int/t/dg4/intercultural/source/white%20paper_final_revised_en.pdf). Strasbourg.
- CROUCHER, S., SOMMIER, M., & RAHMANİ, D. (2015). Intercultural Communication: Where we've been, where we're going, issues we face. *Communication Research and Practice*, Vol. 1, No. 1, 71–87.
- CUPERMAN, R. (2013). Prejudice and Stereotypes Revealed Through Reader Responses in Pre-School Students. *New Review of Children's Literature and Librarianship*, 19:119–138.
- ÇARIKÇI, İ., & KOYUNCU, O. (2010). Bireyci-Toplumcu Kültür ve Girişimcilik Eğilimi Arasındaki İlişkiyi Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Dergisi*, Yıl.2, Sayı.3, s.1-18.

- ÇEÇEN, A. (1996). *Kültür ve Politika*, . Ankara: Gündogan Yayınları.
- ÇELEBİ, E. (2015). Farklı Kültürel Ortamlara Göçte Yaşanılan Kaygı ve Belirsizlik Sorunu ve Bu Sorunların Çözümü İçin Halkla İlişkiler Çalışmalarına Odaklanma. *Sosyal Politika ve Çalışma Dergisi*, s:34, ss: 27-39.
- ÇELEBİ, F., & DURMAZ, A. (2012). Orta Asya'da Göç ve Göçün Emek Piyasası Üzerine Etkileri . *International Conference on Eurasian Economies* (s. 192-199). İstanbul: Turan University Press.
- ÇELİK, C., & GÖRPE, S. (2003). Yerel Kültürlerde Uluslararası Halkla İlişkilerin Temel Kriterleri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi dergisi*, 379-390.sayı.17.
- ÇELİK, H. (2008). Çokkültürlülük ve Türkiyedeki Görünümü. *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi*, Yıl: 9, Sayı: 15, 319-332.
- ÇETİNAVCI, R. (2011). Intercultural Communicative Competence in English (Foreign) Language Teaching and Learning. *Mediterranean Journal of Humanities*, I/2, 59-71.
- DAĞLI, A., & BAYSAL, N. (2016). Yaşam Doyumunun Türkçeye Uyarlanması:Geçerlilik ve güvenilirlik Çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:15 Sayı:59 (1250-1262).
- DEARDORFF, D. (2006). Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization. *Journal of Studies in International Education*, Vol. 10 No. 3, 241-266.
- DEMİR, S. (2012). Çokkültürlü Eğitimin Erciyes Üniversitesi Öğretim Elemanları İçin Önem Derecesi. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(4), , 1454-1475.

- DEMİR, S., & ÜSTÜN, E. (2017). Öğretmen Adaylarının Kültürlerarası Duyarlılık ve Etnik merkezlik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi (YYU Journal Of Education Faculty)*, Cilt:XIV, Sayı:I, 182-204.
- DOĞAR, N. (2016). Kültür, Kimlik, Etnisite ve Milliyet Kavramları Çerçevesinde Batı Balkanlar: Hofstede Perspektifi. *International Journal of Social Science*, Number: 52, p.401-416.
- DOĞRU, N., & PEKER, R. (2004). Özsaygı Geliştirme Programının Lise Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerinin Özsaygı Düzeylerine Etkisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi dergisi*, XVII (2), 315-328.
- DONG, O., DAY, K., & COLLAÇO, C. (2008). Overcoming Ethnocentrism through Developing Intercultural Communication Sensitivity and Multiculturalism. *Pacific and Asian Communication Association*, Volume 11, Number 1, 27-39.
- DUMANLI, K. D. (2013). Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşmeye Yönelik yaklaşımlar. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, Volume 3 Issue 2, 1-11.
- DUYAN, V., GÜLDEN, Ç., & GELBAL, S. (2012). Özdenetim Ölçeği Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Dergisi*, Cilt 23, Sayı 1.
- EKİNCİ, D. (2016). Kültürlerarası iletişimin eğitim sürecine etkisine yönelik ampirik bir araştırma. *International Journal of Human Sciences*, 13(1), 1177-1187.
- ER, S. (2005). Kültürlerarası İletişim, Budunmerkezcilik ve Öteki. *Journal of İstanbul Kültür University*, 1 pp, 9-18.
- ERDEM, R., & GÜNLÜ, E. (2006). İletişim Eğilimlerinin Yüksek Bağlam – Düşük Bağlam Ayırımı ile İncelenmesi. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, Cilt:9, Sayı 2.178-195.

- ERDEM, T. (2016). *Sosyoloji Notlar*. İstanbul: Otorite yayınları.
- ERDOĞAN, İ. (1994). *İşletmelerde Davranış*. İstanbul: Beta BasımYayım Dağıtım.
- ERDOĞAN, İ. (2012). *Pozitivist Metodoloji ve Ötesi, Araştırma Tasarımları, Niteliksel ve İstatistiksel Yöntemler*. Ankara: Erk Yayınları.
- EREN, GÜMÜSTEKİN, G., & EMET, C. (2007). Güçlendirme Algılarındaki Değişimin Örgütsel Kültür ve Bağlılık Üzerinde Etkilesimi. *Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, , 17, 90-116. .
- ERKAL, M., & E. (2014). *Sosyoloji(Toplumbilim)*. İstanbul: Der Kitabevi Yayınevi ve Dağıtım Paz.Ltd.Şti.
- EROĞLU, F. (2015). *Davranış Bilimleri* . İstanbul:: BETA Yayınları.14. Baskı.
- ERSOY, E. (2009). Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği (Malatya Örneği). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19, 2, 209-230.
- ERSOY, E., & KÖŞGER, F. (2016). Empati: Tanımı ve Önemi. *Osmangazi Tıp Dergisi/Osmangazi Journal of Medicine*, , 38: x-xx.
- EVANOFF, R. (2006). Intercultural Ethics: A Constructivist Approach. *Intercultural Education, Training, and Research (SIETAR)*, 89-102.
- FERRİ, G. (2014). Ethical communication and intercultural responsibility: a philosophical perspective. *Language and Intercultural Communication*, Vol. 14, No. 1, 7–23.
- GALLAGHER, T. (2001). Understanding Other Cultures: The Value Orientations Method. *Presented at the Association of Leadership Educators Conference*. Minneapolis, MN, July.
- GIDDENS, A. (2008). *Sosyoloji (Yayına hazırlayan: Cemal Güzel)*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.

- GÖÇER, A. (2013). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dil Kültür İlişkisi Üzerine Görüşleri: Fenomenolojik Bir Araştırma. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt-Sayı: 15-2, 25-38.
- GÖKER, G., & MEŞE, G. (2011). Türk Göçmenlerin İtalyanlara Bakış Açısı: Bir Kültürlerarası İletişim Araştırması. *Selçuk İletişim*, Cilt 7 Sayı 1, 65-82.
- GÖKTAŞ, P. (2016). Sessiz Milyonların Sözcüsü Süleyman Demirel'in Söylemlerinin Yüksek Düşük Bağlamlı İletişim Açısından Değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.21, S.3, s.1053-1061.
- GRİFFİTHS, C. (2011). Intercultural Communication Competence. *Published by Canadian Center of Science and Education*, 113-121.
- GUDYKUNST, W. B., W., & KİM, Y. (2003). *Communicating with Strangers: An Approach to Intercultural Communication*. New York: Mc Graw Hill.
- GUDYKUNST, W. B. (2003). *Intercultural Communication*. Ed: W. B. Gudykunst *Cross Cultural and Intercultural Communication*. California:: Sage Publications.
- GUERRERO, E. (2009). Assess Intercultural Sensitivity And Intercultural Ing The Development Of Learners' Communicative Competence: The Intercultural Spanish Course . Yayınlanmamış doktora tezi.
- GÜLEÇ, C. (2015). Avrupa Birliği'nin Göç politikaları ve Türkiye'ye Yansımaları. *Tesam Akademi Dergisi*, 2 (2). 81 - 100.
- GÜNEY, S. (2000). *Davranış Bilimleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- GÜNGÖR, N. (2015). *İletişime Giriş*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- GÜRSES, İ. (2005). Önyargının Nedenleri. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat fakültesi Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 1, s. 143-160.

- GÜRÜZ, D., & TEMEL, EĞİNLİ, A. (2012). *Kişilerarası İletişim-Bilgiler-Etkiler-Engeller*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic.Ltd.Şti.
- GÜVEN, S. (2015). Kültürlerarası İletişim Engelleri:1991'den günümüze Türkiye-Ermenistan İlişkileri Örneği. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, 105-111.
- GÜVENÇ, B. (1999). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi kitabevi.
- GÜVENÇ, B. (2000). *Türk Kimliği*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- HALİS, M., ŞENKAL, A., & TÜRKAY, O. (2009). Kültür Ortaklık ve Rekabet; Türkiye'ye ilişkin Rakamlar. *Journal of Azerbaijani Studies*, 444- 460.
- HALL, E. (1990). *The Silent Language*. New York: An Anchor Book.
- HAMMER, M., BENNETT, M., & WISEMAN, R. (2003). Measuring in intercultural sensitivity: The intercultural development inventory. *International Journal of Intercultural Relations*, 27 (4): 421 - 443.
- HAVILAND, W. (2002). *Kültürel Antropoloji, Çev. Hüsamettin ve Seda Çiftçi*, . İstanbul: Kaknüs yayınları.
- HERHANDEZ, F., & KOSE, B. (2012). The Developmental Model of Intercultural Sensitivity: A Tool for Understanding Principals' Cultural Competence. *Education and Urban Society*, 44 (4): 512 - 530.
- HOFSTEDE, G. (2011). Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1).
- İBROSCHEVA, E., & RAMAPRASAD, J. (2008). Do Media Matter? A Social Construction Model of Stereotypes of Foreigners. *Journal of Intercultural Communication*, 16.
- İÇLİ, G. (2011). *Sosyolojiye Giriş*. Ankara: Anı yayıncılık.5.Basım.

- İGÜS, E. (2015). Kültürlerarasılık, 19.Yüzyılda İondra'da Basılan Osmanlı Albümleri. *Cedrus The Journal of MCRI*, 365-378.
- IOANNİDOU, F., & KONSTANTİKAKİ, V. (2008). Empathy and emotional intelligence:What is it really about? *International Journal of Caring Sciences*, 1(3):118–123.
- KARA, H., & ACET, M. (2012). Spor Yöneticilerinde Durumluk Kaygısının Otomatik Düşünceler Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 7, (4), 244-258.
- KARACA, M. (2015). Küresel Dünyada Kültürler Arası İletişim ve Değişen Medyanın Rolü. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, yıl.7, s.13, 134-157.
- KARACA, M. (2016). Sosyolojik Perspektiften İletişim. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:15 Sayı:57 (626-648).
- KARADUMAN, S. (2010). Modernizmden Postmodernizme Kimliğin Yapısal Dönüşümü. *Journal of Yasar University*, 17(5) 2886 - 2899.
- KARTARI, A. (2013). *Kültürlerarası İletişim*. Eskişehir: T.C.Anadolu Üniversitesi Yayını, Ünite 1-8.
- KARTARI, A. (2014). *Kültür, Farklılık ve İletişim, Kültürlerarası İletişim kavramsal dayanakları*, . İstanbul: İletişim yayımları.
- KAYA, İ. (2007). Azınlıklar, Çokkültürlülük ve Mardin. *D.Ü.Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, , 44-55.
- KİM, Y. (2007). Ideology, Identity, and Intercultural Communication: An Analysis of Differing Academic Conceptions of Cultural Identity. *Journal of Intercultural Communication Research*, Vol. 36, No. 3, November, pp. 237–253.

- KIM, Y. Y. (2005). Inquiry in Intercultural and Development Communication. *Journal of Communication*, 55 (3): 554–577.
- KISHORE, M., & PIUS, T. (2015). Components of communication ethics: A critical inquiry. *International Journal of English Research*, Volume 1; Issue 1; Page No. 06-12.
- KO, G., & GENTRY, J. (1991). The Development of Time Orientation Measures For Use in Cross Cultural Research. *Advances in Consumer Research*, Volume 18, s135-141.
- KOUROVA, A., & MODIANOS, D. (2013). Inter-cultural Awareness and Its Role in Enriching Students communicative Competence. *The International HETL Review*, Special Issue, 60-70.
- KÖSE, S., TETİK, S., & ERCAN, C. (2001). Örgüt Kültürünü Oluşturan Faktörler. *Celal Bayar Üniversitesi İİBF dergisi:Manisa*, Cilt.7.Sayı.1.ss. 219-242.
- LEEDS-HURWITZ, W. (1990). Notes in the History of Intercultural The Foreign Service Institute and the Mandate for Intercultural Communication. *Quarterly Journal of Speech*, 76(3): 262-281.
- Lİ, L., & WANG, Q. (2011). Anxiety and Uncertainty Management in an Intercultural Setting: The Impact on Organization–Public Relationships. *Journal of Public Relations Research*, 23:3, 269-301.
- LİNDGÜİST, J., & KAUFMAN-SCARBOROUGH, C. (2007). The Polycronic – Monochronic Tendency Model. *Time and Society*, , 16(2/3).
- LİPİNSKIENE, D., REPECKIENE, A., & SCIUKAITE, K. (28-29 April 2016). Intercultural Competence Development in the Context of Diversity. *The 6th International Scientific Conference Changes in Social and Business Environment* (s. 18-27). Panevėžys, Lithuania: Panevėžys Faculty of Technologies and Business.

- LOGAN, S., STEEL, Z., & HUNT, C. (2015). Investigating the Effect of Anxiety, Uncertainty and Ethnocentrism on Willingness to Interact in an Intercultural Communication. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, Vol. 46(1) 39–52.
- LOGİE NACAR, N. (2004). Yabancı Dil Öğretiminde Kültürel Becerinin Oluşturulmasının Önemi ve Budunbilimsel Boyut. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 173-180.
- MAO, Y. (2015). Investigating Chinese Migrants' Information-Seeking Patterns in Canada: Media Selection and Language Preference. *Global Media Journal -- Canadian Edition*, Volume 8, Issue 2, pp. 113-131.
- MARTİN, J., & NAKAYAMA, T. (2010). *Intercultural Communication In Contexts* . New York: McGraw-Hill, .
- MATKİN, G., & BARBUTO, J. (2012). Demographic Similarity/Difference, Intercultural Sensitivity, and Leader–Member Exchange: A Multilevel Analysis. *Journal of Leadership & Organizational Studies*, 19(3) 294–302.
- MCGREW, A. (1992). *A global society? In S.Hall, D. Held, & A. McGrew (Eds.), Modernity and its futures*. Cambridge: Open University Press.<http://www86.homepage.villanova.edu/maghan.keita/readings%20proseminar/proseminar>.
- MULDER, M., GULİKERS, J., BİEMANS, H., & WESSELİNK, R. (2009). The new competence concept in higher education: error or enrichment? *Journal of European Industrial Training*, 33(8/9), 755-770.
- MUNLEY, P., DUNCAN, L., MCDONNELL, K., & SAUER, E. (2004). Counseling psychology in the United States of America. *Counseling Psychology Quartely*, 17, s.247-271.

- NAKTİYOK, S., & İŞCAN, Ö. (2014). Açık Görüşlülük ve Vizyon Paylaşımını Destekleyen Örgüt Kültürünün Çalışanların Örgüte Olan Duygusal ve Normatif Bağlılıklarındaki Rolü. *International Journal of Human Sciences*, 11(1), 846-860.
- NEULIEP, J., & McCROSKEY, J. (1997). The Development of a U.S. and Generalized Ethnocentrism Scale. *Communication Research Reports*, Volume 14, Number 4, 385-398.
- ODABAŞI, Y., & BARIŞ, G. (2011). *Tüketici Davranışı*. İstanbul: MediaCat Yayınları.11.baskı.
- OĞUZ, Y., . (2002). Kültürlerarası İletişimde Engeller. *Kurgu Dergisi*, S: 19, 25-33.
- OKAY, A. (2005). *Kurum Kimliği*. İstanbul: Mediacat Yayınları 5.Baskı.
- OLSON, C., & KROEGER, K. (2001). Global Competency and Intercultural Sensitivity. *Journal of Studies in International Education*, Vol. 5 No. 2, Summer, 116-137.
- ORHON, N., & YILMAZ, A. (2013). *Küreselleşme ve Kültürlerarası İletişim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını no:3025.
- ORTH, U., & ROBİNS, R. (2014). The Development of Self-Esteem. *Current Directions in Psychological Science*, Vol. 23(5) 381–387.
- OSKAY, Ü. (2015). *İletişimin ABC'si*. İstanbul: İnkılap .
- ÖĞÜT, A., & KOCABACAK, A. (2008). Küresellesme Sürecinde Türk İş Kültüründe Yasanan Dönüşümün Boyutları. *Türkiyat Araştırmalar Dergisi*, 145-170.
- ÖZENSEL, E. (2012Cilt.7, Sayı.1). Çokkültürlülük Uygulaması Olarak Kanada. *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)*, 55-70.
- ÖZKALP, E. (2013). *Sosyolojiye giriş*. Bursa: Ekin basım ve dağıtım.21. baskı.

- PARK, J. (2017). Multicultural Experience and Intercultural Sensitivity among South Korean Adolescents. *Multicultural Education Review*, Vol. 5, No. 2, pp. 108-138.
- PENBEK, Ş., YURDAKUL, D., & CERIT, A. (2009). Intercultural Communication Competence: A Study about the Intercultural Sensitivity of University Students Based on Their Education and International Experiences. *A Paper Presented European and Mediterranean Conference on Information Systems (EMCIS2009)*, July 13 - 14 2009, Crowne Plaza Hotel, İzmir.
- PENG, S. (2006). A Comparative Perspective of Intercultural Sensitivity Between College Students and Multinational Employees in China. *Multicultural Perspectives*, 8:3, 38-45.
- POLAT, İ., & KILIÇ, E. (2013). Türkiyede Çokkültürlü Eğitim ve Çokkültürlü Eğitimde öğretmen Yeterlilikleri. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi (YYU Journal Of Education Faculty, Cilt:X, Sayı:I, 352-372, .*
- POZZO, M. (2014). Intercultural Communicative Competence in Teaching Sociocultural Contents of Spanish as a Foreign Language Analysis of History Teachers' Lesson Plans e. *International Journal on Advances in Education Research*, Vol. 1 N° 2: 21-44.
- PURHONEN, P. (2007). Interpersonal Communication Competence in SME Internationalization. *Networking Knowledge: Journal of the MeCCSA Postgraduate Network*, Vol 1, No 2, 1-16.
- PUSCH, M. D. (2015). The Development of the Field of. *Intercultural Communication Institute*, 1-11.
- RENGİ, Ö., & POLAT, S. (2014). Sınıf Öğretmenlerinin kültürel farklılık Algıları ve Kültürlerarası Duyarlılıkları. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 135-156.

- ROGERS, E, M, HART, W, B, & MIKE, Y. (2002). Edward T. Hall and The History of Intercultural Communication: The United States and Japan. *Keio Communication*, Review No. 24.
- SAMOVAR, L., PORTER, R., & MCDANIEL, E. (2012). *Intercultural Communication*. A Reader. 13. Basım. Boston: Wadsworth.
- SAMOVAR, L., PORTER, R., & MCDANIEL, E. (2009). *Communication Between Cultures*. Canada: Wadsworth, Cengage Learning.
- SARI, E. (2004/3). Kùltùrlerrarsı iletışim: Temeller, Gelişmeler, Yaklaşımlar. *Folklor/Edebiyat*, cilt:x sayı:39.
- SCHWARTS, S., LUYCKX, K., & VIGNOLES, V. (2011). *Handbook of Identity Theory and Research*. New York: Springer Science+Business Media.
- SCUPIN, R. (2012). *Cultural Anthropology*:. New Jersey:: A Global Perspective. 8. Basım.
- SELÇUK, A. (2005). Kùltùrlerrarası İletışim Açışından Gùndelik İletışim Davranışları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13: 117.
- SELÇUK, A. (2008). *Kùltùrlerrarası İletışim Bağlamında Kùltùr Kuramı*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- SHUTER, R. (2012). Intercultural New Media Studies: The Next Frontier in Intercultural Communication. *Journal of Intercultural Communication Research*, Vol. 41, No. 3, pp. 219–237.
- SOFYALIOğLU, Ç., & AKTAş, R. (2001). Kùltùrel Farklılıkların Uluslararası İşletmelere Etkisi. *Yönetim ve Ekonomi*, 75-92 /Cilt:7 Sayı:1.
- SPİTZBERG, B., & CHANGNON, G. (2009). Conceptualizing Intercultural Competence. D. DEARDORFF, & D. BOK içinde, *The Sage Handbook of Intercultural Competence* (s. 2-53). Thousand Oaks: CA: Sage.

- ŞÜRGEVİL, O. (2008). Farklılık Kavramına ve Farklılıkların Yönetimine Temel Oluşturan Sosyo-Psikolojik Kuramlar ve Yaklaşımlar. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 111-124.
- ŞAHİN, A. (2010). Örgüt Kültürü-Yönetim İlişkisi ve Yönetimsel Etkinlik. *Maliye Dergisi*. Sayı 159., 22-35.
- ŞAHİN, C. (2001). Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 21, Sayı 2, 57-67.
- ŞİMŞEK, N., & FİDAN, M. (2005). *Kurum kültürü ve liderlik*. Konya: Tablet yayını.
- ŞİMŞEK, S. (2002). Günümüzün Kimlik Sorunu ve Bu Sorunun Yaşandığı Temel Çatışma Eksenleri. *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 3, 29-39.
- ŞİŞMAN, M. (2014). *Örgütler ve Kültürler*. Ankara: Pegem Akademi.
- TALAS, M., & KAYA, Y. (2007). Küreselleşmenin Kültürel Sonuçları. *Türklük Bilimi Araştırmaları (TÜBAR)*, XXII-Güz, 149-161.
- TAMAM, E., & KRAUSS, S. (2014). Ethnic-Related Diversity Engagement Differences in Intercultural Sensitivity Among Malaysian Undergraduate Students. *International Journal of Adolescence and Youth*, 1-14.
- TAMAM, E. (2010). Examining Chen and Starosta's Model of Intercultural Sensitivity in a Multiracial Collectivistic Country. *Journal of Intercultural Communication Research*, 39 (3): 173-183.
- TAYFUN, R. (2014). *Etkili İletişim ve Beden Dili*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık .

- TAYLOR, S., & BRİGHT, D. (2011). Open-Mindedness and Defensiveness in Multisource Feedback Processes: A Conceptual Framework. *The Journal of Applied Behavioral Science*, 47(4), 432–460.
- TEMEL EĞİNLİ, A. (2011). Kültürlerarası Yeterliliğin Kazanılmasında Kültürel Farklılık Eğitimlerinin Önemi. *Öneri Dergisi*, C.9.S.35, 15-227.
- TEMEL EĞİNLİ, A., & YEYGEL ÇAKIR, S. (2011). Toplum Kültürünün Kurum Kültürüne Yansıması. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, Cilt 3, No 2, s, 37-50.
- TERZİ, A. (2004). Üniversite Öğrencilerinin Güç Mesafesi ve Belirsizlikten Kaçınma Algıları Üzerine Bir Araştırma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 65-73.
- THOMPSON, K., & GULLONE, E. (2003). Promotion of Empathy and Prosocial Behaviour in Children through Humane Education . *Australian Psychologist*, VOLUME 38 NUMBER 3 pp. 175-182.
- THOMPSON, P. (2012). Ethics and Risk Communication. *SAGE Publications*, 34(5) 618–641.
- TİEDT, P., & TİEDT, I. (2005). *Multicultural Teaching: A Handbook of Activities*. Information and Resources. (2nd ed.). Boston, MA: Pearson Education, Inc.
- TURHAN, T. (2015). Kişisel Kimlik ve Kolektif- Milli Kimlik Bağlamında Manasçı Destancı ve Manas Destanı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 8 Sayı: 36, 230-242.
- TUTKUN, Ö., & KOÇ, M. (2008). Mesleklere Atfedilen Kalıp Yargılar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, cilt: 41, sayı: 1, 255-273.
- UĞUR, T., & UĞUR, M. (2014). Kültürel Farklılıkların Ülkeler Arası Mal Akımlarına Etkisi Üzerine Bir Literatür inceleme. *International Conference On Eurasian Economies* (s. 1038). Skopje, MACEDONIA: 2010-2015 Avrasya Ekonomistler Derneği.

- ÜSTÜN, E. (2011). Öğretmen Adaylarının Kültürlerarası Duyarlılık ve Etnikmerkezcilik Düzeylerini Etkileyen Etmenler yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- WEEDON, C. (2004). *Identity and Culture. Narratives of Difference and Belonging*. Berkshire:Open University Press.
- YAĞBASAN, M. (2016). *Almanya ve Türkiye Özelinde Kültürlerarası İletişim*. Konya: Literatürk.
- YAZICI, S., BAŞOL, G., & TOPRAK, G. (2009). Öğretmenlerin Çokkültürlü Eğitim Tutumları: Bir güvenirlilik ve Geçerlilik Çalışması . *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)* 37, 229-242.
- YELOĞLU, H. (2011). Türk Toplumsal Kültürünün Örgüt yapılarına Olan Etkilerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Çalışma. Cilt: 2 Sayı: 4, s, 154-170.
- YENGEL ÇEKİR, S., & TEMEL EĞİNLİ, A. (2010). Uluslararası İşletmelerin Web Sitelerinin Tasarımında Kültürel Boyutların Adaptasyonun Önemi. *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, Cilt, Cilt, 1 Sayı: 2*.
- YEŞİL, S. (2009). Kültürel Farklılıkların Yönetimi ve Alternatif Bir Strateji: Kültürel Zeka. 100-131.
- YEŞİL, S. (2013). Kültür ve Kültürel Farklılıklar. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. Kış- Cilt:12 Sayı:44, 052-081*.
- YILDIZ, M. (2012). Farabi'de Dil-Mantık ve Kültür İlişkisi. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 14, s. 93-120.
- YOSHITAKE, M. (2002). Anxiety/Uncertainty Management (AUM) Theory: A Critical Examination of an Intercultural Communication Theory. *Intercultural Communication Studies*, XI: 2, 177-194.

- YU, T., & CHEN, G. (2008.). Intercultural Sensitivity and Conflict Management Styles in Cross-Cultural Organizational Situations. *Intercultural Communication Studies*, 17(2), 149-161.
- YÜCEL, E., & KOPARAN, E. (2010). Güç Mesafesi ve Cinsel Taciz Davranışları Arasındaki İlişkinin Yönünü Belirlemeye Yönelik Görgül Bir Çalışma. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 11-18.
- YÜKSEL, A. (2014). *Etkili İletişim*(Editör:Uğur Demiray).İletişimin Tanımı ve Temel Bileşenleri. Ankara: Pegem Akademi.
- ZENCİRKIRAN, M. (2015). *Sosyoloji* . Bursa: Dora Basım-Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- ZILLIOĞLU, M. (1993). *İletişim Nedir?* İstanbul: Cem Yayınevi.
- ZOTZMANN, K. (2007). Globalization and Intercultural Communication. *Culture, Language and Representation*, 1697-7750, pp. 253-268.

EKLER

EK-1

Group Statistics

	CİNSİYETİNİZ	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
EtnoMerkezcilik	Erkek	229	2,6344	,62707	,04144
	Bayan	371	2,6631	,62169	,03228

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances	t-test for Equality of Means								
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
EtnoMerkezcilik	Equal variances assumed	,000	,983	-,546	598	,585	-,02864	,05242	-,13158	,07431
	Equal variances not assumed			-,545	479,766	,586	-,02864	,05252	-,13184	,07457

EK-2

Group Statistics

	Farklı ülkelerden komşularınız veya tanıdıklarınız var mı?	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
EtnoMerkezcilik	Evet	345	2,5503	,63996	,03445
	Hayır	255	2,7899	,57326	,03590

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances	t-test for Equality of Means								
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
EtnoMerkezcilik	Equal variances assumed	3,064	,081	-4,737	598	,000	-,23961	,05058	-,33895	-,14026
	Equal variances not assumed			-4,815	576,365	,000	-,23961	,04976	-,33733	-,14188

EK-3

Group Statistics

	Hiç yurt dışında bulundunuz mu?	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
EtnoMerkezcilik	Evet	131	2,5349	,66756	,05832
	Hayır	469	2,6849	,60718	,02804

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means							
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference		
								Lower	Upper	
EtnoMerkezcilik	Equal variances assumed	1,688	,194	-2,445	598	,015	-,15000	,06135	-,27048	-,02951
	Equal variances not assumed			-2,318	194,143	,022	-,15000	,06471	-,27763	-,02236

EK-4

Group Statistics

	Farklı ülkelere mensup arkadaşımız var mı?	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
EtnoMerkezcilik	Evet	258	2,4720	,64305	,04003
	Hayır	342	2,7880	,57264	,03096

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
EtnoMerkezcilik	Equal variances assumed	4,553	,033	-6,345	598	,000	-,31597	,04980	-,41378	-,21817
	Equal variances not assumed			-6,243	517,015	,000	-,31597	,05061	-,41540	-,21654

EK-5

Descriptives

EtnoMerkezcilik

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Hiç	115	2,8273	,57580	,05369	2,7210	2,9337	1,14	3,93
Nadiren	153	2,6312	,61856	,05001	2,5324	2,7300	1,14	4,14
Ara-Sıra	187	2,6176	,57604	,04212	2,5345	2,7007	1,00	3,86
Çoğu Zaman	79	2,3788	,60656	,06824	2,2430	2,5147	1,00	3,79
Her Zaman	66	2,8203	,73190	,09009	2,6404	3,0003	1,00	4,00
Total	600	2,6521	,62338	,02545	2,6022	2,7021	1,00	4,14

ANOVA

EtnoMerkezcilik

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	11,587	4	2,897	7,792	,000
Within Groups	221,188	595	,372		
Total	232,775	599			

Multiple Comparisons

Dependent Variable: EtnoMerkezcilik

Tukey HSD

(I) Farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını (televizyon, gazete, radyo, internet) takip eder misiniz?	(J) Farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını (televizyon, gazete, radyo, internet) takip eder misiniz?	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
Hiç	Nadiren	,19614	,07525	,070	-,0097	,4020
	Ara-Sıra	,20968*	,07225	,031	,0120	,4074
	Çoğu Zaman	,44849*	,08910	,000	,2047	,6923
	Her Zaman	,00698	,09415	1,000	-,2506	,2646
Nadiren	Hiç	-,19614	,07525	,070	-,4020	,0097
	Ara-Sıra	,01354	,06647	1,000	-,1683	,1954
	Çoğu Zaman	,25234*	,08447	,024	,0212	,4835
	Her Zaman	-,18916	,08979	,218	-,4348	,0565
Ara-Sıra	Hiç	-,20968*	,07225	,031	-,4074	-,0120
	Nadiren	-,01354	,06647	1,000	-,1954	,1683
	Çoğu Zaman	,23880*	,08181	,030	,0149	,4627
	Her Zaman	-,20270	,08730	,139	-,4416	,0362
Çoğu Zaman	Hiç	-,44849*	,08910	,000	-,6923	-,2047
	Nadiren	-,25234*	,08447	,024	-,4835	-,0212
	Ara-Sıra	-,23880*	,08181	,030	-,4627	-,0149
	Her Zaman	-,44150*	,10168	,000	-,7197	-,1633
Her Zaman	Hiç	-,00698	,09415	1,000	-,2646	,2506
	Nadiren	,18916	,08979	,218	-,0565	,4348
	Ara-Sıra	,20270	,08730	,139	-,0362	,4416
	Çoğu Zaman	,44150*	,10168	,000	,1633	,7197

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

EK-6

Descriptives

EtnoMerkezcilik

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Hiç	267	2,6867	,62778	,03842	2,6111	2,7624	1,07	4,14
Nadiren	146	2,7006	,53388	,04418	2,6133	2,7879	1,36	3,86
Ara-Sıra	122	2,5626	,67605	,06121	2,4415	2,6838	1,00	4,00
Çoğu Zaman	47	2,5319	,68509	,09993	2,3308	2,7331	1,00	3,79
Her Zaman	18	2,6667	,65968	,15549	2,3386	2,9947	1,21	3,71
Total	600	2,6521	,62338	,02545	2,6022	2,7021	1,00	4,14

ANOVA

EtnoMerkezcilik

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	2,322	4	,581	1,499	,201
Within Groups	230,452	595	,387		
Total	232,775	599			

Multiple Comparisons

Dependent Variable: EtnoMerkezcilik

Tukey HSD

(I) Sosyal medyada farklı ülkelerden insanlarla iletişim kurar mısınız?	(J) Sosyal medyada farklı ülkelerden insanlarla iletişim kurar mısınız?	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
Hiç	Nadiren	-,01386	,06406	1,000	-,1891	,1614
	Ara-Sıra	,12408	,06801	,360	-,0620	,3102
	Çoğu Zaman	,15482	,09844	,516	-,1145	,4242
	Her Zaman	,02006	,15155	1,000	-,3946	,4347
Nadiren	Hiç	,01386	,06406	1,000	-,1614	,1891
	Ara-Sıra	,13794	,07634	,370	-,0709	,3468
	Çoğu Zaman	,16867	,10437	,488	-,1169	,4543
	Her Zaman	,03392	,15547	,999	-,3915	,4593
Ara-Sıra	Hiç	-,12408	,06801	,360	-,3102	,0620
	Nadiren	-,13794	,07634	,370	-,3468	,0709
	Çoğu Zaman	,03073	,10684	,999	-,2616	,3231
	Her Zaman	-,10402	,15714	,964	-,5340	,3259
Çoğu Zaman	Hiç	-,15482	,09844	,516	-,4242	,1145
	Nadiren	-,16867	,10437	,488	-,4543	,1169
	Ara-Sıra	-,03073	,10684	,999	-,3231	,2616
	Her Zaman	-,13475	,17251	,936	-,6068	,3373
Her Zaman	Hiç	-,02006	,15155	1,000	-,4347	,3946
	Nadiren	-,03392	,15547	,999	-,4593	,3915
	Ara-Sıra	,10402	,15714	,964	-,3259	,5340
	Çoğu Zaman	,13475	,17251	,936	-,3373	,6068

EK-7

Descriptives

EtnoMerkezcilik

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Çok Kötü	92	2,7593	,56270	,05867	2,6428	2,8758	1,29	3,86
Kötü	204	2,6702	,64339	,04505	2,5813	2,7590	1,00	3,93
Orta Düzey	252	2,6052	,62496	,03937	2,5276	2,6827	1,00	4,14
İyi	36	2,5575	,60653	,10109	2,3523	2,7628	1,21	3,64
Çok İyi	16	2,7589	,67505	,16876	2,3992	3,1186	1,50	3,79
Total	600	2,6521	,62338	,02545	2,6022	2,7021	1,00	4,14

ANOVA

EtnoMerkezcilik

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	2,184	4	,546	1,409	,230
Within Groups	230,591	595	,388		
Total	232,775	599			

Multiple Comparisons

Dependent Variable: EtnoMerkezcilik

Tukey HSD

(I) Yabancı dil bilme düzeyiniz nedir	(J) Yabancı dil bilme düzeyiniz nedir	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
Çok Kötü	Kötü	,08915	,07818	,785	-,1248	,3031
	Orta Düzey	,15416	,07583	,252	-,0533	,3616
	İyi	,20178	,12238	,467	-,1331	,5366
	Çok İyi	,00039	,16862	1,000	-,4610	,4618
Kötü	Çok Kötü	-,08915	,07818	,785	-,3031	,1248
	Orta Düzey	,06501	,05863	,802	-,0954	,2254
	İyi	,11263	,11254	,855	-,1953	,4206
	Çok İyi	-,08876	,16162	,982	-,5310	,3535
Orta Düzey	Çok Kötü	-,15416	,07583	,252	-,3616	,0533
	Kötü	-,06501	,05863	,802	-,2254	,0954
	İyi	,04762	,11092	,993	-,2559	,3511
	Çok İyi	-,15377	,16050	,874	-,5929	,2854
İyi	Çok Kötü	-,20178	,12238	,467	-,5366	,1331
	Kötü	-,11263	,11254	,855	-,4206	,1953
	Orta Düzey	-,04762	,11092	,993	-,3511	,2559
	Çok İyi	-,20139	,18705	,819	-,7132	,3104
Çok İyi	Çok Kötü	-,00039	,16862	1,000	-,4618	,4610
	Kötü	,08876	,16162	,982	-,3535	,5310
	Orta Düzey	,15377	,16050	,874	-,2854	,5929
	İyi	,20139	,18705	,819	-,3104	,7132

EK-8

Descriptives

EtnoMerkezcilik

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
İlköğretim	92	2,9193	,54944	,05728	2,8055	3,0330	1,00	3,93
Lise	172	2,8393	,56651	,04320	2,7540	2,9246	1,00	3,93
Ön Lisans	106	2,6051	,61526	,05976	2,4866	2,7236	1,07	3,79
Lisans	202	2,3865	,59806	,04208	2,3035	2,4695	1,00	3,79
Lisanüstü	28	2,7194	,65492	,12377	2,4654	2,9733	1,50	4,14
Total	600	2,6521	,62338	,02545	2,6022	2,7021	1,00	4,14

ANOVA

EtnoMerkezcilik

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	27,204	4	6,801	19,685	,000
Within Groups	205,571	595	,345		
Total	232,775	599			

Multiple Comparisons

Dependent Variable: EtnoMerkezcilik

Tukey HSD

(I) Eğitim durumunuz	(J) Eğitim durumunuz	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
İlköğretim	Lise	,07997	,07592	,830	-,1278	,2877
	Ön Lisans	,31413*	,08375	,002	,0850	,5433
	Lisans	,53276*	,07393	,000	,3305	,7350
	Lisanüstü	,19987	,12686	,514	-,1473	,5470
Lise	İlköğretim	-,07997	,07592	,830	-,2877	,1278
	Ön Lisans	,23416*	,07258	,012	,0356	,4328
	Lisans	,45279*	,06098	,000	,2859	,6197
	Lisanüstü	,11990	,11978	,855	-,2078	,4476
Ön Lisans	İlköğretim	-,31413*	,08375	,002	-,5433	-,0850
	Lise	-,23416*	,07258	,012	-,4328	-,0356
	Lisans	,21863*	,07050	,017	,0257	,4115
	Lisanüstü	-,11427	,12489	,891	-,4560	,2275
Lisans	İlköğretim	-,53276*	,07393	,000	-,7350	-,3305
	Lise	-,45279*	,06098	,000	-,6197	-,2859
	Ön Lisans	-,21863*	,07050	,017	-,4115	-,0257
	Lisanüstü	-,33290*	,11853	,041	-,6572	-,0086
Lisanüstü	İlköğretim	-,19987	,12686	,514	-,5470	,1473
	Lise	-,11990	,11978	,855	-,4476	,2078
	Ön Lisans	,11427	,12489	,891	-,2275	,4560
	Lisans	,33290*	,11853	,041	,0086	,6572

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

EK-9

Descriptives

MutlulukCompute

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
					İlköğretim	92		
Lise	172	114,4651	13,97257	1,06540	112,3621	116,5681	75,00	151,00
Ön Lisans	106	115,9528	14,13633	1,37304	113,2303	118,6753	80,00	156,00
Lisans	202	118,0545	16,30560	1,14726	115,7922	120,3167	67,00	157,00
Lisanüstü	28	121,2857	21,85619	4,13043	112,8108	129,7607	73,00	159,00
Total	600	116,4183	15,53315	,63414	115,1729	117,6637	67,00	159,00

ANOVA

MutlulukCompute

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1955,426	4	488,857	2,040	,087
Within Groups	142570,572	595	239,614		
Total	144525,998	599			

Multiple Comparisons

Dependent Variable: MutlulukCompute

Tukey HSD

(I) Eğitim durumunuz	(J) Eğitim durumunuz	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
İlköğretim	Lise	1,06749	1,99940	,984	-4,4032	6,5382
	Ön Lisans	-,42022	2,20568	1,000	-6,4553	5,6149
	Lisans	-2,52185	1,94698	,694	-7,8491	2,8054
	Lisanüstü	-5,75311	3,34098	,421	-14,8946	3,3884
Lise	İlköğretim	-1,06749	1,99940	,984	-6,5382	4,4032
	Ön Lisans	-1,48771	1,91144	,937	-6,7177	3,7423
	Lisans	-3,58934	1,60603	,168	-7,9837	,8050
	Lisanüstü	-6,82060	3,15448	,196	-15,4518	1,8106
Ön Lisans	İlköğretim	,42022	2,20568	1,000	-5,6149	6,4553
	Lise	1,48771	1,91144	,937	-3,7423	6,7177
	Lisans	-2,10163	1,85654	,790	-7,1814	2,9782
	Lisanüstü	-5,33288	3,28910	,484	-14,3324	3,6666
Lisans	İlköğretim	2,52185	1,94698	,694	-2,8054	7,8491
	Lise	3,58934	1,60603	,168	-,8050	7,9837
	Ön Lisans	2,10163	1,85654	,790	-2,9782	7,1814
	Lisanüstü	-3,23126	3,12152	,839	-11,7722	5,3097
Lisanüstü	İlköğretim	5,75311	3,34098	,421	-3,3884	14,8946
	Lise	6,82060	3,15448	,196	-1,8106	15,4518
	Ön Lisans	5,33288	3,28910	,484	-3,6666	14,3324
	Lisans	3,23126	3,12152	,839	-5,3097	11,7722

EK-10

Descriptives

MutlulukCompute

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
İşçi	156	115,3077	13,92358	1,11478	113,1056	117,5098	75,00	147,00
Memur	96	115,3021	13,38744	1,36635	112,5895	118,0146	80,00	153,00
Serbest meslek	69	112,9275	17,66878	2,12707	108,6830	117,1720	82,00	156,00
Öğrenci	79	115,7595	17,31845	1,94848	111,8804	119,6386	67,00	157,00
Akademisyen, Doktor	15	120,3333	24,82702	6,41031	106,5846	134,0821	73,00	159,00
Sağlık Yöneticisi	8	130,1250	8,30555	2,93645	123,1814	137,0686	116,00	139,00
Sağlık personeli	120	118,3417	14,73491	1,34511	115,6782	121,0051	85,00	151,00
Ev Hanımı	46	120,4348	16,31312	2,40524	115,5904	125,2792	95,00	151,00
Emekli	11	115,4545	13,36685	4,03026	106,4746	124,4345	90,00	133,00
Total	600	116,4183	15,53315	,63414	115,1729	117,6637	67,00	159,00

ANOVA

MutlulukCompute

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	4116,228	8	514,529	2,166	,028
Within Groups	140409,770	591	237,580		
Total	144525,998	599			

Multiple Comparisons

Dependent Variable: MutlulukCompute

Tukey HSD

(I) Mesleğiniz	(J) Mesleğiniz	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
İşçi	Memur	,00561	1,99943	1,000	-6,2193	6,2305
	Serbest meslek	2,38016	2,22848	,978	-4,5578	9,3181
	Öğrenci	-,45180	2,12845	1,000	-7,0783	6,1747
	Akademisyen, Doktor	-5,02564	4,16673	,955	-17,9980	7,9467
	Sağlık Yöneticisi	-14,81731	5,58753	,168	-32,2131	2,5785
	Sağlık personeli	-3,03397	1,87157	,793	-8,8608	2,7928
	Ev Hanımı	-5,12709	2,58606	,556	-13,1783	2,9242
	Emekli	-,14685	4,80844	1,000	-15,1171	14,8234
Memur	İşçi	-,00561	1,99943	1,000	-6,2305	6,2193
	Serbest meslek	2,37455	2,43269	,988	-5,1992	9,9483
	Öğrenci	-,45741	2,34140	1,000	-7,7469	6,8321
	Akademisyen, Doktor	-5,03125	4,27942	,961	-18,3545	8,2920
	Sağlık Yöneticisi	-14,82292	5,67206	,183	-32,4819	2,8360
	Sağlık personeli	-3,03958	2,11060	,882	-9,6106	3,5314
	Ev Hanımı	-5,13270	2,76398	,644	-13,7378	3,4724
	Emekli	-,15246	4,90642	1,000	-15,4277	15,1228
Serbest meslek	İşçi	-2,38016	2,22848	,978	-9,3181	4,5578
	Memur	-2,37455	2,43269	,988	-9,9483	5,1992
	Öğrenci	-2,83196	2,53979	,972	-10,7391	5,0752
	Akademisyen, Doktor	-7,40580	4,39111	,755	-21,0767	6,2651
	Sağlık Yöneticisi	-17,19746	5,75679	,072	-35,1202	,7253
	Sağlık personeli	-5,41413	2,32874	,329	-12,6642	1,8360
	Ev Hanımı	-7,50725	2,93393	,207	-16,6415	1,6270
	Emekli	-2,52701	5,00414	1,000	-18,1065	13,0525
Öğrenci	İşçi	,45180	2,12845	1,000	-6,1747	7,0783
	Memur	,45741	2,34140	1,000	-6,8321	7,7469
	Serbest meslek	2,83196	2,53979	,972	-5,0752	10,7391
	Akademisyen, Doktor	-4,57384	4,34120	,980	-18,0894	8,9417
	Sağlık Yöneticisi	-14,36551	5,71881	,228	-32,1700	3,4390
	Sağlık personeli	-2,58217	2,23320	,965	-9,5348	4,3705
	Ev Hanımı	-4,67529	2,85869	,785	-13,5753	4,2247
	Emekli	,30495	4,96040	1,000	-15,1384	15,7482
Akademisyen, Doktor	İşçi	5,02564	4,16673	,955	-7,9467	17,9980
	Memur	5,03125	4,27942	,961	-8,2920	18,3545

	Serbest meslek	7,40580	4,39111	,755	-6,2651	21,0767
	Öğrenci	4,57384	4,34120	,980	-8,9417	18,0894
	Sağlık Yöneticisi	-9,79167	6,74805	,877	-30,8005	11,2172
	Sağlık personeli	1,99167	4,22120	1,000	-11,1503	15,1336
	Ev Hanımı	-,10145	4,58295	1,000	-14,3696	14,1667
	Emekli	4,87879	6,11857	,997	-14,1703	23,9278
	İşçi	14,81731	5,58753	,168	-2,5785	32,2131
	Memur	14,82292	5,67206	,183	-2,8360	32,4819
	Serbest meslek	17,19746	5,75679	,072	-,7253	35,1202
	Öğrenci	14,36551	5,71881	,228	-3,4390	32,1700
Sağlık Yöneticisi	Akademisyen, Doktor	9,79167	6,74805	,877	-11,2172	30,8005
	Sağlık personeli	11,78333	5,62826	,479	-5,7392	29,3059
	Ev Hanımı	9,69022	5,90443	,782	-8,6922	28,0726
	Emekli	14,67045	7,16210	,510	-7,6275	36,9684
	İşçi	3,03397	1,87157	,793	-2,7928	8,8608
	Memur	3,03958	2,11060	,882	-3,5314	9,6106
	Serbest meslek	5,41413	2,32874	,329	-1,8360	12,6642
	Öğrenci	2,58217	2,23320	,965	-4,3705	9,5348
Sağlık personeli	Akademisyen, Doktor	-1,99167	4,22120	1,000	-15,1336	11,1503
	Sağlık Yöneticisi	-11,78333	5,62826	,479	-29,3059	5,7392
	Ev Hanımı	-2,09312	2,67294	,997	-10,4148	6,2286
	Emekli	2,88712	4,85572	1,000	-12,2303	18,0045
	İşçi	5,12709	2,58606	,556	-2,9242	13,1783
	Memur	5,13270	2,76398	,644	-3,4724	13,7378
	Serbest meslek	7,50725	2,93393	,207	-1,6270	16,6415
	Öğrenci	4,67529	2,85869	,785	-4,2247	13,5753
Ev Hanımı	Akademisyen, Doktor	,10145	4,58295	1,000	-14,1667	14,3696
	Sağlık Yöneticisi	-9,69022	5,90443	,782	-28,0726	8,6922
	Sağlık personeli	2,09312	2,67294	,997	-6,2286	10,4148
	Emekli	4,98024	5,17329	,989	-11,1259	21,0864
	İşçi	,14685	4,80844	1,000	-14,8234	15,1171
	Memur	,15246	4,90642	1,000	-15,1228	15,4277
	Serbest meslek	2,52701	5,00414	1,000	-13,0525	18,1065
	Öğrenci	-,30495	4,96040	1,000	-15,7482	15,1384
Emekli	Akademisyen, Doktor	-4,87879	6,11857	,997	-23,9278	14,1703
	Sağlık Yöneticisi	-14,67045	7,16210	,510	-36,9684	7,6275
	Sağlık personeli	-2,88712	4,85572	1,000	-18,0045	12,2303
	Ev Hanımı	-4,98024	5,17329	,989	-21,0864	11,1259

EK-11

Group Statistics

	CİNSİYETİNİZ	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
YasamDoyumuCompute	Erkek	229	15,2489	4,56378	,30158
	Bayan	371	15,6819	4,70895	,24448

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances	t-test for Equality of Means								
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
YasamDoyumuCompute	Equal variances assumed	,189	,664	-1,107	598	,269	-,43303	,39112	-1,20117	,33510
	Equal variances not assumed			-1,115	494,522	,265	-,43303	,38823	-1,19581	,32975

EK-12

Descriptives

YasamDoyumuCompute

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
İlköğretim	92	14,7500	4,64717	,48450	13,7876	15,7124	5,00	25,00
Lise	172	14,9419	5,12614	,39086	14,1703	15,7134	5,00	25,00
Ön Lisans	106	16,4057	4,53091	,44008	15,5331	17,2783	5,00	25,00
Lisans	202	15,5594	4,26124	,29982	14,9682	16,1506	5,00	25,00
Lisansüstü	28	17,8929	3,66504	,69263	16,4717	19,3140	8,00	25,00
Total	600	15,5167	4,65502	,19004	15,1434	15,8899	5,00	25,00

ANOVA

YasamDoyumuCompute

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	353,142	4	88,286	4,160	,002
Within Groups	12626,691	595	21,221		
Total	12979,833	599			

Multiple Comparisons

Dependent Variable: YasamDoyumuCompute
Tukey HSD

(I) Eğitim durumunuz	(J) Eğitim durumunuz	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
İlköğretim	Lise	-,19186	,59502	,998	-1,8199	1,4362
	Ön Lisans	-1,65566	,65641	,087	-3,4517	,1404
	Lisans	-,80941	,57942	,630	-2,3948	,7760
	Lisanüstü	-3,14286*	,99427	,014	-5,8633	-,4224
Lise	İlköğretim	,19186	,59502	,998	-1,4362	1,8199
	Ön Lisans	-1,46380	,56884	,077	-3,0202	,0926
	Lisans	-,61755	,47795	,696	-1,9253	,6902
	Lisanüstü	-2,95100*	,93877	,015	-5,5196	-,3824
Ön Lisans	İlköğretim	1,65566	,65641	,087	-,1404	3,4517
	Lise	1,46380	,56884	,077	-,0926	3,0202
	Lisans	,84625	,55250	,542	-,6655	2,3580
	Lisanüstü	-1,48720	,97883	,550	-4,1654	1,1910
Lisans	İlköğretim	,80941	,57942	,630	-,7760	2,3948
	Lise	,61755	,47795	,696	-,6902	1,9253
	Ön Lisans	-,84625	,55250	,542	-2,3580	,6655
	Lisanüstü	-2,33345	,92896	,089	-4,8752	,2083
Lisanüstü	İlköğretim	3,14286*	,99427	,014	,4224	5,8633
	Lise	2,95100*	,93877	,015	,3824	5,5196
	Ön Lisans	1,48720	,97883	,550	-1,1910	4,1654
	Lisans	2,33345	,92896	,089	-,2083	4,8752

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

EK-13

Descriptives

YasamDoyumuCompute

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
İşçi	156	15,3846	4,83197	,38687	14,6204	16,1488	5,00	25,00
Memur	96	15,5729	4,75006	,48480	14,6105	16,5354	5,00	25,00
Serbest meslek	69	14,2609	4,86177	,58529	13,0929	15,4288	5,00	25,00
Öğrenci	79	14,4430	4,67878	,52640	13,3950	15,4910	5,00	25,00
Akademisyen, Doktor	15	18,1333	3,94365	1,01825	15,9494	20,3173	12,00	25,00
Sağlık Yöneticisi	8	18,5000	2,67261	,94491	16,2656	20,7344	13,00	22,00
Sağlık personeli	120	16,4417	4,07657	,37214	15,7048	17,1785	6,00	25,00
Ev Hanımı	46	15,3696	4,47888	,66038	14,0395	16,6996	6,00	25,00
Emekli	11	17,2727	4,90083	1,47766	13,9803	20,5652	5,00	24,00
Total	600	15,5167	4,65502	,19004	15,1434	15,8899	5,00	25,00

ANOVA

YasamDoyumuCompute

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	514,398	8	64,300	3,049	,002
Within Groups	12465,435	591	21,092		
Total	12979,833	599			

Multiple Comparisons

Dependent Variable: YasamDoyumuCompute
Tukey HSD

(I) Mesleğiniz	(J) Mesleğiniz	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
İşçi	Memur	-,18830	,59575	1,000	-2,0431	1,6665
	Serbest meslek	1,12375	,66399	,751	-,9435	3,1910
	Öğrenci	,94158	,63419	,863	-1,0329	2,9160
	Akademisyen, Doktor	-2,74872	1,24151	,398	-6,6139	1,1165
	Sağlık Yöneticisi	-3,11538	1,66485	,634	-8,2986	2,0678
	Sağlık personeli	-1,05705	,55765	,617	-2,7932	,6791
	Ev Hanımı	,01505	,77054	1,000	-2,3839	2,4140
	Emekli	-1,88811	1,43271	,926	-6,3486	2,5724
	İşçi	,18830	,59575	1,000	-1,6665	2,0431
Memur	Serbest meslek	1,31205	,72484	,676	-,9446	3,5687
	Öğrenci	1,12988	,69764	,794	-1,0421	3,3018
	Akademisyen, Doktor	-2,56042	1,27509	,538	-6,5302	1,4093
	Sağlık Yöneticisi	-2,92708	1,69004	,727	-8,1887	2,3345
	Sağlık personeli	-,86875	,62887	,905	-2,8266	1,0891
	Ev Hanımı	,20335	,82355	1,000	-2,3606	2,7673
	Emekli	-1,69981	1,46191	,964	-6,2512	2,8516
	İşçi	-1,12375	,66399	,751	-3,1910	,9435
	Memur	-1,31205	,72484	,676	-3,5687	,9446
Serbest meslek	Öğrenci	-,18217	,75675	1,000	-2,5382	2,1738
	Akademisyen, Doktor	-3,87246	1,30837	,077	-7,9458	,2009
	Sağlık Yöneticisi	-4,23913	1,71528	,248	-9,5794	1,1011
	Sağlık personeli	-2,18080*	,69387	,046	-4,3410	-,0206
	Ev Hanımı	-1,10870	,87419	,940	-3,8303	1,6129
	Emekli	-3,01186	1,49102	,530	-7,6539	1,6302
	İşçi	-,94158	,63419	,863	-2,9160	1,0329
	Memur	-1,12988	,69764	,794	-3,3018	1,0421
	Serbest meslek	,18217	,75675	1,000	-2,1738	2,5382
Öğrenci	Akademisyen, Doktor	-3,69030	1,29349	,103	-7,7174	,3368
	Sağlık Yöneticisi	-4,05696	1,70397	,296	-9,3620	1,2480
	Sağlık personeli	-1,99863	,66540	,068	-4,0702	,0730
	Ev Hanımı	-,92653	,85177	,976	-3,5784	1,7253
	Emekli	-2,82969	1,47799	,604	-7,4311	1,7718
	Akademisyen, Doktor	İşçi	2,74872	1,24151	,398	-1,1165
Akademisyen, Doktor	Memur	2,56042	1,27509	,538	-1,4093	6,5302
	Serbest meslek	3,87246	1,30837	,077	-,2009	7,9458

	Öğrenci	3,69030	1,29349	,103	-,3368	7,7174
	Sağlık Yöneticisi	-,36667	2,01064	1,000	-6,6264	5,8931
	Sağlık personeli	1,69167	1,25774	,917	-2,2241	5,6074
	Ev Hanımı	2,76377	1,36553	,527	-1,4876	7,0151
	Emekli	,86061	1,82308	1,000	-4,8152	6,5364
	İşçi	3,11538	1,66485	,634	-2,0678	8,2986
	Memur	2,92708	1,69004	,727	-2,3345	8,1887
	Serbest meslek	4,23913	1,71528	,248	-1,1011	9,5794
Sağlık Yöneticisi	Öğrenci	4,05696	1,70397	,296	-1,2480	9,3620
	Akademisyen, Doktor	,36667	2,01064	1,000	-5,8931	6,6264
	Sağlık personeli	2,05833	1,67699	,950	-3,1627	7,2793
	Ev Hanımı	3,13043	1,75927	,696	-2,3467	8,6076
	Emekli	1,22727	2,13401	1,000	-5,4166	7,8711
	İşçi	1,05705	,55765	,617	-,6791	2,7932
	Memur	,86875	,62887	,905	-1,0891	2,8266
	Serbest meslek	2,18080*	,69387	,046	,0206	4,3410
	Öğrenci	1,99863	,66540	,068	-,0730	4,0702
	Akademisyen, Doktor	-1,69167	1,25774	,917	-5,6074	2,2241
Sağlık personeli	Sağlık Yöneticisi	-2,05833	1,67699	,950	-7,2793	3,1627
	Ev Hanımı	1,07210	,79642	,917	-1,4074	3,5516
	Emekli	-,83106	1,44680	1,000	-5,3354	3,6733
	İşçi	-,01505	,77054	1,000	-2,4140	2,3839
	Memur	-,20335	,82355	1,000	-2,7673	2,3606
	Serbest meslek	1,10870	,87419	,940	-1,6129	3,8303
	Öğrenci	,92653	,85177	,976	-1,7253	3,5784
	Akademisyen, Doktor	-2,76377	1,36553	,527	-7,0151	1,4876
	Sağlık Yöneticisi	-3,13043	1,75927	,696	-8,6076	2,3467
	Sağlık personeli	-1,07210	,79642	,917	-3,5516	1,4074
Ev Hanımı	Emekli	-1,90316	1,54142	,949	-6,7021	2,8958
	İşçi	1,88811	1,43271	,926	-2,5724	6,3486
	Memur	1,69981	1,46191	,964	-2,8516	6,2512
	Serbest meslek	3,01186	1,49102	,530	-1,6302	7,6539
	Öğrenci	2,82969	1,47799	,604	-1,7718	7,4311
	Akademisyen, Doktor	-,86061	1,82308	1,000	-6,5364	4,8152
	Sağlık Yöneticisi	-1,22727	2,13401	1,000	-7,8711	5,4166
	Sağlık personeli	,83106	1,44680	1,000	-3,6733	5,3354
	Ev Hanımı	1,90316	1,54142	,949	-2,8958	6,7021
	Emekli					

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

EK-14

Descriptives

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum	
					Lower Bound	Upper Bound			
Etkileşimde Sorumluluk	Hiç	115	3,4062	,49255	,04593	3,3152	3,4972	2,00	4,43
	Nadiren	153	3,5621	,48657	,03934	3,4844	3,6398	1,57	4,86
	Ara-Sıra	187	3,5768	,51152	,03741	3,5030	3,6506	2,00	4,86
	Çoğu Zaman	79	3,7089	,60239	,06777	3,5739	3,8438	2,00	5,00
	Her Zaman	66	3,5346	,58410	,07190	3,3910	3,6782	2,00	4,86
	Total	600	3,5531	,52853	,02158	3,5107	3,5955	1,57	5,00
Kültürel Farklara Saygı	Hiç	115	3,4275	,55940	,05216	3,3242	3,5309	2,33	5,00
	Nadiren	153	3,6176	,62533	,05056	3,5178	3,7175	2,33	5,00
	Ara-Sıra	187	3,5873	,65794	,04811	3,4924	3,6823	1,67	5,00
	Çoğu Zaman	79	3,7426	,67241	,07565	3,5920	3,8932	2,33	5,00
	Her Zaman	66	3,5783	,77029	,09482	3,3889	3,7676	1,50	5,00
	Total	600	3,5839	,65175	,02661	3,5316	3,6361	1,50	5,00
Etkileşimde Kendine Güven	Hiç	115	3,3687	,64595	,06024	3,2494	3,4880	1,80	5,00
	Nadiren	153	3,3922	,54815	,04432	3,3046	3,4797	1,80	4,80
	Ara-Sıra	187	3,4663	,61021	,04462	3,3783	3,5543	2,00	5,00
	Çoğu Zaman	79	3,6481	,64388	,07244	3,5039	3,7923	2,40	5,00
	Her Zaman	66	3,5939	,66746	,08216	3,4299	3,7580	2,40	5,00
	Total	600	3,4667	,61886	,02527	3,4170	3,5163	1,80	5,00
Etkileşimden Hoşlanma	Hiç	115	3,4087	,78616	,07331	3,2635	3,5539	1,67	5,00
	Nadiren	153	3,7603	,72895	,05893	3,6439	3,8768	2,00	5,00
	Ara-Sıra	187	3,7255	,93427	,06832	3,5907	3,8603	1,00	5,00
	Çoğu Zaman	79	3,8692	,80138	,09016	3,6897	4,0487	2,33	5,00
	Her Zaman	66	3,7071	,95991	,11816	3,4711	3,9430	1,67	5,00
	Total	600	3,6906	,85337	,03484	3,6221	3,7590	1,00	5,00
Etkileşimde Dikkatli Olma	Hiç	115	3,5275	,59232	,05523	3,4181	3,6370	1,67	5,00
	Nadiren	153	3,6841	,64978	,05253	3,5803	3,7879	1,67	5,00
	Ara-Sıra	187	3,7023	,69983	,05118	3,6014	3,8033	1,33	5,00
	Çoğu Zaman	79	3,7890	,74951	,08433	3,6211	3,9569	1,67	5,00
	Her Zaman	66	3,6970	,79685	,09809	3,5011	3,8929	2,00	5,00
	Total	600	3,6750	,68865	,02811	3,6198	3,7302	1,33	5,00

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Etkileşimde Sorumluluk	Between Groups	4,538	4	1,134	4,146	,003
	Within Groups	162,791	595	,274		
	Total	167,329	599			
Kültürel Farklara Saygı	Between Groups	4,980	4	1,245	2,970	,019
	Within Groups	249,464	595	,419		
	Total	254,444	599			
Etkileşimde Kendine Güven	Between Groups	5,623	4	1,406	3,737	,005
	Within Groups	223,790	595	,376		
	Total	229,413	599			
Etkileşimden Hoşlanma	Between Groups	12,649	4	3,162	4,442	,002
	Within Groups	423,564	595	,712		
	Total	436,213	599			
Etkileşimde Dikkatli Olma	Between Groups	3,712	4	,928	1,969	,098
	Within Groups	280,357	595	,471		
	Total	284,069	599			

Multiple Comparisons

Tukey HSD

Dependent Variable	(I) Farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını (televizyon, gazete, radyo, internet) takip eder misiniz?	(J) Farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını (televizyon, gazete, radyo, internet) takip eder misiniz?	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval		
						Lower Bound	Upper Bound	
Etkileşimde Sorumluluk	Hiç	Nadiren	-,15588	,06456	,113	-,3325	,0208	
		Ara-Sıra	-,17056 ^a	,06199	,048	-,3402	-,0010	
		Çoğu Zaman	-,30265 ^a	,07644	,001	-,5118	-,0935	
		Her Zaman	-,12842	,08077	,504	-,3494	,0926	
	Nadiren	Hiç	,15588	,06456	,113	-,0208	,3325	
		Ara-Sıra	-,01468	,05702	,999	-,1707	,1413	
		Çoğu Zaman	-,14677	,07247	,255	-,3451	,0515	
		Her Zaman	,02746	,07703	,997	-,1833	,2382	
	Ara-Sıra	Hiç	,17056 ^a	,06199	,048	,0010	,3402	
		Nadiren	,01468	,05702	,999	-,1413	,1707	
		Çoğu Zaman	-,13208	,07019	,328	-,3241	,0600	
		Her Zaman	,04214	,07489	,980	-,1628	,2471	
	Çoğu Zaman	Hiç	,30265 ^a	,07644	,001	,0935	,5118	
		Nadiren	,14677	,07247	,255	-,0515	,3451	
		Ara-Sıra	,13208	,07019	,328	-,0600	,3241	
		Her Zaman	,17423	,08723	,268	-,0644	,4129	
	Her Zaman	Hiç	,12842	,08077	,504	-,0926	,3494	
		Nadiren	-,02746	,07703	,997	-,2382	,1833	
		Ara-Sıra	-,04214	,07489	,980	-,2471	,1628	
		Çoğu Zaman	-,17423	,08723	,268	-,4129	,0644	
	Kültürel Farklara Saygı	Hiç	Nadiren	-,19011	,07991	,122	-,4088	,0285
			Ara-Sıra	-,15981	,07673	,229	-,3698	,0501
			Çoğu Zaman	-,31508 ^a	,09462	,008	-,5740	-,0562
			Her Zaman	-,15075	,09999	,558	-,4243	,1228
Nadiren		Hiç	,19011	,07991	,122	-,0285	,4088	
		Ara-Sıra	,03030	,07059	,993	-,1628	,2234	
		Çoğu Zaman	-,12497	,08971	,632	-,3704	,1205	
		Her Zaman	,03936	,09536	,994	-,2215	,3003	
Ara-Sıra		Hiç	,15981	,07673	,229	-,0501	,3698	
		Nadiren	-,03030	,07059	,993	-,2234	,1628	
		Çoğu Zaman	-,15527	,08689	,382	-,3930	,0825	
		Her Zaman	,00906	,09271	1,000	-,2446	,2627	
Çoğu Zaman		Hiç	,31508 ^a	,09462	,008	,0562	,5740	
		Nadiren	,12497	,08971	,632	-,1205	,3704	
		Ara-Sıra	,15527	,08689	,382	-,0825	,3930	
		Her Zaman	,16433	,10798	,549	-,1311	,4598	
Her Zaman		Hiç	,15075	,09999	,558	-,1228	,4243	
		Nadiren	-,03936	,09536	,994	-,3003	,2215	
		Ara-Sıra	-,00906	,09271	1,000	-,2627	,2446	
		Çoğu Zaman	-,16433	,10798	,549	-,4598	,1311	
Etkileşimde Kendine Güven		Hiç	Nadiren	-,02346	,07569	,998	-,2306	,1836
			Ara-Sıra	-,09761	,07268	,664	-,2965	,1012
			Çoğu Zaman	-,27941 ^a	,08962	,016	-,5246	-,0342
			Her Zaman	-,22524	,09471	,123	-,4844	,0339
	Nadiren	Hiç	,02346	,07569	,998	-,1836	,2306	
		Ara-Sıra	-,07415	,06686	,802	-,2571	,1088	
		Çoğu Zaman	-,25594 ^a	,08497	,023	-,4884	-,0235	
		Her Zaman	-,20178	,09032	,169	-,4489	,0453	
	Ara-Sıra	Hiç	,09761	,07268	,664	-,1012	,2965	
		Nadiren	,07415	,06686	,802	-,1088	,2571	

		Çoğu Zaman	-,18179	,08229	,178	-,4070	,0434	
		Her Zaman	-,12763	,08781	,593	-,3679	,1126	
	Çoğu Zaman	Hiç	,27941*	,08962	,016	,0342	,5246	
		Nadiren	,25594*	,08497	,023	,0235	,4884	
		Ara-Sıra	,18179	,08229	,178	-,0434	,4070	
		Her Zaman	,05416	,10227	,984	-,2257	,3340	
	Her Zaman	Hiç	,22524	,09471	,123	-,0339	,4844	
		Nadiren	,20178	,09032	,169	-,0453	,4489	
		Ara-Sıra	,12763	,08781	,593	-,1126	,3679	
		Çoğu Zaman	-,05416	,10227	,984	-,3340	,2257	
	Etkileşimden Hoşlanma	Hiç	Nadiren	-,35165*	,10413	,007	-,6366	-,0667
			Ara-Sıra	-,31679*	,09999	,014	-,5904	-,0432
Çoğu Zaman			-,46050*	,12329	,002	-,7979	-,1232	
Her Zaman			-,29838	,13029	,149	-,6549	,0581	
Nadiren		Hiç	,35165*	,10413	,007	,0667	,6366	
		Ara-Sıra	,03486	,09198	,996	-,2168	,2865	
		Çoğu Zaman	-,10885	,11689	,885	-,4287	,2110	
		Her Zaman	,05328	,12425	,993	-,2867	,3933	
Ara-Sıra		Hiç	,31679*	,09999	,014	,0432	,5904	
		Nadiren	-,03486	,09198	,996	-,2865	,2168	
		Çoğu Zaman	-,14371	,11322	,710	-,4535	,1661	
		Her Zaman	,01842	,12080	1,000	-,3121	,3489	
Çoğu Zaman		Hiç	,46050*	,12329	,002	,1232	,7979	
		Nadiren	,10885	,11689	,885	-,2110	,4287	
		Ara-Sıra	,14371	,11322	,710	-,1661	,4535	
		Her Zaman	,16213	,14070	,778	-,2229	,5471	
Her Zaman		Hiç	,29838	,13029	,149	-,0581	,6549	
		Nadiren	-,05328	,12425	,993	-,3933	,2867	
		Ara-Sıra	-,01842	,12080	1,000	-,3489	,3121	
		Çoğu Zaman	-,16213	,14070	,778	-,5471	,2229	
Etkileşimde Dikkatli Olma		Hiç	Nadiren	-,15656	,08472	,347	-,3884	,0752
			Ara-Sıra	-,17478	,08135	,201	-,3974	,0478
			Çoğu Zaman	-,26149	,10031	,070	-,5360	,0130
			Her Zaman	-,16943	,10600	,499	-,4595	,1206
	Nadiren	Hiç	,15656	,08472	,347	-,0752	,3884	
		Ara-Sıra	-,01822	,07483	,999	-,2230	,1865	
		Çoğu Zaman	-,10493	,09510	,805	-,3651	,1553	
		Her Zaman	-,01287	,10109	1,000	-,2895	,2637	
	Ara-Sıra	Hiç	,17478	,08135	,201	-,0478	,3974	
		Nadiren	,01822	,07483	,999	-,1865	,2230	
		Çoğu Zaman	-,08671	,09211	,881	-,3387	,1653	
		Her Zaman	,00535	,09828	1,000	-,2636	,2743	
	Çoğu Zaman	Hiç	,26149	,10031	,070	-,0130	,5360	
		Nadiren	,10493	,09510	,805	-,1553	,3651	
		Ara-Sıra	,08671	,09211	,881	-,1653	,3387	
		Her Zaman	,09206	,11447	,929	-,2212	,4053	
	Her Zaman	Hiç	,16943	,10600	,499	-,1206	,4595	
		Nadiren	,01287	,10109	1,000	-,2637	,2895	
		Ara-Sıra	-,00535	,09828	1,000	-,2743	,2636	
		Çoğu Zaman	-,09206	,11447	,929	-,4053	,2212	

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

EK-15

Descriptives

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum	
					Lower Bound	Upper Bound			
Etkileşimde Sorumluluk	Hiç	267	3,5479	,49894	,03053	3,4878	3,6080	1,57	4,86
	Nadiren	146	3,5235	,55980	,04633	3,4319	3,6151	2,00	4,86
	Ara-Sıra	122	3,6230	,44273	,04008	3,5436	3,7023	2,57	4,57
	Çoğu Zaman	47	3,5289	,69343	,10115	3,3253	3,7325	2,00	4,71
	Her Zaman	18	3,4603	,72439	,17074	3,1001	3,8205	2,00	5,00
	Total	600	3,5531	,52853	,02158	3,5107	3,5955	1,57	5,00
Kültürel Farklara Saygı	Hiç	267	3,6017	,60348	,03693	3,5290	3,6745	2,33	5,00
	Nadiren	146	3,4749	,60215	,04983	3,3764	3,5734	2,33	5,00
	Ara-Sıra	122	3,6954	,73503	,06655	3,5636	3,8271	1,50	5,00
	Çoğu Zaman	47	3,5993	,74831	,10915	3,3796	3,8190	2,17	5,00
	Her Zaman	18	3,4074	,76531	,18038	3,0268	3,7880	2,17	4,50
	Total	600	3,5839	,65175	,02661	3,5316	3,6361	1,50	5,00
Etkileşimde Kendine Güven	Hiç	267	3,3835	,59296	,03629	3,3121	3,4550	1,80	5,00
	Nadiren	146	3,3986	,57415	,04752	3,3047	3,4925	1,80	4,80
	Ara-Sıra	122	3,5902	,60513	,05479	3,4817	3,6986	1,80	5,00
	Çoğu Zaman	47	3,6936	,72454	,10569	3,4809	3,9063	2,40	5,00
	Her Zaman	18	3,8222	,78782	,18569	3,4305	4,2140	2,40	5,00
	Total	600	3,4667	,61886	,02527	3,4170	3,5163	1,80	5,00
Etkileşimden Hoşlanma	Hiç	267	3,7341	,75953	,04648	3,6426	3,8256	1,67	5,00
	Nadiren	146	3,5685	,90564	,07495	3,4204	3,7166	1,00	5,00
	Ara-Sıra	122	3,7732	,90936	,08233	3,6102	3,9362	2,00	5,00
	Çoğu Zaman	47	3,6525	,99505	,14514	3,3603	3,9446	1,67	5,00
	Her Zaman	18	3,5741	,92040	,21694	3,1164	4,0318	2,00	5,00
	Total	600	3,6906	,85337	,03484	3,6221	3,7590	1,00	5,00
Etkileşimde Dikkatli Olma	Hiç	267	3,7116	,65438	,04005	3,6328	3,7905	1,33	5,00
	Nadiren	146	3,5548	,72743	,06020	3,4358	3,6738	1,67	5,00
	Ara-Sıra	122	3,6639	,63347	,05735	3,5504	3,7775	1,67	5,00
	Çoğu Zaman	47	3,8440	,71509	,10431	3,6340	4,0539	2,00	5,00
	Her Zaman	18	3,7407	1,01335	,23885	3,2368	4,2447	2,00	5,00
	Total	600	3,6750	,68865	,02811	3,6198	3,7302	1,33	5,00

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Etkileşimde Sorumluluk	Between Groups	,913	4	,228	,816	,515
	Within Groups	166,416	595	,280		
	Total	167,329	599			
Kültürel Farklara Saygı	Between Groups	3,907	4	,977	2,320	,056
	Within Groups	250,537	595	,421		
	Total	254,444	599			
Etkileşimde Kendine Güven	Between Groups	9,079	4	2,270	6,129	,000
	Within Groups	220,335	595	,370		
	Total	229,413	599			
Etkileşimden Hoşlanma	Between Groups	3,827	4	,957	1,317	,262
	Within Groups	432,386	595	,727		
	Total	436,213	599			
Etkileşimde Dikkatli Olma	Between Groups	3,902	4	,976	2,072	,083
	Within Groups	280,167	595	,471		
	Total	284,069	599			

Multiple Comparisons							
Tukey HSD							
Dependent Variable	(I) Sosyal medyada farklı ülkelerden insanlarla iletişim kurar mısınız?	(J) Sosyal medyada farklı ülkelerden insanlarla iletişim kurar mısınız?	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
Etkileşimde Sorumluluk	Hiç	Nadiren	,02440	,05444	,992	-,1245	,1733
		Ara-Sıra	-,07506	,05779	,692	-,2332	,0831
		Çoğu Zaman	,01901	,08366	,999	-,2099	,2479
		Her Zaman	,08757	,12879	,961	-,2648	,4399
	Nadiren	Hiç	-,02440	,05444	,992	-,1733	,1245
		Ara-Sıra	-,09947	,06487	,541	-,2770	,0780
		Çoğu Zaman	-,00539	,08869	1,000	-,2481	,2373
		Her Zaman	,06317	,13211	,989	-,2983	,4247
	Ara-Sıra	Hiç	,07506	,05779	,692	-,0831	,2332
		Nadiren	,09947	,06487	,541	-,0780	,2770
		Çoğu Zaman	,09408	,09079	,839	-,1543	,3425
		Her Zaman	,16263	,13353	,741	-,2027	,5280
	Çoğu Zaman	Hiç	-,01901	,08366	,999	-,2479	,2099
		Nadiren	,00539	,08869	1,000	-,2373	,2481
		Ara-Sıra	-,09408	,09079	,839	-,3425	,1543
		Her Zaman	,06856	,14659	,990	-,3325	,4697
	Her Zaman	Hiç	-,08757	,12879	,961	-,4399	,2648
		Nadiren	-,06317	,13211	,989	-,4247	,2983
		Ara-Sıra	-,16263	,13353	,741	-,5280	,2027
		Çoğu Zaman	-,06856	,14659	,990	-,4697	,3325
Kültürel Farklara Saygı	Hiç	Nadiren	,12686	,06679	,319	-,0559	,3096
		Ara-Sıra	-,09361	,07091	,679	-,2876	,1004
		Çoğu Zaman	,00246	,10264	1,000	-,2784	,2833
		Her Zaman	,19434	,15802	,734	-,2380	,6267
	Nadiren	Hiç	-,12686	,06679	,319	-,3096	,0559
		Ara-Sıra	-,22047*	,07960	,046	-,4383	-,0027
		Çoğu Zaman	-,12440	,10883	,783	-,4222	,1734
		Her Zaman	,06748	,16210	,994	-,3761	,5110
	Ara-Sıra	Hiç	,09361	,07091	,679	-,1004	,2876
		Nadiren	,22047*	,07960	,046	,0027	,4383
		Çoğu Zaman	,09606	,11140	,910	-,2087	,4009
		Her Zaman	,28795	,16384	,400	-,1604	,7362
	Çoğu Zaman	Hiç	-,00246	,10264	1,000	-,2833	,2784

		Nadiren	,12440	,10883	,783	-,1734	,4222	
		Ara-Sıra	-,09606	,11140	,910	-,4009	,2087	
		Her Zaman	,19188	,17987	,823	-,3003	,6840	
		Her Zaman	Hiç	-,19434	,15802	,734	-,6267	,2380
			Nadiren	-,06748	,16210	,994	-,5110	,3761
			Ara-Sıra	-,28795	,16384	,400	-,7362	,1604
			Çoğu Zaman	-,19188	,17987	,823	-,6840	,3003
	Etkileşimde Kendine Güven	Hiç	Nadiren	-,01511	,06264	,999	-,1865	,1563
			Ara-Sıra	-,20664*	,06650	,017	-,3886	-,0247
			Çoğu Zaman	-,31010*	,09626	,012	-,5735	-,0467
			Her Zaman	-,43870*	,14819	,026	-,8442	-,0332
		Nadiren	Hiç	,01511	,06264	,999	-,1563	,1865
Ara-Sıra			-,19153	,07464	,078	-,3958	,0127	
Çoğu Zaman			-,29499*	,10206	,032	-,5742	-,0157	
Her Zaman			-,42359*	,15202	,044	-,8395	-,0076	
Ara-Sıra		Hiç	,20664*	,06650	,017	,0247	,3886	
		Nadiren	,19153	,07464	,078	-,0127	,3958	
		Çoğu Zaman	-,10345	,10447	,860	-,3893	,1824	
		Her Zaman	-,23206	,15365	,556	-,6525	,1884	
Çoğu Zaman		Hiç	,31010*	,09626	,012	,0467	,5735	
		Nadiren	,29499*	,10206	,032	,0157	,5742	
		Ara-Sıra	,10345	,10447	,860	-,1824	,3893	
		Her Zaman	-,12861	,16868	,941	-,5901	,3329	
Her Zaman		Hiç	,43870*	,14819	,026	,0332	,8442	
		Nadiren	,42359*	,15202	,044	,0076	,8395	
		Ara-Sıra	,23206	,15365	,556	-,1884	,6525	
		Çoğu Zaman	,12861	,16868	,941	-,3329	,5901	
Etkileşimden Hoşlanma		Hiç	Nadiren	,16559	,08774	,325	-,0745	,4057
			Ara-Sıra	-,03914	,09316	,993	-,2940	,2158
			Çoğu Zaman	,08160	,13485	,974	-,2874	,4506
			Her Zaman	,16001	,20759	,939	-,4080	,7280
	Nadiren	Hiç	-,16559	,08774	,325	-,4057	,0745	
		Ara-Sıra	-,20473	,10457	,288	-,4908	,0814	
		Çoğu Zaman	-,08399	,14297	,977	-,4752	,3072	
		Her Zaman	-,00558	,21295	1,000	-,5883	,5771	
	Ara-Sıra	Hiç	,03914	,09316	,993	-,2158	,2940	
		Nadiren	,20473	,10457	,288	-,0814	,4908	
		Çoğu Zaman	,12074	,14635	,923	-,2797	,5212	
		Her Zaman	,19915	,21524	,887	-,3898	,7881	
	Çoğu Zaman	Hiç	-,08160	,13485	,974	-,4506	,2874	

		Nadiren	,08399	,14297	,977	-,3072	,4752	
		Ara-Sıra	-,12074	,14635	,923	-,5212	,2797	
		Her Zaman	,07841	,23629	,997	-,5681	,7249	
	Her Zaman	Hiç	-,16001	,20759	,939	-,7280	,4080	
		Nadiren	,00558	,21295	1,000	-,5771	,5883	
		Ara-Sıra	-,19915	,21524	,887	-,7881	,3898	
		Çoğu Zaman	-,07841	,23629	,997	-,7249	,5681	
	Etkileşimde Dikkatli Olma	Hiç	Nadiren	,15682	,07063	,174	-,0364	,3501
			Ara-Sıra	,04768	,07499	,969	-,1575	,2529
			Çoğu Zaman	-,13236	,10855	,740	-,4294	,1646
			Her Zaman	-,02913	,16710	1,000	-,4863	,4281
		Nadiren	Hiç	-,15682	,07063	,174	-,3501	,0364
Ara-Sıra			-,10914	,08417	,693	-,3394	,1212	
Çoğu Zaman			-,28918	,11508	,089	-,6041	,0257	
Her Zaman			-,18595	,17142	,814	-,6550	,2831	
Ara-Sıra		Hiç	-,04768	,07499	,969	-,2529	,1575	
		Nadiren	,10914	,08417	,693	-,1212	,3394	
		Çoğu Zaman	-,18004	,11781	,544	-,5024	,1423	
		Her Zaman	-,07681	,17326	,992	-,5509	,3973	
Çoğu Zaman		Hiç	,13236	,10855	,740	-,1646	,4294	
		Nadiren	,28918	,11508	,089	-,0257	,6041	
		Ara-Sıra	,18004	,11781	,544	-,1423	,5024	
		Her Zaman	,10323	,19020	,983	-,4172	,6237	
Her Zaman		Hiç	,02913	,16710	1,000	-,4281	,4863	
		Nadiren	,18595	,17142	,814	-,2831	,6550	
		Ara-Sıra	,07681	,17326	,992	-,3973	,5509	
		Çoğu Zaman	-,10323	,19020	,983	-,6237	,4172	

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

EK-16

Descriptives

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum	
					Lower Bound	Upper Bound			
					Etkileşimde Sorumluluk	Çok Kötü			92
	Kötü	204	3,5511	,49537	,03468	3,4827	3,6195	2,00	4,86
	Orta Düzey	252	3,5845	,51460	,03242	3,5206	3,6483	1,57	4,86
	İyi	36	3,5476	,70690	,11782	3,3084	3,7868	2,00	5,00
	Çok İyi	16	3,6339	,56175	,14044	3,3346	3,9333	2,00	4,57
	Total	600	3,5531	,52853	,02158	3,5107	3,5955	1,57	5,00
Kültürel Farklara Saygı	Çok Kötü	92	3,4692	,53162	,05543	3,3591	3,5793	2,50	4,83
	Kötü	204	3,6193	,68604	,04803	3,5246	3,7140	1,50	5,00
	Orta Düzey	252	3,6058	,65142	,04104	3,5250	3,6866	1,67	5,00
	İyi	36	3,5463	,60633	,10106	3,3411	3,7514	2,50	4,67
	Çok İyi	16	3,5313	,89901	,22475	3,0522	4,0103	2,17	4,83
	Total	600	3,5839	,65175	,02661	3,5316	3,6361	1,50	5,00
Etkileşimde Kendine Güven	Çok Kötü	92	3,3587	,62795	,06547	3,2287	3,4887	2,00	5,00
	Kötü	204	3,4088	,58766	,04114	3,3277	3,4899	1,80	5,00
	Orta Düzey	252	3,5024	,60317	,03800	3,4275	3,5772	1,80	5,00
	İyi	36	3,7167	,72091	,12015	3,4727	3,9606	2,00	5,00
	Çok İyi	16	3,7000	,76245	,19061	3,2937	4,1063	2,40	5,00
	Total	600	3,4667	,61886	,02527	3,4170	3,5163	1,80	5,00
Etkileşimden Hoşlanma	Çok Kötü	92	3,5399	,75244	,07845	3,3840	3,6957	2,00	5,00
	Kötü	204	3,6895	,85162	,05963	3,5720	3,8071	1,67	5,00
	Orta Düzey	252	3,7712	,85677	,05397	3,6649	3,8775	1,00	5,00
	İyi	36	3,5556	,98238	,16373	3,2232	3,8879	1,67	5,00
	Çok İyi	16	3,6042	,99791	,24948	3,0724	4,1359	2,00	5,00
	Total	600	3,6906	,85337	,03484	3,6221	3,7590	1,00	5,00
Etkileşimde Dikkatli Olma	Çok Kötü	92	3,5326	,78456	,08180	3,3701	3,6951	1,33	5,00
	Kötü	204	3,6961	,65357	,04576	3,6059	3,7863	1,67	5,00
	Orta Düzey	252	3,7063	,66681	,04201	3,6236	3,7891	1,67	5,00
	İyi	36	3,6389	,75330	,12555	3,3840	3,8938	2,00	5,00
	Çok İyi	16	3,8125	,69887	,17472	3,4401	4,1849	2,00	5,00
	Total	600	3,6750	,68865	,02811	3,6198	3,7302	1,33	5,00

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Etkileşimde Sorumluluk	Between Groups	1,158	4	,290	1,037	,387
	Within Groups	166,171	595	,279		
	Total	167,329	599			
Kültürel Farklara Saygı	Between Groups	1,682	4	,421	,990	,412
	Within Groups	252,762	595	,425		
	Total	254,444	599			
Etkileşimde Kendine Güven	Between Groups	5,198	4	1,299	3,448	,008
	Within Groups	224,216	595	,377		
	Total	229,413	599			
Etkileşimden Hoşlanma	Between Groups	4,503	4	1,126	1,551	,186
	Within Groups	431,711	595	,726		
	Total	436,213	599			
Etkileşimde Dikkatli Olma	Between Groups	2,553	4	,638	1,349	,250
	Within Groups	281,516	595	,473		
	Total	284,069	599			

Multiple Comparisons

Tukey HSD

Dependent Variable	(I) Yabancı dil bilme düzeyiniz nedir	(J) Yabancı dil bilme düzeyiniz nedir	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
Etkileşimde Sorumluluk	Çok Kötü	Kötü	-,09149	,06637	,642	-,2731	,0901
		Orta Düzey	-,12484	,06437	,298	-,3010	,0513
		İyi	-,08799	,10389	,916	-,3723	,1963
		Çok İyi	-,17430	,14315	,741	-,5660	,2174
	Kötü	Çok Kötü	,09149	,06637	,642	-,0901	,2731
		Orta Düzey	-,03335	,04977	,963	-,1695	,1028
		İyi	,00350	,09553	1,000	-,2579	,2649
		Çok İyi	-,08281	,13720	,975	-,4582	,2926
	Orta Düzey	Çok Kötü	,12484	,06437	,298	-,0513	,3010
		Kötü	,03335	,04977	,963	-,1028	,1695
		İyi	,03685	,09416	,995	-,2208	,2945
		Çok İyi	-,04946	,13625	,996	-,4223	,3233
İyi	Çok Kötü	,08799	,10389	,916	-,1963	,3723	
	Kötü	-,00350	,09553	1,000	-,2649	,2579	
	Orta Düzey	-,03685	,09416	,995	-,2945	,2208	
	Çok İyi	-,08631	,15878	,983	-,5208	,3482	
Çok İyi	Çok Kötü	,17430	,14315	,741	-,2174	,5660	
	Kötü	,08281	,13720	,975	-,2926	,4582	
	Orta Düzey	,04946	,13625	,996	-,3233	,4223	
	İyi	,08631	,15878	,983	-,3482	,5208	
Kültürel Farklara Saygı	Çok Kötü	Kötü	-,15008	,08185	,355	-,3740	,0739
		Orta Düzey	-,13662	,07939	,422	-,3538	,0806
		İyi	-,07709	,12813	,975	-,4277	,2735
		Çok İyi	-,06205	,17655	,997	-,5451	,4210
	Kötü	Çok Kötü	,15008	,08185	,355	-,0739	,3740
		Orta Düzey	,01346	,06139	,999	-,1545	,1814
		İyi	,07298	,11782	,972	-,2494	,3954
		Çok İyi	,08803	,16921	,985	-,3750	,5510
	Orta Düzey	Çok Kötü	,13662	,07939	,422	-,0806	,3538
		Kötü	-,01346	,06139	,999	-,1814	,1545
		İyi	,05952	,11613	,986	-,2582	,3773
		Çok İyi	,07457	,16804	,992	-,3852	,5343
İyi	Çok Kötü	,07709	,12813	,975	-,2735	,4277	

		Kötü	-,07298	,11782	,972	-,3954	,2494
		Orta Düzey	-,05952	,11613	,986	-,3773	,2582
		Çok İyi	,01505	,19583	1,000	-,5208	,5509
		Çok Kötü	,06205	,17655	,997	-,4210	,5451
	Çok İyi	Kötü	-,08803	,16921	,985	-,5510	,3750
		Orta Düzey	-,07457	,16804	,992	-,5343	,3852
		İyi	-,01505	,19583	1,000	-,5509	,5208
		Kötü	-,05013	,07709	,967	-,2611	,1608
	Çok Kötü	Orta Düzey	-,14369	,07478	,307	-,3483	,0609
		İyi	-,35797*	,12068	,026	-,6882	-,0278
		Çok İyi	-,34130	,16628	,242	-,7963	,1137
		Çok Kötü	,05013	,07709	,967	-,1608	,2611
	Kötü	Orta Düzey	-,09356	,05782	,486	-,2517	,0646
		İyi	-,30784*	,11097	,045	-,6115	-,0042
		Çok İyi	-,29118	,15937	,359	-,7272	,1449
		Çok Kötü	,14369	,07478	,307	-,0609	,3483
Etkileşimde	Kendine	Kötü	,09356	,05782	,486	-,0646	,2517
Güven	Orta Düzey	İyi	-,21429	,10938	,287	-,5136	,0850
		Çok İyi	-,19762	,15826	,723	-,6307	,2354
		Çok Kötü	,35797*	,12068	,026	,0278	,6882
	İyi	Kötü	,30784*	,11097	,045	,0042	,6115
		Orta Düzey	,21429	,10938	,287	-,0850	,5136
		Çok İyi	,01667	,18444	1,000	-,4880	,5213
		Çok Kötü	,34130	,16628	,242	-,1137	,7963
	Çok İyi	Kötü	,29118	,15937	,359	-,1449	,7272
		Orta Düzey	,19762	,15826	,723	-,2354	,6307
		İyi	-,01667	,18444	1,000	-,5213	,4880
Etkileşimden	Hoşlanma	Kötü	-,14969	,10697	,628	-,4424	,1430
		Orta Düzey	-,23131	,10376	,170	-,5152	,0526
	Çok Kötü	İyi	-,01570	,16745	1,000	-,4739	,4425
		Çok İyi	-,06431	,23073	,999	-,6956	,5670
		Çok Kötü	,14969	,10697	,628	-,1430	,4424
	Kötü	Orta Düzey	-,08162	,08022	,847	-,3011	,1379
		İyi	,13399	,15398	,908	-,2873	,5553
		Çok İyi	,08538	,22114	,995	-,5197	,6905
		Çok Kötü	,23131	,10376	,170	-,0526	,5152
	Orta Düzey	Kötü	,08162	,08022	,847	-,1379	,3011
		İyi	,21561	,15177	,615	-,1997	,6309
		Çok İyi	,16700	,21961	,942	-,4339	,7679
	İyi	Çok Kötü	,01570	,16745	1,000	-,4425	,4739
		Kötü	-,13399	,15398	,908	-,5553	,2873
		Orta Düzey	-,21561	,15177	,615	-,6309	,1997

Etkileşimde Olma	Dikkatli	Çok İyi	-,04861	,25593	1,000	-,7489	,6517
		Çok Kötü	,06431	,23073	,999	-,5670	,6956
		Kötü	-,08538	,22114	,995	-,6905	,5197
		Orta Düzey	-,16700	,21961	,942	-,7679	,4339
		İyi	,04861	,25593	1,000	-,6517	,7489
		Kötü	-,16347	,08638	,323	-,3998	,0729
	Dikkatli	Çok Kötü	-,17374	,08379	,233	-,4030	,0555
		İyi	-,10628	,13522	,935	-,4763	,2637
		Çok İyi	-,27989	,18632	,561	-,7897	,2299
		Çok Kötü	,16347	,08638	,323	-,0729	,3998
		Orta Düzey	-,01027	,06478	1,000	-,1875	,1670
		İyi	,05719	,12435	,991	-,2830	,3974
	Dikkatli	Çok İyi	-,11642	,17858	,966	-,6050	,3722
		Çok Kötü	,17374	,08379	,233	-,0555	,4030
		Kötü	,01027	,06478	1,000	-,1670	,1875
		İyi	,06746	,12256	,982	-,2679	,4028
		Çok İyi	-,10615	,17734	,975	-,5914	,3791
		Çok Kötü	,10628	,13522	,935	-,2637	,4763
	İyi	Kötü	-,05719	,12435	,991	-,3974	,2830
		Orta Düzey	-,06746	,12256	,982	-,4028	,2679
		Çok İyi	-,17361	,20667	,918	-,7391	,3919
		Çok Kötü	,27989	,18632	,561	-,2299	,7897
		Kötü	,11642	,17858	,966	-,3722	,6050
		Orta Düzey	,10615	,17734	,975	-,3791	,5914
Çok İyi	İyi	,17361	,20667	,918	-,3919	,7391	

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

EK -17

Descriptives

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum	
					Lower Bound	Upper Bound			
Etkileşimde Sorumluluk	İlköğretim	92	3,3556	,58019	,06049	3,2354	3,4757	2,00	4,57
	Lise	172	3,4826	,52100	,03973	3,4041	3,5610	2,00	4,71
	Ön Lisans	106	3,5782	,41888	,04069	3,4975	3,6588	2,57	4,86
	Lisans	202	3,7079	,49308	,03469	3,6395	3,7763	2,00	5,00
	Lisansüstü	28	3,4235	,69821	,13195	3,1527	3,6942	1,57	4,57
	Total	600	3,5531	,52853	,02158	3,5107	3,5955	1,57	5,00
Kültürel Farklara Saygı	İlköğretim	92	3,3478	,57558	,06001	3,2286	3,4670	1,50	5,00
	Lise	172	3,4341	,56500	,04308	3,3491	3,5191	1,83	5,00
	Ön Lisans	106	3,5849	,69892	,06789	3,4503	3,7195	2,17	5,00
	Lisans	202	3,8177	,65085	,04579	3,7274	3,9080	1,67	5,00
	Lisansüstü	28	3,5893	,70050	,13238	3,3177	3,8609	2,33	4,67
	Total	600	3,5839	,65175	,02661	3,5316	3,6361	1,50	5,00
Etkileşimde Kendine Güven	İlköğretim	92	3,4239	,65354	,06814	3,2886	3,5593	1,80	5,00
	Lise	172	3,4221	,62630	,04776	3,3278	3,5164	1,80	5,00
	Ön Lisans	106	3,4679	,55404	,05381	3,3612	3,5746	2,00	4,80
	Lisans	202	3,5059	,63408	,04461	3,4180	3,5939	1,80	5,00
	Lisansüstü	28	3,5929	,58241	,11007	3,3670	3,8187	2,40	5,00
	Total	600	3,4667	,61886	,02527	3,4170	3,5163	1,80	5,00
Etkileşimden Hoşlanma	İlköğretim	92	3,5652	,80101	,08351	3,3993	3,7311	2,00	5,00
	Lise	172	3,5310	,86048	,06561	3,4015	3,6605	1,67	5,00
	Ön Lisans	106	3,5283	,90486	,08789	3,3540	3,7026	1,67	5,00
	Lisans	202	3,9439	,77420	,05447	3,8365	4,0513	1,67	5,00
	Lisansüstü	28	3,8690	,90876	,17174	3,5167	4,2214	1,00	5,00
	Total	600	3,6906	,85337	,03484	3,6221	3,7590	1,00	5,00
Etkileşimde Dikkatli Olma	İlköğretim	92	3,5725	,74507	,07768	3,4182	3,7268	1,33	5,00
	Lise	172	3,7074	,73898	,05635	3,5961	3,8186	1,67	5,00
	Ön Lisans	106	3,5755	,59368	,05766	3,4611	3,6898	2,00	5,00
	Lisans	202	3,7624	,65721	,04624	3,6712	3,8536	1,67	5,00
	Lisansüstü	28	3,5595	,67314	,12721	3,2985	3,8205	1,67	4,33
	Total	600	3,6750	,68865	,02811	3,6198	3,7302	1,33	5,00

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Etkileşimde Sorumluluk	Between Groups	9,824	4	2,456	9,278	,000
	Within Groups	157,505	595	,265		
	Total	167,329	599			
Kültürel Farklara Saygı	Between Groups	20,025	4	5,006	12,707	,000
	Within Groups	234,419	595	,394		
	Total	254,444	599			
Etkileşimde Kendine Güven	Between Groups	1,268	4	,317	,826	,509
	Within Groups	228,146	595	,383		
	Total	229,413	599			
Etkileşimden Hoşlanma	Between Groups	22,471	4	5,618	8,079	,000
	Within Groups	413,742	595	,695		
	Total	436,213	599			
Etkileşimde Dikkatli Olma	Between Groups	4,113	4	1,028	2,185	,069
	Within Groups	279,956	595	,471		
	Total	284,069	599			

Multiple Comparisons

Tukey HSD

Dependent Variable	(I) Eğitim durumunuz	(J) Eğitim durumunuz	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
Etkileşimde Sorumluluk	İlköğretim	Lise	-,12697	,06646	,313	-,3088	,0549
		Ön Lisans	-,22258*	,07331	,021	-,4232	-,0220
		Lisans	-,35233*	,06471	,000	-,5294	-,1753
		Lisansüstü	-,06788	,11105	,973	-,3717	,2360
	Lise	İlköğretim	,12697	,06646	,313	-,0549	,3088
		Ön Lisans	-,09561	,06353	,560	-,2694	,0782
		Lisans	-,22536*	,05338	,000	-,3714	-,0793
		Lisansüstü	,05909	,10485	,980	-,2278	,3460
	Ön Lisans	İlköğretim	,22258*	,07331	,021	,0220	,4232
		Lise	,09561	,06353	,560	-,0782	,2694
		Lisans	-,12975	,06171	,220	-,2986	,0391
		Lisansüstü	,15470	,10932	,618	-,1444	,4538
Lisans	İlköğretim	,35233*	,06471	,000	,1753	,5294	
	Lise	,22536*	,05338	,000	,0793	,3714	
	Ön Lisans	,12975	,06171	,220	-,0391	,2986	
	Lisansüstü	,28445*	,10375	,049	,0006	,5683	
Lisansüstü	İlköğretim	,06788	,11105	,973	-,2360	,3717	
	Lise	-,05909	,10485	,980	-,3460	,2278	
	Ön Lisans	-,15470	,10932	,618	-,4538	,1444	
	Lisans	-,28445*	,10375	,049	-,5683	-,0006	
Kültürel Farklara Saygı	İlköğretim	Lise	-,08628	,08107	,825	-,3081	,1355
		Ön Lisans	-,23708	,08944	,063	-,4818	,0076
		Lisans	-,46983*	,07895	,000	-,6858	-,2538
		Lisansüstü	-,24146	,13547	,385	-,6121	,1292
	Lise	İlköğretim	,08628	,08107	,825	-,1355	,3081
		Ön Lisans	-,15080	,07751	,294	-,3629	,0613
		Lisans	-,38355*	,06512	,000	-,5617	-,2054
		Lisansüstü	-,15518	,12791	,744	-,5052	,1948
	Ön Lisans	İlköğretim	,23708	,08944	,063	-,0076	,4818
		Lise	,15080	,07751	,294	-,0613	,3629
		Lisans	-,23275*	,07528	,018	-,4387	-,0268
		Lisansüstü	-,00438	,13337	1,000	-,3693	,3605
Lisans	İlköğretim	,46983*	,07895	,000	,2538	,6858	

Etkileşimde Güven	Kendine	Lise	,38355*	,06512	,000	,2054	,5617	
		Ön Lisans	,23275*	,07528	,018	,0268	,4387	
		Lisansüstü	,22837	,12657	,372	-,1180	,5747	
		İlköğretim	İlköğretim	,24146	,13547	,385	-,1292	,6121
			Lise	,15518	,12791	,744	-,1948	,5052
			Ön Lisans	,00438	,13337	1,000	-,3605	,3693
		Lisansüstü	Lisans	-,22837	,12657	,372	-,5747	,1180
			Lise	,00182	,07998	1,000	-,2170	,2207
			Ön Lisans	-,04401	,08823	,987	-,2854	,1974
		İlköğretim	Lisans	-,08203	,07788	,830	-,2951	,1311
			Lisansüstü	-,16894	,13365	,713	-,5346	,1967
			İlköğretim	-,00182	,07998	1,000	-,2207	,2170
		Lise	Ön Lisans	-,04583	,07646	,975	-,2550	,1634
			Lisans	-,08385	,06425	,688	-,2596	,0919
			Lisansüstü	-,17076	,12619	,658	-,5160	,1745
		Ön Lisans	İlköğretim	,04401	,08823	,987	-,1974	,2854
			Lise	,04583	,07646	,975	-,1634	,2550
			Lisans	-,03802	,07427	,986	-,2412	,1652
		Lisansüstü	Lisansüstü	-,12493	,13157	,877	-,4849	,2351
			İlköğretim	,08203	,07788	,830	-,1311	,2951
			Lise	,08385	,06425	,688	-,0919	,2596
		Lisans	Ön Lisans	,03802	,07427	,986	-,1652	,2412
			Lisansüstü	-,08692	,12487	,957	-,4286	,2547
			İlköğretim	,16894	,13365	,713	-,1967	,5346
		Lisansüstü	Lise	,17076	,12619	,658	-,1745	,5160
			Ön Lisans	,12493	,13157	,877	-,2351	,4849
			Lisans	,08692	,12487	,957	-,2547	,4286
		Etkileşimden Hoşlanma	Lise	,03421	,10771	,998	-,2605	,3289
			Ön Lisans	,03692	,11882	,998	-,2882	,3620
			Lisans	-,37868*	,10488	,003	-,6657	-,0917
İlköğretim	Lisansüstü	-,30383	,17998	,442	-,7963	,1886		
	İlköğretim	-,03421	,10771	,998	-,3289	,2605		
	Ön Lisans	,00271	,10297	1,000	-,2790	,2844		
Lise	Lisans	-,41289*	,08652	,000	-,6496	-,1762		
	Lisansüstü	-,33804	,16993	,272	-,8030	,1269		
	İlköğretim	-,03692	,11882	,998	-,3620	,2882		
Ön Lisans	Lise	-,00271	,10297	1,000	-,2844	,2790		
	Lisans	-,41559*	,10001	,000	-,6892	-,1419		
	Lisansüstü	-,34075	,17719	,306	-,8256	,1441		
Lisans	İlköğretim	,37868*	,10488	,003	,0917	,6657		
	Lise	,41289*	,08652	,000	,1762	,6496		
	Ön Lisans	,41559*	,10001	,000	,1419	,6892		

Etkileşimde Olma	Lisansüstü	Lisansüstü	,07485	,16816	,992	-,3853	,5350
		İlköğretim	,30383	,17998	,442	-,1886	,7963
		Lise	,33804	,16993	,272	-,1269	,8030
		Ön Lisans	,34075	,17719	,306	-,1441	,8256
	Lisans	Lisans	-,07485	,16816	,992	-,5350	,3853
		Lise	-,13490	,08860	,548	-,3773	,1075
		Ön Lisans	-,00301	,09774	1,000	-,2704	,2644
		Lisans	-,18991	,08628	,181	-,4260	,0462
	İlköğretim	Lisansüstü	,01294	,14805	1,000	-,3921	,4180
		İlköğretim	,13490	,08860	,548	-,1075	,3773
		Ön Lisans	,13189	,08470	,526	-,0999	,3637
		Lisans	-,05501	,07117	,938	-,2497	,1397
	Lise	Lisansüstü	,14784	,13978	,828	-,2346	,5303
		İlköğretim	,00301	,09774	1,000	-,2644	,2704
		Lise	-,13189	,08470	,526	-,3637	,0999
		Lisans	-,18690	,08227	,156	-,4120	,0382
	Dikkatli	Lisansüstü	,01595	,14575	1,000	-,3828	,4147
		İlköğretim	,18991	,08628	,181	-,0462	,4260
		Lise	,05501	,07117	,938	-,1397	,2497
		Ön Lisans	,18690	,08227	,156	-,0382	,4120
Ön Lisans	Lisansüstü	,20285	,13832	,585	-,1756	,5813	
	İlköğretim	-,01294	,14805	1,000	-,4180	,3921	
	Lise	-,14784	,13978	,828	-,5303	,2346	
	Ön Lisans	-,01595	,14575	1,000	-,4147	,3828	
Lisans	Lisans	-,20285	,13832	,585	-,5813	,1756	

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

EK -18

Merhaba.... Bu araştırma “Kültürlerarası iletişim açısından duyarlılık düzeyi” konulu doktora tezimin uygulama bölümü için yapılmaktadır. Vereceğiniz samimi cevaplar neticesinde bu çalışma hepimizin ortak bir eseri olacaktır. Vakit ayırdığınız ve bilimsel bir çalışmaya katkıda bulunduğunuz için teşekkür ederim.

Aşağıda kültürlerarası iletişim ve duyarlılıkla ilgili bir dizi ifade yer alıyor. Bu ifadelere katılıp katılmadığınızın derecesini gösteren ilk izleniminizi lütfen işaretleyiniz...		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1.	Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurmaktan hoşlanırım.	1	2	3	4	5
2.	Diğer kültürlerden olan insanların dar görüşlü olduğunu düşünürüm.	1	2	3	4	5
3.	Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurarken kendimden emin olurum.	1	2	3	4	5
4.	Farklı kültürlerden insanların önünde konuşmayı çok zor bulurum.	1	2	3	4	5
5.	Diğer kültürlerden insanlarla etkileşim kurduğumda her zaman için ne söyleyeceğimi bilirim.	1	2	3	4	5
6.	Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurduğumda istediğim kadar sosyal olabilirim.	1	2	3	4	5
7.	Farklı kültürlerden insanlarla birlikte olmayı sevmem.	1	2	3	4	5
8.	Farklı kültürlerden insanların değerlerine saygı duyarım.	1	2	3	4	5
9.	Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurarken kolayca	1	2	3	4	5
10.	Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurarken kendimi güvende hissedirim.	1	2	3	4	5
11.	Kültürel açıdan farklı olan muhataplarıma ilişkin izlenim oluşturmamdan önce bekleme eğilimindedir.	1	2	3	4	5
12.	Farklı kültürlerden insanlarla birlikteyken sık sık cesaretim kırılır.	1	2	3	4	5
13.	Farklı kültürlerden insanlara karşı açık fikirliyimdir.	1	2	3	4	5
14.	Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurarken oldukça dikkatliyimdir.	1	2	3	4	5
15.	Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurmanın işe yaramaz olduğunu hissediyorum.	1	2	3	4	5
16.	Farklı kültürlerden insanların davranış biçimlerine saygılıyım.	1	2	3	4	5
17.	Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurduğumda mümkün olduğunca çok bilgi elde etmeye çalışırım.	1	2	3	4	5
18.	Farklı kültürlerden insanların fikirlerini kabul etmem.	1	2	3	4	5
19.	Farklı kültürden insanlarla etkileşim sırasında, imalı anlatımlara karşı duyarlıyım.	1	2	3	4	5
20.	Kendi kültürümün diğer kültürlerden daha iyi olduğunu düşünürüm.	1	2	3	4	5
21.	Etkileşimimiz boyunca kültürel olarak farklı olan muhataplarıma sık sık olumlu yanıtlar veririm.	1	2	3	4	5
22.	Kültürel olarak farklı insanlarla ilgilenmek zorunda kalacağım durumlardan kaçınırım.	1	2	3	4	5
23.	Kültürel olarak farklı olan muhatabıma onu anlayıp anlamadığımı sözlü ya da sözsüz işaretlerle sık sık gösteririm.	1	2	3	4	5
24.	Kültürel olarak farklı olan muhatabımla benim aramdaki farklılıklara karşı hoşnutsuzluk hissedirim.	1	2	3	4	5

Aşağıdaki ifadeleri hızlıca okuyunuz ve ilk izleniminize göre cevap veriniz. Cevaplarınızı 1 ile 5 arasında, düşüncenizi en iyi tanımlayan numara ile gösteriniz. Bu ölçekte “doğru” veya “yanlış” cevaplar olmadığı unutmayınız.		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
25.	Diğer birçok kültür benim kültürümle kıyaslandığında geri kalmıştır.	1	2	3	4	5
26.	Benim kültürüm diğer kültürlere örnek olmalıdır.	1	2	3	4	5
27.	Diğer kültürlerin insanları benim kültür ortamına gelince tuhaf davranırlar.	1	2	3	4	5
28.	Diğer kültürlerdeki yaşam biçimleri de benim kültürümdekiler kadar meşrudur (geçerlidir).	1	2	3	4	5
29.	Diğer kültürler benim kültürüme daha çok benzemeye çalışmalıdır.	1	2	3	4	5
30.	Diğer kültürlerin değerleri ve gelenekleriyle <u>ilgilenmiyorum.</u>	1	2	3	4	5
31.	Benim kültürümdeki insanlar başka kültürlerdeki insanlardan pek çok şey öğrenebilir.	1	2	3	4	5
32.	Diğer kültürlerdeki pek çok insan kendileri için neyin iyi olduğunu bilmiyorlar.	1	2	3	4	5
33.	Diğer kültürlerin değerlerine ve geleneklerine saygı duyarım.	1	2	3	4	5
34.	Pek çok insan benim kültürümdeki insanlar gibi yaşasaydı, daha mutlu olurdu.	1	2	3	4	5
35.	Farklı kültürlerden pek çok arkadaşım var.	1	2	3	4	5
36.	Benim kültürümdeki insanlar neredeyse dünyadaki en iyi yaşam biçimine sahiptir.	1	2	3	4	5
37.	Diğer kültürlerdeki yaşam biçimleri benim kültürümdekiler kadar meşru (geçerli) değildir.	1	2	3	4	5
38.	Diğer kültürlerin değerlerine ve geleneklerine karşı çok ilgiliyim.	1	2	3	4	5
39.	Benden farklı olan insanları da kendi değerlerimle yargılarımla.	1	2	3	4	5
40.	Kendime benzeyen insanları erdemli olarak görürüm.	1	2	3	4	5
41.	Benden farklı insanlarla işbirliği yapmam.	1	2	3	4	5
42.	Benden farklı olan insanlara <u>güvenmem.</u>	1	2	3	4	5
43.	Diğer kültürlerden insanlarla etkileşim kurmaktan hoşlanmam.	1	2	3	4	5
44.	Diğer kültürlerin değerlerine ve geleneklerine karşı çok az saygım var.	1	2	3	4	5

45. Farklı ülkelerden komşularınız veya tanıdıklarınız var mı?

1. Evet 2. Hayır

46. Hiç yurt dışında bulundunuz mu?

1. Evet 2. Hayır

47. Farklı ülkelere mensup arkadaşınız var mı?

1. Evet 2. Hayır

Aşağıdaki ifadeleri hızlıca okuyunuz ve ilk izleniminize göre cevap veriniz. Cevaplarımızı 1 ile 6 arasında, düşüncenizi en iyi tanımlayan numara ile gösteriniz. Bu ölçekte “doğru” veya “yanlış” cevaplar olmadığını unutmayınız.		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
48.	Kendimden hoşnut değilim.	1	2	3	4	5	6
49.	Diğer insanlara karşı oldukça ilgiliyim	1	2	3	4	5	6
50.	Hayatın oldukça ödüllendirici olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6
51.	Neredeyse herkese karşı oldukça sıcak duygular besliyorum.	1	2	3	4	5	6
52.	Uyandığımda nadiren dinlenmiş hissediyorum.	1	2	3	4	5	6
53.	Geleceğim hakkında pek iyimser değilim.	1	2	3	4	5	6
54.	Pek çok şeyi eğlenceli buluyorum.	1	2	3	4	5	6
55.	Yaptığım şeylere karşı ilgili ve kendini adayan birisiyim.	1	2	3	4	5	6
56.	Hayat güzeldir.	1	2	3	4	5	6
57.	Dünyanın iyi bir yer olduğunu düşünmüyorum.	1	2	3	4	5	6
58.	Çok gülen birisiyim.	1	2	3	4	5	6
59.	Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum.	1	2	3	4	5	6
60.	Çekici birisi olduğumu düşünmüyorum.	1	2	3	4	5	6
61.	Yaptıklarım ile yapmak istediklerim arasında büyük fark var.	1	2	3	4	5	6
62.	Çok mutluyum	1	2	3	4	5	6
63.	Çevremdeki güzellikleri fark ederim.	1	2	3	4	5	6
64.	Diğer insanlar üzerinde daima neşeli bir etki bırakırım.	1	2	3	4	5	6
65.	Yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim	1	2	3	4	5	6
66.	Yaşamımın kontrolü elimde değilmiş gibi hissediyorum.	1	2	3	4	5	6
67.	Kendimi herhangi bir konuda sorumluluk alabilecek güçte hissediyorum	1	2	3	4	5	6
68.	Zihinsel olarak kendimi tamamen zinde (dinç)	1	2	3	4	5	6
69.	Genellikle neşeli ve sevinçliyim.	1	2	3	4	5	6
70.	Herhangi bir konuda karar vermekte zorlanırım.	1	2	3	4	5	6
71.	Yaşamımın belli bir amacı ve anlamı yok.	1	2	3	4	5	6
72.	Kendimi oldukça enerjik hissediyorum.	1	2	3	4	5	6
73.	Genellikle olaylar üzerinde olumlu etkim vardır.	1	2	3	4	5	6
74.	Diğer insanlarla birlikte olmaktan keyif almıyorum.	1	2	3	4	5	6
75.	Kendimi çok sağlıklı hissetmiyorum.	1	2	3	4	5	6
76.	Geçmişimle ilgili pek mutlu anılara sahip değilim.	1	2	3	4	5	6

Aşağıdaki ifadeleri okuyunuz ve ilk izleniminize göre cevap veriniz. Cevaplarınızı 1 ile 5 arasında, düşüncenizi en iyi tanımlayan numara ile gösteriniz. Bu ölçekte “doğru” veya “yalnış” cevaplar olmadığını unutmayınız.		Hiç Katılmıyorum	Çok az katılıyorum	Orta düzeyde katılıyorum	Büyük oranda katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
77.	İdeallerime yakın bir yaşantım vardır.	1	2	3	4	5
78.	Yaşam koşullarım mükemmeldir.	1	2	3	4	5
79.	Yaşamımdan memnunum.	1	2	3	4	5
80.	Şimdiye kadar yaşamdan istediğim önemli şeylere sahip oldum.	1	2	3	4	5
81.	Tekrar dünyaya gelsem hayatımdaki hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim.	1	2	3	4	5

82. Farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını (televizyon, gazete, radyo, internet) takip eder misiniz?

1. Hiç 2. Nadiren 3. Ara-sıra 4. Çoğu zaman 5. Her zaman

83. Sosyal medyada farklı ülkelerden insanlarla iletişim kurar mısınız?

1. Hiç 2. Nadiren 3. Ara-sıra 4. Çoğu zaman 5. Her zaman

84. Farklı kültüre sahip farklı bir ülkede yaşamak ister misiniz?

1. Evet 2. Hayır

85. Yabancı dil bilme düzeyiniz nedir?

1. Çok kötü 2. Kötü 3. Orta Düzey 4. İyi 5. Çok iyi

86. Eğitim durumunuz?

1. İlköğretim 2. Lise 3. Ön lisans 4. Lisans 5. Lisansüstü

87. Mesleğiniz? .....

88. Aylık ortalama ne kadar harcama yapıyorsunuz?.....TL

89. CİNSİYETİNİZ:

1. Erkek 2. Bayan

90. YAŞINIZ: .....

Araştırmaya katılımınız için teşekkür ederim.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü
Özgeçmiş

Adı Soyadı:	Nesrin Ögüt			
Doğum Yeri:	Göksun / K. Maraş			
Doğum Tarihi:	15.05.1967			
Medeni Durumu:	Bekar			
Öğrenim Durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Temurağa Köyü İlkokulu		Göksun K. Maraş	1978
Ortaöğretim	Cumhuriyet Ortaokulu		K. Maraş	1981
Lise	Hatay Sağlık Meslek Lisesi		Hatay	1985
Lisans	Ankara Üniversitesi	Sağlık Yönetimi	Ankara	1999
Yüksek Lisans	Selçuk Üniversitesi	Halkla İlişkiler ve Tanıtım	Konya	2008
Becerileri:				
İlgi Alanları:				
İş Deneyimi:				
Aldığı Ödüller:				
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:	Prof. Dr. Şükrü BALCI Prof. Dr. Başak SOLMAZ Doç. Dr. Enderhan KARAKOÇ			
Tel:	0 505 217 69 79			
Mail:	nogut42@hotmail.com			
Adres	Selçuklu İlçe sağlık Müdürlüğü Selçuklu/Konya			